IOAN BOZAC
O ALTĂ LUME
Ed. Criterion Publishing, Bucureşti 2004
24 iunie 2001

Când eram medic de circumscripţie rurală la Petrova – Maramureş, începusem să scriu câte ceva, dar am crezut că totul s-a pierdut. Acum vreo 10 zile însă, căutând cu totul altceva, am dat – tocmai într-unul dintre dulapurile fiului meu – de mai multe mărturii concrete ale aşa-numitei „epoci de aur". Pe lângă carnetul de membru P.C.R. şi cartelele care erau de ruşine, am găsit şi lucruri care mi-au făcut plăcere. Printre ele se numără şi caietele care conţin ce am scris în *1989. Mă gândeam că acum aceste impresii nu mai prezintă interes, având în vedere că a trecut multă vreme (chiar un mileniu – ne-ar spune un raţionament ieftin), dar soţia mea Camelia – care este muză pentru mine în domeniul literar – mă încurajează să public ce am scris (şi voi continua, căci romanul se opreşte – după cum am văzut în caiete – curând după sosirea în Petrova), fiindcă – spune ea – ar mai fi cine să citească nişte rânduri care redau aspecte ce n-au fost îngropate odată cu Ceauşescu. Eu nu sunt aşa de entuziast, dar îmi pun speranţa* în *faptul că oamenii adevăraţi nu doresc să uite întâmplările care le-au marcat viaţa. Chiar dacă mă bazez în opinii tot pe literatură, ştiu că aceasta este şi ea inspirată din realităţi. Ca să n-o mai lungesc, voi argumenta prin citate celebre: „Să nu uiţi, Darie!" şi „Remember!"*

O altă zicală cunoscută este „Vorba lungă, sărăcia omului", aşa că e cazul să trecem la fapte. Descrierile din prima parte le-am făcut inspirat de ce scria – la vremea ei – mama mea. Am de la cine să iau exemplu; este profesoară de română. Marele necaz e însă că vremea trece: ea descria Secătura (actualmente Vadul Moţilor) ca soţie de medic de ţară, pe când era studentă la filologie în primul an (şi existam şi eu, dar într-un mediu mult mai comod), iar acum este pensionară.

29 august 2002

Se poate vedea uşor, după datele din acest prolog, că am avut multe ezitări în a-mi continua treaba. Poate la fel de greu ca şi a completa partea romanţată mi-a fost să găsesc o formă adecvată de redactare, dacă tot nu am abandonat ideea publicării. Intenţionând să separ partea descriptivă de ceea ce aş vrea să fie un roman, m-am pus să o completez şi pe aceasta, dar n-am avut niciun spor – cum era normal, după atâţia ani. (Probabil subconştientul mi-a spus că ar fi ieşit un hibrid.) Am avut ezitări şi în legătură cu partea a doua, care este ficţiune numai în măsura în care sunt schimbate numele participanţilor la evenimente – asta pentru că nu-mi stă în obicei să-mi etalez sufletul şi gândurile în piaţa publică. Prin urmare se părea că povestea va rămâne neterminată, mai ales că între timp m-am apucat de altceva – mai puţin intim şi totodată mai puţin răscolitor pentru soţie, dar şi legat de o pasiune constantă a mea: istorisirea campionatelor mondiale de fotbal pe care le-am urmărit, şi care anul acesta au ajuns să fie zece.

A fost însă un şir de coincidenţe – să le spunem aşa, chiar dacă eu sunt convins că aproape totul se leagă – care m-au hotărât să termin *ce vreau să scriu. Săptămâna trecută am povestit în mai multe locuri cum a fost pentru mine ultimul 23 august ca sărbătoare naţională, şi m-am gândit că tocmai acolo rămăsesem cu istorisirea. În plus, ziua de azi este legată de patronul meu – întocmai ca şi data în care am scris prima notiţă introductivă. Sper să-mi aducă avânt şi noroc acest lucru, chiar dacă încă mă îndoiesc de receptivitatea celor din jur la cele scrise aici, deci implicit de şansa de publicare.*

Ar mai fi ceva de precizat: am lăsat în esenţă nemodificat ce am scris acum mulţi ani, dar în unele cazuri – şi va fi simplu de sesizat de ce – am simţit nevoia să adaug notiţe de subsol.

15 mai 2003

Cu toate neajunsurile datorate lipsei de timp sau de inspiraţie, am ajuns azi să termin ce îmi propusesem. Din

păcate, situaţia din ultimele luni face tot mai actuale cele povestite, iar noi toţi suntem cu vreo 15 ani mai în vârstă, şi trecuţi prin toate variantele posibile de guvernare, cu rezultatul care se vede. Aceasta e partea cea mai tragică: în 1989 aşteptam să cadă Ceauşescu – pe care îl identificam cu sursa primară a tuturor necazurilor, iar acum nu mai avem ce să aşteptăm. Răul este atât de adânc înrădăcinat în viaţa noastră, încât ar fi

*Poate părea superfluu, dar – pentru că m-am convins de multe ori că multora le scapă lucruri elementare – voi preciza că la 24 iunie se sărbătoreşte Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, iar la 29 august este Tăierea capului celui care L-a botezat pe Iisus.

minunat – dar aproape utopic – ca rândurile ce le-am scris să îşi *atingă scopul: o contribuţie la crearea unei societăţi cât de cât sănătoase.*

Doresc să închei reliefând încă o contribuţie a soţiei mele. Relatarea primelor ei senzaţii din Petrova m-a făcut să găsesc cuvântul neaoş pentru titlul romanului, pe care iniţial îl botezasem „Exilul”.

IMPRESIILE UNUI MEDIC DE ŢARĂ

EXPLICAŢIE

Se împlinesc astăzi 3 luni de când mi-am luat postul în primire, şi în acest timp am trecut prin destule momente de deprimare, în care aş fi făcut orice altceva decât activitatea obişnuită. Cum nu mă pricep să cânt la pian (ceea ce mi-ar fi plăcut cel mai mult), şi nici să desenez sau să pictez, şi cum soţia mea Camelia spune că mă exprim frumos în scris, m-am hotărât să-mi aştern gândurile pe hârtie. Nu pretind că am talent literar, dar am experienţă în domeniu, întrucât am început să ţin un jurnal intim la 18 ani (tot într-o duminică, aşa cum e şi azi), jurnal care a continuat – cu mici întreruperi – până la sfârşitul anului trecui. Mai mult decât atât, şi fiul meu are un „hronic” al isprăvilor sale, ţinut tot de mine[12]. Acestea

1 1988

2 Continuă şi în prezent, şi va fi urmat de redarea isprăvilor copiilor lui, dacă îmi va ajuta Dumnezeu.

fiind zise, mă apuc să redau câteva din amintirile cele mai pregnante dintr-o viaţă nouă, nu numai pentru mine, dar pentru o întreagă promoţie. Nu sper să fiu publicat şi să ajung cunoscut ca scriitor (deşi nu mi-ar strica, fiindcă am cam eşuat cu medicina), dar poate că într-o zi cineva din cei apropiaţi îşi va arunca ochii peste aceste rânduri şi nu le va zvârli imediat la o parte, cu scârbă.

Am mai cunoscut singurătatea, şi chiar îmi plăcea uneori, dar aici la Petrova ea este aproape absolută. Dispensarul se află în vârful unui deluşor şi îţi dă o senzaţie de izolare, chiar dacă pe geam vezi o sumedenie de case. Până când m-am obişnuit să fiu singur II1*, tresăream la fiecare zgomot, mai ales noaptea – nu de frică, ci mai mult la ideea că ar putea fi ceva urgent şi oamenii nu ştiu că dispensarul are o sonerie care te scoală şi din morţi, mai ales când o apeşi cu sălbăticie, aşa cum fac mulţi dintre ei.*

Să trec la ce voiam să spun. Comuna Petrova, din judeţul Maramureş, situată între Vişeu şi Sighet, la câţiva kilometri în linie dreaptă de graniţa de nord a ţării, este locul unde am fost literalmente aruncat împreună cu soţia mea. Urmez astfel soarta străbunicului şi tatălui meu, cu deosebirea că ei şi-au dorit acest lucru, sau în orice caz nu au ales cea mai bună variantă posibilă atunci când se punea problema opţiunii. Şi eu – ca şi ei – am fost şi sunt de părere că pretutindeni există oameni, dar aceste idei riscă actualmente să te facă ridicol în ochii majorităţii, în primul rând ai celor care le propovăduiesc (desigur, pentru alţii). Ar mai fi şi faptul că ascendenţii mei nu au pierdut 3 ani după terminarea facultăţii, timp în care legătura cu locul unde ţi-ai pus bazele unei familii şi a unei cariere a devenit tot mai strânsă, şi că generaţia dinainte avea posibilitatea ca la vârsta mea să aibă deja făcută intrarea într-o specialitate, deci făgaşul vieţii oarecum aranjat.

Ruperea noastră de Cluj – oraşul pe care nu l-am părăsit vreme de 28 de ani decât în vacanţe – s-a făcut în mod brutal în toamna anului trecut, când s-au blocat pur şi

simplu posturile în judeţele cele mai căutate. În această situaţie a fost şi Clujul, care are la un medic mai puţini locuitori decât media pe ţară. Se pare că acei care au elaborat ideea unei juste repartiţii a cadrelor medicale în profil teritorial s-au bazat pe o interpretare îngustă şi absurdă a unor statistici, asemănătoare cu aceea care spune că, dacă stai cu un picior în apă fierbinte şi cu unul în frigider, statistic te simţi bine. Aşa a fost şi cu statistica de care vorbeam: Clujul şi alte centre universitare au multe cadre didactice de la disciplinele preclinice care nu au intrat niciodată *în contact cu bolnavul şi nu ştiu să facă injecţie decât la animalele de experienţă, dar sunt absolvenţi de medicină, deci se cuprind în statistici în chip de medici. Aşa s-a ajuns ca mai multe dispensare rurale din judeţul Cluj să fie descompletate, iar în Maramureş sau în Suceava noii medici să fie primiţi cu reţinere, în cel mai bun caz, dacă nu chiar cu ostilitate. Ar mai fi un aspect: unde este profitul din faptul că munceşti şi te străduieşti să fii mai bun decât alţii? Din promoţia noastră, fruntaşii (care au fost în Cluj în timpul stagiaturâi) au ajuns în comune pe care le căutau febril pe hartă şi în mersul trenurilor, iar cei modeşti, care au „prins" locurile de baştină datorită buletinelor, au ajuns în cel mai rău caz să facă o navetă comodă, dacă nu chiar cu post de dispensar urban.*

Nu sunt un om care fuge de greu, şi n-am dorit să scap de activitatea din mediul rural, care te oţeleşte, după cum îmi dau tot mai bine seama. N-aş fi dorit însă să ajung departe de fiul meu Vlad, acum în vârstă de 2 ani şi 3 luni, deoarece greul legat de creşterea lui trecuse, şi începusem să ne înţelegem bine în engleză. Înţelege engleza în continuare, dar răspunde în româneşte, şi poate că – dacă am fi rămas împreună – ar fi vorbit şi englezeştelv. Cel de-al doilea mare regret al meu este despărţirea de Clinica Medicală III a Clujului, de care m-am legat foarte tare timp de peste 1 an de zile, şi unde – de câte ori mă întorc ca să fac gărzi – figurile oamenilor simpli sunt cu colţurile ridicate în sus când apar eu, pentru ca aceleaşi colţuri să

se lase în jos când le spun că n-am reuşit detaşarea. Profesorul e indiferent faţă de mine, şi sunt convins că n-ar vrea să mă ajute să mă întorc, căci comparaţia dintre fiul său şi mine nu-i este favorabilă lui. Ceilalţi şefi ar vrea să mă ajute, dar directoarea direcţiei sanitare judeţene se opune categoric la detaşări.

Cam aceasta ar fi conjunctura care a determinat ca eu să stau acum şi să scriu, în loc să mă plimb cu cel mic. Voi încerca toate mijloacele pentru a mă reîntoarce acasă, chiar şi concursul de secundariat, în care nu mai am încredere, deoarece mi-am pierdut capacitatea de a

IV „N-ai bai!" – vorba ardeleanului; la el se simte accent american, nu latin ca la mine. De altfel a luat testul Cambridge la cel mai înalt nivel, şi acolo nu prea se încumetă decât cei care au engleza ca limbă maternă.

Învăţa, şi – chiar dacă nu mi-aş fi pierdut-o – şi acest concurs merge pe principiul „omul şi postul". Aceasta nu exclude însă simpatia mea pentru petroveni, simpatie pe care o voi exprima şi în scris. Paralel, mi-am pus şi îmi voi pune toată priceperea şi seriozitatea în slujba sănătăţii lor, căci nu ei sunt vinovaţi pentru ceea ce s-a întâmplat unei întregi generaţii.

k k k

ÎMPĂRĂŢIA ZĂPEZII

Când vii la Petrova cu trenul dinspre Cluj, după Salva intri parcă într-o altă lume. Până atunci puteai vedea succesiunea monotonă a deluşoarelor şi micilor şesuri ale podişului transilvănean, rareori acoperite cu câteva petice de zăpadă în această iarnă blândă şi secetoasă. Şi în Cluj, chiar dacă ningea câte puţin, zăpada nu se depunea decât pentru o zi sau două şi, invariabil, în zonele mai circulate se forma gheţuş pe trotuare, iar pe drum apărea noroiul, datorat şantierelor. În zonele mai puţin circulate rămânea câte un strat de zăpadă mai gros, spre bucuria copiilor, care imediat îşi amenajau derdeluşuri, chiar cu lungimi de numai 3 sau 5 metri.

Despre satele de pe arhicunoscutul traseu spre Dej, parcurse şi în multele drumuri cu maşina – în rodaj sau nu

– nu sunt prea multe de spus. Afară de Apahida, care este o comună mare şi are câteva case moderne, aşa cum se şi cuvine în locul unde se întâlnesc două din marile căi ferate ale ţării: a nordului şi a sudului, deci afară de Apahida, restul satelor au destule căsuţe mai mult sau mai puţin părăginite, cu gospodării destul de mici şi rufe puse la uscat în curte.

Situaţia se schimbă în bine o dată ce ai trecut de Dej. Apar bogatele comune bistriţene şi oamenii par mai civilizaţi. Se pot vedea case mari, din cărămidă sau beton, cu mai multe încăperi şi gospodării mai mari. Câmpurile sunt mai mult sau mai puţin acoperite cu zăpadă şi doar în zare apar munţii, ca nişte bătrâni cu un rest de păr alb pe creştet.

Se schimbă şi aspectul tovarăşilor de drum. Nu se mai aude limba maghiară, ci începe să predomine dialectul bistriţean, care abundă în „s”. În Beclean se dau jos cele mai multe femei tinere, drăguţe şi aranjate, îmbrăcate aproape totdeauna cu gust. Nu am găsit explicaţia acestui fenomen, căci Becleanul nu este aşa de mare încât să aibă persoane cu aspect intelectual în proporţie de masă. Spun asta fiindcă mi se pare că totuşi pasagerii dintr-un tren sunt şi ei o microsocietate, care reflectă destul de bine compoziţia socială din locul lor de baştină. S-ar putea ca unii dintre ei să fie studenţi sau s-ar putea să meargă la Bistriţa, sau şi una şi alta. Oricum, Becleanul lasă o impresie bună unui iubitor de civilizaţie.

După Beclean, calea ferată descrie o curbă amplă spre nord, mergând în întâmpinarea zăpezii, care mărgineşte şinele cu dâre tot mai groase, ce confluează odată cu progresiunea drumului spre Salva. Drumurile şi haturile, care până atunci ieşeau în evidenţă prin culoarea lor datorată noroiului, încep să nu se mai distingă clar sau să ofere privirii antipatica oglindă a poleiului. Şoseaua, care până aici era în cel mai rău caz udă, începe să aibă porţiuni albe sau cenuşii-fleşcăite. Acoperişurile caselor sunt parcă spoite cu un strat subţire de zăpadă, pe vârf sau în întregime. Casele devin tot mai mici, cu potecuţe

abrupte între ele, iar oamenii sunt şi ei mai aspri, ca şi natura.

Comuna Salva este unul din locurile care ar trebui să fie iubite şi respectate de toţi românii. Dacă n-ar fi decât numele ei, şi ne-ar aminti că existenţa noastră ca popor şi ca urmaşi ai romanilor era considerată un fapt cunoscut şi indiscutabil în Europa cu mult înainte de memorandişti. Aici suntem la numai 4 km de Năsăud, centrul unei zone cu rezonanţă în literatura şi istoria României cum puţine regiuni ale ţării au. Pe lângă faptul că a dat naştere în proporţie de masă unor oameni care erau cât pe-aci să-l scoată pe Napoleon din istorie încă de la Arcole[3], această regiune de graniţă a imperiului austriac a dat pe cel mai talentat versificator şi pe cel mai mare romancier (după mine) al literaturii noastre, care au bucurat copilăria, apoi adolescenţa şi maturitatea multora dintre noi. Trenul nu trece decât prin Hordou, care acum poartă numele celui mai de seamă om originar de acolo. Nu vreau să-mi jignesc cititorii; în caz de nelămurire se poate citi în „Mersul trenurilor" care e prima staţie după

Salva[4]. Mi-ar fi plăcut ca trenul să treacă prin Târlişiua sau Maieru, căci Liviu Rebreanu este idolul meu, şi degeaba mulţi dintre noi abuzăm de cafea şi ţigări, căci nu vom reuşi să producem ceva cât de cât comparabil cu ce-a făcut el.

Cu excepţia şoselei (şi asta numai uneori), zăpada devine aici în Salva pe deplin stăpână, dând uneori un aspect de basm – mai ales când te uiţi la dealuri, unde o ferestruică luminată îţi dă plăcuta senzaţie de triumf al

---

3 Poate că nu toată lumea ştie că în această luptă din 1796 francezii, conduşi de tînărul general Bonaparte, s-au temut cel mai mult, dintre trupele Austriei, de soldaţii „Dayma". Aceştia erau năsăudenii, care îşi foloseau puştile şi ca pari, strigînd: „Dă-i, mă!" - şi nu mult a fost să-i arunce pe francezi în apă de pe cunoscutul - pentru ei - pod de la Arcole.

4 Tot din dorinţa de a nu scrie lucruri banale, n-am pomenit cum i-a salutat Maria Tereza pe localnicii de aici, cînd a fost în vizită. Şi acum voi spune doar că Romuli este pe ambele căi (rutieră şi ferată) dintre Salva şi Vişeu, în timp ce Nepos este mai spre răsărit.

civilizaţiei asupra adversităţilor inerente ale naturii. Din păcate, nu se vede decât o mică parte a localităţii, dar dacă ajungi în dosul gării poţi observa şi aici case frumoase, care denotă civilizaţie şi bunăstare. Şi gara este destul de impozantă, deşi aspectul ei este stricat de culoarea anostă şi de desenul de un gust aproximativ care tronează deasupra listei cu traficul feroviar. Este interesantă imaginea celor două mari căi ferate: a nordului şi a răsăritului, care merg paralel până aproape de orizont, şi numai acolo este cotitura drumului spre Moldova, care intră în munte ceva mai târziu decât drumul nostru spre Vişeu.

Din fericire, prima dată când am parcurs drumul omagiat printr-un vestit cântec, căruia ulterior i s-a făcut şi un text obscen, savurat şi de mine pe vremuri, adică prima dată când am mers „de la Salva – Vişed”, era ziuă şi – mai mult decât atât – era o zi însorită de sfârşit de decembrie. Astfel am putut avea fără efort imaginea uneia din cele mai utile şi mai măreţe realizări ale socialismului la noi, realizare a unei generaţii care avea în plus faţă de a noastră entuziasmul în faţa unor idei nobile, dar mai ales speranţa că numai de ei depinde ca într-o zi aceste idei să se materializeze[5]. Actualmente această realizare este pe nedrept lăsată la o parte, deşi este cel puţin comparabilă din orice punct de vedere cu oricare din marile construcţii recente.

Ar putea fi scrisă o carte întreagă numai despre această linie ferată, dar asta a făcut-o sau o va face cineva cu mai mult talent în descrierea naturii. Totuşi, nu se poate ca un asemenea drum să nu producă o impresie puternică încă de la prima călătorie. Nici nu simţi cum urci, căci peisajul este la fel de alb, însă îţi dai seama la un moment dat că şoseaua rămâne undeva în vale. Imaginea dealurilor

---

5 După cum am spus şi voi spune mai jos, anumite pasaje trădează tinereţea (eufemistic spus) de atunci a autorului. Totuşi, bine că măcar îmi dădeam seama că nu-ţi poţi face speranţe în legătură cu comunismul. Mai tragic este că şi azi e la fel, şi nu se ştie cît va dura (mai probabil la infinit, după cum a fost istoria noastră).

cu căsuţe răsfirate, a şoselei (care acum este şi ea albă) şi a caselor mai adunate din comunele Hordou şi Telciu, case care formează ansambluri mari, cu aspect plăcut, şi faţă de care calea ferată urcă tot mai tare, este o imagine demnă de un pliant turistic. Singurul lucru care-ţi scade impresia favorabilă despre tot ce te înconjoară este prăpastia situată la câţiva metri, prăpastie care nu oferă o perspectivă entuziasmantă în cazul că mecanicul ar face o greşeală. De-abia acum se vede, mai ales după o succesiune de tunele şi viaducte, ce realizare a fost această construcţie, care se fundamentează pe o buză de pământ de câţiva metri, cu loc pentru o singură linie. Numai gările au câte două linii, şi nu ştiu dacă totdeauna natura a oferit acest loc plat mai mare sau l-au mai creat şi oamenii, efectiv cu mâinile lor, căci de utilaje nu putea fi vorba, fiindcă nu aveau cum să ajungă acolo.

Am făcut şi pe şosea acest drum, şi aş minţi dacă aş spune că a fost uşor: când am ajuns în Salva eram amândoi palizi la faţă, cu uşoare tente pastelat-cadaverice de verde şi mov. Totuşi, construcţia unei şosele nu ridică atâtea probleme, fiindcă serpentinele (unele extrem de dure) sunt o modalitate de adaptare la specificul reliefului. Trenul, însă, nu poate să meargă prin curbe în ac de păr.

Şi pe noapte drumul Salva – Vişeu este frumos, iar dacă mergi în sens invers poţi admira răsăritul de soare, când eşti încă la înălţime (călătorii – numai la propriu; cei care au avut sau au legătură cu acest drum – şi la figurat). Mersul trenurilor este însă de aşa natură încât iarna e întuneric când treci pe aici, şi nu vezi decât albul zăpezii, care aici e împărătească absolută. Chiar şi pe întuneric se pot observa însă viaductul urmat de tunel care marchează ieşirea din zona Năsăudului şi care reprezintă culmea (ca înălţime, dar nu numai atât a) acestei căi ferate.

După un coborâş pe care iarăşi nici nu-l simţi, te trezeşti că satele şi şoseaua se apropie tot mai mult de tine, şi aştepţi cu nerăbdare o nouă schimbare de direcţie – de data asta către vest. Şi populaţia se schimbă: încep să

apară vişeuanii[6]: înalţi, blonzi (ucrainenii) sau şateni, puternici şi duri. Discuţiile despre fizică şi diferenţiale încetează încă din Salva, iar aici se aud rostite răspicat cuvinte fragmentate sau fraze într-o limbă care cuprinde ceva asemănător cu rusa, amestecat cu cuvinte româneşti.

Există impresia falsă că Vişeu-de-Jos este foarte aproape de Petrova. De fapt, numai trecerea prin Leordina, marea comună dintre cele două de mai sus, pare nesfârşită, căci Leordina parcă balansează în jurul căii ferate, casele fiind când pe o parte, când pe alta. Dealurile acoperite cu zăpadă, ca de altfel şi câmpiile, pădurile bogate de brad (care dau o pată de culoare închisă, nu prea vizibilă), drumurile pe care se formează cel mai des polei şi sticlesc periculos – sunt toate aici baza peisajului. Apariţia caselor mai adunate şi – s-ar putea spune – mai frumoase şi mai mari, ca şi negura care nu poate fi alungată de soare decât rar şi episodic, sunt indicii că am ajuns la noua noastră reşedinţă, care merită însă o descriere separată.

PETROVA

Prima dată când am luat contact cu denumirea acestei comune a fost în ziua de tristă amintire[7] când am văzut afişat faptul că nu există posturi în judeţul nostru. Mi-a sărit în ochi numele, fiindcă am avut o colegă pe care o chema Petrovai şi care era din Sighet, deci pe aproape. Am văzut apoi în „Mersul trenurilor” că aici opresc şi acceleratele care trec şi prin Cluj, deci am avut un argument de bază (în lipsa altora) în a lua în considerare această comună în vederea alegerii posturilor (căci erau două). Buna mea prietenă de la Medicală III, asistenta Irina, care e ucraineancă din Rona-de-Sus, comună apropiată de Petrova, a pus actuala noastră „parohie” pe locul 2 în lista preferinţelor, şi tot aşa mătuşa mea, care

6 Îşi spun vişovani, dar la data aceea refuzam să le adopt dialectul şi denumirile.

7 Pentru că nu am cum să dovedesc altfel, voi spune că Dumnezeu mi-e martor că n-am modificat rîndurile scrise cu vreo 10 luni înainte ca tot vechii profitori să lanseze sintagma „regimul de tristă amintire“.

este maramureşeancă şi ea.

Eu însă nu mai speram să apuc această comună la repartiţie, fiindcă nu mai eram în situaţia să aleg exact ce vreau, ceea ce pe mulţi i-a şocat la vremea respectivă. Povestea ar fi mai lungă, dar rezultatul a fost că am ajuns de pe locul 3 – între cei care au făcut stagiatura în Cluj – exact pe locul 11. Asta i-o datorez profesorului de pediatrie, care a făcut ce-a făcut şi a adus-o pe fiică-sa (care era departe de mine la terminarea facultăţii) fix pe locul 4. Dându-ne note mai mici decât 10, atât nouă (mie şi soţiei mele Camelia) cât şi unui coleg de-al nostru, care era şi el între primii la sfârşitul facultăţii, acest profesor a anulat toate eforturile noastre din studenţie. I-a venit în ajutor sistemul care permite ca media a 2 examene din anii de stagiatură să aibă aceeaşi greutate cu media a peste 45 de examene şi colocvii din 6 ani întregi şi 12 sesiuni. Fapt este că am măcar satisfacţia că n-am făcut nicio zi de pediatrie şi că l-am făcut să demonstreze că nu cunoaşte nici măcar lucruri elementare, cum ar fi semnele celsiene din inflamaţie, descrise de vreo 2000 de ani.

În seara când am fost anunţaţi despre rezultatele de la pediatrie, Camelia a făcut o criză de plâns din care de-abia a putut fi oprită, iar eu am strâns din dinţi şi am jurat răzbunare pentru afrontul adus orgoliului meu. Nici nu bănuiam că nu va fi numai orgoliul atins, dar am intrat la idei când am aflat că a ajuns înaintea mea un coleg pe care eu l-am îndrumat când eram în clinică.

De când am auzit că nu stau prea bine – era cam cu o lună înainte de repartiţie – am început să mă pregătesc sufleteşte să părăsesc judeţul Cluj şi mi-am fixat ochii asupra Maramureşului sau a judeţului Alba, unde nu sunt chiar orfan, căci asta contează mai mult decât meritele personale. De aceea nu a fost chiar aşa o mare dezamăgire „şotia” de la repartiţie, ci, dimpotrivă, am avut satisfacţia că niciunul din cei împinşi înaintea mea de o soartă defavorabilă mie nu îmi ia locul la care aş fi avut dreptul.

Pentru repartiţie, socoteala era că vom ajunge la

Ruscova[8] şi îmi părea rău că nu învăţasem ucraineana în anul petrecut alături de asistenta Irina. De unde era însă să ştiu ce mă aşteaptă? După atâtea vicisitudini a venit totuşi şi ceva bun: fruntaşii au ales post în Moisei, din motive pe care aveam să le aflu ulterior, când am auzit că au de fapt dispensar urban în Borşa, unde stau în spitalul bine utilat de acolo, care beneficiază permanent de lumină electrică. Astfel s-a făcut că am luat post în Petrova, cea mai bună alegere pe care o puteam face.

Comuna am văzut-o prima dată a doua zi după ce ni s-a spus că nu se poate face nimic în legătură cu detaşarea, deoarece Clujul nu vrea sau nu poate să ne plătească; altfel am fi putut pleca imediat de aici, fiindcă există maramureşeni răspândiţi prin ţară care ar vrea să se adune pe la casele lor. Prin urmare, am plecat să ne facem angajarea la spitalul din Vişeu. Eram cu maşina, aşa că prima impresie despre Petrova am avut-o de pe şosea. Ştiam de pe hartă că urma să apară satul, şi nu mai aveam răbdare. În fine, după un şir de serpentine care înconjoară dealul numit Hera, am avut vederea de ansamblu a comunei, cu majoritatea covârşitoare a caselor adunate în jurul şoselei naţionale. Ulterior am urcat pe Hera şi pe jos, şi am văzut şi cătunele comunei – câteva grupuri de case presărate pe dealuri sau văi, multe foarte greu accesibile. Prin urmare nu e chiar aşa roză situaţia cum reieşea din afirmaţia că Petrova nu are sate. N-o fi având ea sate, dar poţi să faci 15 km dus-întors ca să ajungi la câte o căsuţă izolată, unde există câte-un nou-născut care trebuie să trăiască şi să crească viguros, căci altfel viitorul medicului e compromis. Situaţia e de aşa natură că medicul este de vină pentru tot: lipsa de curent electric şi de igienă, depărtarea faţă de posibilităţile de comunicaţie şi traficul slab, inconştienţa sau reaua-voinţă a mamelor (de taţi nu poate fi vorba, căci vara sunt la muncă şi iarna beau), şi altele aşijderea.

---

8 Prima comună după Leordina, spre nord. De fapt, între Sighet şi Vişeu-de-Sus, doar Petrova, Leordina şi Vişeu-de-Jos erau majoritar româneşti; celelalte aveau practic în totalitate ucraineni.

Revenind la subiect, îmi amintesc că din goana maşinii am văzut că majoritatea caselor sunt de beton, în general îngrijite, dar există şi destul case de lemn, unele chiar dărăpănate. Primăria, unde ne-am oprit după ce am trecut pe la dispensar, este o clădire fără etaj, vopsită în roz, cu 4 sau 5 ferestre la înălţime destul de mică. La câteva sute de metri este centrul propriu-zis al comunei, unde am cunoscut-o pe colega noastră şi unde se află nişte clădiri mai moderne, care găzduiesc căminul cultural, bufetul şi un magazin aşa-zis de mărfuri industriale, unde nu se prea găseşte ce cauţi. Pe partea cealaltă se află magazinul alimentar, iar dacă te întorci din nou spre Sighet, treci printre cofetărie şi poştă, care sunt faţă în faţă. Poşta arată destul de rău, şi va fi mutată la parterul blocului specialiştilor, care este construit, dar n-are nici canalizare, nici lumină electrică, şi se speră că va fi racordat la acestea în decurs de două luni[9]. Nu dorim să ne mutăm acolo, şi se pare că nici n-am putea, deoarece profesorii din sat aşteaptă de ani de zile să aibă locuinţa lor, ca să nu mai stea în gazdă.

Drumul nostru ajunge acum la locul unde se desparte în stânga calea spre Crasna, iar la dreapta – mica pantă spre dispensar. Înainte de a vorbi despre acestea, trebuie însă să divagăm şi să redăm încă două obiective importante: gara şi şcoala (cu 10 clase).

Dacă vii cu trenul la Petrova, vii – evident – din cealaltă parte. Calea ferată e destul de departe de şosea, aşa că nu se vede mare lucru, dacă nu faci un efort de concentrare. Gara din Petrova este de fapt haltă, şi nu nod feroviar, aşa cum auzisem în Cluj, deşi aici opresc acceleratele. E o clădire mică, de culoare alb-gălbuie, cu o sală de aşteptare neîncăpătoare, mai ales pentru cei care pleacă spre Timişoara cu acceleratul şi care sunt în număr atât de mare încât şi culoarele trenului sunt arhipline. Lângă gară există o fântână, care are anexată o cană pentru băut, evident comună pentru toată lumea. Ceva mai

9 Nu era gata nici în 1991, cînd am fost ultima dată acolo, şi cred că nu a fost terminat nici acum.

încolo există brutăria, unde igiena preparării pâinii este respectată doar în mare.

Drumul de la gară până în şosea nu este lung, dar iarna este acoperit aproape totdeauna cu polei. După ce ajungi în şosea intact, poţi să mergi mai repede, şi pe partea dreaptă apare şcoala, care are şi un teren de fotbal, folosit în orice anotimp. În faţa şcolii este şi o bornă kilometrică, următoarea fiind în staţia de autobuz care este reperul că trebuie s-o faci în sus şi la dreapta spre dispensar. Aproximativ la jumătatea drumului dinspre gară se află casa uncheşului Ion Petrovai, primul nostru prieten din comună. Fiind foarte aproape de primărie, cam totdeauna trec pe acolo, la o ţigară, când am probleme la consiliu.

Lăsând dispensarul la o parte deocamdată şi mergând spre Leordina şi Vişeu, mai avem cam un kilometru de drum aproape rectiliniu, care trece pe lângă biserică (singura clădire uşor de remarcat şi din tren) şi pe lângă casa directorului şcolii, care – împreună cu familia lui – ne-a oferit multă simpatie, introducându-ne în societatea intelectualilor din Petrova.

De ambele părţi ale porţiunii principale a comunei se găsesc dealuri acoperite cu un strat gros de zăpadă. Fereastra camerei noastre dă aproximativ spre nord, oferind, pe lângă imaginea aproape banală a unor culmi blânde şi în mare parte acoperite cu păduri care nu totdeauna realizează contrastul cu albul fondului, imaginea unor munţi în zare, munţi care formează parcă un piedestal cu dealurile din Crasna, aspect care este cu atât mai uşor vizibil cu cât dealurile din Petrova sunt parcă despicate în locul acela, pentru a permite perspectiva. Mergând pe drumul spre satul Crasna, unde colega noastră Reli are postul, treci peste râul Vişeu, care are un debit destul de mare chiar şi în perioadele secetoase, cum a fost această iarnă. Drumul este foarte accidentat şi acoperit în cel mai bun caz cu zăpadă, dacă nu cu gheaţă, aşa că e destul de dificil de parcurs, deşi are numai 1 km. Se zice că dacă ai picioare bune şi poţi trece muntele care

se vede la orizont (pe poteci cunoscute de oamenii locului), ajungi în U.R.S.S. Mai important este că în munţii din Crasna se găsesc plăcute locuri de popas, şi chiar ape minerale, pe care probabil le vom vedea la vară[10].

Dacă se coboară în partea cealaltă deluşorul în a cărui culme este dispensarul, se ajunge la un pârâiaş denumit simplu „Valea”, care face mai multe cotituri. Pornind din dealurile dinspre sudul comunei, devine paralel cu şoseaua în dreptul dispensarului, iar mai târziu perpendicular pe ea pe cea mai lungă porţiune.

Partea dinspre vale a comunei se poate observa de pe terasa dispensarului[11], care este suficientă ca să permită perspectiva aproape a întregii comune. În această parte se găseşte linia ferată şi o porţiune relativ mare de teren plat, desigur arabil. Pe dealuri există destule case, iar drumurile de acces nu sunt dificile, deşi par. Mai există un grupuleţ de case în preajma gării, dincolo de linia de tren, ca şi de-a lungul râuleţului. Ulicioarele sunt aici înguste şi se formează rapid poleiul, aşa că trebuie să te ţii bine pe picioare ca să nu cazi în apă, mai ales că ieşirea ulicioarelor acestora în şosea este cam abruptă.

Ar mai trebui vorbit despre un alt grup de case, situat sub Chiceră – cum zic localnicii. Chiceră este un deal care merge paralel cu linia ferată spre Valea Vişeului şi Sighet, ca şi cu şoseaua spre Valea Vişeului, care se desprinde din şoseaua principală când aceasta din urmă face o curbă strânsă, înainte de a urca pe dealul Hera. Atât calea ferată cât şi drumul spre Valea Vişeului intră practic rectiliniu şi paralel în munte undeva la orizont, dar acolo e deja comuna Bistra. Pentru a ajunge la grupurile de case de sub Chiceră trebuie să treci linia ferată şi să parcurgi potecuţe de zăpadă bătută, lucru nu totdeauna uşor.

Nu putem spune că ne place prea tare Petrova iarna, în zăpadă şi negură, căci noi suntem mai ales iubitori de vară şi de soare. De aceea, când iese soarele, renunţăm la

10 Aşa am şi făcut, chiar în perioada în care a stat cu noi şi copilul (v. partea romanţată).

11 T erasa era cu faţa spre vest.

tot şi mergem să ne plimbăm. Din păcate însă, perioadele acestea frumoase sunt rare şi limitate la 2 – 3 ore după prânz. Când ninge este mai frumos şi mai plăcut, fiindcă poleiul omniprezent şi periculos se acoperă cu zăpadă, care însă se întinează rapid din cauza căruţelor care trec permanent pe lângă dispensarul nostru.

Cam aceasta este Petrova în perioada de iarnă. E bine totuşi că suntem sub munte, căci avem lemne de foc şi surse de apă. La câmpie ar fi mai rău şi mai deprimant, din cauza crivăţului. Oamenii de aici s-au obişnuit cu clima şi cu iarna care ţine de la mijlocul lui octombrie până la mijlocul lui aprilie, aşa că nu ne mai rămâne decât să aşteptăm cu răbdare venirea primăverii.

PRIMĂVARA LA PETROVA

Încă nu se sfârşise luna februarie şi, aproape fără să-mi dau seama, soarele a învins negura şi a cucerit împărăţia zăpezii. În sfârşit a trecut şi aici senzaţia de apăsare şi pesimism pe care ţi-o dădeau frigul, întunecimea şi gheaţa. Mă gândeam cu nostalgie la faptul că la Cluj, dar mai ales în Bihor şi Banat, e parcă alt continent, nu numai altă ţară. Pe când aici natura încremenise dinainte de mijlocul lui noiembrie, acolo parcă nici nu se auzise de zăpadă, şi temperatura de afară mă obliga – pe mine, petroveanul prin adopţiune – să stau în haină şi fără căciulă. La Ciacova[12], lângă Timişoara, a fost un ger zdravăn seara, şi mai ales în dimineaţa următoare – ca să nu uităm că era totuşi început de februarie – dar asta a pus şi mai mult în valoare căldura de la prânz. Şi la Cluj era soare sau ploaie, dar în orice caz nu era iarnă adevărată decât dincolo de Salva.

Iată însă că, în decurs de 3 zile, zăpada s-a topit aproape de tot, fapt frapant, pentru că nu apucasem să-l remarc în progresia lui. Stând numai şi învăţând, nu-mi dădeam seama cât de cald se făcuse afară, dar transformarea imaginii oferită de fereastra camerei şi consumul tot mai mic de lemne în sobă îmi spuneau că se

12 Acolo a fost înmormîntat bunicul meu dinspre mamă, în februarie 1989.

întâmpla ceva. Când în fine am ieşit să mă aerisesc puţin, am constatat cât era de plăcut afară, deşi tocmai atunci nu era soare. Era duminică la amiază şi şoseaua – aproape uscată – era înţesată de fete şi băieţi, surprinşi poate şi ei de această primăvară prea timpurie aici. Pe lângă drum era destul noroi şi unele bălţi, şi doar pe uliţa dispensarului mai exista un pic de zloată şi polei, pe lângă noroi, paie şi alte resturi de la căruţele cu cai. Zăpada de pe acoperişuri s-a dus şi ea de tot, şi numai pe câmpuri mai există dreptunghiuri albe care demonstrează că este totuşi început de martie. Tot de iarnă ne vorbeşte poleiul de dimineaţă de pe uliţa noastră, care apare din îngheţarea peste noapte a apelor care vin şuvoi din zăpada topită. De fapt, toate râuleţele s-au umflat şi curg cu viteză mare, ameninţând cu inundaţia.

S-a transformat şi imaginea care ne apare de câte ori stăm la masă. Dimineaţa, în lumina zorilor, dealurile apar într-o culoare uniformă, albastră-închis. Apoi, pe măsură ce soarele urcă şi lumina devine tot mai puternică, iar cerul – tot mai senin, cu nori albi, dar şi câţiva cenuşii, parcă se ridică o cortină şi apare armonia de culori a naturii: un fond de un verde şters (nu crud, căci iarba proaspătă nu se vede încă) peste care apar din loc în loc pâlcuri de copaci de un roşu-maroniu tomnatic, dar şi brazi de culoare închisă. Peisajul este completat în mod plăcut de nota de viaţă dată de căsuţele presărate pe aceste dealuri, majoritatea de culori deschise, cu acoperişuri de tablă zincată, case pe care nu le remarcasem în timpul iernii. Foarte bine se vede biserica din Crasna, care parcă atrage un grup de case ce reprezintă porţiunea principală a satului. Numai muntele din fund a rămas acoperit de zăpadă, consecvent parcă faţă de sine însuşi, dar chiar şi aici pădurile albăstrii de brad au înlăturat mare parte din fondul alb.

De pe dealul Hera imaginea este şi mai frumoasă, aşa că deplasările pe teren devin adevărate excursii, şi nu simţi oboseala drumului. Pe lângă faptul că se vede toată Petrova şi toată Crasna – un sat extrem de risipit – mai

apare în zare şi o mică parte din comuna vecină Bistra. Apare şi priveliştea pâclei dintre dealurile Bistrei, care parcă este un hamac de vată ce nu cedează aşa de uşor la ofensiva soarelui.

În fine, pământul încă nu miroase a primăvară, dar a primit deja culoarea verde. Copacii sunt goi, dar mâţişorii au apărut deja, după cum încep să apară şi brânduşele. Oamenii locului spun că această primăvară atât de timpurie este neobişnuită, dar noi sperăm ca ea să se întroneze definitiv, ca şi cum ar vrea ca nişte bieţi clujeni să se simtă bine departe de casa lor. Atâta favoare poate să ne facă natura, dar din păcate nu de ea depinde ca sezonul trecut să fie prima şi ultima[13] iarnă petrecută de noi în Petrova. Fără discuţie că aici e foarte frumos ca loc turistic sau de retragere, căci la privelişti se adaugă aerul şi liniştea, şi desigur că vom fi încântaţi să mai venim aici chiar şi la bătrâneţe, dar numai ca turişti!

DISPENSARUL

Nu mai ştiu unde am citit că un scriitor şi-a exersat talentul descriindu-şi camera. A rezultat o lucrare cu titlul „Călătorie în jurul camerei mele”. Este exact ceea ce vreau şi eu să fac, dar a copia şi titlul, nu numai ideea, aduce bine a plagiat. Prin urmare, ar trebui să fac o descriere mai largă a ceea ce este totodată şi locuinţă şi loc de muncă pentru noi.

După cum am mai spus, dispensarul este situat pe o ulicioară în pantă, chiar în vârful deluşorului. Se poate vedea de la distanţă această clădire înaltă (cu un etaj şi pod), de culoare roz, cu acoperiş asimetric deasupra celor patru laturi lungi (paralele cu drumeagul). Când intri dinspre ulicioară, pe poarta pentru pietoni, căci cea pentru maşini este aproximativ închisă[14], observi în faţă două magazii (numite aici coleşne) pentru lemne, în care stau şi

13 Pentru soţia mea într-adevăr a fost ultima iarnă acolo, iar eu am am mai stat pînă la sfîrşitul lui noiembrie 1989, deci e clar că am trăit încă o dată „deliciile“ descrise.

14 Era blocată în poziţia închis pe trei sferturi. De aceea ne ţineam maşina într-o curte care dădea în şosea.

găinile, sau câte un porc. Alături de magazii există un şopron în care de asemenea se găsesc buşteni netăiaţi (în zilele bune, căci de obicei lemnele sunt foarte drămuite). Dacă eşti foarte curios, şi vrei să ocoleşti dispensarul, observi două latrine şi, pe partea dinspre vale, două aşa-zise mese, făcute din fragmente de buştean puse pe patru lemne, nu totdeauna egale ca dimensiuni. Înainte de a intra pe uşa principală a dispensarului, treci pe lângă fântână şi peste chepengul de tablă care acoperă pompa electrică cu care se trage apa într-un cazan din pod.

Deasupra uşii principale se găseşte tăblia albastră cu litere albe şi galbene din plastic care reprezintă firma clădirii. Şi mai sus se găsesc ferestrele camerei noastre şi ale bucătăriei colegei noastre, care sunt ferestre obişnuite de bloc. După ce ai intrat, treci printr-un culoar îngust, de unde o uşă la stânga dă spre magazia în care poate fi conectată pompa electrică, iar uşa din faţă dă în holul unde se găseşte aşa-zisa sală de tratamente. De aici poţi intra fie în cabinetul asistentelor, fie în celălalt hol (mergând tot înainte), fie în magazia de instrumentar medical, detergenţi, lapte praf, etc., a cărei uşă este vecină cu uşa dinspre culoar.

Pătrunzând – aşa cum fac bolnavii – în al doilea hol, imediat la stânga dai de cabinetul medical, iar a doua uşă de pe această direcţie este a bucătăriei. Drept înainte este uşa din dos a dispensarului, încuiată cu zăvor, spre deosebire de cea principală, care are cheie. La uşa din dos este teroarea noastră – o sonerie puternică, prin care suntem convocaţi pentru urgenţe după terminarea orelor de program. Revenind la hol, se poate observa în faţa uşii cabinetului medical o scară în spirală[15] care permite accesul la „apartamentele” noastre. Sub scară se găseşte un mic depozit, mai ales pentru petrol (de unde şi mirosul), iar de la depozit până la uşă se întinde o bancă, pe care nu stă aproape nimeni.

La etajul dispensarului este fosta casă de naşteri,

15 Am încercat să înfrumuseţăm peretele atîrnînd capace de cutii de bomboane.

anunţată ca atare printr-o firmă de la capătul scării în spirală. Şi aici există un holişor, care are şi pe celelalte trei laturi câte o uşă. Spre dreapta se intră în fosta sală de travaliu, care are ieşire spre terasa dispensarului şi unde ne ţinem proviziile, căci iarna este un adevărat frigider, „congelatorul” fiind pe terasă. Din această cameră se intră în cea mai mică încăpere, unde am vrut să ne mutăm iniţial, dar am renunţat fiindcă soba lasă mult fum şi, în plus, nici posibilităţi de spălare nu aveam[16].

Chiar în faţa treptelor se găseşte uşa camerei colegei noastre, cameră mare şi prost încălzită[17], din cauza sobei de slabă calitate şi a ferestrelor mari (semirotunde în partea superioară). Din camera ei se poate intra în baie, apoi în bucătărie, ambele dotate cu un minimum necesar pentru un orăşean.

Cineva a dat jos firma „Lăuze” de pe uşa camerei pe care o locuim noi şi care merită o descriere mai amănunţită.

CAMERA NOASTRĂ

Camera are o formă asemănătoare cu o pipă, cu muştiucul scurt şi rezervorul de tutun gros. Bineînţeles însă că toate liniile sunt drepte şi – ca într-un joc de copii – camera se îmbucă cu dreptunghiul mai mic format din baie pentru a forma un dreptunghi mare. Peretele comun al celor două încăperi este pe jumătate alcătuit din latura din spate a sobei camerei, care astfel încălzeşte şi baia. Acesta a fost încă un motiv pentru a alege această cameră.

Mobilierul este extrem de simplu, dar suficient. În partea îngustă se găseşte un fost pat de spital pediatric, transformat în masă de gătit şi dulap de vase. După ce treci printre uşa băii şi o fereastră mai mult lată decât înaltă, ajungi în camera propriu-zisă, de formă pătrată, în care se mai găsesc un dulap de lemn vopsit în alb şi flancat de două noptiere de spital, o masă pusă diagonal pe colţ, cu două scaune cu vagi motive populare, şi două paturi de spital – pentru noi. După colţ se mai află încă un scaun,

16 Exista o chiuvetă cu pedală, dar trebuia umplută cu ligheanul.

17 Acolo aveam să mă mut eu, după ce s-a măritat în sat.

lada pentru lemne şi soba de teracotă. Pe pereţi am pus două tablouri aduse de acasă (dintre care unul ne aminteşte de pasiunea fiului nostru pentru cai), precum şi surse de lumină pentru toate eventualităţile. În spatele patului dinspre fereastră se găseşte o uşă care dă spre bucătăria colegei noastre, uşă acoperită cu un cearşaf peste care este lipită cu bandă o fotografie-tapet cu imaginea unui copil blond.

Pe podea este aplicat linoleum, cu model care sugerează parchetul care ar trebui să existe. În chip de covoare avem două pături şi o rogojină, pe care ne străduim să le păstrăm curate. Pereţii sunt vopsiţi până pe la jumătate în ulei albastru, iar apoi sunt zugrăviţi în roz, în timp ce plafonul şi câţiva centimetri din pereţii laterali au o zugrăveală care a fost albă înainte de a fi atacată de funingine şi pânze de păianjen. Mai există o sumedenie de cuie (sau numai amintirea lor), ca şi urmele locurilor unde se zice că au fost lipite afişe indecente de către cel care a locuit aici acum 2 ani.

Baia este mică, dar are vană cu duş, o chiuvetă pe care n-o poţi folosi din cauză că e spartă conducta, şi o toaletă ca la oraş – dar la care nu funcţionează cazanul. Situaţia ar fi roză dacă boilerul ar funcţiona cumsecade şi dacă furtunul de la duş nu s-ar colaba din cauza poziţiei în care stă. Ne-am adaptat însă la aceste mici neajunsuri, aşa că nu avem probleme cu curăţenia. Singurul necaz este că nu poţi lăsa apa să curgă ca acasă, deoarece aceasta vine din cazan[18] şi se poate epuiza tocmai atunci când şi curentul electric este întrerupt. Problema bărbieritului am rezolvat-o prin aceea că am lăsat să-mi crească părul în zonele cele mai dificil de ras, astfel că acum am mustaţă şi cioc. Aş fi avut şi barbă, dacă nu mi-aş fi ras obrajii când a murit bunicul meu dinspre mamă[19].

---

18 Cazanul din pod, unde se trăgea apa cu pompa electrică.

19 Totdeauna am considerat că un om civilizat şi integrat în societate nu poartă păr pe faţă, aşa că am avut barbă cînd m-am simţit ostracizat (sau “outlaw” - ceea ce s-ar traduce literalmente prin „înafara legii“, chiar dacă în general se acceptă sensul „haiduc“). Acum port din nou

Cam acestea sunt condiţiile de locuit aici. Camera a fost extrem de rece la început, de mă dureau şi fălcile când mă culcam. Câteva zile m-am mai culcat într-un pat rece, dar apoi am constatat că soba e bună şi reuşeşte să încălzească pereţii – în primul rând. De atunci, pe cât de uşor se încălzeşte camera – datorită sobei – pe atât de uşor se şi răceşte, din cauza pereţilor şi frigului de afară. De când a venit primăvara însă, nu mai e problemă cu temperatura, care acum vine şi din interior – de la sufletul încălzit de peisajul oferit de fereastră.

PETROVENII

„Oare a şi mod?” – iată întrebarea pe care mi-o pun şi eu în legătură cu realizările mele literare. Este întrebarea pusă de o funcţionară la telefoane referitor la o internare la Cluj, şi din acest context se poate deduce că femeia se întreba dacă totul va fi în regulă.

Acesta este dialectul vişeuan, cu care m-am obişnuit în aşa măsură încât trebuie să fac un efort ca să vorbesc limba cât de cât literară – asta după ce la început mă distram folosind termeni ca „picioci” (cartofi), „coconi” (copii) „jâp” (rău), „tăte-huc” (absolut toate), etc., sau folosind verbele la persoana a III-a fără terminaţia „—eşte”. În legătură cu conjugarea cu totul particulară de la

Petrova, îmi amintesc că am reţinut-o pe vremea când eram singur şi aveam un sugar bolnav, care – după afirmaţia părinţilor – era permanent febril. Cum actualmente medicul este exclusiv de vină în caz de mortalitate infantilă, deşi este ultimul vinovat – în condiţiile în care copiii mici nu au nici mâncare, nici medicamente şi nici îngrijiri corespunzătoare, m-am agitat, neştiind că mama copilului urmăreşte să capete concediu prin orice mijloace. Aşa s-a făcut că am ajuns la Cloramfenicol, de care un om cu oarecare cultură medicală se fereşte. Într-un târziu, am întrebat pe asistenta care-i făcea vizite sugarului cum se simte acesta. Răspunsul a fost edificator: „N-are febră, ci numai tuşd”.

---

mustaţă şi cioc din ziua de Sf. Nicolae a anului 1992, şi concluziile nu vreau să le trag eu.

Petrovenii sunt oameni aspri, învăţaţi cu greul. Bărbaţii muncesc în agricultură prin alte părţi sau taie lemne, iar femeile, pe lângă casă şi copii, au şi gospodăria cu animale, aşa că au mult mai multă treabă decât gospodinele de la oraş. De aceea nu e de mirare că şi limba lor e drămuită şi, pe lângă cele descrise mai sus, remarci şi prescurtări ca „măth” (mătuşă, adică lele în Ardeal), „unché” (uncheşule, respectiv moşule) sau „nevá” (nevastă) [20]. Tot munca grea face ca femeile de aici să aibă forţă egală cu bărbaţii de la oraş, iar de bărbaţi ce să mai vorbim? Noroc că nu se bat prea des.

Portul este format la bărbaţi din pantaloni de lână (negri – în mod obişnuit, albi – în ţinuta de gală), pulovere încheiate cu fermoar sau sarici de lână şi un laibăr de lână deasupra. Femeile poartă bluză şi fustă, laibăr şi pulover, iar peste fusta de obicei neagră se poartă o fotă cu dungi de culoare neagră, alternativ cu roşu sau galben, numită aici zaghe. Fetele tinere poartă fuste cu flori. Toţi au în picioare cizme de cauciuc, iar bărbaţii nu lasă cuşma din cap decât eventual pentru a o înlocui cu pălăria. Deşi majoritatea îşi iau apa din fântâni, nu de aceasta depinde să se menţină curaţi – şi ei, şi hainele.

Zona este numai parţial cooperativizată, aşa că există diferenţe de stare socială între oameni, ceea ce-i face să se împartă în nemeşi[21] şi porţie şi. Ciudat este însă că această împărţire se face după strămoşi, aşa că există nemeşi care n-au cu ce să plătească introducerea curentului electric în casă, dar ar considera o mezalianţă căsătoria cu un individ bogat, însă din familie de porţie şi. Mai există şi ţiganii[22], ca şi rarele „zânituri”[23], printre care ne numărăm şi noi.

---

20 Apelativ pentru femeile măritate.

21 Unul din clanurile de nemeşi este Bilaşcu, care l-a dat pe fondatorul învăţământului stomatologic din Cluj.

22 Cel mai adesea ţiganii - ca şi casele lor - erau mai îngrijiţi decît românii, după cum aveam să constat făcînd recensământul. La fel era şi cu ucrainencele din Crasna, chiar dacă petrovencele le făceau „ruşte împuţite“.

23 alogeni (în Ardeal s-ar zice „vinituri“)

Bine că suntem căsătoriţi şi că nu vrem să rămânem aici, căci asta ne-a deschis drumul spre sufletul oamenilor.

Există un puternic spirit de familie, cel puţin teoretic. După căsătorie, tânăra soţie se mută în casa soacrei şi ulterior au grijă împreună de copii, de care taţii se ocupă numai în mod excepţional. Tot teoretic se pune mult preţ pe moralitatea miresei, ceea ce e un impediment pentru noi în depistarea la timp a gravidelor[24]. Şi religia se bucură aici de un mare respect; jumătate sunt pocăiţi, iar jumătate sunt greco-catolici (inclusiv preotul), deşi nu vor s-o recunoască[25]. Sunt respectate cu străşnicie toate sărbătorile şi posturile, ca şi tradiţiile legate de ele. Salutul lor nu este „Bună ziua” – adresat numai străinilor, ci „Lăudăm pă Iisus!”, cu răspunsul „În veci, amin!”, ceea ce i-ar confirma soacrei mele părerea că am ajuns în Polonia[26]. Acest salut adresat mie mi-a dat pentru prima dată senzaţia că sunt simpatizat aici.

Ca peste tot, există ţărani despre care s-ar putea scrie laudativ, dar şi câţiva cărora li se potrivesc cele spuse la începutul romanului „Răscoala”. Un om despre care aş scrie frumos este cel mai vechi prieten al nostru de aici, uncheşul Ion, fostul preşedinte al C.A.P. Bărbat înalt, bine făcut, cu trăsături şi mâini puternice, este totodată extrem de blând şi respectuos. Se vede însă că ştie ce vrea, ceea ce se poate deduce şi din poveştile lui. Fiu şi ginere de chiabur, a trăit naţionalizarea pământului chiar după căsătorie, dar nu s-a lăsat doborât. Împreună cu mătuşa Iulişca, soţia lui, au muncit din greu şi s-au refăcut, căci chiaburii – se vede treaba – au ajuns la starea respectivă în principal prin muncă, iar aşa-zisa exploatare a ţăranilor

---

24 Pentru a satisface obsesia lui Ceauşescu de a avea „carne de tun“, şi în cadrul „respectului pentru om“, femeile la vîrsta fertilă erau considerate vaci, judecînd după termenul generic pentru ele: „lotul 16-45“. Prin urmare, în atribuţiile medicilor de circumscripţie rurală sau urbană intra - alături de evitarea cu orice preţ a mortalităţii infantile - depistarea gravidelor, chiar prin mijloace poliţieneşti.

25 Era şi firesc, avînd în vedere statutul de atunci al acestei confesiuni.

26 Acest salut l-am întîlnit în filmul „Vraciul“, pe care aş vrea să-l revăd.

săraci era de fapt pentru aceştia din urmă o modalitate de a avea şi ei un câştig. În prezent, uncheşul Ion are o casă frumoasă şi mai construieşte una, ca să aibă amândoi copiii săi. Sunt singurii oameni pe care i-am auzit declarând că au tot ce le trebuie, şi într-adevăr aşa este, căci se descurcă bine şi mai şi ajută pe alţii, inclusiv pe noi.

Pentru ei este o mare mândrie că sunt buni prieteni cu doctorii de la Cluj, şi mai ales că au stat la noi două nopţi atunci când au venit să se caute de beteşuguri. Cât au fost aici erau extrem de ruşinoşi, şi aproape că nu au mâncat nimic. Venind înapoi, probabil că s-au lăudat în sat – mai ales mătuşa, căci el vorbeşte numai cu miez – şi ne-au atras pacientură, povestindu-le tuturor despre modul cum au fost trataţi la Clinica Medicală III.

La ei în casă am pătruns cultul pe care-l are ţăranul pentru pământ, cult pe care-l cunoşteam numai din cărţi, şi pe care se bazează capodopere de literatură. Una este însă să cunoşti viaţa la ţară din lecturi (şi să te mai pretinzi şi expert) şi cu totul altceva să trăieşti în mijlocul lor şi, dobândindu-le încrederea, să le devii părtaş la bucurii şi necazuri. De aceea pot spune că am făcut un mare pas înainte în cunoaşterea vieţii reale a ţăranului atunci când am aflat că şi acum, când fostele lor proprietăţi sunt colectivizate, oamenii de aici se simt mândri chiar şi pentru motivul că toţi ştiu că într-un anumit loc a fost pământul lor. Şi colectivizarea este aici cu totul particulară; e mai mult un fel de întovărăşire în care oamenii continuă să lucreze şi să culeagă roadele de pe pământurile pe care le-au adus în cadrul C.A.P. Ba mai mult, vând şi cumpără pământuri fără să-şi pună problema că într-o zi s-ar putea să intervină statul, problemă care practic nu se pune aici. Oricâţi bani ar lua pe pământuri, sufleteşte nu se simt despăgubiţi, şi li se strânge inima când trec pe lângă fostele lor parcele, fiind permanent convinşi că au făcut o mare greşeală. În completarea acestui tablou, care nu se pretinde a fi exhaustiv, intră şi refuzul de a-şi vinde pământul – chiar dacă nu-l lucrează

personal, fiindcă nu le e la îndemână. Nu spun eu primul că pământul este însăşi raţiunea de-a fi a ţăranului, deci colhozul de tip stalinist a fost un eşec răsunător – şi abia acum încep să-mi dau seama de asta[27].

S U R G H I U nu L

LĂMURIRE

Ceea ce urmează este o poveste adevărată, încercând să redea soarta unei întregi generaţii, care trăieşte drama opoziţiei diametrale între ceea ce vede şi ceea ce trebuie să spună şi să creadă. Este totodată *o scriitură izvorâtă din tristeţe şi furie neputincioasă, şi care se doreşte o răzbunare la adresa celor care se înfruptă fără merite şi fără ruşine din tot ceea ce le poate oferi viaţa, fără să ţină cont de cei mulţi. Poate că un număr mare din cei daţi la o parte astăzi ar face la fel ca şi cei pe care-i înjură, dacă ar ajunge în locul acestora la bucăţile bune ale festinului, însă mai există speranţa că majoritatea oamenilor sunt de bună-credinţet.*

Acestora din urmă – şi în viaţă, şi în fraza de mai sus – le este dedicată această povestire, cu speranţa că într-o zi ea va fi doar o poveste. Dacă aceste rânduri vor fi tipărite vreodată – năzuinţa secretă a autorului – sper ca ele să fie o frână în calea repetării celor descrise aici.

k k k

I

De câteva zile se zvonea insistent, în acel sfârşit de 1988, că nu vor exista locuri pentru repartiţie în circumscripţiile rurale din judeţele cele mai căutate, inclusiv cele ale căror reşedinţe erau centre universitare, dar – ca totdeauna – Bogdan Ardeleanu nu credea până nu vedea cu ochii lui. În drum spre Direcţia sanitară se întâlnise cu vechea lui prietenă Corina, care – ţinându-se de braţul tatălui ei, mai mult moartă decât vie – îi confirmă că inimaginabilul se produsese. De aceea nu a fost o lovitură grozavă cuprinsul listelor cu posturi oferite

---

27 V.din nou notiţa nr.7.

1 Am lăsat exact ce am scris atunci, după cum am spus în introducere. Concluziile vin de la sine.

absolvenţilor de stagiatură din marele oraş de pe Someş. Fără discuţie că era stupid, dar în ultima vreme Bogdan se obişnuise cu asemenea treburi. Fiind pasionat de fotbal, luase din acest domeniu un exemplu pentru a-i explica soţiei sale, chiar cu o zi înainte de afişarea „surprizelor”, că totul era posibil. Tovarăşa de viaţă îi fusese şi colegă de facultate, iar apoi în stagiatură, aşa că era direct interesată de ceea ce urma să se întâmple. Ea spusese că ar fi absurd să nu existe circumscripţii rurale în judeţul Cluj, prilej cu care Ardeleanu a găsit că tot absurd este să se transmită la televizor un meci de la Moscova, în timp ce unul de la Bucureşti să nu-l poţi vedea[28], dar acestea sunt faptele.

Până atunci, tânărul medic Bogdan Ardeleanu avusese parte de o viaţă calmă, reuşind în toate lucrurile importante. Cu fetele nu prea se descurcase el, dar pe cea pe care o curtase mai intens reuşise s-o ducă la starea civilă, şi în acel moment avea o căsnicie fericită, luminată de un voinic în vârstă de 2 ani, care moştenise tot ce era mai bun pe ambele linii. Fiu de intelectuali, Bogdan se născuse şi trăise toată viaţa în Cluj. Avusese parte de o copilărie frumoasă, petrecută în casa bunicilor dinspre mamă, pe care ajunsese să-i considere a doua pereche de părinţi. După plecarea de la bunici, i s-a născut şi o surioară, pe când era deja elev, aşa că la naşterea propriului copil nu era nici pe departe nepregătit ca părinte.

Fără să fie un geniu, cariera profesională i-a fost punctată numai de succese. Premiantul clasei în şcoala primară şi gimnaziu (cu excepţia anului când avusese nota scăzută la purtare din cauză că înjura de mama focului, obicei păstrat de-a lungul timpului), Bogdan Ardeleanu a fost înlăturat de pe primul loc odată cu mutarea la un liceu mai central, unde era practic un necunoscut. Cel mai mult l-a supărat faptul – care nu l-a uitat nici peste ani, fiind

28 Este vorba despre dubla manşă Steaua - Spartak Moscova, care a fa- cut ca echipa noastră să meargă spre a doua finală a Cupei Campionilor Europeni.

ranchiunos de felul lui – că, deşi ştia istorie cam cât toată clasa la un loc şi avusese înainte media 10 la acest obiect la un profesor renumit prin severitatea lui, profesoara, altfel incompetentă, i-a administrat un 9 pe vremea când mediile nu se făceau prin rotunjire. Asta în timp ce toţi cei care aveau media 10 veneau la el înaintea orelor de istorie, să le explice subtilităţile lecţiilor.

Cei din jur se agitau pentru obstrucţiile făcute lui Bogdan, dar el şi-a continuat existenţa modestă şi timidă în cadrul clasei, fără să se necăjească prea tare şi fără să se omoare cu învăţătura. Niciodată nu-i plăcuseră onorurile şi poziţiile de frunte, dar fusese mişcat când părinţii colegilor îi făcuseră o manifestaţie de simpatie la concursul de intrare în clasa a XI-a, fiindcă – pentru prima dată de 2 ani de când era la noul liceu – era şi el în frunte, adică locul pe care-l merita, după opinia părinţilor lui şi ai colegilor mai modeşti, care nu fuseseră acceptaţi în „high-life”.

Deşi era apreciat la matematică, Bogdan s-a orientat spre medicină când a dat de materiile tehnice. Romantic cum era, a pus totul pe seama unui vis, care reda celebra scenă din mitologia greacă (pe care o iubea şi o cunoştea încă înainte de a merge la şcoală), scenă în care Heracle, alias Hercule, alege între desfrânare şi virtute. Dimineaţa a rememorat visul şi a ales şi el drumul virtuţii. După un an şi jumătate de pregătiri, a intrat din prima încercare la facultatea de medicină, pe un loc care putea fi şi mai bun dacă la proba de fizică nu uita să împartă un rezultat la 2. Aşa ceva era însă tipic pentru el: fiind influenţabil, era inhibat de teama părinţilor în legătură cu pregătirea la acea materie, şi în astfel de situaţii greşea stupid.

Facultatea a absolvit-o printre primii, cu numai două note de 9: una la o disciplină renumită prin îngustimea cadrelor didactice, iar cealaltă – la un examinator care-i purta o veche pică unchiului lui Bogdan, cu care rivalizase în liceu şi la facultate şi faţă de care avea un complex de inferioritate.

Tot de perioada studenţiei era legată cunoştinţa cu Ileana, care venea după 3 ani petrecuţi cu o fată care nu l-

a înţeles, şi nici el pe ea. Cu Ileana – o fată înaltă, subţire, frumoasă şi comunicativă – Bogdan a trăit o dragoste aşa cum o ştia din romane şi o voia şi pentru el, dar nu-şi închipuia că o va trăi vreodată, deoarece nu prea ştia cum să abordeze sexul opus şi nici fizic de actor de cinema nu avea. Înăltuţ, subţirel, uşor adus de spate, trist majoritatea timpului, singura sa trăsătură cu adevărat deosebită era un păr care reflecta lumina de negru ce era. După ce a cunoscut-o mai bine pe Ileana, parcă a înflorit, şi i-a făcut nişte declaraţii surprinzătoare pentru el, care nu era expansiv. Ea i-a răspuns cu aceeaşi monedă, aşa încât partea reală a acestui roman de dragoste a fost, în mod firesc, căsătoria. În căsnicie dragostea se manifestă altfel, şi femeia când devine mamă îşi trece soţul pe al doilea plan, dar acesta n-avea de ce să se plângă din niciun punct de vedere, mai ales de când se mutaseră la casa lor.

Aveau şi fecior, aşa cum îşi doriseră, căci Bogdan voia să ducă mai departe tradiţia familiei, atestată încă din sec. XVII. Micuţul Vlaicu se bucurase până la data aceea de tot ce era mai bun, şi era ataşat de părinţi, care-l crescuseră efectiv. Bunicul patern, un apreciat medic, dorise să facă din nepotul său o chintesenţă a tuturor calităţilor intelectuale, fizice şi morale posibile. Cu toţii au trecut la fapte, şi Bogdan a început prin a-i vorbi copilului numai în limba engleză. Ulterior a căpătat antrenament şi în chestiuni considerate de el aprioric ca feminine, pentru că şi el – ca orice tată – voia ca fiul lui să-i împlinească idealurile şi să-i răzbune neîmplinirile, iar pentru asta trebuia ca micuţului să nu-i lipsească nimic încă din scutece. Vlaicu l-a răsplătit încă din vremea când nu putea nici să şeadă, cu o afecţiune cum rar se vede între tată şi fiu. Avea însă cu cine semăna, căci şi taică-său era la fel, cu vreun sfert de veac în urmă.

Naşterea fiului i-a mărit orgoliul şi ambiţia lui Bogdan Ardeleanu, care, deşi părea un om modest şi la locul lui şi nu avusese conflicte cu cei mici sau cu bolnavii, devenea foarte bătăios în momentul când şefii încercau să-l escaladeze. În cei 3 ani de prelungire a facultăţii, tânărul

doctor reuşise să se facă oarecum apreciat în domeniul chirurgiei, ambiţionându-se şi reuşind să stăpânească o serie de manopere care la început i se păreau grele. Fusese apostrofat de câţiva tineri ceva mai vechi în meserie, dar strânsese din dinţi şi se gândise cum ajunsese să conducă maşina bine, deşi ratase de trei ori examenul de conducere auto, din cauza emotivităţii excesive.

A fost regretat la plecarea din secţia de chirurgie, dar marea lui dragoste era medicina internă. Mai era şi cam neîdemânatic, în special când se grăbea, şi unde mai pui că medicina internă îi oferea un câmp vast pentru filosofie şi asociaţii. Din studenţie se specializase oarecum în cardiologie, iar în timpul stagiului în clinică a avut norocul să întâlnească oameni pricepuţi şi de caracter, care i-au dat aripi. Şeful secţiei, conferenţiarul Someşan, i-a dat posibilitatea să se simtă egal cu medicii specialişti ai clinicii, punându-l chiar pe post de şef peste unul din cele 5 etaje ale clădirii, în perioada de concedii. Bogdan s-a achitat cu entuziasm de noua lui sarcină şi a predat etajul cu plânsul în vârful nasului când s-au întors medicii titulari. Reuşise să se facă iubit şi de bolnavi, căci ştia să se apropie de ei, crezând în puterea cuvântului – mai ales în condiţiile crizei de medicamente – şi se mândrea cu faptul că nu prea avusese decese printre pacienţi. Fostul său şef direct, doctorul Iorgu, nu fusese la început prea încântat că Ardeleanu îşi luase zborul, dar mai apoi au reînceput să se înţeleagă, celui mai tânăr plăcându-i să-l asculte povestind pe colegul mai în vârstă, un om de mare respiraţie.

Prima lovitură sub centură a primit-o Bogdan cu o lună înainte de terminarea stagiaturii, când conferenţiarul Someşan a fost pensionat şi scos din şefia clinicii. L-a urmat conferenţiarul Doljescu, bun prieten cu rectorul. Şi acesta era un tip competent, dar păcătuia prin inconstanţa atitudinii, ceea ce-l făcea greu de suportat. Ca stagiar lucrase pe vremuri şi cu Doljescu, fusese apreciat, dar se despărţiseră, fiindcă ambii erau iuţi la mânie.

Rememorându-şi în câteva minute viaţa, Bogdan

Ardeleanu stătea în faţa listelor şi se gândea că începuse să-l urmărească ghinionul. Nu avea la el nimic să-şi noteze posturile, dar mai era timp. Repartiţia urma să aibă loc peste două zile, iar prezentarea la post – peste o săptămână. Ileana era în pat, afectată de o virozã, dar nu-şi făcea probleme în privinţa modului în care îi va anunţa vestea. Putea să-i spună totul direct; cel puţin el se pregătise psihic de vreo două săptămâni să părăsească judeţul.

II

— Asta este, iubito! – zise Bogdan Ardeleanu, intrând în casă. Treaba s-a confirmat. Nu există posturi în judeţ.

— Nu se poate! – exclamă Ileana, care se întoarse cu greu spre el, din cauza durerii de cap care o chinuia.

— Şi totuşi am văzut cu ochii mei. Noroc că sunt o groază de posturi în Maramureş, aşa că acolo ne vom duce, cum ţi-am spus.

Într-adevăr, cei doi soţi începuseră să discute problema plecării din judeţ cu vreo lună înainte de repartiţie, şi Bogdan se gândea insistent la Maramureş, unde avea un unchi în comitetul judeţean de partid. Ştiau prea bine că în lumea în care trăiesc nu se vor putea impune numai prin muncă cinstită şi, dacă nu voiau să fie distruşi, trebuiau să aibă şi ei pe cineva sus-pus. Mai exista varianta judeţului Alba, de unde era Ileana originară, şi unde soţul ei avea foşti pacienţi cu funcţii înalte în securitate şi în partid. Prietenul său, colonelul de securitate, îl mai ajutase când avusese dificultăţi cu înscrierea în circulaţie a maşinii, dar n-a putut face nimic la PECO, atunci când cei de acolo n-au vrut să-i dea Ilenei adeverinţă că nu ia benzină din Alba. Maşina era a ei, şi a trebuit înmatriculată în acest judeţ, deoarece proprietara nu a primit buletin de Cluj, fiind doctoriţă. După ce a primit totuşi buletinul. a reînmatriculat maşina şi – simplu – urma ca tinerii să se servească în continuare de tichetele de acasă. Directorului PECO de la Alba-Iulia i-a fost însă teamă ca statul să nu fie păgubit; de aceea s-a încăpăţânat ca un catâr în ideea ca Ileana să predea bonurile de

benzină la Cluj (obţinând implicit şi negaţia), şi abia apoi să obţină negaţia şi din Alba (deşi acolo nu li se dăduse nimic), urmând să se reîntoarcă şi să primească alte bonuri. Probabil se gândeau ca nu cumva ea să ceară benzină şi pe noul număr, ca să se aleagă cu 20 de litri în plus pe lună – asta în condiţiile când potentaţii reduceau la un sfert raţia de combustibil pentru cei de rând, în timp ce ei erau duşi şi aduşi cu maşini oficiale.

Povestea cu benzina era însă de domeniul trecutului, şi acum viitorul era destul de sumbru. Bogdan începu să caute în mersul trenurilor şi pe harta turistică a ţării, şi îşi aminti astfel că văzuse pe liste câteva localităţi pe care le găsise şi pe traseul căii ferate. Spuse din nou:

— Aceste comune le-am văzut şi pe liste, şi sper să ajungem la ele. Din păcate, nu mai suntem în situaţia să alegem, dar trebuie să ne fixăm preferinţele.

— Vai, porcul acela de Buhăeş! – se răscoli din nou Ileana. N-o să-l uit până în mormânt, şi sper să ne mai reîntâlnim.

— Ştii că fiică-sa este pe locul 4? Numai Scânteianu este înaintea ei, afară de cei cu media 10.

— Fantastic! Vezi, avea dreptate Sorin atunci când spunea că Buhăeş l-a luxat fiindcă era înaintea fiică-sii. Credeam că vorbeşte în dodii, fiindcă-i place sticla, dar acum am dovada. Din acelaşi motiv ţi-a făcut-o şi ţie.

— Scumpa mea, e drept că am ajuns de pe locul 3 pe 11, dar măcar ştiu că nu sunt locuri în judeţ. Dacă erau 10 locuri?

— Îl omoram pe Buhăeş – răspunse Ileana fără ezitare.

Buhăeş era profesorul de pediatrie, cu care dăduseră examenul de sfârşit de stagiu. Numai el ştia cum ajunsese profesor – ca şi alţii de altfel, care se ridicaseră prin activitatea politică. Fusese ani de zile secretar pe institut, apoi – deşi îl dăduseră jos – avea clinica lui, pe care o conducea cu duritate, neputând fi suportat de nimeni. Bogdan ştia bine cu cine are de-a face când s-a prezentat la examen, deşi tatăl său îi spusese să stea liniştit, căci cu

Buhăeş era în relaţii bune, adică îl avusese pe profesor ca pacient. Tânărul nu putea fi totuşi calm, căci nu făcuse nicio zi de pediatrie, preferând să ia un post fictiv şi să facă medicină internă. În schimb, Ileana se plictisise copios timp de 6 luni într-o clinică de pediatrie.

Înainte de examen, Buhăeş a ţinut să afle unde făcuse fiecare stagiul de pediatrie. Când a răspuns şi Bogdan la întrebare, au avut un schimb lung de priviri, după care tânărul şi-a dat seama că nu-i va fi uşor. A examinat copilul (proba fiind practică, în principiu), nu i-a şoptit nimeni diagnosticul de pe foaia de observaţie (cum s-a făcut cu ceilalţi), şi a fost pus în situaţia de a-şi formula propriul diagnostic, de altfel identic în principiu cu cel de pe foaie. Profesorul atât a aşteptat; având în faţă diagnosticul respectiv, a negat pur şi simplu ce zicea Bogdan. Acesta din urmă – ca de obicei – nu a tăcut, ci şi-a argumentat părerea în faţa membrilor comisiei, dar dreptatea a fost de partea celui mai sus-pus, deşi acesta enunţase un pleonasm ridicol: „laringită edematoasă" – când şi un student de anul II ştia de la Celsus, adică de vreo 2000 de ani, că nu există inflamaţie fără edem. Laringita fiind inflamaţie (fapt indicat de sufixul „-ită"), nu putea fi decât edematoasă[29].

Ileana avea acelaşi caz cu soţul ei, şi a formulat un diagnostic identic cu el, deoarece avuseseră timp câteva secunde să se consfătuiască. Din acest motiv, profesorul a apreciat-o şi pe ea cu nota 9 şi n-a vrut să cedeze, în ciuda insistenţelor celorlalţi doi examinatori (care, desigur, i-au

---

29 Deoarece această povestire se va termina în Ajunul Crăciunului lui 1989 şi deoarece autorul consideră că lucrurile e bine să fie cintărite cu aceeaşi balanţă, trebuie neapărat relatat ceva şi mai şocant, intimplat după 10 ani de la acest examen. Am fost picat in 1998 la examenul de primariat in anestezie - terapie intensivă de către profesorul Iurie Acalovschi, după ce făcusem timp de 6 ani gărzi pe secţia „lui" (cum le place tuturor să spună) şi toată lumea, incă de la inceput, nu avea nimic de obiectat in privinţa mea. Acelaşi Acalovschi se opusese la intrarea mea in partid, pe vremea cind era secretar de organizaţie de bază, dar mai interesant este că, la examen, a afirmat cu seninătate că se flambează fiola inchisă.

dat 10 şi ei şi soţului). Se baza mai ales pe faptul că Bogdan nu voise să cedeze în faţa lui, simţind probabil că i se demonstrase că este incompetent. Cu grijă pentru poleiala de principialitate, a stăruit în a afirma că soţii Ardeleanu nu cunosc materie de nota 10, dar că are satisfacţia că nu a stricat media nimănui.

Notele au fost comunicate tinerilor – aproape plângând – de către fostul şef al Ilenei[30], care nu-l putea suferi nici el pe Buhăeş, fiindcă acesta din urmă încerca să-i stopeze ascensiunea, ştiindu-l mai bun şi mai căutat. Când au rămas singuri, Ileana a izbucnit într-o criză teribilă de plâns din cauza modului cum fusese lovit Bogdan pe la spate. Acesta nu s-a necăjit atât pentru el – deşi învăţase mult pentru examen, bănuind cum va fi, măcar făcuse ce-i plăcea în perioada aferentă stagiului de pediatrie – cât pentru soţia lui, singura stagiară din Cluj care făcuse efectiv pediatrie şi se alesese cu notă sub 10 (cel puţin aşa ştia atunci). Fără discuţie că orgoliul îi era afectat, văzând că de data asta cei care-i erau net inferiori – fapt recunoscut şi de ei înşişi – aveau 10, iar el nu, dar media îi scăzuse numai cu 4 sutimi.

De-abia când, după mult timp, a stat de vorbă în clinică referitor la medii cu un coleg pe care îl iniţiase în medicina internă, şi-a dat seama Bogdan Ardeleanu cât de mult contau cele 4 sutimi. Colegul respectiv, Marin Câmpeanu, venea dintr-un sat din sudul ţării şi avusese note mediocre în primii ani de facultate, aşa că o terminase cu o medie bună, dar nu strălucită. Acum era cu o sutime înaintea lui Bogdan, deoarece avusese numai 10 în timpul stagiului. Acesta era sistemul, făcut tot în detrimentul celor buni şi corecţi, ca mai toate deciziile din acea vreme: media a doua examene de stagiu, care erau cel mai des o formalitate[31], conta în aceeaşi măsură cu media de la absolvirea facultăţii, care rezulta din vreo 50

30 A rămas acelaşi om de mare suprafaţă şi caracter, care a ajuns unde merita: in fruntea Colegiului judeţean al medicilor.

31 Aşa este şi primariatul, fiindcă nu-ţi oferă responsabilitate sau competenţă în plus, ci doar un salariu ceva mai mare.

de note, acestea din urmă fiind măcar mult mai multe, dacă nu mai meritate.

Aceasta a fost conjunctura în care Ardeleanu a ajuns pe locul 11. Când a văzut-o pe fata profesorului pe locul 4, şi-a dat imediat seama de dreptatea prietenului său Sorin. Acesta, deşi făcuse stagiu în clinica lui Buhăeş, acont altminteri sigur pentru nota 10, primise tot 9, 66, cu argumentul că a greşit grav la calculul raţiei alimentare a unui copil diabetic. De fapt greşise cu un ordin de mărime, ceea ce se corecta pe loc cel mai adesea, dar Buhăeş nu putuse să lase să-i scape ocazia. Sorin era imediat în urma lui Bogdan la sfârşitul facultăţii, cu aceeaşi medie cu colegul lor Scânteianu. Acesta din urmă ajunsese acum pe locul 3, şi Buhăeş nu putuse să-i facă nimic, deoarece Scânteianu-senior avea un spate tare, ţinând în mână un sector important al medicinii clujene şi demonstrându-şi influenţa prin primirea fiului să în partid în timpul stagiaturii, fapt contrar statutului. Bogdan fusese la şedinţă şi auzise cum colegul lui era coautor la cărţi şi la lucrări ale tăticului, după care l-a auzit având dificultăţi în a lega două fraze când a trebuit să vorbească. Maliţia era acum inutilă: el era pe locul 3, după cei doi cu media 10, iar celălalt se uita de jos în sus la oameni pe care-i ştia cât plătesc şi care nu o dată îi recunoscuseră superioritatea.

III

De mult se gândea Bogdan Ardeleanu la viaţa de medic de ţară, dar şi cei din jur şi el socoteau că va face o navetă cât de cât comodă într-una din comunele învecinate, de preferinţă aparţinătoare de spitalul teritorial, ca să poată obţine cu uşurinţă detaşarea în clinica unde lucrase. De fapt putea să lucreze în clinică majoritatea timpului, chiar fără detaşare, căci dispensarele rurale din jurul Clujului erau înţesate de medici care făceau cu schimbul şi stăteau la post două zile pe săptămână – cu noaptea dintre ele, în cel mai rău caz.

Nu-i părea rău că se va duce la ţară; peste tot există oameni, şi el făcuse această facultate ca să fie de folos semenilor lui. Când unchiul său – un apreciat cercetător –

îi propusese să lucreze împreună încă din anii mici de facultate, Bogdan respinsese vehement ideea, căci nu alesese medicina ca să stea printre microscoape şi substanţe. Simţea că nu este un Pasteur sau un Koch, ca să descopere ceva care să-l facă nemuritor – singurul caz în care ar fi meritat să se ocupe de cercetare. De aceea preferase ţelul mai modest, dar şi cu satisfacţii imediate, de a aduce alinare celor suferinzi. Nu i se oferise nici ocazia de a figura formal pe lista cercetătorilor de la Institutul de igienă, aşa cum erau unii colegi mai mari din clinică. Aceasta ar fi însemnat ocolirea atât a stagiului la ţară cât şi a concursului de secundariat, dar nu era pentru el, ci pentru copiii de profesori universitari şi de alţi indivizi cu pondere. Pentru el nu numai că nu se pusese problema admiterii într-un post de cercetare (pe care, de altfel, l-ar fi refuzat, fiindcă nu-l tenta igiena alimentară sau comunală), dar nici măcar nu i se oferise bonificaţia celor 50 de sutimi care să-l scutească de contestaţiile colegilor aflaţi cu zeci de locuri în urmă, dar care avuseseră prevederea să se bage într-o muncă obştească. Comisia de acordare a bonificaţiilor a decis că merită un premiu de 50 de sutimi la medie indivizi care se ocupaseră în facultate de cerc foto, de dansuri populare, sau făcuseră figuraţie în diverse comisii; în schimb nu merita acest lucru Bogdan Ardeleanu, care luase premiul III pe ţară la sesiunea cercurilor ştiinţifice studenţeşti. De, doar era şcoală de dans, nu facultate de medicină.

Nici în I.M.F. nu putuse intra, căci rectorul îi pretextase aceluiaşi unchi al lui că nu poate interveni peste capul şefilor de disciplină. Totul depindea de secretarul de partid al institutului, care însă deja era la cuţite cu familia Ardeleanu, de când tânărul intrase la medicină, iar fiul său – coleg de şcoală primară – trebuise să se lase păgubaş. De aceea, în anul III refuzase să-l ajute pe Bogdan să intre în partid. (Până la urmă tot a intrat, şi tot prin intervenţii. Acesta a fost singurul fapt de care i-a fost ruşine pe parcursul facultăţii, fiindcă i-a stricat imaginea de martir şi om dintr-o bucată pe care o avea

între colegi.)

La toate acestea se gândea tânărul medic atunci când a pornit-o de acasă, căci simţea că nu mai poate sta locului. Mergând spre policlinica unde lucra tatăl său, îl văzu de la distanţă pe acesta venind spre casă. Destul de surprins, tatăl îl întrebă:

— Ce-i cu tine aici?

— Veneam la tine, căci trebuie să mai aud şi părerea altcuiva. S-a confirmat ştirea că nu sunt locuri în judeţ; am văzut asta cu ochii mei. Nu ştiu ce ar trebui făcut mai departe.

— Chiar nu sunt locuri în judeţ?

— Absolut deloc.

— Fantastic! Ştii, eu bănuiam că or să vă facă ăştia ceva porcărie, dar la aşa ceva nu m-am aşteptat.

— Eu mă bucur într-un fel că nu intră nimeni în judeţ. Ştii că Buhăeş m-a proiectat fix pe locul 11?

— Las că-l mai întâlnim noi. Unde sunt posturile?

— Numai în judeţele din nord. Am de gând să mă duc în Maramureş. Ce zici, n-ar trebui să vorbesc şi cu conferenţiarul Someşan? Poate are el pe cineva care ne-ar favoriza o detaşare.

— Încearcă şi asta. Ia-o pe Ileana şi mergeţi după masă până la el.

Discuţia a continuat în maşina tinerilor, pe care Bogdan o luase ca să împrumute nişte benzină. El întrebă:

— Unde vrei să mergi, la noi sau la voi?

— Hai la noi, căci poate vine şi maică-ta acasă.

Într-adevăr, în uşa blocului se întâlniră cu doamna Ardeleanu, care deja auzise despre ineditul repartiţiei din acea toamnă. Mama lui Bogdan era o distinsă profesoară care, ajungând secretară de partid pe liceu, încercase să instaureze corectitudinea, echitatea şi simţul datoriei în care crezuse totdeauna – bineînţeles fără să aibă vreun profit de pe urma funcţiei. Reuşise doar să-şi atragă antipatii, căci chiulangiii tot nu făceau nimic, aşijderea cei cu proptele, dar în schimb mulţi o priveau drept unealta unui sistem care se compunea aproape exclusiv din

interdicţii. Rada Ardeleanu era însă în primul rând mamă, şi nu muma lui Ştefan cel Mare, aşa că prima ei idee a fost ca Bogdan şi Ileana să refuze repartiţia. Aşa ceva nu era de luat în considerare, deoarece i-ar fi pus pe cei doi în imposibilitatea de a se mai angaja, iar un refuz în bloc al posturilor din partea tinerilor medici i-ar fi dus probabil pe toţi în puşcărie.

— De unde ai aflat, mamă, despre repartiţie? – întrebă Bogdan.

— De la bibliotecara noastră, care este prietenă cu mama lui Răzvan Căpeşteanu.

Acest Răzvan fusese coleg cu Bogdan în primele două clase, apoi se dezvoltase ca un strălucit matematician, depăşindu-l net pe colegul de şcoală primară. Se hotărâse şi el în clasa a XI-a pentru medicină şi reuşise primul la admitere, după care avusese numai 10 în facultate. Era extrem de citit, şi nu prea avea ce discuta cu nimeni dintre colegi, căci cultura generală nu prea era la ea acasă între viitorii medici. Tot ceea ce făcuse Răzvan până atunci îl recomanda – fără discuţie – pentru şefia de promoţie. Şi totuşi…

Tatăl său, care nu era un necunoscut în Cluj, murise de vreo 2 ani, sfârşitul fiindu-i precipitat de profesorul şi de adversarul său la titlul de conferenţiar din clinica unde lucra. Chiar rămas fără acest sprijin puternic, era, în ochii tuturor, viitorul şef de promoţie. Iată însă că în ultimul an de facultate s-a aflat că mai existau doi „decarişti”, dintre care unul nu conta, fiind de origine modestă şi orfan de tată şi el. Despre celălalt se ştia că vine dintr-un orăşel din centrul Transilvaniei şi că nu este simpatizat deloc. Din punct de vedere profesional nu strălucise niciodată, dar acum concura la şefia de promoţie.

S-a făcut în aşa fel încât să voteze numai cei neutri – deci din alte serii[32] decât cei doi – cum erau Bogdan şi Ileana, fiindcă se ştia că toţi colegii lui Răzvan vor vota

32 E posibil ca unii să nu ştie că - din cauza numărului mare de studenţi - un an la medicină era format din mai multe serii, cu cîte 6-7 grupe.

pentru el şi toţi colegii lui Nicolae Bojan (aşa se numea contracandidatul) vor vota contra acestuia. Chiar şi în aceste condiţii, covârşitoarea majoritate l-a ales pe Răzvan Căpeşteanu. Ce a urmat este demn de Eugen Ionescu sau de Kafka: celălalt a fost desemnat în mod oficial şeful de promoţie în anul respectiv. Pe soţii Ardeleanu – logodiţi la vremea aceea – i-a cuprins greaţa şi revolta, şi Bogdan nu s-a lăsat până nu a cerut lămuriri. Aşa a aflat că „învingătorul" era omul secretarului de partid pe institut, argument în faţa căruia cădeau şi valoarea concurentului său, şi votul colegilor. Şefia de promoţie nu l-a ajutat însă pe Bojan decât să se facă de râs cu discursul rostit – şi cu toate acestea a fost superior şefilor de promoţie care i-au urmat. Deşi a lucrat în clinica protectorului său, şi el trebuia acum să plece din Cluj, în rând cu ceilalţi. Astfel, conform principiului negării negaţiei, o ticăloşie îl împiedica să se bucure de avantajele şefiei de promoţie, dobândită printr-o altă ticăloşie.

— Şi colegul tău Bojan pleacă la ţară? – întrebă doctorul Corneliu Ardeleanu, după ce se făcuse că mănâncă.

— Şi el, bineînţeles.

— Dar Răzvan unde vrea să se ducă?

— Pe undeva prin nord-vest – răspunse doamna Ardeleanu.

— Şi eu am stat la ţară acum 30 de ani, şi v-am povestit cum a fost, dar aveam numai 24 de ani[33] şi speranţa că se dau concursuri de intrare în oraş în fiecare an.

— Tu l-ai influenţat să facă medicina, şi acum uite rezultatul. Mi-e groază că asta mică îl urmează – îşi luă Rada Ardeleanu în primire soţul.

— Repet a nu ştiu câta oară că nu tata m-a influenţat, şi, dacă aş avea încă o dată 19 ani, tot medicina aş face-o. Necazul cel mare este că m-am zbătut să ajung apreciat, mi-am făcut o familie, şi acum trebuie să las tot şi să plec cine ştie unde. În concluzie, învaţă, Bogdana scumpă, că o

33 Protagoniştii aveau cel puţin 28.

să ajungi departe – se întoarse către sora sa, studentă la secţia de pediatrie şi extrem de conştiincioasă în îndeplinirea sarcinilor profesionale şi extraprofesionale.

— Las-o în pace pe soră-ta şi du-te cu Ileana în vizită la Someşan. Între timp eu voi vorbi cu colegii mei din Maramureş, să văd ce se poate face – hotărî doctorul Ardeleanu planul de acţiune, ca un pasionat de militărie ce era.

Revenind acasă, tânărul avu plăcuta surpriză de a o întâlni pe prietena lor Lia Dolha. Aceasta, alături de mama ei, îi adoptase într-un fel pe soţii Ardeleanu împreună cu cel mic, fiind pătrunse de admiraţie faţă de toţi trei. Se vedea că Lia este o fiinţă educată şi cultă, şi de aici îi provenea şi emanciparea, în sensul că nu voise niciodată să se mărite. Fapt este că, deşi era cu vreo 20 de ani mai în vârstă, le propusese imediat celor doi tineri să se tutuiască, şi ajunseseră să povestească despre câte-n lună şi-n stele. Venea destul de des pe la ei, şi se purtau lungi conversaţii, cu ceştile de cafea (sau păhărelele – dacă era vreo aniversare, de care ea nu uita niciodată) în faţă.

Acum cele două femei discutau aprins marele eveniment. Lia afirmase că va muri, şi ea şi mama ei, dacă Ileana şi Bogdan pleacă din Cluj. Admiraţia lor faţă de doctorul Corneliu Ardeleanu se extinsese şi asupra fiului său, după ce acesta le consultase în câteva rânduri. Bogdan considera că nu făcuse ceva strălucitor, dar oamenii sunt subiectivi în dragoste, ca şi în ură.

— Ce zic ai tăi despre treaba asta? – întrebă Lia, pe când el nici nu apucase să-şi ia papucii de casă.

— Ce să zică? Taică-meu înjură, iar maică-mea e de părere să refuzăm repartiţia. Mai bine daţi-mi şi mie o cafea, că mi s-a uscat gâtul de atâtea ţigări.

— Să nu faceţi prostia de a refuza repartiţia!

— Nici nu te gândi la aşa ceva! Sper că-ţi dai seama că maică-mea a vorbit fără să gândească, în durerea ei. Noroc că noi încă ne păstrăm calmul. Şi acum te rog să ne scuzi, dar avem de făcut o vizită importantă – şi Bogdan îi explică despre ce era vorba.

Degeaba se duseră la conferenţiarul Someşan, căci acesta nu avea influenţă în Maramureş, care era „teritoriul” profesorului Filipescu. Era absurd însă să crezi că profesorul îl va ajuta pe Bogdan, deoarece avea şi el un fiu şi – cu toate că Filipescu-junior urma să-şi susţină examenul de specialist – era oarecum prudent faţă de Ardeleanu cel tânăr, care era mai apreciat de personalul clinicii şi de bolnavi, chiar dacă aceste lucruri se spuneau numai în şoaptă.

Se întoarseră la părinţi cu coada între picioare. Nici Corneliu Ardeleanu nu avusese mai mult succes, căci nu reuşise s-o găsească pe doctoriţa Ludmila Oroianu, colega lui din Baia-Mare. Rada Ardeleanu se puse să observe:

— Iar e agitat Bogdan, ca pe vremea când era în armată.

— Nu sunt agitat – sări acesta – dar trebuie să acţionez într-un fel; nu pot să stau pasiv când mi se face o nedreptate. De altfel, ştii bine că în armată eram agitat nu pentru că nu-mi plăcea viaţa la cazarmă, ci pentru că eram conştient că sunt medic şi mă enerva să fiu pus pe acelaşi plan cu răcanii. Era un fel de demonstraţie de forţă, parte din lupta pentru viaţă, pe care o vezi şi tu cum se înăspreşte.

Tatăl le făcu semn să tacă, fiindcă reuşise să prindă legătura cu colega lui. Aceasta l-a asigurat că o cunoaşte bine pe directoarea Direcţiei sanitare şi că va face tot posibilul spre a-i ajuta pe tineri. Nu era mare lucru, dar totuşi era ceva.

A doua zi, la clinică, Bogdan a încercat să-şi vadă de treabă ca de obicei, mai ales că era ziua despărţirii. Nimeni n-avea însă chef de lucru. Cel mai revoltat era colegul Marin Câmpeanu, care se vede că era nemulţumit că nu putea să aibă loc în judeţul Cluj, cu „meritele” lui. Desigur că uitase care era diferenţa între Ardeleanu şi el în facultate sau după aceea, inclusiv îndrumările primite în timpul stagiului, şi nu se gândea decât la faptul că e între primii.

— Să vezi tu – spunea – câţi vor fugi în străinătate

după chestia asta.

„Ecce homo!” – gândea Bogdan. „Uite cum gândeşte un presupus român adevărat, venit dintr-un mediu nealterat de concepţiile putrede ale intelectualilor, şi devenit mare medic. Din nou am fost fraier când mi s-a înmuiat sufletul la gândul că bietul băiat n-are tată. Are în schimb socri, care au pământ pe-aici, aşa că nu cred că-şi numără banii înainte de fiecare chenzină ca noi, şi nici nu stă la cozi interninabile şi nu mănâncă toate porcăriile de la «Gospodina». Totuşi, el înjură statul şi se gândeşte la fugă, şi nu eu. Păcat că nu l-am luat în coarne, când cu Eliza Buhăeş”.

Fiica cea mai mică a profesorului de pediatrie lucrase şi ea împreună cu doctorul Iorgu, pe aceeaşi secţie cu Bogdan Ardeleanu, şi nu se mişcase de acolo atunci când unul dintre cei trei medici stagiari de pe acea secţie trebuise să se ducă temporar pe altă secţie, sub conducerea unui om mai dificil. Plecase Marin Câmpeanu, căci atât Bogdan cât şi Eliza erau sub oblăduirea şefului, şi – oricum – Bogdan era cel mai vechi. El apucase să-i povestească şefului său – ca şi colegului Câmpeanu – ce păţise la examenul de pediatrie, dar conferenţiarul Someşanfiind în bune relaţii cu profesorul Buhăeş – o repartizase pe Eliza la cel mai bun colaborator al său, fără să ştie nimic despre necazul lui Bogdan. Nici dacă ar fi ştiut, n-ar fi trebuit să procedeze altfel, căci tânărul îşi meritase soarta – doar conferenţiarul îi propusese să-i pună o pilă (unealta fundamentală în acea perioadă) pe lângă Buhăeş, şi refuzase cu indignare, fiindcă niciodată nu folosise aşa ceva, din mândrie. (După ce a văzut ce s-a întâmplat, s-a jurat să nu se mai dea în lături de la nimic, în jungla în care trăia.)

Cert este că toţi aşteptau cu sufletul la gură să vadă cum va decurge colaborarea între Bogdan Ardeleanu şi Eliza Buhăeş, mai ales după ce doctorul Iorgu plecase în concediu şi rămăseseră numai ei doi pe secţie, cu Bogdan în chip de şef. Amatorii de senzaţii tari au fost dezamăgiţi, căci colaborarea a fost foarte bună. Eliza îl întreba tot

timpul ce să facă, de multe ori chiar în faţa bolnavilor, ceea ce l-a făcut pe tânărul doctor să acţioneze energic pentru a salva prestigiul colegei, pe care şi-l afectase singură.

Totul a mers perfect deci, până când, după aproape două luni – când deja se întorsese şi doctorul Iorgu – Eliza îl luase prin surprindere pe Bogdan, pe când îl ajuta la nişte forme:

— De ce nu mi-ai spus niciodată ce ai împotriva mea şi nu mi-ai făcut nimic rău?

— Dar ce am eu împotriva ta? – căută el să câştige timp.

— Păi, povestea cu examenul de pediatrie.

— Cine ţi-a spus?

— Marin Câmpeanu.

— Nu ştiu cine l-a rugat să se amestece în treburile mele – zise, gândindu-se cum s-a transformat – după epocă – ţăranul român, idealizat în literatură. Oricum – continuă el – un bărbat nu poartă război cu bătrânii, femeile şi copiii, şi copiii nu răspund pentru faptele părinţilor, ci eventual invers. Într-un cuvânt, cu tine eu n-am nimic, dar voi răzbuna afrontul suferit.

— Ştii, aşa e tata, foarte principial, şi nu-l interesează dacă cineva are probleme sau copii, sau altele. E foarte rigid în aprecieri, şi ne-a neglijat şi pe noi, fetele lui, în favoarea nevesti-sii. (Bogdan le ştia toate astea de la Ileana, căci Eliza se destăinuise colegelor; acasă nu prea mai avea ce spune de când tatăl ei se recăsătorise cu o doctoriţă pe care tinerii o cunoşteau de când erau studenţi, şi nu o simpatizau deloc.)

— Nu-mi pasă deloc. Important e că n-am nimic cu tine şi că voi găsi eu ocazia să mă revanşez.

— Auzi ce zvon a lansat Sorin. Cică taică-meu i-ar fi dat lui notă mai mică pentru ca să mă propulseze pe mine, când de mine nu-i pasă.

— Nu cred aşa ceva – a replicat cu naivitate, căci atunci era convins că Eliza Buhăeş e foarte departe de el.

Acum ea nu mai era pe secţie, căci îşi luase în mod strategic concediu, aşa că nu mai avea ocazia să-i spună că

totuşi Sorin Popescu avusese dreptate. Jocurile erau oricum făcute, şi Bogdan dădu o fugă până la Direcţia sanitară şi se întoarse cu lista posturilor, pe care o analiză împreună cu asistenta lui preferată, ucraineancă din nordul Maramureşului. Fixară împreună o listă a priorităţilor, după care el se grăbi acasă, să-i arate şi Ilenei lista.

De obicei, Bogdan stătea după-amiaza întins pe un pat pliant în camera unde copilul nu avea acces. Acolo avea vreo două ceasuri libere pentru activităţile lui preferate: fumat, citit (istorie sau beletristică) şi dormit. Uneori renunţa şi la somn pentru citit, aşa că nu era de mirare că în perioada aceea se scula de multe ori înainte de 5 dimineaţa, îşi făcea o cafea mare (cât un ceai, cum îi plăcea să spună) şi, folosind din plin scrumiera, citea până când se sculau ceilalţi. Acum însă nu-i mai ardea de odihna de după-amiază şi, împreună cu Ileana, stăteau aplecaţi deasupra hărţii, asistaţi de micuţul Vlaicu, pe care nu mai ştiau cum să-l potolească.

Spre seară se duse la unchiul său dinspre mamă, apreciatul cercetător Mircea Vlădescu, a cărui soţie era maramureşeancă. Se uitară mult timp pe un ghid detaliat al ţării, după care stabiliră împreună o listă definitivă de priorităţi, pe care i-a comunicat-o Bogdan şi prietenei lor Lia, aflată din nou în vizită. Ca să epuizeze toate posibilităţile, tânărul a telefonat şi la Baia-Mare, la părinţii unei vechi prietene – şi totodată colegă de promoţie – Ileana Crişan, ştiind că aceştia cunoşteau multe prin Maramureş. Fiica lor se măritase cu cu un coleg şi fusese dusă de acesta la părinţii lui. După ce se stabiliseră şi făcuseră şi o fetiţă, acum şi judeţul lor era închis, aşa că trebuiau să se ducă în Moldova. Acestea le-a aflat Bogdan de la Bubu Lăzăreanu, soţul Ilenei. Cam aşa stătea treaba pentru toţi, şi singurul lucru ce-l aveau de făcut era să aştepte ziua următoare.

IV

Bogdan se sculă din nou devreme, după o noapte surprinzător de bine dormită pentru el, care era totdeauna

agitat înainte de zilele importante. (Ileana nu avea probleme cu somnul, fiind de principiul că merită să te consumi doar când apare ceva concret.) Cei doi soţi plecară spre Direcţia sanitară, împreună cu colega lor Cornelia Bancu, zisă Cora, veche prietenă a Ilenei din primii ani de facultate, care stătea peste drum de ei, la nişte rude. Cora, ca şi în studenţie, se chinuia să înveţe mult şi se consuma pentru toate zvonurile. Îşi neglijase viaţa personală şi acum se vedea nemăritată, ceea ce n-ar fi fost atât de grav dacă n-ar fi trebuit să plece departe de casă, absolut singură, căci tatăl ei murise, iar mama – bolnavă – locuia într-un sat din sudul Ardealului. Nici măcar nu avea o poziţie de invidiat pe lista absolvenţilor, căci şi ea fusese „atinsă" cu un 9, 66 în timpul stagiaturii.

Cei trei mergeau repede, fiindcă afară era frig – deşi soare – şi discutau aprins. Cele două femei îşi luau colegele în colimator, iar Bogdan se făcea că nu le aude sau intervenea uneori ca să le mai tempereze. Ca de obicei, mai mult fuma decât vorbea, şi-şi dădea seama că nu i-ar aduce niciun folos să-şi răscolească nemulţumirile, ci dimpotrivă. A simţit un ghimpe în suflet atunci când, ajuns la locul unde se făcea repartiţia, a văzut că nimeni nu-i mai dădea atenţie, pentru simplul şi bunul motiv că nu mai inspira teamă. Vechea lui prietenă Tamara Onea îi adresă câteva cuvinte, dar în aerul ei se simţea dispreţul – manifestat până atunci numai faţă de Ileana. Eliza Buhăeş, care în cursul verii umbla tot timpul după sfaturile lui, abia îi răspunse la salut, din vârful nasului. Nu spuse însă nici măcar Ilenei ce simţea, şi se aşezară împreună cu Cora şi cu gazda ei din Cluj, inginerul Timiş, care adusese cu el şi o hartă.

În sfârşit începu şi „solemnitatea". Directoarea le ţinu tinerilor medici o cuvântare cu accente patriotarde, care-l făcu pe Bogdan să se întrebe dacă aşa îi vorbea şi fiului ei, tot medic, dar cu 2 ani mai mic. Soţii Ardeleanu ascultau cu răbdare ce favoare le-a făcut ministerul trimiţându-i departe de casă, şi erau mai-mai să plângă de emoţie şi recunoştinţă când directoarea Zăpârţan sublinie

caracterul uman al repartizării, care urmărea ca soţii să nu fie despărţiţi. Ea explică încă o dată pe scurt regulamentul, dar, după modul în care majoritatea s-au repezit la masa prezidiului să ceară lămuriri, s-a dovedit că nu se înţelesese mare lucru.

Când a început alegerea posturilor, Bogdan a fost surprins să constate că fruntaşii alegeau o comună care nu avea tren direct cu Clujul, ci cu schimb în Vişeu-de-Jos. Era important să ai legătură cu trenul, căci iarna este aspră în Maramureş, aşa că autobuzele de multe ori nu circulau. Tamara alese o localitate în Moldova, unde putea face o navetă comodă stând acasă la părinţii ei, dar pe ea ar fi interesat-o să continue munca în domeniul terapiei intensive, pe care o făcuse tot timpul stagiaturii. Eliza Buhăeş ceru postul cel mai apropiat de Cluj, deşi pentru ea nu avea prea mare importanţă; se logodise cu un arab şi aştepta aprobarea pentru căsătorie – e drept, cam de mult.

În acest moment a intervenit prima picanterie a şedinţei. Un alt coleg – care, după medie, ar fi ajuns pe graniţa de nord-est a ţării – arătă tuturor un buletin de Maramureş, făcut pe o comună limitrofă cu cea aleasă de Eliza. S-a făcut rumoare în sală, căci toţi ştiau că Lăpuşan este clujean get-beget, ca şi nevastă-sa de altfel, fiind fiu de profesor universitar. Se ocupase mai mult de beţii în facultate şi se cuminţise abia după căsătorie, apucându-se de chirurgie. Cert este că acum avea buletin de Maramureş, datat 1987, aşa că intra la priorităţi. Aici repartizarea s-a întrerupt timp de vreo 20 de minute, până când s-a comunicat prin telex cu ministerul asupra noii situaţii. Până la urmă, directoarea a rezolvat problema lăsând totul la bunăvoinţa doctoriţei Buhăeş, care – bineînţeles – n-a vrut să cedeze postul.

Veni şi rândul lui Bogdan Ardeleanu, care, fără să stea pe gânduri, îşi afirmă prioritatea faţă de cei cu aceeaşi medie. „Măcar să aleg primul dintre ei” – gândea el – „dacă tot am avut medie cu mult mai mare la absolvire”. Alese comuna Petrova, ultima cu două posturi care mai rămăsese pe calea ferată directă cu Clujul, şi

unde oprea şi acceleratul. Nu se mai enervă nici pentru faptul că Marin Câmpeanu îi spuse că merită o bere pentru că i-a făcut favoarea de a nu lua el Petrova. Totuşi îl întrebă:

— De ce să iei tu Petrova, când mai aveai locul pe care l-ai luat şi care e mai aproape de Cluj?

— Pentru că în Săcel dispensarul e mult mai departe de gară – interveni Nicolae Bojan neîntrebat, şi Bogdan strivi între dinţi o înjurătură, considerând că e suficient că faţa lui exprima totdeauna ce gândea.

Cei doi soţi se gândeau să nu plece până nu văd ce face şi Cora, aşa că Bogdan reveni în sală, după o binevenită ţigară. Ajunse tocmai la timp ca să vadă cum este contestată Corina, prietenă a lui din şcoala primară, de către acelaşi Lăpuşan, care-şi flutura din nou buletinul (asta deoarece ea dorise post în acelaşi loc cu Eliza). De data asta, directoarea luă în serios contestaţia, căci Corina nu era fiica lui Buhăeş. Cei din sală, însă, nu aveau niciun motiv să tacă, şi demonstrau că nu-şi pierduseră complet simţul dreptăţii şi umanitatea. Protestau chiar şi cei care luaseră posturi, dar nu se abrutizaseră în aşa măsură încât să accepte o asemenea lucrătură. Mama unei doctoriţe din promoţie, cunoscută pentru gura ei mare încă de la absolvirea facultăţii (când se legase de Ileana), interveni în favoarea Corinei, motiv pentru care Bogdan o iertă pentru cele întâmplate în urmă cu 3 ani:

— Să ne spună de unde are buletin de Maramureş! Asta în primul rând, şi în al doilea rând cele două comune nu sunt limitrofel

— Cum nu sunt limitrofe, doamnă, că doar eu sunt de-acolo! Bunica mea are casă acolo şi eu am moştenit-o, de aceea mi-am stabilit şi domiciliul – răspunse Lăpuşan.

— Are de ales post în comuna unde are domiciliul, deci n-ar mai trebui să conteze comuna limitrofă! – strigă şi Ardeleanu. Nici măcar el, credul până la proba contrarie, nu putea să admită că Lăpuşan îşi schimbase domiciliul pe o comună de munte din Maramureş, când obţinuse buletin de Cluj prin naştere, deci nu trecuse peste

obstacolele care i se puseseră în cale Ilenei, de exemplu, tocmai fiindcă era medic.

— Ăsta are sigur două buletine – zise cea la care se gândea. Îţi dai seama pe cine trebuie să aibă, dacă în 2 zile şi-a putut contraface un buletin, şi încă şi datat acum un an. Deie-i Dumnezeu, însă, să rămână cu buletin de

Maramureş şi să nu-şi mai facă niciodată buletin de Cluj.

— Fii sigură că va scoate buletinul de Cluj când va avea nevoie – replică soţul ei.

Biata Corina stătea în picioare, între tată şi soţ. Acesta din urmă era inginer şi făcea o navetă foarte grea. Aveau o fetiţă, la a cărei naştere mama era să moară din cauza temporizării operaţiei cezariene, fapt care era parte integrantă a forţării naşterii a 5 copii cu orice preţ. Cei care ţineau la tronul lor preferau să aibă complicaţii ale naşterii[34] (căci nu le sufereau pe piele proprie) decât să facă operaţie cezariană, care ar fi atras o alta la a doua naştere şi ar fi dus ulterior la contraindicarea altor naşteri – cel puţin teoretic. Până la urmă Corinei i se făcuse cezariană, dar stătuse 6 săptămâni între viaţă şi moarte. Apoi avusese necazuri cu fetiţa (care era bolnăvicioasă), iar acum vedea cum un coleg cu mult în urma ei îi ia de sub nas un post apropiat de Cluj.

Lumea se agita tot mai tare, aducând-o pe directoare aproape să suspende şedinţa, căci scăpa situaţia de sub control, fapt cu care nu prea era obişnuită. Şi de această dată se confirma că duritatea era singurul răspuns la duritate şi că – totuşi – oamenii uniţi reprezintă o forţă; dacă românii şi-ar fi dat seama de aceste truisme, n-ar mai fi ajuns să trăiască asemenea vremuri[35].

Norocul directoarei Zăpârţan a fost că sărmana Corina nu a rezistat presiunii psihice şi a renunţat de

---

34 Spre cinstea lui, şeful clinicii „Stanca“ aproba pe loc cezariana, chiar şi telefonic. Aşa cum se întîmplă de obicei, tocmai el a fost „debarcat“ în mod brutal la începutul lui 1990.

35 Parcă numai acelea! Se vede însă că dezbinarea este o caracteristică a noastră.

bunăvoie (aşa-zis) la postul mult râvnit, pe care l-a luat imediat Lăpuşan. Altfel cine ştie ce complicaţii ieşeau; mergând pe aceeaşi linie, şi Eliza Buhăeş trebuia să facă o nouă alegere, ca şi toţi cei care-i urmau pe listă, inclusiv Bogdan. Acesta din urmă era însă atât de scârbit încât nici nu se gândea că şi el profitase de pe urma nedreptăţii ce se făcuse. O luă pe Ileana şi părăsi sala.

După ce o invitară pe Tamara la o cafea, soţii Ardeleanu se duseră la tatăl lor, care aştepta rezultatul cu sentimentele pe care numai părinţii le cunosc. În cabinet, lui Bogdan nu-i prea mergeau la inimă vorbele tatălui său despre medicina de ţară şi despre studiul necontenit pentru concursul de secundariat, dar nu-l condamna. Corneliu Ardeleanu rămăsese cu mentalitatea din vremea lui, când cei buni erau totuşi apreciaţi şi erau siguri că vor putea face o specialitate dacă voiau, fiindcă se dădeau concursuri în fiecare an. De fapt, Ardeleanu-tatăl regreta că şi copilul lui are aceeaşi soartă, dar nu se putea manifesta în faţa altora.

În această dispoziţie sufletească, Bogdan nu putea să-i ocolească pe bunicii dinspre mamă, la care afla totdeauna afecţiune şi încurajare. Bunicul, Mircea Vlădescu-senior, fost ofiţer pe frontul de est şi scăpat din bătălia de la Stalingrad datorită faptului că-şi dăduse seama de iminenta încercuire rusească, avea mica meteahnă de a se lăuda cu sine şi cu familia. Se făIea în primul rând cu fiul său, dar şi cu Bogdan, pe care-l considera ca şi pe propriul său copil. Bunica sa Lucia, zisă Mama Uţi, era într-adevăr o a doua mamă. Era profesoară de filosofie încă din acea vreme la care Bogdan se gândea cu tristeţe că n-o cunoscuse: perioada interbelică, în care studenţii erau adevăraţi viitori intelectuali, şi erau şi trataţi ca atare – ca să nu mai vorbim după absolvirea facultăţii. Desigur că era corupţie şi atunci, dar în general fiecare îşi ştia locul[36]. Mama Uţi nu era numai o femeie de cultură remarcabilă, ci se pricepea la toate treburile femeieşti, ajutându-le şi pe nepoate – inclusiv pe Ileana, cu

36 Reamintesc că toate aceste rînduri sînt scrise în primăvara lui 1989.

care se purta de parcă i-ar fi fost bunică de la naştere. Era şi o neîntrecută turistă; la 70 de ani fusese în Occident împreună cu soţul şi cu nepotul preferat, totodată primul şi singurul băiat. Cu această ocazie, rezistenţa ei fizică – deşi avea nasul rupt din prima zi – îl umpluse de invidie pe tânăr. Fusese apoi şi cu Bogdana în ţările vecine, şi ultima ei ispravă era o călătorie de o noapte întreagă, când venise împreună cu Ileana ca să-l vadă pe proaspătul soţ al celei din urmă, care-şi făcea armata în estul ţării.

Când li se născuse strănepotul, bătrânul Vlădescu avusese motive să regrete că Bogdan nu este fiul lui, căci ţinea la tradiţia familiei, care – după el – descindea din Mircea cel Bătrân. Se împăcase însă cu ideea că fiul său nu-i dăruise decât nepoate, aşa că, împreună cu soţia lui, se topea în faţa micuţului Vlaicu. Pe cât de sever fusese cu copiii lui – şi, parţial, şi cu Bogdan – pe atât de blând devenise în ultimul timp. Aşa se face că Ileana nu credea relatările lui din copilărie, mai ales că ea – nou-venită în familie – asculta cu atenţie ce povestea tata-mare (întâmplări auzite de ceilalţi de multe ori), iar bunicul ţinea la ea foarte mult, căci văzuse că se încadra în pretenţiile sale asupra unei soţii bune.

Aceştia erau oamenii la care Bogdan venea să-şi tragă noi puteri, întocmai ca Anteu când atingea pământul. Bătrânii erau de asemenea într-o agitaţie lesne de închipuit, şi domnul Vlădescu aduse mersul trenurilor, unde – de atunci încolo – aveau să apară noi însemnări, de data asta pe traseul Cluj – Salva – Sighetu-Marmaţiei. Tinerii nu avură timp să stea decât preţ de o cafea şi un coniac, căci copilul lor îşi cerea şi el drepturile.

Seara, soţii Ardeleanu loviră doi iepuri deodată: făcură o ultimă petrecere în calitate de tineri fără griji şi îl lăsară pe Vlaicu la bunici, ca să se obişnuiască cu ce-l aştepta. Petrecerea a fost organizată la Ştefan Bucur, prieten cu Bogdan şi tot medic, dar cu un an mai tânăr. Cei doi colaboraseră în cursul verii la clinică. Toată lumea afirma că doctorului Ardeleanu îi va fi greu să se descurce cu noul lui colaborator, căci acesta părea preocupat numai

de femei şi băutură. S-a convins însă curând că era un adevărat intelectual, şi a aflat că provine dintr-o familie cu veche tradiţie în capitală. E drept că nu-şi văzuse de treabă în facultate, de aceea ajunsese stagiar în Cluj ca absolvent de Bucureşti, dar Bogdan a intuit cum să-şi ia colegul, obţinând nu numai colaborarea, dar şi prietenia lui. Ştefan i-a recunoscut imediat şefia „de jure” (nici nu prea avea ce face), dar cel mai „bătrân” nu a fost mulţumit până când n-a fost considerat şi superior „de facto”, mai ales că nu agrea crizele de personalitate. De asemenea, Bogdan Ardeleanu nu ţinea cont de mărunţişuri şi se împăcase cu ideea ca doctorul Bucur să vină la 9 şi „să salte cloşca” – după expresia lui – cel târziu la ora 12. Nu avea de ce să facă tevatură pe aceste chestii atâta timp cât colegul său îşi făcea treaba fără reproş. Ca dovadă că sistemul era bun, totul a mers ca pe roate timp de o lună şi jumătate, cât cei doi tineri au lucrat împreună, pentru ca apoi – când s-au întors medicii specialişti din concediu şi au început să-l ia pe Ştefan de sus – să domnească o confuzie generală, căci îşi bătea joc de ei. Visa să devină neurochirurg, şi Bogdan avea încredere în el – cu condiţia ca împrejurările să-l ajute – fiindcă acest tânăr avea o inteligenţă şi o seriozitate deosebite, dacă ştiai să i le stimulezi. Încă o dată brutalitatea era deci inutilă.

Tinerii se mai vizitaseră şi, la una din aceste vizite, Bogdan fusese uimit de engleza vorbită de Ştefan, fiindu-i clătinată convingerea că niciun latin nespecialist în engleză nu vorbeşte mai bine ca el. Acum însă, nici asta nu conta, ci conta numai că trebuia să plece chiar în perioada când Vlaicu ar fi început să vorbească englezeşte, mai ales că acum micuţul înţelegea tot. Cel mai bun lucru era să nu se gândească la nimic, ceea ce şi făcu, dispunându-se bine cu ajutorul alcoolului până după miezul nopţii. La petrecere era şi Tamara, care era vecină de bloc cu Ştefan şi care i-a amintit lui Bogdan de multe ieşiri vesele cu colegii, începând din anul I, aşa că tinerii nici n-au simţit când s-a făcut ora 2. De-abia atunci Ileana – care nu băuse, fiind şoferiţă – şi-a amintit că este în primul rând mamă şi

trebuie să-şi ia copilul acasă cât mai devreme a doua zi.

V

În dimineaţa următoare – era duminică – Bogdan Ardeleanu telefonă la părinţii prietenei sale de la Baia-Mare şi află de la mama ei că va lua drumul Bucovinei, împreună cu soţul. Şi ei, ca şi Ileana şi Bogdan, avuseseră la terminarea facultăţii impresia falsă că trăiesc vremuri normale, aşa că nu-şi închipuiau că viitorul le-ar putea oferi ceva neaşteptat. De aceea soţii Ardeleanu nu se gândeau niciun moment să meargă în judeţul Alba – la părinţii Ilenei – şi nici Bubu Lăzăreanu nu dorise să stea cu socrii, în Maramureş. Dacă ar fi avut darul profeţiei, Bogdan şi Ileana ar fi fost în acel moment chiar în Alba-Iulia (datorită mediei lui), iar ceilalţi doi ar fi fost în Baia-Mare, bazaţi pe bunele relaţii dintre mama celeilalte Ileana şi doctoriţa Ispas, directoarea Direcţiei sanitare judeţene.

Pe aceleaşi relaţii bune se baza şi Bogdan atunci când se străduia să afle dinainte ce şanse are să scape de Maramureş. Doamna Crişan îi dădea veşti încurajatoare, mai ales că el se agăţa şi de un fir de aţă. Ştia că şi prietena tatălui său era apropiată de directoarea Ispas, aşa că nu pleca la Baia-Mare fără „pregătire de artilerie”. Concret, soţii Ardeleanu sperau în detaşări temporare în judeţul lor, plătite de judeţul Maramureş, mai ales că ştiau că astfel de practici erau curente în anii precedenţi.

Trebuia însă acţionat şi la Cluj, unde situaţia era mai problematică, deşi spitalul teritorial unde lucraseră cei doi soţi – şi unde lucra şi tatăl lor – avea loc să-i primească. Slaba speranţă a familiei Ardeleanu era în prietenul lor Bunea, contabil la Direcţia sanitară judeţeană Cluj. Acesta era un om minunat, deşi extrem de greu încercat de viaţă, şi, împreună cu soţia lui, ofereau tinerilor Ardeleanu un exemplu de căsnicie. Ileana şi Bogdan nu-şi puteau imagina că mai există soţi care-şi vorbesc cu atâta afecţiune după ani de căsătorie, şi ajunseseră să fie stânjeniţi văzând cât de frumos erau primiţi în modesta locuinţă a soţilor Bunea, situată în centrul oraşului, în

fundul unei curţi. Vizitele la această familie – e drept, rare – erau totdeauna ca o călătorie într-o insulă complet izolată, şi de aceea total diferită de lumea din jur. În faţa brutalităţii unii se mai îndoaie, dar îşi revin pentru a lovi mai puternic, întocmai ca un lemn de bambus. În schimb, în faţa bunătăţii omul care merită această titulatură este complet dezarmat. Aceasta este explicaţia faptului că tinerii preferau să nu folosească maşina decât să ceară benzină de la prietenii lor, care aveau raţie mai mare din motive de boală. E adevărat că doamna Bunea nu-i uita niciodată şi le oferea cu dărnicie bonuri, care au făcut posibile multe deplasări, inclusiv cea care avea să urmeze.

Drumul la Baia-Mare a fost precedat de o zi agitată, în care tinerii Ardeleanu nu prea au avut noroc de rezolvări rapide şi favorabile. Spre seară, Bogdan făcu una din crizele de furie tipice pentru el, care – din fericire – erau rare. Se certă cu rudele de sex femeiesc, şi desigur că pe ele le învinui pentru enervarea lui. În felul lui avea dreptate: doar avertizase să fie lăsat în pace atunci când era furios şi faţa lui căpăta o expresie edificatoare.

Sculaţi foarte devreme, pentru a ajunge în timp util, cei doi soţi avură neplăcuta surpriză să constate că trebuiau să refacă unul din numerele provizorii de carton pe care le aveau la maşină. Astfel întârziară o oră, dar puteau să nu mai ajungă deloc, căci puţin a lipsit să păţească un accident, din cauză că Bogdan se grăbea şi devenise imprudent. Nu era momentul pentru raliu; încă era departe de a se crăpa de ziuă, drumul era ud, şi lapoviţa foarte deasă îi izbea din faţă. La cererea Ilenei – şi ea nervoasă – a lăsat-o mai moale, şi venirea zorilor a pus capăt suplimentului emoţional determinat de dificultatea traseului.

Ajunseră la Baia-Mare pe la ora 10, şi imediat o căutară pe doctoriţa Oroianu. Erau plini de speranţe şi plănuiau să se întoarcă la Cluj în aceeaşi seară, cu aprobarea de detaşare în buzunar. Cu timpul, optimismul le-a fost secat de aşteptarea care se prelungea, directoarea fiind ba plecată, ba ocupată cu o tovarăşă de la partid. Le

mai dădea puţin curaj faptul că alături de ei aştepta un tânăr blond, tot medic, care însă voia să vină în Maramureş. După ce trecu vreo oră de discuţii cu doctoriţa care-i însoţea, în care aceasta se felicita singură că fiica ei alesese arhitectura, apăru cineva cu funcţie în Direcţia sanitară, şi cei trei îl abordară imediat. Au aflat astfel că Ileana şi Bogdan puteau obţine imediat detaşarea, dar cu condiţia să fie plătiţi de judeţul Cluj. Pentru el era deja clar că trăia o zi ghinionistă; doar o începuse cu stângul de dimineaţă. Se gândea la tatăl său, care – cam în acelaşi timp – era în audienţă la directoarea Zăpârţan, dar de-acum era convins că nu se va rezolva nimic. Cu riscul de a fi apostrofat – mai ales că era medic – se ascunse şi fumă o ţigară, ca să rezolve măcar o sursă de enervare, dintre atâtea interdicţii şi constrângeri care-i amărau viaţa.

După încă o oră şi ceva – deja se făcuse ora prânzului şi tinerii abia aşteptau să plece de acolo, indiferent cu ce rezultat – au fost primiţi în cabinetul directoarei. Bogdan a remarcat imediat că doctoriţa Oroianu este departe de a fi prietenă cu cea la care intraseră, ceea ce i-a luat piuitul. Directoarea – o femeie ştearsă, cu ochelari, între două vârste, despre care se spunea că este amabilă şi săritoare – îi pofti să şeadă. Începu însoţitoarea lor:

— Ştiţi, tinerii aceştia sunt fiul şi nora doctorului Ardeleanu de la Cluj, bun prieten al meu, pe care poate vi-l amintiţi.

— Nu mi-l amintesc, dar n-are importanţă. Ce problemă au?

Interveni Ileana:

— Ştiţi cum a fost cu repartiţia din acest an. Noi am luat post la Petrova, dar am vrea să ne întoarcem acasă, căci de Cluj ne leagă totul. Avem şi un băieţel de 2 ani, pe care l-am crescut noi şi de care nu ne-am despărţit niciodată.

— Nici nu poate fi vorba de aşa ceva! – fu categorică directoarea Ispas. Nu am doctor la Petrova, şi de aceea am dat două posturi – ca să vină soţ şi soţie. După ce vă veţi acomoda puţin, vă veţi putea aduce şi copilul.

„Asta s-o crezi tu!” – gândi Bogdan, întocmai ca atunci când auzise cam acelaşi lucru din gura directoarei de la Cluj, la repartiţie. S-ar fi considerat nedemn de calitatea de tată dacă l-ar fi supus pe fecior la condiţiile cu care era el silit să se obişnuiască. La fel gândea şi Ileana, şi amândoi ştiau că directoarea era şi ea mamă.

Imediat aceasta dovedi că nu-şi pătează reputaţia de cumsecădenie şi renunţă la tonul de om politic, trecând la cel matern:

— Vă înţeleg ce simţiţi, dar deocamdată n-am ce face. Nu pot să mă prezint la tovarăşul prim-secretar cu cererile dumneavoastră, deoarece sunteţi soţ şi soţie. Nu eu am cerut locurile la minister, ci am fost obligată să le dau. Atunci am eliberat pentru clujeni valea Vişeului, ca să aibă tren direct cu casa.

Treaba era clară, şi tânărul Ardeleanu bănuise că era vorba de „repartiţia armonioasă a forţelor de producţie” în profil teritorial. Aceasta era una din isprăvile care defineau „epoca de aur”, care aducea tot atâta fericire şi bunăstare – doar acesta era scopul suprem al politicii partidului, dacă te luai după ce ţi se turna în ochi şi în urechi tot timpul – câtă fericire aduceau şi succesele din economie, clamate peste tot, în timp ce produsele de strictă necesitate erau aproape de negăsit. Fiind România la un înalt grad de civilizaţie, trebuia şi ca numărul de locuitori la un medic să fie mic în toate părţile ţării. Desigur, din acest punct de vedere centrele universitare erau sub media pe ţară, deoarece erau consideraţi medici practicanţi toţi absolvenţii de medicină, tot aşa cum se considera şi că un inginer constructor de maşini poate face şi electronică, dacă tot a absolvit Politehnica. Nu era de mirare, atâta vreme cât academicienii aveau 5 clase şi câtă vreme puteri discreţionare asupra culturii şi ştiinţei erau deţinute de o fostă muncitoare (de altfel incapabilă să-şi facă măcar meseria[37]), care punea şi scleroza peste recunoscuta-i „inteligenţă” şi „cultură” de „savant de renume

37 Încă o dată repet că am scris partea aceasta la începutul lui 1989 (şi am arătat numai soţiei - asta ca să nu se creadă că aş fi vreun erou).

internaţional”.

La această înţeleaptă îndrumare se adăuga o statistică de genul celeia care spune că statistic te simţi bine dacă eşti cu o mână în frigider şi cu alta în apă fierbinte. Numai astfel se putea explica faptul că erau raportaţi ca medici la numărul de locuitori oameni care în viaţa lor nu luaseră contact decât cu microscopul, broaştele sau cobaii, în virtutea misiunii lor de cadre didactice universitare. Dacă se luau în considerare medicii practicieni, se observa imediat că în Cluj – şi nu în Maramureş – era deficit de doctori la ţară, căci mulţi reuşiseră la concursul de secundariat. În oraşe situaţia era şi mai jalnică, dar soţii Ardeleanu nu se zbăteau pentru moment să vină în Cluj, ca să nu-şi atragă animozităţi. Chiar dacă Maramureşul era bine garnisit cu medici, şi mai erau mulţi care voiau să vină, asta nu conta. Conta numai voinţa de necontestat a „marii savante” şi a clănţăilor care se dădeau peste cap să inventeze noi pricini de nemulţumire pentru cei de rând, ştiind că asemenea lucruri plăceau zeiţei lor – căci nu era numai o şefă, pur şi simplu.

Toate acestea îi trecură prin minte lui Bogdan, care îşi dădu seama că orice speranţă este pierdută. Directoarea adăugă:

— Am şi eu două fete, din care una cu un an mai mică decât ei, şi n-aş fi primit acest post dacă nu mă gândeam la ele.

Aici avea dreptate. Deocamdată – printr-o ciudată coincidenţă – ginerele ei reuşise să prindă o specializare în interne la Baia-Mare, şi nimeni nu putea crede că soţia acestuia ar fi putut ajunge pe graniţa de nord a ţării. De asemenea, la tânărul medic nu ţinea povestea cu sacrificiul făcut prin acceptarea postului, căci doctoriţa Ispas nu era la origine medic practician, ci igienistă. Acum însă nu mai avea chef de ironii, aşa că ascultă parcă din depărtare cum directoarea continuă:

— Am primit o groază de telefoane în aceste zile, şi sunt pur şi simplu înnebunită. Nu pot ajuta pe nimeni, nici

măcar pe unul din colegii voştri, care e văr cu ginerele meu.

— Şi atunci ce-ar fi de făcut? – întrebă doctoriţa Oroianu.

— La Cluj trebuie acţionat. Oricum, tinerii trebuie să se ducă la spitalul din Vişeu şi să-şi facă angajarea, ca să aibă de unde să se detaşeze.

— Dacă am rezolva la Cluj să fim plătiţi de acolo, am avea şanse? – deschise Bogdan gura, în sfârşit.

— Lăsaţi aici cererile de detaşare şi – dacă rezolvaţi – mă voi duce cu ele la primul-secretar. Trebuie însă să aştept să se adune mai multe, căci nu mă duc în audienţă pentru fiecare caz în parte.

„Ştie ea ce ştie” – îşi zicea el. „Cereri de detaşare vor fi grămadă, dar Clujul nu va primi pe nimeni, căci directoarea face şi imposibilul să fie pe linia partidului, cu atât mai mult cu cât printre noi nu sunt oameni cu spate suficient de tare”.

Când ieşiră, doctoriţa Oroianu le-a repetat că nu e sfârşitul lumii să pleci la ţară, dar a avut decenţa să recunoască adevărul, şi anume că soţilor Ardeleanu le va fi mai greu decât i-a fost ei, care la prezentarea în sat era proaspătă absolventă, nemăritată, şi cu certitudinea unor concursuri cinstite.

Faptul că trebuiau să meargă şi la Vişeu complica mult situaţia, fiindcă nu aveau suficientă benzină pentru acest drum. Noroc că pe lumea asta mai era şi unchiul Petru, un om minunat, care ar fi putut ajunge prim-secretar de partid al judeţului dacă soarta l-ar fi ajutat. Se vede însă că în funcţii de conducere nu era loc pentru oameni adevăraţi, aşa că ocupa un post de mâna a doua în comitetul judeţean de partid. În el era speranţa soţilor Ardeleanu şi, după câteva ore de emoţie, unchiul le promise că-i va ajuta…

Între timp, Bogdan avea impresia că e gol de gânduri şi sentimente. Se sculase dis-de-dimineaţă, dar nu îi mai era somn. Simţea o oarecare foame, pe care şi-o potoli întrucâtva după ce găsiră hotelul. Ileana, ca o adevărată

femeie, mai avea puterea de a umbla prin magazine, şi el o însoţi, admirând în acelaşi timp oraşul, pe care îl cunoştea de multă vreme şi care îi era drag. Se gândi că Baia-Mare are o arhitectură nouă, dar nu atât de nouă încât să poarte amprenta uniformizantă a epocii, cu construcţii frenetice care distruseseră tot ce era frumos şi specific, inclusiv aerul patriarhal al unor oraşe. Astfel se ajunsese ca Râmnicu-Vâlcea să arate la fel cu Botoşaniul, Buzăul – cu periferiile noi ale Clujului, Oradea nouă – cu Focşaniul, şi tot aşa. Deşi apăreau şi în Baia-Mare unele construcţii de tip nou, fără farmec şi fără stil, centrul oraşului îi era familiar tânărului clujean, care se gândi o clipă la stabilire acolo, cu condiţia să aibă o specialitate.

Pe moment era însă important să vorbească acasă, deşi ambii tineri socoteau că aruncă banii pe telefon. Prezumţia lor s-a confirmat, dar parcă li se lăsase o ceaţă pe creier, aşa că nu erau furioşi. Bogdan începuse să-şi tragă puteri din principiul că singurul lucru ireversibil este moartea – aşa cum făcea de obicei în situaţiile neplăcute. Trebuia să trăiască până la capăt această experienţă de viaţă, care-l oţelea – şi era într-un fel mulţumit că o va trăi, fiindcă în fundul sufletului rămăsese un copil care credea în etica pieilor-roşii şi a cavalerilor medievali. Îi împărtăşi aceste idei soţiei, dar ea fu mai puţin încântată, uitând că tocmai pentru asta se îndrăgostise de el.

Erau de acord însă asupra necesităţii de a-ţi face viaţa cât mai plăcută, în măsura în care depinde de tine. De aceea, după nişte vizite de politeţe – inclusiv la părinţii Ilenei Lăzăreanu, oameni foarte bine situaţi – încheiară ziua printr-o cină la unul din cele mai bune restaurante din oraş. Fusese iniţiativa lui Bogdan, zgârcit de obicei, tocmai în ideea că sunt anumite momente în care simţi nevoia să arunci cu banii. („La urma urmelor, noi facem banii, nu ei pe noi” – mai zicea el – „aşa că, dacă nu îţi permiţi nicio clipă de relaxare, nu mai apuci să «ai haznă» de ce ai acumulat.) Unul din momente a fost acea seară, în care au uitat de necazurile din ultimele zile, în special din cea care trecuse, petrecând ca doi tineri îndrăgostiţi ce erau, chiar

dacă Ileana îl mai dojenea, făcând referire la faptul că erau căsătoriţi de 3 ani şi aveau copil mare. El însă n-o lua în serios, căci nu era femeie, ca să creadă că orice căsnicie trebuie să devină o asociaţie de afaceri având drept unic scop creşterea şi îmbogăţirea descendenţilor.

VI

Unchiul a fost punctual la întâlnirea de la hotel, ba chiar a ajuns şi în cameră pe când tinerii îşi terminau pregătirea. I-a invitat la masă la restaurantul partidului, un local atrăgător, care însă nu putea să le ofere decât un singur sortiment de mâncare şi niciun strop de cafea. Asta era prea de tot, chiar şi pentru soţii Ardeleanu, care erau pătrunşi de ideea că măcar stâlpii regimului, adică miliţienii, securiştii şi activiştii, se înfruptă din raritäţi, în dauna oamenilor de rând. Cel puţin aşa auziseră atunci când se discutau aprins evenimentele de la Braşov, unde clasa muncitoare depăşise limita răbdării faţă de aşa-zişii ei reprezentanţi şi oamenii aruncaseră pe geam alimente de care Ileana şi Bogdan doar îşi aminteau, din copilărie.

Tot din copilărie, el îşi amintea cât de revoltat fusese tatăl său când se mărise preţul benzinei cu 50 de bani şi nu mai putea „face plinul” la maşină cu 100 de lei. Acum[38] amândoi erau în situaţia umilitoare de a face tot felul de demersuri pentru a obţine o cantitate derizorie din acest lichid preţios. La Cluj, secretara directorului PECO (de altfel veche pacientă a doctorului Ardeleanu-senior) îi trântise „juniorului” telefonul în nas. El ţinea minte acest lucru, căci nu era omul care să ierte că este tratat ca un milog de către cei care-i erau mult inferiori, dar deţineau posturi-cheie, întocmai ca vânzătoarele de la aprozare şi magazinele alimentare.

Chiar şi unchiul Petru trebui să aştepte vreo oră ca să aibă un răspuns favorabil. Cum era un adevărat domn, obţinu mai multă benzină decât ceruseră tinerii, chipurile pentru ca aceştia să nu se supere că au aşteptat.

---

38 Cînd - spun pentru cei foarte tineri sau pentru uituci - un „plin“ era vreo 400 de lei, în condiţiile unei relative stabilităţi a monedei naţionale (adică 30-33 lei pentru un dolar).

Încă de la Baia-Mare se simţea că erau în nord. Ninsese în ziua dinaintea sosirii lor, şi umblaseră tot timpul prin zloată. Când au plecat era însă soare, şi sperau ca vremea să se îmbunătăţească, dar după Baia-Sprie intrară brusc în plină iarnă, odată cu începutul urcuşului pe Gutin. Munţii îmbrăcaţi în alb, printre care şerpuia şoseaua – şi ea albă – ofereau o privelişte demnă de o reclamă turistică, satisfăcând exigenţele oricărui iubitor de iarnă şi sporturi aferente. Bogdan şi Ileana iubeau însă vara – şi erau concentraţi asupra traseului, căci niciodată nu făcuseră un drum atât de dificil. Au răsuflat uşuraţi când au scăpat de serpentinele în ac de păr, mai greu de coborât decât de urcat în condiţiile în care nu se putea folosi frâna.

După Sighetu-Marmaţiei şi Rona-de-Sus, comuna natală a asistentei lui Bogdan de la Cluj, trăiau o nerăbdare tot mai mare, fiindcă urmau să vadă locul unde fuseseră repartizaţi. Parcă dintr-odată ajunseră în vârful unui deal, de unde se vedea aglomerarea de case care le arăta că au sub ochi viitoarea lor „parohie”. Ajungând şi în sat, trecură destul de repede printre casele înşiruite una lângă alta pe marginile şoselei, până când văzură pe stânga primăria – o clădire modestă, fără etaj, zugrăvită într-un roz aproximativ.

Hotărâră să se oprească şi să ia contact cu oficialităţile satului, aşa cum li se sugerase la Cluj. Primăriţa era plecată la o şcoală de partid, dar noii medici au fost introduşi în biroul vicepreşedintelui consiliului. Acesta – un bărbat înalt, solid, în floarea vârstei – îi plăcu lui Bogdan de la prima strângere de mână. Avea mâini mari, de om deprins cu munca, şi în ochii tânărului clujean un om care ştia ce e munca nu putea fi decât de caracter, prin opoziţie cu cei care îşi câştigau pâinea vânturând idei în care nu mai credeau nici ei, idei de care se săturaseră toţi cei pe spinarea cărora trăiau şi cărora le explicau cum trebuie pus osul.

După ce a sărutat foarte elegant mâna Ilenei, vicepreşedintele i-a întrebat dacă sunt stomatologi, ceea ce dovedea că nu de medici generalişti era nevoie acolo.

Atunci soţul ei povesti pe scurt cum ajunseseră în Petrova, şi cei doi porniră mai departe, după ce anunţară că vor mai întârzia cu prezentarea la post.

Merseră până ce văzură crucea roşie care indica dispensarul. Lăsară maşina în şosea şi urcară pe un deluşor deja acoperit cu zăpadă până la clădirea roz cu etaj, pe care văzură o firmă destul de îngrijită, cu litere albe pe fond albastru. În dispensar era numai îngrijitoarea, care – foarte amabilă – le arătă cabinetele de la parter, după care urcară la etaj şi le arătă celelalte încăperi, care se desfăceau dintr-un holişor aflat la capătul scărilor. Drept în faţă era apartamentul „domnişoarei" (aşa era numită doctoriţa aflată acolo de un an, deci Petrova avea totuşi medic), iar la dreapta şi la stânga erau camerele în care stătuseră alţi doctori. În stânga era o cameră cu baie, extrem de rece în acel moment, căci nu mai fusese încălzită de vreo 2 ani. Aici stătuse doctorul Băieş, împreună cu soţia şi copilul, înainte de a face pasul spre o specializare în Baia-Mare. Îngrijitoarea povesti câteva crâmpeie din viaţa acestui Băieş, cu atât mai mult cu cât află că şi soţii Ardeleanu au un băieţel. În dreapta era o cameră cu terasă, din care se intra într-o cămăruţă pe care a pus imediat ochii Ileana, socotind că era mai uşor de încălzit.

Tot cu ochii pe ceas, căci se făcuse ora prânzului şi obiectivul lor principal era angajarea la Vişeu, această vizită în Petrova fiind doar un epifenomen al faptului că satul le era în drum, Bogdan a aflat de la îngrijitoare că doctoriţa e plecată în control la bufet. Soţii Ardeleanu ştiau acum unde este bufetul, căci era singura clădire mai modernă din localitate, alături de căminul cultural. Acestea două marcau una din extremităţile centrului comunei, cealaltă extremitate fiind la primărie. Bufetul era uşor de remarcat şi din cauză că trebuia să reduci viteza în faţa lui, forţat fiind de o curbă destul de pronunţată.

În uşa bufetului, Bogdan se întâlni cu o femeie tânără, micuţă şi plinuţă, care era împreună cu alta, mai înaltă şi îmbrăcată ţărăneşte. Cu toată politeţea, o abordă:

— Domnişoara doctor?

— Da. Dar dv. cine sunteţi? – răspunse ea, destul de seacă.

Găsi normală reacţia ei, aşa că îi sărută mâna şi se recomandă.

— Mergeţi la dispensar şi aşteptaţi-mă până termin controlul – zise doctoriţa.

— Sunt cu maşina, aşa că vă aştept – replică el, obsedat de ideea că pierde timp.

Se opriră din nou pe marginea şoselei, cu toată nedumerirea doctoriţei, care nu înţelegea cât de dificil era să întorci pe drumeagul ce trecea pe lângă dispensar. Au fost invitaţi în camera „domnişoarei" şi trataţi cu cafea ness şi ţigări fine, ceea ce o făcu pe Ileana să afirme mai apoi că nu se trăieşte rău în Petrova. Stătură de poveşti câtva timp şi se despărţiră tutuindu-se – la propunerea Ilenei, căci doctoriţa părea retrasă şi cam acră, după opinia lui Bogdan. El era de fapt atent mai mult la focul de lemne, căci nu văzuse aşa ceva niciodată, şi se gândea cât suferă bunicii lui dinspre mamă din cauza raţionalizării gazului – termen impropriu pentru ceva iraţional în fond. Tânărul înregistră totuşi că doctoriţa se numeşte Romăna Marian şi că e dintr-un sat din Bihor, de lângă locul unde se născuse Corneliu Ardeleanu. Exista o deosebire importantă între ea şi cei doi – pe moment – vizitatori: faptul că-şi făcuse stagiatura în Vişeu. Deşi se plângea că era departe de casă şi – fiind singurul medic din comună – nu putea pleca decât în sâmbetele libere la părinţi, şi mai spunea că se străduise să dea concurs de secundariat sau de transfer în judeţul natal, dar fusese nedreptăţită, soţii Ardeleanu se cam îndoiau că noua lor colegă ar fi învăţat pe brânci, deoarece avea pe masă o singură carte în două volume – importantă, e drept, dar nu suficientă pentru un examen de anvergură.

Nu puteau să stea prea mult de vorbă, căci treburile lor nu sufereau amânare. Nu-şi mai permiteau să piardă încă o zi în Vişeu, fiindcă Bogdan voia să aibă măcar o zi de pauză înainte de ultima sa gardă în clinica unde fusese

atât de apreciat. Au ajuns în timp în oraş, cu toate că prea târziu pentru a-l întâlni pe directorul spitalului, despre care colegii lor afirmau că este foarte prietenos. Pe lângă că-i trata ca pe nişte oaspeţi distinşi, le punea la dispoziţie o ambulanţă ca să-şi viziteze circumscripţia.

Iată că trebuiau să se priveze de plăcerea cafeluţei din cabinetul directorului, ba chiar Ileana – grăbită cum era – îl împiedică pe tovarăşul de aventură să bea o cafea la hotelul de lângă spital. Aceasta era una din micile lui plăceri: de câte ori ajungea într-un oraş, fie el românesc sau străin, mic sau mare, consuma câte ceva ieftin la care mergea şi o ţigară – de exemplu o cafea sau un suc. În România, cafeaua servită în localuri nu era naturală, ci amestecată cu tot felul de cereale, de unde şi reuşita denumire de „nechezol” – singurul element din opera lui Vasile Rebreanu[39] care i-ar fi putut asigura acestuia un loc în istoria literaturii române[40], după cum zicea Bogdan. Nici sucurile nu arătau prea încurajator, şi cu toate acestea ţinea mult la acel obicei, probabil în special fiindcă astfel putea zăbovi şi privi la spectacolul lumii înconjurătoare, care îl interesa foarte mult. Era preocupat nu numai de medicină, ci de tot ceea ce are legătură cu omul: psihologie, antropologie, lingvistică, filosofie – ca să nu mai vorbim de istorie. Din păcate, în perioada respectivă informaţia pătrundea foarte parcimonios în intelectualitatea românească, şi puţinele lucruri pe care le puteai afla erau şi ele impregnate de acea falsitate şi afectare caracteristice limbajului mijloacelor de informare în masă.

Confruntat deci cu realitatea care iarăşi se opunea plăcerilor lui, Bogdan s-a urcat la volan, măsurându-se din nou cu drumurile înzăpezite de munte, care acum începuseră să-i placă, deoarece îi dovedeau abilitatea de şofer. Ajuns în Salva, avu senzaţia că a revenit în lumea lui.

---

39 Dramaturg clujean destul de cunoscut în acea perioadă, fără legătură de rudenie cu mult mai faimosul romancier.

40 Mai degrabă a intrat în conştiinţa comună (termenul „nechezol“, desigur).

Nu mai vedea nicăieri zăpada care era omniprezentă în nordul Maramureşului. Era soare şi asfaltul era uscat; prin urmare a predat volanul Ilenei, ca să-i facă plăcere. Ea avea carnet de conducere dinaintea soţului ei, dar nu avea continuitate, aşa că reînvăţase să conducă sub îndrumarea lui, care o încurajase şi acum se amuza îngăduitor, dar era şi mândru, când se aşeza ea la volan.

Se repeziră spre Cluj, solicitând maşina la maximum. Când mai aveau câţiva kilometri, aceasta s-a răzbunat pe ei. Văzură cu groază cum iese fum de sub capota motorului şi constatară că nu mai au lumini. Totuşi ajunseră acasă, dar nu mai îndrăzniră să meargă după copil, care fu adus acasă de bunicul său. La un pahar, simţit ca necesar după dificultăţile drumului, doctorul Ardeleanu şi copiii săi îşi împărtăşiră necazurile. Mai existau speranţe pentru tineri, căci se părea că odată cu Anul Nou judeţul Cluj îşi va deschide din nou porţile, şi până atunci mai era doar o lună şi jumătate.

VII

Doctorul Corneliu Ardeleanu era un om foarte plăcut în societate. Fusese un tânăr frumos, cu mult succes la sexul opus, succes pe care şi-l păstrase odată cu trecerea anilor. Făcuse sport în adolescenţă şi se vedea aceasta: era solid, fără să fie gras, şi avea un torace extrem de larg. Nu era însă simpatizat numai de femei, avantajat cum era de fizic şi de faptul că vorbea mult şi interesant, ci era apreciat de majoritatea cunoscuţilor datorită competenţei sale profesionale, dublată de un altruism ieşit din comun. Hotărât lucru, nu era un om al vremurilor; niciun medic de talia lui – sau chiar de mai mică respiraţie – nu era abordabil la telefon la orice oră şi nu avea zeci şi zeci de pacienţi zilnic la cabinet. Bogdan învăţase multe de la tatăl său, cu care era camarad de pe vremea când abia începea să umble şi, deşi nu-i semăna fizic, îi moştenise parţial felul de-a fi. Şi tânărul se obişnuise să-şi trateze la fel toţi pacienţii, indiferent de stare materială sau poziţie socială, şi totodată credea în caracterul sacru şi dedicat oamenilor al misiunii medicale, punând de multe ori interesele altora

înaintea celor proprii.

Ardeleanu-senior făcea tot posibilul să-şi găsească timp să stea de vorbă cu fiul său şi să-l încurajeze, când era copil sau foarte tânăr. Nu ţinea cont că laudele nu sunt pedagogice şi, dacă afla ceva bun despre Bogdan, le povestea toate celor ai casei, încă înainte de a apuca să se aşeze la masă. Credea sincer în aceste laude, şi-l contrazicea pe adresant dacă acesta – mai sceptic – sesiza deseori interesul pe care îl avusese lăudătorul în a ajunge să fie examinat. Deşi nu-l lăsase să i se suie în cap, tatăl său îi repeta mereu că el duce mai departe tradiţia familiei, E uşor de înţeles ce a însemnat în aceste condiţii pentru bunic naşterea micuţului Vlaicu. A primit felicitări săptămâni în şir, şi de-abia a aşteptat ca nepotul să umble pe picioare ca să-l plimbe prin toată policlinica. De câte ori venea cel mai tânăr Ardeleanu în vizită la cabinet, tatamare (zis Grandpa, de la Bogdan citire) lăsa tot la o parte şi începea să se joace, fapt cu totul ieşit din comun la el, care nu putea fi abordat, chiar de către soţie sau copii, înainte de a-şi vedea bolnavii.

Fiind încă de mic socialist convins, Corneliu Ardeleanu avea idealul de a vedea întronată echitatea în societate, fără să ceară nimic pentru el. Aşa se făcea că, deşi veneau la el pacienţi din toată ţara şi se mai ocupa şi cu activitatea ştiinţifică, precum şi de învăţământ post-universitar, nu putuse să ajungă într-o clinică, unde să aibă cazuri pe măsura lui, şi nu banalităţi, cum erau enorma majoritate a zecilor de cazuri pe care le vedea zilnic, în flux continuu.

În clinica oftalmologică din Cluj, Ardeleanu-tatăl nu avea ce căuta – cel puţin aşa gândea Bogdan, care ştia că acesta nu va suporta să lucreze în subordinea unuia care – după ce repetase 2 ani în facultate – fusese dat afară din învăţământul preclinic pentru incompetenţă şi fusese reintrodus cu forţa, practic – datorită meritelor paramedicale. Nici secţie separată nu putuse avea doctorul Ardeleanu, fiindcă Direcţia sanitară nu-l ajuta, şi el n-ar fi apelat în ruptul capului la relaţiile sale cu somităţile.

Bogdan suferea pentru tatăl său, şi îşi jurase să-l răzbune. Îl revolta – dar numai în principiu, căci nu era pretenţios – faptul că trăiau exclusiv din salarii şi că stăteau la cozi, prin contrast cu alţi medici, mult mai puţin valoroşi şi apreciaţi, care afişau o opulenţă sfidătoare. Tatăl era însă de părere că trebuiau să trăiască şi ei ca oamenii de rând, fără a profita de pe urma meseriei. Tânărul nu era nici el omul care să accepte compromisuri cu etica pentru o bucată de pâine în plus, şi n-ar fi jecmănit bolnavii în ruptul capului; totuşi, cu orgoliul lui accentuat, suporta cu greu să vadă cum era sfidat de coafeze, mecanici auto sau vânzători, ca să nu mai vorbim de slujitorii regimului. „Dacă ai intrat în haită cu lupii, trebuie să urli”. – îi spunea el tatălui său. Prin forţa împrejurărilor, trăind în acele vremuri şi locuri, făceau şi ei parte din haită. Ar fi fost frumos să se izoleze într-o lume a lor, un fel de Arcadia, dar societatea era agresivă, sufocantă şi dominatoare, şi era parcă într-o mişcare asemănătoare unei herghelii de mustangi: dacă încercai să-i stai în faţă, erai strivit imediat.

Dezamăgit de întorsătura pe care o luase viaţa sa, Corneliu Ardeleanu se refugiase în lumea cărţilor şi nu mai aştepta decât pensionarea. Satisfacţia lui era dată de copii, şi asta-i ajungea. Îl sfătuia pe Bogdan – marea lui speranţă – să facă tot posibilul să rămână într-o clinică, folosind orice mijloace, inclusiv linguşeala, de care el nici nu voia să audă, mai ales că ştia că tatăl său spune asta fără convingere. Dimpotrivă, fiul era mai maleabil, cu condiţia să nu facă prea mari compromisuri cu demnitatea.

Când au văzut amândoi că tot ceea ce încercaseră să facă era inutil, Ardeleanu-senior luă decizia să întreprindă ceva ce n-ar fi făcut niciodată pentru el însuşi: să se ducă în audienţă la directoarea Zăpârţan. Bogdan nu dorea ca tatăl său să se umilească, şi ar fi preferat să se ducă el, fără să omită să pregătească întrevederea cu un telefon „de sus”. Tatăl lui voia însă să meargă ca un oarecare. Spera că directoarea este un om dintr-o bucată şi, ca medic şi mamă, va dori să-i readucă pe cei doi tineri lângă

copilul lor.

Cam în acelaşi timp cu audienţa de la Baia-Mare, Corneliu Ardeleanu se duse la Direcţia sanitară din Cluj. Pentru el a fost o surpriză ceea ce pentru Bogdan n-ar fi fost; a întâlnit pe culoare pe mulţi dintre colegii fiului său: Nicolae Bojan, Bujor Răţoi – şeful de promoţie de la pediatrie, Grigore Scânteianu, şi alţii. Dintre aceştia, numai Răţoi era căsătorit şi cu copii. Desigur că toţi tinerii s-au făcut că nu-l văd, deşi ştiau bine cine era, dar el nu s-a şifonat din atâta lucru şi s-a aşezat liniştit la rând, cu toate că trebuia să se întoarcă la serviciu, unde îl aştepta numărul obişnuit de pacienţi.

Întâmplarea a făcut ca secretara să poarte ochelari şi să vrea să se revanşeze faţă de cel ce i-a prescris. În ciuda murmurelor celorlalţi, acesta fu introdus la directoare, căci de părerile celor fără de relaţii şi putere nu se prea ţinea cont.

Doctoriţa Zăpârţan îl primi extrem de afabilă.

— Vai, domnule doctor, ce plăcere pentru mine! De mult ţineam să-l cunosc pe celebrul doctor Ardeleanu!

— Doamnă directoare, vă rog să nu mă luaţi aşa, căci am senzaţia că vă bateţi joc de mine.

— Vai de mine, cum să-mi bat joc de dv? Vorbesc foarte serios. Cărui fapt datorez onoarea acestei vizite? – a continuat directoarea.

— De fapt, stimată doamnă, noi ne cunoaştem de foarte multă vreme, de când eraţi proaspătă secundară în clinica unchiului meu.

— Să nu-mi spuneţi că profesorul Dumbravă a fost unchiul dv!

— Ba da, şi dv. aţi făcut parte din echipa operatorie care a salvat-o pe mama mea – începu şi doctorul Ardeleanu cu drăgălăşeniile, încercând să fie şi el vulpe, cu toate că postura nu i se prea potrivea. Adevărul era că doctoriţa Zăpârţan avusese un rol minor atunci când bunica lui Bogdan făcuse un stop cardiac pe masa de operaţie şi anestezistul[41] îi făcuse masaj pe cord deschis.

41 Întrucît cred că e deja clar pe cine reprezintă personajul Bogdan Ar-

Până la urmă totul se terminase cu bine, aşa că lui îi trăiau toţi bunicii, lucru pe care ţinea să-l menţioneze întru uimirea colegilor.

Ştia şi ea exact ce statut avea în clinica profesorului Dumbravă, dar probabil acum se mira cum de acesta nu îşi propulsase nepotul. E drept că erau rude îndepărtate, dar profesorul nu avea copii, ceea ce era un atu pentru Corneliu Ardeleanu. El însă nu a profitat de pe urma unchiului cu altceva afară de faptul că a putut lucra într-un domeniu care-i plăcea. După mai mult de 20 de ani rămăsese cu aceeaşi aplecare spre chirurgie, şi îl nemulţumea şi din acest punct de vedere că era într-o policlinică. Acolo nu putea face decât mici intervenţii, or el, ca secundar încă, efectuase asemenea operaţii încât mai-marii lui simţiseră pericolul şi abia aşteptaseră un prilej să se scape de el.

Acum însă se gândea doar că venise să pledeze cauza lui Vlaicu şi a părinţilor săi, care îi dădeau o educaţie bună, după cum recunoştea chiar el. Cum timpul îl presa, trecu direct la subiect, fără să omită să menţioneze că Bogdan fusese pe o poziţie mult mai bună la absolvirea facultăţii decât la terminarea stagiaturii. Răspunsul directoarei a fost fără echivoc:

— Domnule doctor, nu pot face nimic. Eu am cerut multe locuri în judeţ, dar nu mi s-au aprobat.

— Doamnă directoare, eu am informaţii precise că numai în dispensarele aferente spitalului nostru sunt multe locuri, căci medicii de acolo au reuşit la secundariat – mai spuse Ardeleanu, fără să mai adauge că funcţionarele de la biroul de personal al spitalului afirmaseră că le venea să plângă atunci când tinerii îşi făcuseră formele de transfer şi îl îmboldiseră pe tatăl lor să meargă şi să solicite pentru copii locurile eliberate în teritoriu.

Se poate presupune că directoarea ştia exact care este linia partidului, şi mai ştia că şi înainte – ca şi de acea dată – doctorul Ardeleanu venise la Direcţia sanitară nu

---

deleanu, ca şi coleg de specialitate mă simt dator să consemnez numele salvatorului: Manase Dînşoreanu-senior.

numai ca subordonat şi simplu solicitant, aşa că îndulci oarecum refuzul:

— Domnule doctor, nu avem fonduri ca să-i plătim. Vedeţi că afară sunt mai mulţi tineri în situaţia lor, şi nu am ce să le fac.

— Şi atunci, ce şanse au copiii mei?

— Să înveţe pe rupte, căci va fi concurs de secundariat la anul, în mai. Şi eu aveam copil mic, şi am făcut navetă săptămânală 6 ani, iar până la urmă am reuşit la concurs.

Fu din nou tentat să arată că nu este chiar aşa de naiv, aşa că întrebă, cu accent semitic:

— Şi dac-o fi în februarie concursul?

— Ei, februarie, mai, ce importanţă mai are? – replică directoarea în acelaşi stil.

Doctorul Ardeleanu redeveni serios:

— Ce garanţii am eu că vor fi posturi de secundari în Cluj? Dacă va fi ca la repartiţie (înghiţi cuvântul „porcărie”, care-i stătea pe vârful limbii, referitor la politica regimului faţă de intelectuali), degeaba stau copiii şi învaţă.

— Precis nu va fi aşa; vă dau cuvântul meu. Este extrem de mare deficit de medici în Cluj, încât eu personal mă voi zbate pentru acest concurs.

Plecă mai înseninat după această promisiune şi fu abordat mai apoi de către directoarea policlinicii, foarte amabilă în ultima vreme faţă de familia lor. Se bazau şi pe faptul că Bogdan aflase că se putuse realiza un transfer în Cluj în timpul stagiaturii. „Distracţia” costase cam cât o maşină şi probabil se rezolvase la Bucureşti. La Cluj era destul de greu să se întreprindă ceva, fiindcă directoarea stătea peste drum de renumita Doina Cornea, deci era permanent „oblăduită” de vajnicii reprezentanţi ai Ministerului de Interne, care se ocupau aproape exclusiv cu înăcrirea existenţei celor pe care ar fi trebuit să-i protejeze.

VIII

A urmat o săptămână agitată, în care toţi tinerii

ajunşi în Maramureş se chinuiau să-şi găsească relaţii – nu ca să plece de acolo, căci aşa ceva era imposibil, ci ca să-şi uşureze cât de cât viaţa. Bogdan Ardeleanu ştia de la doctorul Iorgu cum e cu medicina de ţară, căci şeful său avea fiul repartizat pe graniţa judeţului Cluj, împreună cu soţia, aşa că nici nu puteau să facă navetă zilnică acasă. Ce-i drept, aveau un apartament într-un orăşel unde Iorgu-junior ajunsese să lucreze, dar nu-şi putuseră lua cu ei băieţelul, care stătea cu părinţii mamei sale, undeva prin Hunedoara.

În discuţiile aproape zilnice cu Bogdan, la un suc şi o ţigară – în sala de mese a bolnavilor, fiindcă doctorului Iorgu nu i se dăduse dreptul să aibă un cabinet, la aproape 60 de ani – şeful său îi povestea multe despre copii, şi el asculta cu atenţie, căci avea o nouă demonstraţie a sentimentelor paterne, pe care le cultiva intens. Concret, îi povestise – şi mai ştia şi de la alţii – că tinerii medici nu stau chiar tot timpul la ţară dacă pot face o navetă convenabilă în Cluj. Deoarece însă undeva foarte sus era cineva care se pricepea la toate şi se sfătuia numai cu propria soţie – avea şi cu cine, căci era academician, iară să se ştie dacă a terminat liceul – se ajunsese şi în medicină la situaţia din alte sectoare ale vieţii intelectuale. Desigur, era valabil că e mai ieftin şi mai uşor să previi decât să vindeci, dar, mai ales de când se auzise cuvântul „ieftin” – adevărată obsesie în situaţia economică nefericită – se aplicase haotic acest principiu. Astfel, un procent enorm de medici stăteau la ţară ca să prevină bolile (probabil cu vorbe dulci, în condiţiile lipsei de alimente, igienă şi medicamente), în timp ce un număr relativ mic de colegi ai lor nu mai pridideau cu munca în spitale, căci oamenii se îmbolnăveau pe capete. Ce să-i faci? – legile firii n-aveau conştiinţă şi nu voiau să asculte de cel care aspira să domine şi natura în ţară.

Medicii din rural erau şi ei lipsiţi de conştiinţă „revoluţionară”, concept introdus de Marele Stăpân, care ţinea să perfecţioneze şi materialismul dialectic, inversând raportul dintre existenţă şi conştiinţă. Bogdan Ardeleanu,

ca şi alţi intelectuali, fusese obligat să studieze învăţătura marxist-leninistă în facultate, dar ajunsese s-o agreeze, căci şi el – ca şi tatăl său – ţinea mult la democraţie şi echitate. Văzuse şi Occidentul, indiscutabil mai civilizat şi mai avansat, dar visa o societate în care să fie bine pentru toţi, iar viitorul omenirii îl vedea numai comunist. Toţi intelectualii de bun-simţ gândeau la fel şi erau scârbiţi de modul cum Stalin şi discipolii lui, dintre care cel mai silitor era Marele Stăpân[42], făcuseră socialismul sinonim cu teroarea şi mizeria. Practic se opuneau astfel teoriei marxiste, care pentru Bogdan avea o semnificaţie clară: socialismul ar fi trebuit să ia ce este bun din capitalism, dar toţi vedeau cu ochii lor că se preluase numai ce era rău. Aşa se făcea că, în loc de libertăţile afirmate de americani încă de la sfârşitul secolului XVIII, românii aveau parte numai de inechitate crasă, şomaj şi criminalitate.

Tot şomaj era situaţia medicilor de ţară, care, fiind în număr mare la o circumscripţie unde pe vremuri era un singur medic (care avea şi dotarea corespunzătoare), efectiv se călcau pe picioare unii pe alţii. De aceea, majoritatea făceau cu schimbul şi veneau cel mult câte o zi – două pe săptămână. Nici atunci n-aveau însă ce face; medicamente nu erau, naşteri nu aveau, căci toate femeile erau trimise să nască la oraş, în speranţa că va scădea puţin mortalitatea infantilă (de un nivel extra-european), şi n-aveau nici încrederea oamenilor, care veneau doar după bilete de trimitere la Cluj. Era firesc ca localnicii să nu se încreadă într-un medic care vine o dată pe săptămână între două trenuri, dar nici unora şi nici altora nu le ardea de consultaţii într-un cabinet în care trebuia să stai cu paltonul pe tine, căci şi la încălzire era un „belşug” ca şi la alimente, medicamente sau lapte praf. Toată lumea era plictisită, dar treaba mergea înainte, căci important era să raportezi. Tinerii care figurau la ţară lucrau mai mult în clinicile din Cluj de care se ataşaseră, şi erau de mare ajutor. Sistemul îi forţa însă ca, în loc să poată face o

42 În Europa, bineînţeles.

treabă cumsecade şi cu tragere de inimă – şi să se dovedească utili – să stea sau să lucreze în locuri unde erau priviţi în cel mai bun caz cu absolută indiferenţă şi unde şi ei lucrau mai mult decât superficial.

Bogdan Ardeleanu era conştiincios de când se ştia, dar în acelaşi timp realiza că repartizarea fusese aberantă şi că principala sa datorie era faţă de copil. De aceea îşi propusese să lupte prin toate mijloacele să revină în Cluj, dar – în acelaşi timp – să-şi facă meseria în Petrova ca şi cum ar fi fost în clinică; în fond petrovenii nu aveau nicio vină că fusese aruncat acolo. Desigur, era bine că şi Ileana era cu el, dar pentru amândoi conta lipsa copilului de care erau atât de legaţi, lipsă pe care nu o putea substitui nimic. Soluţia era să vină cât mai des acasă – şi pe perioade cât mai lungi – dar asta depindea şi de colega lor. Le dădea curaj zvonul că vor fi primiţi în judeţul lor după Anul Nou.

Momentul plecării la post se apropia vertiginos. Trecuse o săptămână de când se întorseseră la Cluj, timp în care tânărul doctor Ardeleanu mai făcuse două gărzi, dintre care una – pe numele său – a fost muncă voluntară, căci acum era angajat al spitalului din Vişeu. Se încăpăţâna însă în a nu renunţa la gărzile din clinică pentru că ele îi ofereau posibilitatea să nu se stingă din punct de vedere intelectual. Semnalul de alarmă fusese tras când făcuse prima gardă după călătoria în Maramureş. Atunci îşi dăduse seama că spontaneitatea spiritului şi iuţeala în decizii – care-l făcuseră, în ochii multora, superior altor medici din clinică – fuseseră parcă înglodate, şi mobilitatea intelectuală scăzută ducea la un calm nefiresc. Bine că măcar era ferm în decizii, şi nu oscilant ca şi colegii lui, mai ales în faţa unui caz grav. La a doua gardă îşi reintrase în formă, alimentând din nou regretele celor care puteau să şi le exprime, neavând ce pierde.

Încercase să obţină aprobarea să rămână în continuare pe lista de gărzi. Nu i se răspunsese negativ de la început, căci trebuia respectată faţada regimului de a fi

total în slujba omului. De fapt era invers, şi toată lumea o ştia. Perfidia şi cinismul erau în floare, aşa că i se dădu un răspuns favorabil, cu nişte „mici” amendamente: cererea lui trebuia aprobată de Ministerul Sănătăţii şi de cele două direcţii sanitare implicate. Noroc că Ileana îi atrăsese atenţia că e un naiv incurabil şi că n-ar obţine decât o zi pe săptămână în Cluj ca schimb de experienţă, chiar în cazul aproape de vis în care ar reuşi să capete aprobările. Nu merita atâta cheltuială de bani şi nervi, când avea la îndemână o soluţie mult mai simplă: să facă gărzi în locul celor care erau trecuţi pe listă şi nu făceau. Prin urmare s-a dus la responsabilul cu gărzile şi acesta i-a rezolvat problema imediat, căci avea datorii morale la tânărul său coleg, căruia îi întrerupsese concediul, chemându-l la gardă în perioada admiterilor în facultate. Bogdan venise, dar îi atrăsese atenţia, şi respectivul se simţise jenat, fapt care-l ridicase în ochii celui dintâi.

Să-ţi iei rămas bun nu este întotdeauna ceva plăcut, şi soţii Ardeleanu văzură asta pe piele proprie în ultima zi înainte de plecarea la Petrova. Ileana trecu pe la asistentele de la dispensarul unde lucrase, iar Bogdan se duse în clinică. Trecu pe la conferenţiarul Someşan, care ar fi fost un sprijin de nădejde dacă ar mai fi avut putere, dar în situaţia dată nu putea decât să-l consoleze cu ideea că o va duce bine la ţară, fapt care îl interesa prea puţin. Doctorul Iorgu nu avea suficientă influenţă ca să-şi ajute nici propriul fiu, aşa că nu se putea aştepta nimic de la el. Ardeleanu-junior nu era însă omul care să se lase ghidat de interes, fiindu-i teamă şi scârbă că ar putea fi considerat fără caracter sau scrupule. În relaţia dintre ei, cel mai tânăr era acela care aducea consolare, deşi pleca la o situaţie mai grea decât a lui Iorgu-junior.

Faţă de conferenţiarul Doljescu, fostul său stagiar nu se jena. Ştia că nu este un om rău în fond, dar are reacţii necontrolate. Cu una din aceste reacţii îl avea atunci la mână, căci primul său şef din Clinica Medicală III nu ştia ce să mai facă pentru ca el şi tatăl său să nu ţină cont de faptul că-i etichetase drept masoni. În consecinţă, se

gândea ca Doljescu să-l ajute să obţină o detaşare direct de la Vişeu, ştiind că medicii de acolo trimiteau deseori bolnavi la conferenţiar, creându-şi obligaţii. Obţinu o scrisoare, dar nu avea mari speranţe în legătură cu avantajele ulterioare.

După plecarea de la clinică ar fi urmat ceremonialul despărţirii de membrii familiei, pe care însă Bogdan l-a amânat pentru după-masă. Între timp trebuia să se desfăşoare singura sărbătorire din acea perioadă: ziua de naştere a doamnei Iancu, mama Ilenei. Venise cu o zi înainte să-şi ia postul în primire. Misiunea ei era de atunci încolo să aibă grijă de cel mic, pe care de altfel îl diviniza. Era explicabilă această atitudine la o femeie cu un foarte dezvoltat simţ al familiei, bolnavă şi lipsită de sprijinul soţului, care murise cu puţin înaintea naşterii lui Vlaicu. Socrul lui Bogdan, Horea Iancu, fusese un om şi jumătate. Rănit grav în război, cu proteze la ambele picioare din tinereţe, reuşise să facă în aşa fel încât chiar şi ginerele lui – cu spiritul de observaţie al unui medic – să observe târziu că e ceva în neregulă cu mersul său. (Desigur că nu purta baston.) Înalt, uscăţiv, cu o faţă aspră, domnul Iancu se trăgea din eroii Apusenilor, fiind demn de o asemenea ascendenţă. De la început se simpatizaseră reciproc cu Bogdan, care – după căsătorie – a putut considera că are un al treilea tată. (Al doilea era bunicul dinspre mamă, care legase cu tatăl Ilenei o adevărată camaraderie între veteranii de război.)

Horea Iancu se sfârşise în chinuri mari, ros de un cancer, dar cel mai mare chin al său era că nu avea să apuce să-şi vadă nepotul. Tatăl celui din urmă se chinuia şi el din această cauză, şi considera un mare eşec personal faptul că nu i-a prelungit viaţa socrului măcar cu două luni. Dacă n-ar fi fost un bărbat adevărat, cancerul n-ar fi ajuns într-o fază atât de avansată în momentul când a început să se plângă. Asta este însă soarta celor curajoşi şi demni, şi a murit la fel cum a trăit: discret şi fără să-i solicite prea mult pe cei din jur.

Doamna Violeta Iancu ţinea şi ea mult la copii şi – de

când aflase de repartizare – începuse să se agite mai tare decât de obicei. După ce căutase pe hartă Petrova lângă Baia-Mare, găsise locul respectiv într-o zonă care-i permitea să afirme că fiica şi ginerele ei au fost trimişi în Polonia. „Bine ar fi să mai avem noi frontieră cu Polonia”. – gândea Bogdan, şi nu pentru că aşa ar fi fost drept: oricine ştia istorie nu putea admite că oraşul Lvov ar fi rusesc[43]. Nu-i păsa lui de faptul că Ucraina de vest fusese întotdeauna leşească şi în relaţii mai mult sau mai puţin bune – dar mereu directe – cu Moldova; el se gândea la perioada în care România şi Polonia avuseseră frontieră, perioadă mult mai bună pentru intelectuali decât cea pe care o trăiau ei. În inechităţile şi mizeria din timpul regimului burghezo-moşieresc începuse să creadă cu tot mai multe rezerve, căci toţi cei din generaţia bunicilor săi, oameni care trecuseră prin ambele războaie mondiale, afirmau că nu-şi amintesc să fi trăit atât de prost, mai ales din punct de vedere al speranţelor[44]. Când auzea peste tot că trăieşte o epocă fără egal în istoria ţării, făcea completarea că această epocă ar putea fi oarecum concurată, dar nu egalată, de epoca fanariotă. Această afirmaţie, lipsită de acoperire prin faptul că nu trăise în secolul XVIII, i se părea totuşi pertinentă; cel puţin birurile asupra ţăranilor erau asemănătoare. Corupţie era şi în veacul fanariot, şi între cele două războaie mondiale, fiindcă influenţa Balcanilor era puternică, dar numai acum[45] aceasta se generalizase. Raţiile de alimente şi întreruperile de curent de ore în şir nu se întâlniseră nici la finalul regimului antonescian. Curbele de sacrificiu se numeau acum acord global. Mai presus de orice însă era interzicerea oricăror cuvinte, afară de cele laudative, şi lipsa speranţei, despre care încă anticii ştiau că este atât de strâns legată de natura noastră încât, dacă i-o iei omului, l-ai distrus sufleteşte, adică tocmai unde este el

43 Cu sensul de „sovietic“, căci atunci era cam totuna.

44 Azi ce să mai spunem?

45 Repet nu notiţa de mai sus, ci faptul că aceste rînduri au fost scrise în primăvara lui 1989.

superior animalului. Din păcate pentru Marele Stăpân, nu se inventase un aparat de citit gândurile şi luat amintirile, căci l-ar fi cumpărat, indiferent cu ce preţ; în ochii lui, banii ţării – făcuţi cu truda milioanelor de robi ai sistemului – nu reprezentau o problemă, şi nu-şi făcea scrupule legate de discrepanţa sau chiar opoziţia dintre provenienţa venitului naţional şi modul său de utilizare.

România nu avea însă graniţă cu Polonia, şi – dacă tot vorbim de limitele dintre ţări – ruperea soţilor Ardeleanu de casă era una din cele mai mici drame ale perioadei când graniţele erau închise, din cauza bejeniei masive, care reprezenta un alt element de apropiere între epoca de aur calp şi cea fanariotă. Tânărul medic era însă pus în situaţia de a reflecta mai puţin şi a acţiona mai mult.

Bogdan mergea rar la bunicii dinspre tată, dar nu-i neglija când erau bolnavi. Bunicul Caius se ţinea încă destul de bine din punct de vedere intelectual, dar şi fizic, deşi trecuse de 80 de ani. Conducea maşina fără probleme şi putea discuta amplu despre aproape orice subiect. Ca fost avocat, îi plăcea să discute mai ales drept, economie şi politică, având un stil cu totul particular de a pune problemele, care-l distra pe nepot. Îi plăcea ca acesta să-l examineze, mai ales să-i controleze tensiunea, deşi nu suferea decât de bătrâneţe, şi îşi permitea să nu urmeze tratamentul indicat de fiul şi nepotul său, înlocuindu-l cu cafele şi ţigări. Bunica, Desirée, avea oarecare sânge francez, fiindu-i uşor să-şi facă o carieră din predarea acestei limbi. Vârsta începuse să-şi spună cuvântul şi la ea, aşa că trecea destul de repede de la veselie la plâns, fiind tot mai uşor impresionabilă. În casă cu bunicii stătea fiica lor Atena, împreună cu familia. Atena Lupea şi soţul ei Vasile erau naşii de căsătorie ai lui Bogdan, şi – cum se obişnuieşte – naşii lui Vlaicu. Se completau bine unul pe altul, şi amândoi ţineau în felul lor la tinerii Ardeleanu: el – un distins profesor universitar de ştiinţe exacte – avea o alură de englez, şi tot englezeşte îşi manifesta aprecierea faţă de finii săi, iar ea devenea o adevărată tigroaică, ajungând la limita bunelor maniere, atunci când cineva

avea ceva de împărţit cu fiul ei Liviu, dar şi cu ceilalţi membri ai familiei.

Când vreunul din membrii clanului Ardeleanu se afla într-o situaţie deosebită, solidaritatea interfamilială nu întârzia să se manifeste, doar bunicul era cel de la care aflase Bogdan cât de veche şi de tradiţie era familia sa. De când Ileana le dăruise tuturor un continuator al clanului, avea şi ea un loc de onoare în cadrul cronicii de familie. De aceea, e uşor de înţeles cât de amărâţi erau bătrânii, mai ales că şi fiul lor trecuse printr-o atare perioadă. Tata-mare se străduia să-şi stăpânească lacrimile şi îi dărui nepotului geanta pe care o folosise Corneliu Ardeleanubătrânul, adică străbunicul lui Bogdan, atunci când fusese medic de ţară. Cu această ocazie îi readuse aminte că acesta se comportase în aşa fel încât nimeni nu putuse să-i lezeze mândria, astfel că, deşi român, nu avusese de suferit în Ardealul dinainte de Marea Unire. Bogdan ştia de la tatăl său, care fusese nepotul preferat al celui căruia îi moştenise numele, ce fel de om era străbunicul său, şi-şi propusese să-i urmeze exemplul, mai ales că-i semăna: era şi el de statură mijlocie, activist voluntar al Crucii Roşii şi căsătorit cu o femeie frumoasă şi distinsă cu numele Ileana. De un singur lucru îi părea rău tânărului: deşi străbunicul trăise 85 de ani, nu fusese suficient ca să-l vadă pe el, care se născuse la 2 ani după ce bătrânul nu mai era.

Bătrâna doamnă Ardeleanu nu era atât de implicată în problemele lui Bogdan cum era bunica cealaltă, dar de data asta era foarte emoţionată, şi s-a despărţit de el spunându-i: „Nu ne lăsaţi mult timp singuri!”. Mătuşa Atena, după ce se interesase îndeaproape de condiţiile de viaţă de la Petrova, le dădu – ca de obicei – merinde de drum, în timp ce unchiul – care vorbea puţin – dispăru câteva minute şi se întoarse cu nişte adrese utile pentru tinerii soţi.

Deşi îl mişcase manifestaţia de simpatie a tuturor, abia aşteptă să plece la bunicii dinspre mamă, căci aceştia îşi trădau mai puţin agitaţia şi reuşeau – parţial – să-l

distragă de la gândurile cu privire la ce-l aştepta. În fond, îi era ruşine să-şi dramatizeze situaţia când se gândea că, la aceeaşi vârstă, bunicul său matern îngheţa pe frontul de răsărit, iar bunica, având un copil în scutece, ar fi dat orice ca temperatura de – 35° să fie singurul necaz pentru soţul ei. Soarta, ştiind-o femeie (şi) de mare cultură, i-a răspuns într-o limbă pe care o cunoştea bine: „Audaces fortuna juvat”[46], astfel că îl văzuse întors de la Stalingrad, şi împreună putuseră să-i vadă realizaţi atât pe copilul din scutece, care devenise mama lui Bogdan, cât şi pe fratele ei mai mic, conceput şi născut în „acordurile muzicii” anglo-americane de atunci, mult mai răsunătoare şi mai puţin bine primită decât începând de prin perioada în care cei doi copii deveniseră adolescenţi.

Vizita a fost scurtă, căci nu mai aveau ce să-şi spună, după ce discutaseră mult în săptămâna care trecuse. Pleca destul de amărât, ştiind că bătrânii erau bolnavi. Bunicul, cardiac şi diabetic, era de mult în grija tânărului medic, care – împreună cu bunica – făcea treabă destul de bună. Mama Uţi era mândră de Bogdan al ei şi îi urma fără discuţie sfaturile. Robotea tot timpul ca să-l ţină pe bunic ca pe palme. În ultima vreme însă, începuse să sufere de un reumatism generalizat, şi asta – împreună cu insomniile soţului – o făcea să devină mai irascibilă. O indispunea mai ales că mâinile – altă dată atât de capabile – n-o mai ascultau aşa cum voia ea. Amândoi bătrânii ştiau că pierd mult prin plecarea acestor nepoţi, fiindcă ei erau cei care veneau cel mai des în vizită, având şi serviciul aproape. E uşor de presupus ce puteau simţi referitor la viitorul apropiat al băieţelului pe care ei îl ajutaseră să supravieţuiască pe vremea când fusese cât pe-aci să nu mai depăşească stadiul de sugar, după ce se născuse foarte slăbuţ şi cu multă dificultate. Acum rolurile se inversaseră oarecum: el era protectorul, dar nu pentru asta doreau bunicii să-l ştie aproape. Convingerea lor era că merita ceva mai bun decât să eşueze în vreun vârf de munte, fiindcă era comparabil din punct de vedere intelectual cu

46 „Norocul îi ajută pe cei îndrăzneţi.“

unchiul său Mircea. Deosebirea era că fiul bătrânilor fusese susţinut la vremea absolvirii facultăţii de către un influent profesor universitar, astfel că trecuse doar în excursie pe la postul său de la ţară. Indiscutabil că Mircea Vlădescu-junior era o capacitate, dar tot atât de peremptoriu era faptul că pe vremea lui puteai să te faci remarcat doar prin propria valoare, fără să fii copilul cuiva cu pondere în partid sau în securitate. Bogdan fusese şi el apreciat, dar ce folos? Nici măcar nu i se spusese să-şi facă dosar pentru cercetare la terminarea facultăţii. În schimb au avut dosare indivizi cu medie inferioară lui, dar cu funcţii pe linie politică.

Tânărul îşi sărută bunicii, ceea ce făcea foarte rar, şi îşi încheie seria de vizite printr-o scurtă şedere la părinţii săi. Nu era acasă decât mama, o femeie foarte rece şi echilibrată, despre care ai fi zis că este tocmai invers, judecând după faţa ei rotundă şi tânără, cu un zâmbet ca de copil. Lui îi făcu bine vizita, căci ea nu se preta la vulgarităţi de genul celor pe care le afişează mamele ale căror fii pleacă în armată. Dimpotrivă, doamna Rada Ardeleanu a ştiut să întreţină o atare atmosferă încât şi ea şi el – de obicei înclinaţi spre cugetare şi pesimism – râseră fără întrerupere vreo jumătate de oră, mai ales că erau convinşi că situaţia aceasta nu va dura mai mult de o lună. Când să se urce în maşină, îl văzu şi pe tatăl său, care-i făcu din degete renumitul „V” al piloţilor englezi, pe care îl reţinuse din cărţile şi filmele de război, urmărite de Corneliu Ardeleanu cu o pasiune pe care fiul său n-o împărtăşea.

Nu ajunse acasă destul de târziu ca să-şi vadă fiul culcat şi adormit. Ar fi dorit să fie aşa, deoarece acesta fusese nemaipomenit de agitat în ultimele zile, susţinut şi de faptul că tatăl său lăsase severitatea la o parte, convins fiind că nu mai avea rost. Copilul simţea că se petrece ceva şi-i simţea şi pe părinţii săi nervoşi, aşa că era normal ca nici el să nu-şi găsească locul, fiind – ca orice copil – un sensibil seismograf al stărilor de spirit ale celor apropiaţi. Din păcate, se intra într-un cerc vicios, căci agitaţia

copilului îi sporea enervarea tatălui, care mai avea treabă în acea seară. Noroc că era acolo bunica maternă, care reuşi să-l adoarmă pe cel mic, astfel că el putu să completeze jurnalul isprăvilor lui Vlaicu, ca să poată părăsi Clujul cu conştiinţa împăcată că n-a lăsat nimic nefăcut.

Aşteptată cu groază, veni şi ora culcării. Ileana nu prea suferea de insomnii, aşa că Bogdan se gândea cu reţinere la orele care vor trece fără să poată face altceva decât să-şi vegheze soţia, căci nu voia s-o deranjeze fumând lângă ea sau umblând mereu pe uşi în acelaşi scop. În mod surprinzător însă, n-a apucat mult timp să asculte respiraţia ei regulată, poate şi fiindcă nervii lui ajunseseră în stadiul în care realizau autoinhibiţia de protecţie.

IX

Tot aşa cum nu se culcase destul de devreme în seara precedentă, micuţul Vlaicu Ardeleanu nu s-a trezit destul de târziu în dimineaţa plecării părinţilor săi. Degeaba plănuiseră aceştia s-o pornească înainte de ora 7, căci ultimele aranjamente luaseră timp, aşa că micuţul îşi începuse deja activitatea zilnică în timp ce tatăl său umbla în sus şi în jos cu bagajele. Ileana îl luă în braţe pe copil şi-l acoperi cu sărutări, iar Bogdan îşi luă rapid rămas-bun de la toţi, căci se temea să nu-i dea lacrimile, aşa cum se întâmpla tot mai des în ultima vreme când îl impresiona ceva. Până atunci nu plânsese practic niciodată, fiindcă de mic suportase cu stoicism durerea – fizică sau de alt gen. În schimb, când îşi luxase cotul, imediat după ce începuse să-i facă Ilenei curte, era cât pe-aci să leşine când i se scosese după o zi imobilizarea provizorie, ca să i se facă radiografie. Corneliu Ardeleanu nu înţelesese că fiului său îi e rău nu din cauza „minorului” incident că oasele de la mână o luaseră care încotro, ci de spaimă că s-ar putea s-o piardă pe fată atunci când va afla că amicul ei are mâna în ghips în urma unei bătăi. Şi lui îi fusese ruşine că nu se comportase la nivelul obişnuit – lucru remarcat de tatăl său – dar nu-şi putea stăpâni transpiraţiile reci atunci când îşi vedea mâna, care părea a fi anchilozată pe veci. Până la

urmă totul se terminase cu bine (după ce suportase şi o intervenţie chirurgicală), sub influenţa celui mai bun medic ortoped din Transilvania: Ileana Iancu, viitoare Ardeleanu, ca şi sub acţiunea binefăcătoare a mării şi a idilelor sub clar de lună de pe malul ei, inegalabile după părerea fostului olog, redevenit om întreg.

Nu se putea spune că Bogdan nu avea sânge rece. Existaseră cazuri de infarct miocardic care supravieţuiseră prin grija lui, şi tot el era cel care cel care acţiona când fiul său era bolnav, şi ceilalţi – în frunte cu Ileana – îşi pierdeau capul. Din păcate pentru el însă, era astfel construit încât nu putea să vadă sau să povestească o faptă măreaţă sau un gest de mare bunătate fără să fie nevoit să se întrerupă, ca să nu-i dea lacrimile. Acum trăia, fără să se poată opune, despărţirea de acest copil – care era totul pentru el, deşi nu-i arăta – şi nu se ştia cât va dura această despărţire.

Aşa s-a făcut că a dat fuga la maşină în stilul poporului a cărui limbă o vorbea cu fiul său, şi s-a prefăcut că umblă la motor, stând tot timpul cu spatele la geamul unde se vedea capul blond şi rotund al moştenitorului, în contrast cu faţa suptă a bunicii. Nu înţelegea de ce întârzie Ileana, prelungindu-i lui chinul. În fond, ea era femeie şi putea să-şi permită să plângă, dar n-o făcuse, deoarece în unele situaţii avea mai mult sânge rece decât soţul ei. Între timp apăru şi prietena lor Cora, care vrusese la început să plece cu ei, dar apoi se răzgândise. Le dădu totuşi o parte din bagaje, după care o întrebă pe prietena ei cum poate pleca lăsându-l în urmă pe copil, care trezea admiraţia străinilor prin aspect general şi inteligenţă. Asta era aproape de limita maximă a celor ce le puteau suporta soţii Ardeleanu, aşa că se urcară în maşină, şi el se decise să se concentreze asupra şofatului. Prin urmare, nu se mai întoarse spre fiul său, ci doar ridică o mână, în semn de rămas-bun.

Părăsiră Clujul pe o vreme mohorâtă, tipică pentru sfârşitul de noiembrie şi în ton cu dispoziţia lor sufletească. Oraşul îi devenise acum drag lui Bogdan, după

ce ani de-a rândul afirmase că alte aşezări mari sunt mult mai frumoase, mai ales în centru – care în oraşul de pe Someş era ridicol de mic şi avea destule case mici şi cenuşii, construite fiecare în alt stil. La cele două extremităţi se construiseră ansambluri demne de un oraş mare, dar fără stil şi fără confort. Bun sau rău, frumos sau urât, acesta era locul lui natal, şi se lega de cea mai frumoasă şi mai plină parte a vieţii soţiei sale. Nu regretau nimic din ce făcuseră, şi mai ales faptul că rămăseseră aici şi după terminarea facultăţii, fiindcă nu erau oameni slabi, care să-şi modifice opiniile după cum bate vântul. În schimb, mulţi colegi care-şi făcuseră stagiul de 3 ani în Cluj îi invidiau acum pe cei care făcuseră acelaşi stagiu în oraşe mai mici şi în judeţe mai puţin căutate. Desigur că era nedrept ca fruntaşii să plece care încotro, iar codaşii – care trebuiseră să se ajute de buletin ca să rămână în câte un orăşel – să stea pe loc, deoarece judeţul respectiv avea posturi de dispensar urban. Dacă însă cineva ar fi spus celor care aveau posibilitatea să aleagă la terminarea facultăţii să prefere Zalăul – de exemplu – Clujului, n-ar fi fost unul care să nu refuze cu indignare.

Ca să-şi înlăture gândurile foarte puţin vesele şi optimiste, Ileana trecu la volan după ieşirea din Cluj, fapt care-l determină şi pe Bogdan să fie atent numai la drum. Îşi propuseseră să nici nu mai vorbească despre copil, ci exclusiv să se abandoneze plăcerii unei călătorii lungi cu maşina, plăcere pe o împărtăşeau. Drumul nu le oferea nimic deosebit: vehiculele erau mai mult căruţe şi tractoare, şi rareori apărea câte o maşină, care se deplasa cel mult până în judeţul vecin, probabil cu benzină luată împrumut, căci raţia lunară nu ajungea nici pentru drumuri strict necesare într-un oraş ca şi Clujul. De o parte şi de alta a şoselei apăreau case mici, cenuşii, cu gospodării sărăcăcioase, mai ales până la Dej. Terenurile părăginite demonstrau cu cât de puţină tragere de inimă se integrau ţăranii în sistemul organizat al agriculturii de stat, care le lua aproape totul, fără ca măcar orăşenii să profite de roade, cum era chiar în timpul lui Stalin cel

criticat după ce „curajoşii” respectivi avuseseră convingerea că e mort de-a binelea. În România practic totul mergea la export, ca să acopere miliardele investite de Marele Stăpân în construcţii faraonice – nu numai ca grandoare, ci şi ca mod de înălţare – care nu aveau altă utilitate decât să-i asigure perenitatea în istoria ţării, care, nici pentru el şi nici pentru oamenii de rând, nu mai era patrie.

În Dej, dacă tot se opriseră, Ileana dădu o raită prin magazine, dar tovarăşul de drum n-o însoţi, căci nu avea ce vedea. Şi în R.F.G. se plictisise după ce văzuse 3 magazine universale, d-apoi în locurile unde nu se găseau chiloţi, cremă de ras sau chibrituri. Era pur şi simplu deprimant să vezi haine şi pantofi cu modele stupide, bune numai pentru pitici sau giganţi, sau să vezi în magazinele alimentare conserve imposibil de mâncat, alături de recipiente de plastic şi articole de menaj (asta ca să se umple cu ceva rafturile). Se mai găsea totuşi câte ceva de mâncare, căci piaţa era bine garnisită la Cluj – peste vară mâncaseră chiar şi pepeni galbeni, pe care nu-i mai văzuseră pe litoral de vreo 10 ani – dar, dacă te duceai o dată pe săptămână să cumperi de la particulari, nu ştiai dacă poţi trage de salariu până la următoarea chenzină.

Mare le fu surpriza tinerilor atunci când, dincolo de Salva, începură să vadă chibrituri la discreţie[47]. E drept că nu erau cutii mici, care i-ar fi trebuit lui Bogdan, dar în Cluj stăteai la cozi respectabile şi pentru cutiile mari, bune numai în bucătărie, mai ales dacă gospodina avea răbdare: în medie, se putea aprinde un chibrit după 5 – 7 încercări, dar treaba mergea mai bine dacă aprindeai două chibrituri deodată. Nu stătură pe gânduri nici când a fost vorba de marmeladă, căci orice se putea mânca era binevenit.

De-acolo încolo drumul deveni mai dificil. Intrau din nou în lumea cealaltă: a zăpezii şi a civilizaţiei şchiopătânde. Avură şi un accident, care – din fericire –

47 Desigur că li se pare stupid celor mai tineri să te bucuri că găseşti chibrituri, dar acesta era socialismul. Pe chestia asta exista şi un banc (amar):

afectă doar caroseria şi, oarecum, starea de spirit a Ilenei. Coborâşul pieptiş spre Maramureş, la care Bogdan se gândea cu groază, nu a fost atât de înfricoşător; în mod surprinzător, se intrase cu plugurile şi se pusese pământ şi sare pe drum. De obicei nu se întâmplau asemenea lucruri, deoarece camioanele aveau lanţuri antiderapante, iar şoferii amatori n-aveau decât să se răstoarne, dacă sfidau regimul şi se deplasau în afara localităţilor, cu toate că raţia de benzină era astfel calculată încât să prevină acest gen de aventuri.

Întocmai ca la mare, unde un val nu vine niciodată

La un congres al palidului comunist al U.R.S.S. s-au prezentat planurile de dezvoltare pe termen lung şi, printre altele, s-a afirmat:

— Tovarăşi, în 1995 fiecare cetăţean al Uniunii Sovietice va avea câte un elicopter!

Desigur că s-a răspuns cu aplauze şi urale, dar din fundul sălii s-a auzit o voce timidă:

— Dar pentru ce ne trebuie elicopter?

— Păi, dacă nu găsiţi chibrituri la Moscova, să daţi o fugă până la Leningrad.

singur, şi perechea lui se ridică după ce ai fost aspirat de contracurentul dintre ele, şoseaua urca şi cobora din nou după intrarea în Maramureş. Peisajul nu mai era atât de atrăgător, deoarece dealurile acoperite cu nesfârşite păduri de brad sau de foioase înzăpezite cedaseră locul unor gorgane pe care se mai vedea iarba, iar copacii – mai rari – aveau aspectul trist de sfârşit de toamnă. De o parte şi de alta a drumului erau case în şir compact, majoritatea din lemn sau tencuite la repezeală, având şi petice unde tencuiala căzuse de mult. Era ora prânzului, şi satele erau aproape pustii. Din când în când mai apărea câte o căruţă care târa după ea buşteni, mult prea mari pentru capacitatea ei.

Dacă n-ar fi ştiut că Vişeu-de-Sus este oraş, soţii Ardeleanu ar fi putut crede fără dificultate că intrau într-o altă comună. De-abia în centru apăreau nişte clădiri anterioare epocii socialiste şi mai multe blocuri de vârsta

celor doi tineri, înnegrite de vreme. Printre acestea mai fuseseră implântate câteva blocuri care purtau amprenta epocii, inclusiv spitalul, care avea aproximativ forma unei piramide în trepte. Toate clădirile mai răsărite se înşiruiau pe laturile străzii principale, atât de îngustă încât se interzisese oprirea acolo, dintr-un motiv simplu: nu era loc decât pentru circulaţie. Din această stradă principală se desprindeau câteva străzi, mai mult sau mai puţin asfaltate sau pietruite şi cu case ca la ţară. Nu erau vizibile vilele celor cu stare materială mai bună, probabil pentru că aceştia îşi doreau o atmosferă patriarhală, căci un raţionament elementar spunea că nu intenţionau să-şi ascundă bunăstarea faţă de mulţie şi securitate; nu era posibil să faci aşa ceva în epoca în care, în serviciile aşa-zişilor apărători ai socialismului, se ştia mai mult despre tine decât ştiai tu însuţi. În plus, era uşor de presupus că majoritatea celor cu vile făceau parte din instrumentele de represiune sau erau în cârdăşie cu cine trebuia.

Cu dificultate, cei doi localizară clădirea poştei, având intenţia de a suna acasă. Telefoanele interurbane automate – ca şi cele urbane – funcţionau prost şi în Cluj, darmite în Vişeu. Bine că existau, căci orăşelul era atât de insignifiant încât nu fusese racordat la reţeaua de telefonie automată[48]. Bogdan reuşi să vorbească cu tatăl său, după inerentele întreruperi, pierderi de monede, urlete ca să se facă auzit şi mutări de la un telefon la altul. Evită un singur element din „protocolul” obişnuit al convorbirilor telefonice: pumnii furioşi în aparat, convins că asta o făcuseră mulţi alţii înaintea lui. Important era că reuşise să comunice că trecuseră cu bine dificilul obstacol reprezentat de Dealul Ştefăniţei pe timp de iarnă, obstacol pe care colegul lor Răţoi nu reuşise să-l surmonteze, răsturnându-se în râu cu maşina, împreună cu tatăl şi fratele său. Bine că erau încă în viaţă şi nu făcuseră vreo meningită sau pneumonie după neaşteptata baie în plină iarnă. Când află toate acestea, se hotărî să nu mai spună de accidentul lor, convins fiind că va reuşi să repare aripa

48Ş i nici la gaz. Cugirul, de exemplu, avea de amîndouă.

atinsă până la întoarcerea în Cluj.

Drumul către Petrova li se păru celor doi tineri unul din cele mai stupide şi dificile pe care le făcuseră. Şoseaua şi linia ferată se intersectau de mai multe ori, astfel încât în ansamblu dădeau un desen asemănător simbolului meseriei soţilor Ardeleanu: şarpele lui Esculap. Erau deja obosiţi, şi nici foamea n-o mai simţeau, aşa că li se părea că Leordina – comuna dinainte de Petrova – nu se mai termină. Într-adevăr, în această comună casele erau destul de răsfirate, chiar pe marginea şoselei, deci nu e de mirare că înghiţiră vreo 7 kilometri înainte de a vedea, în sfârşit, indicatorul de terminare a localităţii. Peisajul nu le oferea nimic inedit: dealuri înzăpezite care flancau râul Vişeu, păduri sau pâlcuri de copaci acoperite de zăpadă, mici terenuri agricole înghesuite între dealuri şi pline de noroi, atunci când nu erau acoperite şi ele, totul fiind apăsat de un cer neguros.

Urcară cu greu pe uliţa acoperită cu zăpadă ce ducea spre dispensar şi curăţară zăpada destul de groasă din curtea clădirii, ca să poată parca maşina, solicitată din nou la maximum. În cămăruţa unde se instalară era frig ca în Cluj pe stradă, aşa că abia putură să îşi dezbrace paltoanele şi căciulile. Se făcuse aproape 4 după-amiază când Ileana şi Bogdan începură încercările de a aprinde focul de lemne, sub îndrumarea colegei lor. Şi această manoperă necesita pricepere şi experienţă, pe care soţii Ardeleanu – născuţi şi crescuţi la oraş – nu o aveau. Nici colega lor, născută la ţară şi care mai petrecuse o iarnă în Maramureş, nu era cu mult mai ajutorată ca ei, aşa că s-au chinuit ba cu petrol, ba cu jar, timp de vreo oră şi jumătate, până când focul s-a aprins în sfârşit – asta după ce de mai multe ori cel care se ocupa mai intens de operaţiune aproape exploda de furie văzând cum lemnele dădeau câte o vâlvătaie, care apoi se transforma într-un fum gros, exact când îţi era lumea mai dragă.

O dată focul aprins, trecură la aranjarea camerei. Cu chiu şi vai reuşiră să transporte acolo încă un pat de spital, alături de cel care exista deja. Constatară atunci că

paturile lipite ocupau aproape toată cămăruţa, aşa că trebuiau să sară unul peste altul ca să se poată da jos. Ar fi putut dormi amândoi într-un singur pat, care era la fel de lat ca patul pe care dormiseră când Ileana era gravidă şi stătea la socri, dacă patul de spital ar fi fost nou, şi nu cu arcurile uzate şi transformat într-un fel de hamac.

Tremurând de frig şi atingând mereu teracota, care se încăpăţâna să rămână rece, soţii Ardeleanu ciuguliră nişte hrană din pachet, împreună cu o binevenită cafea. Între timp, Bogdan se duse la baie şi se gândi că-ţi trebuie temeritate să mergi acolo şi să te speli în fiecare seară, iar apoi să treci din nou prin hol şi camera cu terasă din care se intra în cămăruţa lor, toate acestea la o temperatură puţin mai mare decât punctul de îngheţ al apei. Ca să faci duş era şi mai complicat, căci trebuia să ai în baie o temperatură cât de cât acceptabilă, iar pentru asta trebuia să suporţi din nou calvarul aprinderii focului de lemne, ceea ce pentru el era mai groaznic decât să facă prin frig drumul dus şi întors de la baie, fapt cu care era obişnuit din armată. Atunci generalul decisese tăierea aprovizionării cu gaz, din motive de economie, astfel că se gătea pe sobe de campanie şi mâncau de prânz la 4 după-masa şi de cină – la 9 seara, iar în cameră – un salon de 15 paturi – aveau temperatură de 3 sau 4 grade peste O, temperatură mai ridicată în jurul lui, care avea în acea perioadă febră de 39°. E firesc că abia a aşteptat să plece în permisie, căci la părinţii săi „se lăfăia”, având în casă 11 – 12 grade. Nici nu mai trebuie menţionat, pentru cine a trăit atunci, că în biroul generalului intransigent era o căldură (dată de gaz, desigur) de nu puteai să stai decât în cămaşă, deşi afară era ger.

Bogdan îşi propusese să nu fumeze în locul unde dormeau, dar în curând ajunse la concluzia că acest mic sacrificiu era absolut inutil, de vreme ce soba, pe măsură ce se încălzea, scotea fum cât 5 ţigări deodată prin fisurile dintre plăcile de teracotă. Parcă îi tortura cineva cu rafinament: după ce se simţiseră mai bine când în cămăruţă se încălzise puţin – şi nu mai tremurau, ba chiar

îşi scoseseră şi puloverele de schiori – apărea treptat pericolul asfixierii. Nu se temeau atât de fum, cât de oxidul de carbon, aşa că Ileana a preferat să lase uşa deschisă toată noaptea; mai bine să fie îngheţaţi, dar vii, decât într-un relativ confort termic, pe care să nu mai apuce să-l simtă.

Bine îmbrăcaţi, încercară senzaţii asemănătoare fachirilor atunci când se culcară în paturile foarte reci. Noroc că aveau o cergă şi un sac de dormit, din care şi-au încropit o protecţie destul de bună contra frigului. Adormiră spate în spate – „ca într-o nucă”, după cum spunea Ileana – dar nu avură parte pe deplin nici de nevinovata plăcere a somnului, care era şi o necesitate, după cele prin care trecuseră. La miezul nopţii li se dovedi că a avea permanent curent electric nu este neapărat ceva pozitiv, căci sunetul strident şi răguşit al soneriei dispensarului îi făcu să sară dintr-un somn a cărui profunzime este uşor de imaginat. Bogdan se duse să vadă despre ce era vorba, dar colega lor era la post şi-l trimise înapoi la culcare. A apucat totuşi să afle că era o situaţie care dura de mult, dar aparţinătorii procedau ca şi cei de la Cluj, aducând bolnavul în toiul nopţii, cu stupidele argumente „Am crezut că-i trece”. sau „Peste zi a fost bine, dar, când ne-am culcat, iar l-a apucat”.

X

Se treziră destul de bine dispuşi, după ce se lumină de-a binelea. Era duminică şi aveau destul timp să se mai organizeze. Fusese ideea lui Bogdan să plece în ultima sâmbătă din noiembrie – care se nimerise să fie şi sâmbăta liberă – iar acum nu regretau, fiindcă plănuiau o nouă mutare. Era evident că nu se poate sta într-o încăpere cu o sobă atât de proastă, aşa că trebuiau să se instaleze în camera unde stătuse şi doctorul Băieş, despre care le povestise mătuşa Marişca, îngrijitoarea.

Din nou aveau senzaţia că intră într-un container frigorific, dar se încălziră transportând în noua lor cameră grelele paturi de spital. Deşi mare, aceasta avea avantajul de a putea fi încălzită destul de uşor şi fără pericolul

asfixiei. Pe lângă faptul că soba era bună, aveau aici şi baia – de forma unui dreptunghi – care împreună cu camera forma un dreptunghi mai mare, în care cea din urmă – aproximativ de forma unei pipe cu ţeava scurtă faţă de camera tutunului – ocupa cam trei sferturi. Un sistem ingenios făcea ca latura scurtă a peretelui comun dintre cameră şi baie să fie formată pe jumătate chiar din sobă, astfel că, atunci când voiai să încălzeşti camera, implicit se făcea şi în baie cald, sau invers.

Un singur lucru mai trebuia făcut pentru a avea confort în cameră şi în baie: să se aprindă focul, treabă cu care se chinui tot Bogdan. Pusese lemnele în fundul sobei, şi se mira de ce nu ard. Apoi, vrând să toarne petrol direct pe vreascuri, izbi sticla de portiţa sobei, fapt care-i spori enervarea. Focul parcă era de paie, atât de uşor se stingea, după ce dădea câteva clipe o flacără de ai fi zis că arde şi teracota, nu numai toţi buştenii dinăuntru. În fine – după vreo 3 ore şi fără să ştie nimeni cum – focul nu s-a mai stins, şi tinerii au început să îndese vârtos butuci, în încercarea de a dezmorţi soba nefolosită de 2 ani.

Mândri de marele lor succes, începură să aranjeze viitoarea lor locuinţă. După uşă au pus un fost pat de spital pentru copii, în chip de masă de bucătărie şi dulap de vase. În continuare era porţiunea mai îngustă a camerei, din care se deschidea uşa băii. În această porţiune nu era decât un cuier-pom, dacă se putea face abstracţie de o ferestruică, pe care se putea vedea ceva din sat. Spaţiul de locuit propriu-zis avea o formă pătrată. Aici plasară, în continuarea cuierului, un dulap de haine şi – la peretele opus – cele două paturi, orientate astfel încât soba dădea căldură din lateral. Lângă sobă mai era lada cu lemne şi un scăunel, iar la fereastră – care era pe peretele opus uşii – tinerii plasară masa şi încă două scaune, situate puţin în diagonală. Mai aveau două noptiere – tot de spital – plasate de o parte şi de alta a dulapului. Camera era vopsită în ulei până la jumătate, după care era văruită uniform şi purta urmele cuielor în care fuseseră prinse afişele cu conţinut mai degrabă indecent, care trebuie să-i fi plăcut mult

fostului locatar, de vreme ce le luase cu el. Folosiră două cuie ca să agaţe lampa de petrol – de care nu se ştia când vor avea nevoie – şi o oglindă veche a Ilenei.

Până la prânz mai aveau timp de o cafea, aşa că Ileana se întoarse în camera Românei, unde stătuse cât timp fusese chinul cu focul, însoţită de de data asta şi de tovarăşul ei de aventură. Noua colegă îi poftise în camera ei şi în ziua precedentă, să se mai încălzească, deşi nici în acea cameră nu se putea spune că transpiri, mai ales că soba nu era grozavă şi erau trei ferestre uriaşe, care permiteau un contact larg cu exteriorul. Totuşi, era binişor mai cald decât într-o cameră nelocuită de mult, aşa că soţii Ardeleanu se simţeau mai în largul lor. Femeile legară imediat conversaţia:

— Ce bine că sunteţi şi voi aici! – spuse Română.

— Nu e bine deloc, şi am vrea să plecăm cât mai repede – răspunse cealaltă. Totul e atât de deprimant! Cum ai putut rezista singură aici?

— Nici nu mă mai întreba! Gândeşte-te că geamurile mele dau spre uliţă, şi n-ar fi nimic că toată ziua şi toată noaptea trec căruţe, dar uneori urlă şi lupii.

— Nouă ni-e greu, căci n-am stat niciodată la ţară – interveni Bogdan. Eu, cel puţin, până acum n-am văzut foc de lemne, de aceea m-am chinuit atâta cu el. Nici măcar bunicii nu i-am avut la sat, şi toată viaţa mi-am trăit-o în Cluj. Am avut parte tot timpul de lumină electrică şi apă curentă, iar sobele cu gaz ale bunicilor mei mi s-au părut ceva retrograd. E bine totuşi că avem măcar baie cu duş şi toaletă ca la oraş, căci tatăl meu nici de aşa ceva n-a avut parte în tinereţe, în vârful Apusenilor.

— O să vă obişnuiţi încet-încet cu toate. Şi mie mi s-a părut că e sfârşitul lumii când am ajuns aici, dar m-am împăcat cu ideea.

— Şi chiar stai tot timpul singură? N-ai unde să te duci? Nu mai există intelectuali în satul ăsta? – declanşă Ileana investigaţiile.

— Există intelectuali, dar sunt toţi nişte beţivi. Femeile sunt bârfitoare, aşa că prefer să stau singură şi să

nu mă amestec cu ei.

— Dar oamenii cum sunt? Mie mi s-a spus la Cluj că sunt bogaţi şi darnici – intră din nou el pe fir.

— Sunt unii bogaţi, dar majoritatea merg la muncă în toată ţara ca să îşi asigure existenţa. Sunt zgârciţi, murdari şi refractari la orice sfat. Atât sunt de puţin evoluaţi, încât şi acum se împart în caste: nemeşi, porţie şi ţigani, şi nu contează cum sunt ei, ci cum au fost strămoşii lor. De aceea, există familii de nemeşi care nu au nici după ce bea apă şi n-au curent electric tras în casă. Chiar o asemenea familie nu ar accepta însă ca un membru al ei să se căsătorească cu cineva provenit dintr-o familie de porţie şi, indiferent că aceştia din urmă au casă cu etaj, maşină, gospodărie cu animale şi un lot bun de pământ.

— Cu doctorii cum se comportă? – întrebă din nou Ileana.

— Depinde. Majoritatea te iau cu „tu” şi sunt agresivi. De fapt, aici toată lumea bea, inclusiv femeile, şi nu sunt rare crimele. Există cazuri cunoscute de bărbaţi care şi-au omorât soţiile, şi invers, ca şi de soacre care au legături intime cu ginerii.

Prea puţin încurajaţi de această prezentare de ansamblu, tinerii clujeni se retraseră să mănânce. Şi asta era o problemă, căci aragazul – cu un singur ochi în stare de funcţiune – era la parter, aşa că trebuia să urci şi să cobori pe scări în repetate rânduri ca să ai toate cele necesare pentru gătit. Desigur că în această aşa-zisă bucătărie nu puteai rezista decât îmbrăcat ca pentru ieşit. În aceste condiţii mâncărurile gătite savant erau cam nelalocul lor, aşa că, de la început, Ileana făcu lucruri care se preparau uşor şi nu necesitau supraveghere.

— Nici n-am venit bine aici, şi deja aş pleca – zise ea, când se aşezară la masă. Oare cât va trebui să stăm? Eu mă simt ca surghiunită.

— Ce să-i facem, iubito? – zise soţul ei, care nu era nici el mai încântat de situaţie, dar în momentele grele se străduia cu toate puterile să nu-şi piardă stăpânirea de sine – nu numai pentru că era bărbat, ci şi pentru că

totdeauna avea în fundul sufletului speranţa că dracul nu e chiar atât de negru.

— Cum ce să-i faci? Uite unde-am ajuns! Ţie-ţi convine situaţia asta?

— Îmi convine pe naiba, dar deocamdată nu văd ce-aş putea face. Sper să nu stăm aici mai mult de o lună. Poţi să fii sigură că taică-meu şi cu mine ne vom zbate ca să revenim unde ne este locul. – încercă el să-şi liniştească soţia.

— Gândeşte-te la tine, ce-ai fost şi ce-ai ajuns!

— Nu mă mai zgândări, căci refuz să mă gândesc la ce poziţie ocupam. Eu consider că sunt acelaşi şi acum, şi ştii bine că voi face în continuare gărzi în clinică.

— Degeaba vei face, dacă va trebui să te prezinţi ca medic de ţară, în timp ce toţi incapabilii sunt în învăţământul superior sau în cercetare. Mie mi-e şi ruşine să spun unde lucrez.

— Mie nu, căci nu e vina mea, şi toată lumea ştie asta. Cine nu ştie ce porcărie a fost repartiţia nu face parte din categoria de oameni ale căror păreri mă interesează şi pe care pun preţ.

— Să vezi tu cum o s-o ducem noi între sălbaticii ăştia!

— Nu crede tu chiar totul, până nu vezi cu ochii tăi. Sunt ei mai puţin civilizaţi, dar n-or fi chiar toţi nişte bestii. Duc o viaţă abrutizantă, aşa că nu e de mirare dacă se poartă ca atare. Aştept să-i cunosc mai bine şi apoi îmi voi face o părere. Sper să fie receptivi la ce-i bun. – îşi expuse Bogdan ideile derivând de la iluminişti şi socialiştii utopici. (Tânărul medic credea în oameni şi era convins că răutatea provine din ignoranţă şi condiţii de viaţă greu de suportat. Epoca în care trăia oferea toate condiţiile pentru dezvoltarea şi exprimarea a tot ce era mai josnic în om[49], şi acesta era unul din principalele motive pentru care o găsea iraţională şi antiumană, o adevărată plagă pe trupul

49 Cred că aici e o dovadă bună că am lăsat nemodificat ce am scris în prima parte a lui 1989. E un truism că nu am darul profeţiei, deci nu puteam şti la ce voi fi martor după căderea lui Ceauşescu.

acestei ţări, pe care o considera una din cele mai răsfăţate de natură din Europa. Din păcate, oamenii – în majoritatea lor – nu erau demni de pământul pe care-l locuiau. Erau frecvente spectacolele deprimante ale cozilor pentru alimente pe care generaţiile anterioare nu le-ar fi dat nici la câini, cozi la care acţiona exclusiv legea junglei, astfel că nu erau rare cazurile când bătrânii şi copiii erau împinşi fără milă la o parte, dacă nu chiar călcaţi în picioare. Se întrista când vedea toate astea, şi-i părea rău că – dată fiind firea lui – nu putea să nu răspundă cu aceeaşi monedă la certuri şi brânciuri. Se gândea – când stătea la părinţi – că îşi poate permite să stea la coadă civilizat, atâta vreme cât nu trebuia personal să se ia de piept cu viaţa, ca tovarăşii lui de rând. Constatase însă că, şi după ce se mutase, ţinea cont de bunele maniere, chiar când stătea peste 2 ore la coadă pentru cartofi cât nucile. Majoritatea însă – unii fiind adevăraţi experţi în tehnica statului la coadă – făceau tot posibilul să salte rândul, fie profitând de neatenţia unuia ca Bogdan, fie luând în braţe câte un copil, chiar unul de pe stradă. El nu era omul care să facă observaţie cuiva pentru o mică înşelătorie, dar îi era ciudă văzând cât sunt de laşi românii. Mulţi pensionari – profitând de părul lor lor alb şi de aspectul de copil al tânărului medic – încercau să-l tragă pe sfoară, şi la fel făceau şi femeile obeze cu mutre de ţaţe, care aveau veşnic plase la ele, pentru orice eventualitate. În schimb, când se ivea câte un miliţian – chiar vreun mucos de sergent-major – toată lumea se dădea la o parte, ba îi mai şi zâmbea politicos, ca pisica din desenele animate surprinsă de buldog într-o atitudine stânjenitoare.)

Nu numai cozile, ci întreg spectacolul străzii i se părea nesuferit lui Bogdan. Oamenii aveau figuri crunte, prea puţin prevestitoare de bine, şi se străduiau – pe cât posibil – să-şi dea la o parte semenii şi la propriu, nu doar la figurat. Toată lumea alerga în speranţa că va găsi ceva din produsele de strictă necesitate – alimentare sau de alt gen. Îi venea să le strige tuturor: „Nu vă e ruşine să vă purtaţi aşa unii faţă de alţii? Nu sunteţi toţi robi ai

aceluiaşi sistem? Nu vedeţi că nu semenii voştri vă iau bucata de la gură şi nu cu ei trebuie să vă bateţi? Dacă n-aţi fi atât de laşi şi proşti, aţi trăi cu toţii aşa cum se cuvine!”

Din păcate însă, asemenea lucruri nu se puteau striga în gura mare[50], căci oricine are un copil şi vrea să-l crească devine implicit un fricos. Nimeni nu îndrăznea să spună sau să facă ceva, iar de organizare nu putea fi vorba atunci când, din 3 sau 4 oameni, unul era informator al securităţii. Toţi ştiau că, o dată ajuns acolo, nimeni nu scăpa prea uşor – asta în caz că supravieţuia, şi nu dispărea. Chiar şi mişcarea de la Braşov – unde participaseră mai multe mii de oameni – fusese până la urmă înăbuşită, tot din cauză că eroii de atunci nu primiseră suficient sprijin, din teama celorlalţi de puternicul aparat represiv.

Bazat pe teroare şi teamă, regimul îşi putea permite orice, inclusiv să primejduiască viitorul tinerilor medei, şi singura modalitate de a lupta era rezistenţa pasivă, manifestată prin chiul şi căutarea de relaţii prin mituire sau prin lanţul slăbiciunilor, căci, dacă te potriveai la tot ce ţi se spunea, ajungeai ori să îţi fie ruşine de tine însuţi, ori în casa de nebuni.

Problema esenţială în cazul lor era să îşi păstreze sănătatea şi vigoarea, căci nu se putea să nu supravieţuiască acelor vremuri. În acest spirit, Bogdan se întinse în pat după-amiază, sperând să uite de toate în somn. Ileana nu îndrăznea să-i urmeze exemplul, fiindcă era prea frig în cameră. Ea stătea lipită de sobă – care începuse să se încălzească – şi încerca să tricoteze, ca să-şi mai dezgheţe mâinile. Se uita cu uimire la soţul ei, care, vârându-se în patul extrem de rece, a aplicat un lucru citit într-o carte. Acolo se spunea că un erou dac rezistase 3 zile într-o cameră îngheţată, fără nicio îmbrăcăminte, stând ghemuit în poziţia fătului în uter. Adoptă şi el această poziţie, şi adormi destul de repede, chiar dacă

50 Acum se poate, dar ce folos? E clar că nu numai conducătorii au fost sau sînt de vină pentru că ţara a rămas Cenuşăreasa Europei.

simţea frigul şi în fălci.

Când s-a trezit, a găsit-o pe ea tot acolo, şi s-a gândit să-i mai spulbere gândurile negre, aşa că i-a propus o plimbare. Au mers cam un kilometru prin zloată şi zăpadă, sub acelaşi cer închis, care părea că n-ar putea fi niciodată străpuns de soare. Privind la casele puţin aspectuoase şi la ţăranii încruntaţi, cu haine închise şi ponosite, Ileana deveni şi mai abătută. Bogdan trebui din nou să apeleze la toată capacitatea sa de convingere pentru a-i mai ridica moralul. Îi aminti că se luaseră la bine şi la rău, şi abia acum puteau vedea cât de puternică e dragostea lor.

Noaptea se lăsa repede, făcând totul şi mai sinistru. Întorşi acasă – termen pe care Ileana nu-l accepta referitor la camera din dispensar – îşi găsiră o mângâiere în a asculta radioul, care de atunci încolo avea să le fie prieten nedespărţit în interminabilele seri petrecute în izolarea lor de lume, pe acel vârf de deal.

La început ascultau Bucureştiul, dar Bogdan s-a plictisit şi s-a scârbit repede, auzind osanalele adresate Marelui Stăpân, care se băteau cap în cap cu realitatea şi cu convingerile tuturor, inclusiv ale celor care exprimau – cu noduri în gât uşor de imaginat – cele mai deşănţate laude la adresa „celui mai mare erou al neamului”. Văzând că totul, inclusiv muzica uşoară, preamărea partidul şi conducătorul – termen care ajunsese la modă, fără ca propaganda să se gândească la traducerea germană[51] a cuvântului, care oferea un element în plus de apropiere cu Hitler – cei doi tineri se străduiră să găsească Radio „Europa liberă”, ceea ce reuşiră destul de repede, în condiţiile bruiajului sălbatic.

Până atunci, Bogdan nu prea ascultase acest post. Bunicul său dinspre mamă îl urmărea cu regularitate – uneori simultan cu telejurnalul de la Bucureşti – dar el nu pleca urechea nici la unii, nici la alţii, fiindcă era de părere, ca orice intelectual cu bun-simţ, că şi „Europa liberă” e la fel de tendenţioasă ca Bucureştiul. Emisiunile celor două posturi aveau idei care intrau în conflict net,

51 Führer

dar un lucru era sigur: ambele minţeau în proporţie de cel puţin 80 % şi pedalau la fel de monoton pe anumite subiecte: programul I al României – pe lupta pentru pace şi pe şomajul din Occident, iar ceilalţi – pe situaţia din Afghanistan şi din Polonia[52].

De altfel, tânărul era destul de informat cu privire la emisiunile româneşti din München, căci doctorul Iorgu îl ţinea la curent în fiecare zi, pe vremea când colaborau. Fusese pentru prima dată mânat de curiozitate să asculte renumitul post când şeful său de atunci îi spusese că era în joc soarta lui Mihail Gorbaciov, omul pe care Bogdan Ardeleanu îl considera drept adevăratul continuator al lui Lenin şi deci primul conducător comunist de după fondatorul Rusiei Sovietice care a pătruns ideile marxismului. Se vedea că este şi el intelectual, şi pricepuse că expansiunea rusească – nici el nu urmărea altceva decât Petru cel Mare sau Stalin – nu se poate realiza prin forţa militară, care a stârnit întotdeauna repulsie, ci prin afişarea unui tablou idilic de socialism, în care să fie prezente pentru prima oară libertăţile individuale. Raţionamentul era simplu, dar prea complicat pentru Marele Stăpân şi alţii ca el: orice om care se născuse în Occident prefera să şomeze decât să trăiască în teroarea din Răsărit, aşa că – o dată înlăturată această teroare – asupriţii din Vest îi vor invidia pe cei care nu depind de patroni sau de bursă, şi vor încerca să fie şi ei la fel. Era la mintea cocoşului că astfel comuniştii – în primul rând hegemonii lor sovietici – ar reuşi să se infiltreze, sau chiar să preia puterea, şi dincolo de Elba[53].

Deocamdată Gorbaciov nu voia să-şi păteze reputaţia

---

52 Toţi cei care erau cît de cît maturi în acea perioadă îşi amintesc de invazia sovietică din Afganistan şi de „Solidaritatea“ lui Lech Walesza. Puţini însă - după părerea autorului - îşi dau seama că omul care a preluat atunci puterea în Polonia şi a reprimat mişcarea lui Walesza şi-a salvat ţara, deşi era blamat în Occident. Acţionînd în forţă, ca un adevărat militar, generalul Jaruzelski i-a împiedicat pe sovietici să vină „să facă ordine“, aşa cum făcuseră în Cehoslovacia, în 1968.

53 E de dorit să se ţină cont de lipsa de informare din acea perioadă. De fapt, se vede ce-a ieşit.

de liberal şi democrat, aşa că nu îi înlătura pe şefii statelor satelite care nu îi conveneau, aşa cum făcuseră predecesorii lui. Dezamăgea astfel pe mulţi români, care ştiau că monarhul lor absolut îi stă rusului ca un ghimpe în ochi. Era trist că aceştia ajunseseră să spere în cotropirea sovietică, pe care o înjurau pe vremuri, dar această înaltă trădare nu era atât de înaltă dacă o comparai cu cea a Marelui Stăpân, care făcuse de ruşine o ţară cu două milenii de civilizaţie în spate, ca şi pe locuitorii ei, care ilustrau fenomenul unic al unei insule de latinitate printre slavi şi alţi urmaşi ai migratorilor.

Soţii Ardeleanu îşi iubeau ţara şi încercau să facă tot posibilul, în discuţiile cu străinii, să producă o astfel de impresie încât să poată spune peste tot, cu toată gura, că sunt români. Patriotismul era un sentiment derivat din solidele tradiţii ale familiilor lor, şi era exact contrariul aşa-zisului „patriotism socialist”, care ridica în slăvi partidul şi conducătorul său, adică tocmai pe cei mai mari duşmani ai patriei şi ai locuitorilor ei. De aceea nu e de mirare că Ileana şi Bogdan începură să asculte în mod regulat „Europa liberă”, care împroşca noroi şi venin în regimul din România, vorbind însă mereu la superlativ despre ţară şi popor. Ascultând cum, în limba română, pot exista şi critici violente la adresa camarilei de la putere, tinerii soţi simţeau o oarecare bucurie şi uşurare. De atunci încolo aveau un suport moral în emisiunile postului de la München şi nişte adevăraţi prieteni în comentatorii acelui post. Tocmai când începuseră să nu mai acorde atâta importanţă nedreptăţii ce li s-a făcut, să considere această repartizare drept ceva firesc, şi să-şi facă datoria cu supuşenie faţă de stat, ceea ce ascultau la postul temut de clica de la Bucureşti le revigoră convingerea că sunt nişte martiri, aşa că a face exces de zel la noul loc de muncă era o trădare a condiţiei lor de adevăraţi intelectuali.

XI

Primele zile, monotone şi foarte asemănătoare, se scurgeau extrem de lent. Dorul de copil îi măcina pe cei

doi tineri medici, astfel că făceau tot posibilul să nu-i audă glasul la telefon şi să nu vorbească despre el. Aveau în cameră o poză a lui, pe care Bogdan o ascundea de câte ori o vedea. Ileana se văita aproape neîncetat, întrerupându-se numai atunci când citea, iar el creştea raţia zilnică de ţigări.

Senzaţia de exil i se atenua doctorului Ardeleanu numai atunci când consulta. Îi plăcea să-şi facă meseria, chiar dacă acum nu făcea tocmai ce visase. Trebuia să se reîntoarcă la Cluj ca să se valideze pe deplin, dar acest obiectiv nu-l stânjenea în a purta de grijă celor de aici. I se părea neplăcut doar faptul că majoritatea pacienţilor erau copii, în special sugari. Când îi vedea cum apar, cu năframa pusă pe faţă şi cu hăinuţe şi scutece de o curăţenie aproximativă, îşi propunea să încerce o acţiune civilizatoare, căci era păcat ca un sat atât de bogat să arate întârziat cu un secol faţă de cele transilvănene.

În curând însă, cei doi soţi îşi dădură seama că se izbesc de zidul solid al tradiţiei. Faptul că localnicii îşi păstrau portul popular din strămoşi era în principiu un lucru bun, dar numai în principiu, deoarece portul din Petrova nu avea valoarea artistică şi estetică a celui din alte regiuni ale ţării. Nici nu se putea spune că era un costum naţional aşa cum şi-l reprezentau tinerii, după rarele lor contacte cu lumea satului. Femeile purtau năframă, jersee de culori pastelate: mov, albastru-deschis sau verde-deschis (la care o orăşeancă nici nu s-ar fi uitat), şi fuste largi, până sub genunchi. Înainte de căsătorie, fusta şi basmaua erau înflorate, iar după aceea fustele erau de culoare închisă şi acoperite cu fote (denumite aici zaghe) în dungi negre cu roşu, galben, albastru sau verde. Fiind frig, atât bărbaţii cât şi femeile aveau pieptare îmblănite. Bărbaţii nu se despărţeau practic niciodată de cuşme, aveau pulovere cu gât (de culoare albă duminica) şi pantaloni de stofă sau de lână ţesută în casă, dintre cei mai ieftini. Rareori apărea câte un bătrân cu haină şi pantaloni albi, amintind de portul dacic. În picioare aveau toţi cizme de cauciuc, şi rareori, la câte o bătrână, vedeai şi opinci.

Totul ar fi fost frumos şi patriotic dacă îmbrăcăminţile tradiţionale ar fi sclipit de curăţenie şi dacă oamenii ar fi ştiut că simbolizează continuitatea dacilor şi a românismului pe aceste meleaguri. Existau însă rezerve serioase în acest sens.

S-ar fi crezut că petrovenii se vor înghesui la consultaţie, ca să-i încerce pe medicii noi. Nu a fost chiar aşa, şi de multe ori doar îşi băgau capul pe uşă ca să întrebe de colega lor. În Cluj i-ar fi jignit o asemenea atitudine, dar acum zâmbeau răbdător, căci – pe lângă că nu aveau dispoziţia să facă meseria cu tragere de inimă – erau convinşi că va veni şi ziua în care se va vedea cine sunt ei. Până atunci, găseau totuşi de lucru, fiindcă erau mulţi copii răciţi sau cu parazitoze intestinale. O vreme au încercat să vorbească respectuos cu oamenii, dar au văzut cum li se răspunde, şi atunci au devenit mai aspri, în ton cu ei. Unii – ce-i drept, nu majoritatea – le dădeau indicaţii cum să-şi facă treaba, ceea ce la început era distractiv, însă curând s-a vădit că umorul britanic nu-şi are locul într-o lume care numai subtilă nu era.

O dată consultaţiile terminate, Bogdan întrerupea lectura unei cărţi de specialitate pe care şi-o dusese în chip de gimnastică a minţii şi trecea la masă, apoi la odihnă, aşa cum era obişnuit în Cluj. Între timp îngrijitoarea aprindea focul în cameră cu o iuţeală care-i înfuria pe tinerii soţi. Pe când se trezeau din somn, lemnele din sobă erau aproape totdeauna arse, şi nu îndrăzneau să pună altele, fiindcă primăria le dădea buştenii cu ţârâita. Încercau să se descurce şi aşa, căci erau sătui de birocraţie, indolenţă şi răutate, sub paravanul legii şi al sarcinilor de serviciu – asta având în vedere că la primărie se găseau destule pretexte pentru a nu-i ajuta.

Pe când se sculau din somnul de după-amiază (dacă puteau dormi, şi nu erau sculaţi din pat pentru tot felul de prostii), lumina zilei începea să scadă. Era în schimb lumină electrică de la ora 4 după-amiază, după ce fusese întreruptă de la ora 9 sau 10 dimineaţa. Primul gest era să

pună în funcţie pompa electrică pentru tras apa în cazanul din pod, căci nu se ştia când o vor putea folosi din nou. Uşurat că nu le lipseşte apa, Bogdan se aşeza la studiu, fiindcă voia să înveţe pe de rost subiectele de secundariat, ca să nu aibă surprize la concurs. Toată lumea interesată ştia că în vara anului respectiv se schimbaseră tezele celor care trebuiau să intre cu teze făcute acasă, după aflarea subiectelor, sub ochiul ocrotitor al direcţiilor sanitare, în ale căror seifuri se aflau lucrările. E uşor de înţeles că trebuia să faci o lucrare perfectă[54] ca să fii scutit de necaz.

Învăţa cu ambiţie şi hotărâre. Ileana stătea lângă el şi citea, ceea ce-i mai lua din deprimare. Ea nu voia să studieze atâta timp cât nu ştia precis când va fi concursul, ca să aibă un stimul. Totul mergea bine timp de 2 ore, după care iar se întrerupea curentul. Soţii Ardeleanu nu se lăsau însă: treceau sub lampa de petrol şi continuau. În scurtă vreme, senzaţiile penibile le-au fost parţial înlăturate de către radio, după ce au prins emisiunea de la Paris. La 7 venea din nou curentul şi se trecea la „Europa liberă”. După o oră, se încheia studiul, se aprindea focul de seară şi urma cina, care începea în momentul când la radio se auzea cunoscutul „Yankee Doodle”, semnalul postului „Vocea Americii”. În decurs de încă o oră, masa şi spălatul vaselor trebuiau să fie gata, ca şi pregătirile pentru culcare, deoarece la ora 9 se întrerupea din nou curentul, şi nu mai revenea până la 5 dimineaţa. Înainte de-a adormi, îngrămădeau lemnele pe foc şi – cu speranţe slabe – puneau şi reşoul în priză. Cu toată situaţia în care se aflau – sau poate tocmai de aceea – dormeau neîntorşi până se crăpa de ziuă, refugiindu-se în somn de loviturile nemeritate ale sorţii. Nu erau ei vinovaţi că ajunseseră la vârsta pornirii în viaţă tocmai în acel timp de urgie.

După câteva zile de la sosirea la post, Ileana şi

54 Aşa ceva era imposibil, deoarece corectorii erau şi ei oameni, şi - nefiind în stare să se pronunţe asupra unor aspecte din medicină pe baza cunoştinţelor proprii (erau ei teoretic autorităţi în domeniu, dar am fost şi sîntem în România) - toţi apelau la cărţile care le conveneau, căci nu exista o bibliografie clară.

Bogdan au avut pentru prima dată ocazia să încalce tipicul noii lor existenţe. Plecară la Vişeu-de-Sus pentru şedinţa lunară de analiză a muncii, într-un tren cu vagoane mai bătrâne decât ei, care arătau pe dinăuntru şi mai jalnic decât pe dinafară. Începuseră deja să se familiarizeze cu tovarăşii de călătorie: bărbaţi cu raniţe jerpelite şi femei cu desagi, având cu toţii acelaşi aspect general, prea puţin încurajator. Toată lumea vorbea tare, cu frânturi de cuvinte, făcându-l pe Bogdan să creadă că bărbaţii acuş-acuş se vor lua la harţă. La urcare era, bineînţeles, o competiţie aspră care pe care, dar soţii Ardeleanu erau obişnuiţi cu asta de la autobuzele Clujului. Noroc că trenul nu prea avea vagoane cu compartimente, care ar fi cerut un nivel mai înalt de civilizaţie şi pentru călători. În vagoanele cu bănci toată lumea fuma, iar tapiţeria şi podeaua arătau ca şi la alte trenuri de navetişti pe care le cunoscuseră cei doi tineri[55].

După încă un antrenament de rugby, la coborârea din tren şi la urcarea în autobuz în gara Vişeu-de-Jos, soţii Ardeleanu, împreună cu colega lor Cora, ajunseră în sfârşit să-i întâlnească pe ceilalţi clujeni exilaţi.

— Ce faceţi? Când aţi venit şi cum staţi?

— Minunat! – zise unul. Am sosit aseară şi, neavând unde să ne culce, au spart camera unei doctoriţe care plecase pe câteva zile acasă, aşa că până la urmă am dormit în pat cu nevastă-mea şi cu încă un coleg – doar tot fuseseră şi ei colegi, de şcoală primară.

Apăru şi Marin Câmpeanu, care mai povesti încă o dată despre cele două fete şi nevasta gravidă, dar Bogdan nu era în dispoziţie să-l asculte, aşa că se îndreptă spre alţi colegi, dintre care simpaticul Sorin – tovarăş de suferinţă cu ei la examenul de pediatrie – era din nou în vervă, deşi nu se vedea a fi băut.

În fine se făcu timpul să intre la şedinţă. Erau atâţia

55 Cursa Cugir-Teiuş, în care muncitorii de la uzina care exista pe vremea aceea jucau „filcău“ (joc de cărţi tipic ardelenesc) şi beau şampanie, căci nu se mai găsea alt tip de băutură alcoolică la magazinul de la ieşirea uzinei.

în săliţă, încât directorul, după obişnuitele urări de bunvenit şi spor la muncă, spuse:

— Îmi pare rău – şi pentru dv., şi pentru noi – că sunteţi atât de mulţi. Speram ca între timp să vă rezolvaţi plecarea de aici. Dacă veţi reuşi, noi nu vă vom face nicio obstrucţie, chiar dacă veţi pleca toţi, căci nici nu avem unde să vă găzduim. Din păcate însă, se pare că veţi sta cel puţin un an de zile, mai ales clujenii. Încercaţi să vă acomodaţi şi să aşteptaţi secundariatul de la anul. Ar putea pleca acasă numai femeile cu copii sub 6 ani, dar cu jumătate de normă.

— E valabilă şi pentru noi dispoziţia de la uşa spitalului, cu interzicerea concediilor de odihnă la sfârşitul anului? – se auzi o voce din sală.

— Nu. Vă puteţi lua concediul pe anul trecut până la sfârşitul anului în curs, iar concediul pe acest an – până în luna martie a anului viitor.

— Vezi ce fraier eşti? – îi şopti Ileana soţului. Ţi-a trebuit să-ţi iei concediu astă-vară, în loc să te duci prin înţelegere cu şefii. Acum eu o să-mi iau concediu, iar tu o să stai singur în Petrova.

— Ce să fac? Am vrut să fiu cinstit. Ştii bine că şeful nici n-a vrut să mă lase să plec, căci interzisese concediile de vară la stagiari. Bine că am fost la mare. (Pentru el conta enorm că reuşise să-şi ducă băieţelul, şi încă şi cu maşina – ceea ce era o mare aventură, nevoit fiind să umble cu canistre pline de benzină în portbagaj.)

— Fii în continuare cinstit cu ăştia! Nu vezi în ce lume trăim? De ce trebuie neapărat să te dezarmezi singur?

Într-adevăr, era revoltător ca Bogdan să mai aibă doar 3 zile de concediu, iar colegi care-şi băutseră joc de muncă în timpul stagiaturii şi avuseseră vacanţe mai lungi decât el să aibă intacte concediile pe ultimii 2 ani. Aşa fusese însă crescut, şi nu se mai putea face nimic. De aceea îi făcu nevestei semn să tacă şi să-l asculte în continuare pe director.

— Dacă tot sunteţi aici, presupunem că perioada de

adaptare va trece repede. Am dori să vă luaţi în primire treaba cu toată seriozitatea şi să fiţi convinşi că veţi fi judecaţi exclusiv după modul în care vă veţi îndeplini îndatoririle. Numai aşa se va statornici între noi respectul reciproc, şi chiar prietenia. (Pe Bogdan îl încălzeau fraze de acest gen şi îi deşteptau acel entuziasm lucrativ întâlnit în cărţile de la începuturile socialismului – dar asta numai pentru o clipă, deoarece imediat veneau dovezi că toate aceste vorbe sunt doar praf în ochi.) Existenţa de medic de circă rurală este ceva nou pentru dv. – mai spuse directorul – dar va trebui să vă obişnuiţi cu ea, respectiv cu urmărirea a tot felul de situaţii pe care le vom cere. Nu contează ce succese terapeutice aţi avut sau veţi avea, important este ca evidenţele să vă fie în regulă.

Fără să ţină cont de agitaţia stârnită în sala de ultimele lui cuvinte, directorul – plictisit şi el – lăsă conducerea şedinţei în seama directoarei adjuncte. Noul doctor din Petrova îşi aprinse o ţigară, văzând – spre surprinderea lui – că se fumează în sala de şedinţe şi că scrumierele erau veşnic pline, şi se pregăti să asculte mai departe. Urma ginecologul, un individ apropiat de pensie, cu o frunte înaltă până în vârful capului şi cu nişte arcade proeminente, sub care ochii erau departe de a trăda o prea mare vivacitate a spiritului, ceea ce se confirmă când începu să vorbească. Erau lucruri plictisitoare despre situaţia demografică şi urmărirea gravidelor. Se vedea că n-are chef de prea multe explicaţii, sau că nu este în stare să le dea, căci recomandă auditoriului să studieze la circă o broşură despre obstetrica la nivel de dispensar. După ginecolog vorbi pediatrul – despre modul de întocmire a fişei copiilor, amenințând – ca şi cel dinainte – mai mult sau mai puţin voalat.

Ceea ce auzeau era dezgustător pentru ei, care visaseră altceva de la viaţă şi de la profesie. Nu interesa însă pe nimeni că soţii Ardeleanu nu erau pediatri, şi – cu atât mai puţin – faptul că voiau să facă medicină practică, şi nu pe hârtie. Singurul lucru care conta era să nu ai decese ale celor care năşteau sau ale sugarilor, indici de

civilizaţie la care se ţinea foarte mult şi care în România – explicabil, de altfel – evoluaseră îngrijorător, comparativ cu continentul în care ţara ocupa o poziţie doar geografică. Fiindcă nu se putea spune lucrurilor pe nume, arătând că una este ce spune propaganda oficială şi alta este realitatea asupra nivelului de trai şi de civilizaţie al poporului, doctorii erau făcuţi vinovaţi – şi îşi vedeau mereu ameninţat viitorul – dacă nu reuşeau să suplinească toate lipsurile determinate de sărăcirea şi batjocorirea crescândă a celor mulţi. Medicul era vinovat de refuzul gravidelor de a se prezenta la consult, căci era dator să le depisteze, chiar prin metode poliţieneşti, care erau atunci la modă peste tot. Acelaşi era acuzat şi de lipsa de medicamente sau de lapte praf, ca şi de lipsa de igienă – datorată nivelului foarte slab de civilizaţie – sau de faptul că oamenii îşi puseseră casele prin toate văgăunile, ca să poată să ascundă animalele de ochii miliţienilor. Nu se admiteau justificări; linia oficială era că – în condiţiile excelente de care se bucură toată lumea şi toate domeniile, inclusiv asistenţa medicală (şi nimeni nu îndrăznea să spună altfel) – numai delăsarea şi incompetenţa celor de la dispensar duce la nivelul enorm al mortalităţii infantile. În schimb, pentru decesele din spital nu era tras nimeni la răspundere. Era clar atunci că trebuie să laşi la o parte mândria şi satisfacţia că te-ai descurcat singur cu un copil bolnav, fiindcă era mai important să-ţi păzeşti pielea. Nu se întâmpla nimic dacă mai luai câte o papară în şedinţe pentru incompetenţă şi lipsă de curaj, căci din atâta lucru nu ţi se bara viitorul, şi important era să iei un secundariat şi apoi să le râzi în nas. Dacă însă îţi murea vreun sugar la domiciliu, riscai o sancţiune prin Colegiul medicilor, şi atunci puteai să-ţi iei adio de la concursuri timp de 3 ani.

Ieşind de la şedinţă, cei doi din Petrova erau mai deprimaţi ca înainte, dar – cu mentalitatea păguboasă a românului, care ajunsese să se consoleze cu faptul că sunt alţii mai necăjiţi ca el – se gândeau la cei din Africa Centrală şi din Indochina, şi găseau sprijin în speranţa că

vor apuca totuşi să facă şi medicină de adulţi într-o bună zi. Ar fi vrut să meargă la un restaurant cu colegii lor, să mai povestească, dar toţi se împrăştiară ca şi cum ar fi fost cunoştinţe întâmplătoare, şi nu tovarăşi de suferinţă. Pe Bogdan îl durea să vadă cât sunt oamenii de individualişti – deşi ar fi trebuit să se obişnuiască şi cu asta – dar nu avea timp să facă filosofie, fiind izbit din nou de cruda realitate. De data asta era vorba de dificultatea reîntoarcerii. Astfel erau organizate transporturile încât – dacă stăteai mai mult de o oră în Vişeu – trebuia să mai stai vreo 3, şi abia la 5 după-masa puteai reveni la dispensar. Cum era deja iarnă adevărată, şi frigul, zăpada şi gheaţa erau nelipsite, când ajungeau la locuinţă nu le mai trebuia nimic. Bine că măcar Ileana nu voia deocamdată să plece la Cluj cu jumătate de normă, aşa cum voia o colegă de-a ei, cu copil mai mare. Nu-şi putea permite acest lucru, deşi ar fi fost mai îndreptăţită moral, fiindcă soţilor Ardeleanu nu le-ar mai fi ajuns banii. Părinţii lui – cu toate că teoretic erau mai situaţi – nu aveau nici ei cum să-i ajute prea mult, când de-abia se descurcau de la o chenzină la alta.

XII

Poate şi pentru că nu se putea spune că aveau mult de lucru, cei doi clujeni erau striviţi de monotonia vieţii pe care o începuseră. Senzaţia de gol în suflet dată de despărţirea de copilaş era accentuată de absenţa soarelui şi de frigul permanent, mai pronunţat în cabinetul de consultaţii, unde soba defectă de-abia reuşea să dezmorţească aerul după 4 ore de funcţionare.

Consultaţiile – pe care Bogdan se străduia să le facă la fel de conştiincios ca la Cluj, deşi avea tot mai puţină tragere de inimă – se desfăşurau şablonard, dar el şi Ileana se amuzau învăţând graiul petrovenilor. De cele mai multe ori intra câte o femeie cu un copil în scutece şi altul de mână. Medicul cel nou le ieşea în întâmpinare, deoarece era obligat de frigul din cabinet să nu stea prea mult pe scaun.

— Ce-i necazul?

— Cocoana tare-i răciâtă şi nu vrea sta în casă. Îi

curg mucii şi tuşd tare jâp.

— Face şi temperatură?

— Daaa, azi-noapte o avut un foc de am vrut vini la miezul nopţii. Precis are roşu-n gât şi ceva la plămâni. Ascultaţi-o, să vedeţi.

Examina copilul, care urla când te apropiai de el, din cauza unei adevărate angoase faţă de halat, determinată de abuzul de antibiotice injectabile încă de la ieşirea din maternitate. Apoi voia să dea reţeta după principiile sale.

— Uite, îţi scriu aici ce trebuie să faci, şi să nu uiţi de ceaiuri calde şi batiste în jurul gâtului.

— Dom' doctor, nu-mi daţi Biseptol; daţi-mi injecţii de Ampicilină, că numai cu asta-i trece.

— Cine-i doctor, eu sau dumneata? De ce vrei să-l înţepi pentru o nimica toată, pentru ca după aceea, dacă – Doamne fereşte – se îmbolnăveşte într-adevăr grav, să nu mai ai ce să-i dai?

La început credea că fusese destul de convingător şi că va reuşi să-i înveţe cum e corect. În curând văzu însă că foştii lui pacienţi apar în dispensar cu flacoanele de Ampicilină în mână, având grijă să-i atragă atenţia, când se făcea că nu observă. Până la urmă petrovenii făceau tot cum voiau ei, şi veneau la doctoriţa mai veche după reţete de antibiotice, aşa că el – care nu voia să fie un apostol şi nu credea în eroii din piesele de teatru care învinge inerţia şi ignoranţa, considerându-i la fel de plini de viaţă ca şi hârtia pe care erau scrise aceste piese – a renunţat să aplice ceea ce învăţase şi s-a lăsat dus de val. Nu avea niciun rost să se complice, în condiţiile în care ar fi fost tras la răspundere de cei ierarhic superiori pentru că se conformează tendinţei raţionale de a nu împroşca în stânga şi în dreapta cu antibiotice la orice răceală banală. Pe de altă parte, credea în influenţa psihicului asupra vindecării, şi i se confirma ideea că oamenii se fac bine mai repede – sau cel puţin nu-l mai sâcâie tot timpul pe medic – dacă le dai medicamentul pe care-l vor. O singură justificare avea pentru Bogdan abuzul de antibiotice: condiţiile în care trăiau aceşti copii şi îngrijirea de care

aveau parte, în măsură mai degrabă să le agraveze răcelile decât să le vindece.

Nu totdeauna, desigur, le scria tuturor ce voiau. Văzând că nu-l pot convinge să-şi calce în picioare principiile, femeile treceau la atac pe alt plan:

— Dar nu-mi scrieţi gratuit?

— Nu, pentru că am depăşit deja fondurile, şi nu mai scriu gratuit decât pentru sugari.

— Dar cum e asta? Dăm la stat bani, carne, lapte, ouă, lână şi câte altele, şi nici măcar atâta nu ne daţi?

— Nu discuta cu mine, căci nu sunt eu de vină. Du-te la Direcţia sanitară sau la judeţul de partid şi plânge-te acolo.

Asta le închidea gura oamenilor, căci până şi ţăranii din fundul văilor simţeau „mâna ocrotitoare” a regimului şi îşi dădeau seama de lipsa de sens şi consecinţele unui protest individual în „cea mai umană şi mai democratică dintre societăţile pe care le cunoscuse România”. În cazul fondurilor pentru sănătate, oamenii aveau dreptate: se reduseseră drastic, comparativ cu anii precedenţi, probabil pe considerentul că sănătatea nu era productivă. De fapt, domeniile aşa-zis productive – care trebuiau să împlinească visurile megalomanice ale Marelui Stăpân – erau nu numai neproductive, dar şi o povară pentru restul faţetelor vieţii sociale. Denutriţie exista chiar şi la ţară, de când acolo se practica jaful sistematic, menit să echilibreze balanţa de plăţi, distrusă de abuzurile celor mari şi de indolenţa celor mulţi, fără speranţă şi interes faţă de muncă.

Odată cu trecerea timpului, Bogdan şi Ileana s-au lămurit şi cine este cu adevărat colega lor. Poate din cauză că era scundă, dorea să aibă autoritate absolută asupra celor din jur. Deocamdată tuna şi fulgera contra asistentelor, încercând să-i asmută şi pe soţii Ardeleanu. El însă, ca de obicei, a adoptat o conduită prudentă, sfătuind-o şi pe ea să facă la fel. Nu avea de gând să meargă pe linia duritătii, căci nu-i stătea în fire, şi nici n-ar fi fost un lucru inteligent. Toate asistentele erau din comună şi, prin

urmare, mai versate decât ei în medicina de ţară, aşa că ar fi fost uşor de sabotat. În fond, ele îşi făceau treaba cât de cât, şi important era să scrie, idee general valabilă în acele vremuri[56]. Mai complicată era situaţia cu doctoriţa, care pe de-o parte le ţinea lecţii de etică medicală (ceea ce pe colegul ei îl indigna la început, dar apoi îl amuza), iar pe de altă parte monopolizase aparatele de uz casnic – de altfel proprietatea dispensarului – şi o folosea pe îngrijitoare drept servitoare, căci singură nu putea răzbi cu spălăturile grele şi cu hrănitul porcului şi găinilor care se plimbau prin curte. Desigur că nu ştia să vorbească frumos; probabil considera că, având un dialect bihorean cu altoi maramureşean, acest limbaj – care o umplea pe Ileana de oroare – trebuia să excludă formulele de politeţe. Bogdan, ca filolog amator, aştepta clipa când Romána nu va folosi numai regionalisme ca „picioci” (cartofi), „mălai” (porumb), „coconi” (copii), ci şi conjugarea a IV-a prescurtată (opré, tuşd, traié, etc.) sau expresii scurte şi aspre ea „jâp” (rău) sau „huc” (absolut), ultima indisolubil legată de adjectivul „ţaţe” sau „tati”, cărora le întărea sensul exhaustiv.

După vreo săptămână şi ceva în care singurătatea nu era spartă decât de vizitele colegei lor Cora, terminate obligatoriu înainte de căderea întunericului, căci drumul spre satul vecin – când nu era pustiu – era frecventat de cei care se duceau sau se întorceau de la bufetul din Petrova, Ilenei i-a venit ideea să nu se mai lase apăsată de ambianţa dată de lampa de petrol, care – împreună cu bezna de afară – îi dădea senzaţia că s-a întors în timp. Aşa se făcu că a început să întrebe printre pacienţi de fostul preşedinte al C.A.P., care fusese în grija directoarei policlinicii unde lucra doctorul Ardeleanu-tatăl. Cum veştile se răspândesc prin sat cu o viteză cunoscută chiar de orăşeni, a doua zi se înfiinţă la cabinet soţia celui căutat. Când auzi ce cunoştinţe are noua doctoriţă, decise

56 Şi nu numai; azi există Casa de Asigurări de Sănătate, care este pilduitoare pentru faptul că aici nu s-a schimbat nimic în esenţă, ceea ce este dealtfel firesc, dacă ne gîndim cine conduce ţara.

imediat să-i ia pe tineri sub aripa ei ocrotitoare.

În aceeaşi seară, cei doi tineri – chiar şi Bogdan lăsase la o parte rezerva lui obişnuită în a intra în contact cu oamenii – traversară centrul satului şi ajunseră la o casă mare, de un gust aproximativ, după el, care nu considera distins să ai mozaic pe tencuiala casei, fereastra verandei – multicoloră sau steguleţe de metal pe acoperiş. Nişte oameni care nu ştiuseră altceva în viaţă decât să muncească nu aveau însă cum să aibă o înaltă educaţie estetică, aşa că acest gen de casă era întâlnit cam peste tot în comună, deservind cu fidelitate principalul scop pentru care era construită: să arate opulenţa proprietarilor. De acest lucru soţii Ardeleanu aveau să se convingă mai târziu, când au văzut că sătenii folosesc tot numai o bucătărie şi o cameră, indiferent dacă posedă numai acea cameră sau încă patru.

Reţinerea tinerilor se destrămă destul de repede. Fură poftiţi în camera de locuit, şi gazdele îşi dădură toată silinţa să-i facă să se simtă bine. Stăpânul casei avea o alură de boxer de categorie grea, iar faţa sa cu trăsături pronunţate se armoniza cu voinicia trupului, dată de oasele mari. Fără să fie gras, uncheşul Gavrilă Ţăranu părea un adevărat stejar, zămislit dintr-un pământ foarte darnic, demn de adoraţia pe care o inspiră celor care îl lucrează şi nu sunt lăsaţi să-l posede. Soţia, mătuşa Doca, era mai expansivă, şi le povesti de la început soţilor Ardeleanu câte-n lună şi-n stele, inclusiv despre bolile ei, care-l îngrijorau şi pe soţ[57]. După ce aflară că Bogdan lucrase la clinica unde cei doi fuseseră internaţi, discuţia luă un nou avânt, stimulată şi de ţuica de excelentă calitate, care-i plăcu chiar şi Ilenei.

A fost întinsă o masă îmbelşugată, în condiţii surprinzător de igienice pentru tânăr, care mai mâncase o dată într-o casă de ţărani şi simţise că i se întoarce stomacul. Uncheşul povestea:

---

57 Încă îmi amintesc un comentariu al primului meu prieten din Petrova: „Şi cînd era tînără se mai plîngea de una şi de alta, da’ amu am şeşăzăci de ai.“

— Doamna doctoră, eu şepte operaţii am avut, dar a ajutat Dumnezeu şi am scăpat cu viaţă. Am fost la Cluj, pe când mai trăia profesorul Fodor, căci slăbisem foarte mult după operaţia de stomac, şi m-a făcut bine cu medicamente de câţiva lei. Acuma ea mă îngrijorează, căci e aşa de bolnavă, şi aş da oricât s-o ştiu sănătoasă.

— Slavă Domnului, avem de toate! – zise şi mătuşa Doca. Cartofi şi fasole câtă vrei, găini, vacă şi porc în curte, făină cu sutele de kilograme. Ori de câte ori aveţi vreo lipsă, haideţi pe la noi.

— N-am auzit aproape pe nimeni în ultima vreme zicând că au de toate – se miră Ileana. Cum aţi reuşit?

— Şi tata, şi socru-meu – răspunse uncheşul – au avut pământ, dar l-au lăsat tot la colectivizare, fiindcă erau trataţi drept chiaburi. Când ne-am căsătorit, nevastă-mea plângea în fiecare zi că nu are ce să facă de mâncare. Eram tânăr, şi tot timpul mergeam lângă Iaşi după porumb cu căruţa. Făceam câte 2 săptămâni pe drum, şi mă culcam afară, chiar dacă era frig sau ploaie, de multe ori nemâncat. Apoi mi-am zis că aşa sunt vremurile, şi am intrat şi eu în C.A.P., printre primii. Am ajuns preşedinte şi am intrat în relaţii cu cei mari. Cu timpul, a început să ne meargă bine, şi ne-am recăpătat fostele pământuri. Am muncit fără preget şi am avut grijă să nu iau ce-i al omului – în schimb, am furat de la stat cât am putut. Acum, pe lângă pământuri şi oi, am o moară, pe care azi mi-au sigilat-o cei de la direcţia reţelelor electrice. M-oi duce mâine la Baia-Mare şi iar oi pune-o să funcţioneze.

— Vedeţi, asta confirmă teoria mea că de fapt chiaburii nu au ajuns bogaţi fiindcă-i exploatau pe cei săraci[58], ci fiindcă erau mai harnici – zise şi Bogdan. Tot foştii chiaburi au ajuns din nou bogaţi, pentru că omul sfinţeşte locul. În principiu nu e frumos să furi, dar e de

58 Desigur că unele idei pot fi luate sub rezervă, dar din nou nu trebuie uitat că ele au fost trecute pe hîrtie la începutul anului 1989, cînd generaţia care nu apucase vremurile de după război, deci nu avusese posibilitatea să vadă realitatea de atunci, era îndoctrinată cu marxism-leninis- mul încă de la grădiniţă.

înţeles că ai furat de la stat, cât timp şi statul te-a furat pe dumneata.

— Cum de staţi singuri într-o casă aşa de mare? Nu aveţi copii? – întrebă Ileana.

Din nou răspunse bătrânul, care profita de faptul că nevasta lui pregătea mâncarea, îngăduindu-i să apuce şi el – de felul său cumpănit şi taciturn – la cuvânt:

— Ne-a binecuvântat Dumnezeu cu cinci copii, dar nu ne-au trăit decât doi. Băiatul a ajuns inginer stagiar în Moldova, dar după trei luni l-am adus aici. Nu a vrut să stea cu noi, căci s-a însurat cu o femeie care nu ne-a plăcut, şi acum stă la socri. Nici n-am ştiut că se căsătoreşte, căci în seara aceea am fost ţinuţi acasă de doctorii Băieş. Când a aflat ce se întâmplase, nevastă-mea era să moară.

— Ce figură urâtă mi-au făcut Dan şi Daniela atunci! – se vârî mătuşa, ţinând să sublinieze cât de intimă era ea cu foştii medici ai satului. El era cel mai bun prieten al lui Găvriluţ al meu şi l-a lăsat să se însoare cu aia, care parcă i-a făcut farmece. Nu era el de nasul ei, şi uite că acuma ne-a făcut de ruşine şi s-a dus ginere în casă[59], în loc să vină ei aici, unde le-am fi făcut repede casă.

— Cu ce se ocupă ea? – fu curios Bogdan, care ştia bine că nu trebuie luat ad-litteram ce spun soacrele despre nurori, şi invers.

— A făcut ştiinţele economice la seral – fu răspunsul care-i confirmă că avusese din nou intuiţie. Şi el şi Ileana gândeau că respectiva ar fi fost tâmpită dacă ar fi venit să stea în acea atmosferă, chiar dacă i s-ar fi oferit un vagon plin cu hârtii de 100 de lei[60]. Cei doi tineri se jenau nu numai să expună problemele intime, ci chiar să le şi audă,

---

59 Într-adevăr, în Petrova acasta era o mare ruşine, pentru că era practic obligatoriu ca femeia să se mute în casa soţului, ca să fie sub supravegherea soacrei cît timp bărbatul era plecat la muncă. E greu de imaginat un control mai bun, căci cam toate soacrele - şi nu numai la ţară - uită că au fost cîndva nurori. Este ca şi în armată, unde caporalii şi sergenţii fac exact ce li s-an făcut lor cît erau răcani.

60 V. cap.VI pentru valoarea de atunci a leului.

aşa că îndrumară conversaţia spre un făgaş nou, întrebând şi despre fată[61].

— Fata – mulţumim lui Dumnezeu – este măritată cu un preot, şi n-avem de ce ne plânge. („Cred şi eu” – gândi oaspetele, care apucase deja să observe de cât prestigiu se bucurau clericii în acea zonă, ca dovadă cum prinsese în rândul oamenilor ateismul ştiinţific promovat de orânduire. În mod normal ţi-ai fi zis că e ciudat ca preoţii să fie mai bine situaţi moral şi material decât doctorii într-un regim ateist, dar de la un moment dat nu mai puteai să-ţi dai seama dacă există ceva firesc.)

S-a trecut la cină, cu alimente „veritabile”, după expresia lui Bogdan, preluată de la Mama Uţi. Îi plăcea să mănânce bine, chiar dacă nu se vedea pe el, şi de aceea suferea când vedea cum arată carnea, ouăle şi untul pe care le primeau cu ţârâita pe cartele. În legătură cu ultimele două, speculaţiile erau pur teoretice, căci din acele raţii de mizerie trebuiau să lase totul pentru copil, şi chiar şi aşa nu erau siguri că-i ajunge pentru o dezvoltare normală.

În fine, cu o viziune mai puţin pesimistă asupra vieţii, datorită stomacului umplut – după multă vreme – cu lucruri de calitate, cei doi tineri îşi luară rămas-bun, cu promisiunea de a reveni. Dacă tot nu ştiau când aveau să plece (chestia cu revenirea în judeţul Cluj după Anul Nou părea utopică), trebuiau să se integreze cât de cât în viaţa satului, chiar dacă Ileana era departe de a fi încântata de această idee.

XIII

Încet-încet, lumea din sat se obişnuia cu doctorii cei noi, mai ales că aceştia aveau grijă să se poarte omeneşte şi cu pacienţii, dar şi cu personalul. Erau 4 asistente: Ioana Ţăranu (cumnată cu uncheşul Gavrilă, dar în relaţii tensionate, din cauza pământului), nora ei Floarea, precum

---

61 Aici se încheie cele scrise în primăvara lui 1989. Chiar dacă relaările nu vor mai fi atît de amănunţite, ele vor reda esenţialul, căci e vorba de lucruri care nu se pot uita, mai ales că le retrăim zi de zi. Sper un singur lucru: să nu apară o discrepanţă crasă în stil.

şi Măriuţa Haitonic şi Floarea Băbeanu. Aceasta din urmă era moaşă – dar numai teoretic, de când se desfiinţase casa de naşteri.

Văzând că doctoriţa mai veche le cam bruftuluieşte pe asistente, cei doi veniţi recent şi-au zis că ar fi nimerit să se apropie de ele. Când aveau zile de consultaţii şi mai făceau câte-o pauză, mergeau în cabinetul lor sau mai verificau personal – mai ales la copiii mici – dacă le-au fost înţelese indicaţiile, lucru pe care colega lor nu-l prea făcea. Ileana – mai comunicativă de felul ei – a început să le întrebe despre familii, mai ales despre copii, şi desigur că n-a scăpat prilejul să povestească despre al ei. (Deşi ar fi vrut, Bogdan nu putea s-o oprească să se gândească la micul Vlaicu. El ştia însă ce simţise atunci când îl auzise la telefon într-o dimineaţă. Ca să nu se audă că i s-a modificat vocea, a strigat-o repede pe nevasta sa.)

Ea ştia în general să se facă plăcută în orice societate, putând discuta despre câte-n lună şi-n stele, fără însă să-şi dezvăluie sentimentele şi trăirile. Soţul era tăcut când n-avea de spus ceva cu miez, aşa că nu e de mirare că nu schimba prea multe vorbe cu asistentele de la dispensar. La început le-a luat cu „dumneavoastră”, ca pe asistentele de la Cluj, dar apoi şi-a dat seama că nu e cazul să exagereze, aşa că şi pentru ele era foarte bună formula de adresare cu „dumneata”, ca şi pentru pacienţi. Totuşi a preferat să continue să le spună „doamnă”, spre deosebire de doctoriţe, care foloseau doar numele mic.

Mai important pentru cei doi soţi era însă că se apropia – după 3 săptămâni – plecarea spre casă. Bineînţeles că numărau zilele până la întoarcerea în oraşul lor, unde Ileana avea să stea până după Anul Nou, căci mai avea concediu. Bogdan se înţelesese cu colega să stea el de Crăciun, iar ea să vină în ultima zi a anului, când trebuia neapărat să fie în Cluj, pentru un motiv foarte serios: era de gardă în clinica Medicală III la răscrucea dintre ani.

Chiar dacă erau cam tot timpul cu gândul acasă, cei doi n-au putut să nu remarce – a nu ştiu câta oară – ce

înseamnă patriotismul socialist, atunci când doar „Vocea Americii” a făcut o emisiune specială cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România. (Cei de la Bucureşti aveau alte preocupări, respectiv alegerea patriarhului, şi Bogdan a chicotit când a aflat că Marele Stăpân – pentru restul populaţiei – şi-a impus voinţa în această privinţă în faţa nevestei, fiindcă de obicei îl manevra ea.) Concepţiile despre românism ale celor doi soţi erau oarecum adaptate la firea lor, astfel încât Ileana nu a împărtăşit mulţumirea lui când a povestit că a fost salutat pe stradă cu „Lăudăm pă Iisus!”. (Desigur că nici el nu dorea să-şi petreacă tot restul vieţii în Petrova, dar nici nu voia să rămână „zânitură”[62] cât îi era dat să stea acolo.)

Marele eveniment – prima întoarcere acasă – a fost pregătit temeinic. Era cât pe-aci să revină cu trenul, fiindcă nu li s-au dat bonuri de benzină din Maramureş, având în vedere că nu aveau vize de flotant pe buletin. (Acestea nu trebuiau lăsate din mână, căci exista riscul să-ţi schimbe domiciliul şi astfel să te lege de glie. Or, fără buletin de oraş mare nu te puteai prezenta la concursurile de secundariat cu posturi în astfel de oraşe sau de intrare în învăţământul superior.) S-a rezolvat totuşi şi problema combustibilului, cu benzină de camion (practic păcură – noroc că aveau Dacia), aşa că ajunul plecării a fost prima noapte cu adevărat liniştită petrecută de soţii Ardeleanu în Petrova.

Drumul de întoarcere a fost mai dificil decât se aşteptau. Poate că Bogdan era prea încrezător în sine însuşi ca şofer, şi sigur că gândul îi stătea mai mult la destinaţie. De aceea a luat-o cam repede pe o porţiune cu polei, într-un loc unde şoseaua era rectilinie pe o distanţă lungă. Rezultatul a fost că maşina a început să balanseze de pe o parte pe alta a drumului, ajungând în cele din urmă într-un şanţ destul de adânc şi plin cu zăpadă. De data asta nu mai putea fi împinsă afară de către el, aşa cum se întâmplase la dus, dar noroc că i-a ajutat un tractorist. Acesta însă nu voia să-şi rişte pâinea, aşa că le-a

62 alogen („vinitură“ în Ardeal)

cerut celor doi tineri să anunţe accidentul la miliţie. Bineînţeles că şeful de post din Vişeu-de-Jos, localitatea cea mai apropiată, nu era nebun să se deplaseze în acele condiţii, şi a fost mulţumit să audă că nu există victime, deci a dat aprobarea telefonic.

O dată ajuns din nou pe şosea, şi-a propus ca de acolo încolo să fie concentrat „ca o supă la pachet”, cum zicea soţia sa. A făcut ce-a făcut şi a mers cu bine până în Salva, deşi parcursul numai uşor n-a fost. Pe tot drumul a văzut un singur şofer amator, şi nu s-a mirat, deoarece trebuia să meargă exact pe două canale săpate de roţi în şoseaua înzăpezită. Chiar şi camionagii erau destul de puţini, cu toate că aveau lanţuri antiderapante. Aceştia creau dificultăţi suplimentare maşinilor mici când veneau din faţă, pentru că trebuia să tragi maşina pe dreapta şi apoi să revii pe canalul roţilor.

În Fiad practic se termina coborârea şi drumul a devenit mai uman. Se gândea să se oprească puţin, din anumite necesităţi, dar ea nici n-a vrut să discute până n-a văzut asfalt. Ce-i drept, şi el, când a întâlnit condiţii cât de cât normale de drum (chiar dacă şoseaua era udă) nu şi-a mai lăsat nevasta la volan, aşa cum obişnuia.

E uşor de imaginat ce s-a întâmplat când au intrat în casă. Oricum, Bogdan a preferat să care bagaje decât să mai stea în acea atmosferă, în care toţi vorbeau tare şi se agitau. Desigur că Ileana s-a repezit imediat la copil, dar şi ea avea o mamă, aşa că e clar ce-a ieşit. Nu se putea spune, totuşi, că soacra nu ţinea şi la el; de fapt prima întrebare i-a fost adresată lui: „Cum e acolo, în Polonia?”

Era deja aproape 5 după-amiază, şi soţii Ardeleanu nu mâncaseră nimic în ziua aceea, aşa că trebuiau să se pună la masă. Înainte de asta însă, Bogdan s-a ocupat de chestii practice: să-şi anunţe părinţii că a venit şi să-şi seminarizeze copilul la engleză, constatând că micuţul nu uitase nimic. Aceasta a fost ordinea, pentru că a putut să se ocupe de Vlaicu de-abia după ce maică-sa l-a lăsat din braţe.

Noaptea n-au dormit-o atât de bine cât se aşteptau,

fiindcă amândoi au visat drum îngheţat, parapeţi, râu învolburat şi alte „delicii”. Important era însă că – măcar pentru o scurtă vreme – erau din nou în mediul lor.

XIV

Zilele petrecute la Cluj au trecut – firesc – foarte repede pentru Bogdan Ardeleanu. Singurul lucru mai deosebit a fost că a aflat că unii colegi şi-au descoperit brusc deviaţie de sept sau alte afecţiuni, ca să mai stea în concediu medical. El nu putea face aşa, deoarece era superstiţios (nici în scaune cu rotile nu stătea niciodată) şi nu voia să atragă necazul. Oricum, vorba era vorbă, şi promisese că va fi în sat de Crăciun.

Gândul că a doua zi o va lua din nou spre nord nu l-a putut însă împiedica să se bucure de Ajun, mai ales că Moş Crăciun avea la cine să vină. Indiferent de politica oficială, aerul de sărbătoare se simţea, şi toţi puneau pe masă câte ceva, numai ei ştiau de unde. Autorităţile închideau şi ele ochii în legătură cu brazii luminaţi de la aproape fiecare fereastră sau cu colindatul. (Desigur că activiştii de partid, securiştii şi miliţienii aveau voie să împodobească pom doar de Anul Nou şi să-l aştepte doar pe Moş Gerilă, dar nu toţi respectau această directivă, fiindcă majoritatea proveneau de la ţară şi undeva în sufletul lor rămăsese frica de Dumnezeu.)

Crăciunul anului 1988 nu a fost o zi prea veselă pentru familia Ardeleanu. Bogdan a trebuit să plece înainte de amiază, ca să apuce să aprindă focul pe când ajunge. Bineînţeles că a fost condus la gară, în maşina tatălui său, sub pretextul că Ileana nu se putea întoarce singură în maşină cu copilul. (Bunica avea între timp puţin „concediu”.)

Deşi era cu sufletul îndoit (sau poate tocmai de aceea), tânărul – căruia îi plăceau de mic drumurile cu trenul – se concentra asupra peisajului. Până la Salva, totul era cam ca în Cluj: cer înnorat, drumuri umede sau noroioase. La Salva a schimbat trenul şi s-a trezit tovarăş de drum cu indivizi care i-au indus părerea că de-acolo încolo este o altă lume. Aproape toţi aveau figuri crunte şi

erau cu port popular: cuşme, laibăre, pantaloni de lână şi cizme. Vorbeau doar în frânturi de fraze, aşa că românii puteau fi înţeleşi de către clujeanul nostru doar parţial, iar ucrainenii (care erau în majoritate blonzi – cel puţin după asta credea că-i dibuieşte) nu puteau fi înţeleşi deloc, ceea ce-i confirma părerea din prima uitătură.

Mediul înconjurător se schimbase şi el brusc. Cerul era relativ senin, adică de o culoare gri-deschis, şi se vedea un soare portocaliu care încerca să strălucească. Tot pământul era alb, căci zăpada pusese stăpânire nu numai pe dealuri şi pe munţi, ci şi pe defileul prin care calea ferată descria un traseu care-l umplea pe călător de admiraţie faţă de constructorii ei. Aceeaşi admiraţie putea fi nutrită şi pentru locuitorii căsuţelor aflate la înălţime, care nu aveau nici măcar curent electric, aşa cum putea fi bănuit după nuanţa ce se vedea prin ferestre. (Deşi trăiseră până atunci în oraşe, el şi soţia sa avuseseră de multe ori ocazia să vadă cum arată lumina lămpii de petrol, căci electricitatea era dirijată – inutil, s-ar putea spune – către întreprinderi.)

Trenul sosi în Petrova fără mare întârziere. Era încă ziuă, aşa că se putea vedea uşor negura din ceruri, albul câmpurilor şi poleiul de pe drumuri. Bogdan o porni cu curaj spre dispensar, gândindu-se că e bine că Ileana nu suferă în această zi de mare sărbătoare şi că el va apuca totuşi să fie de Crăciun în mijlocul unei familii, care nu putea fi decât familia Ţăranu, cei care-l aşteptau din seara dinaintea plecării la Cluj.

Era de principiul că pe primul loc stă datoria, şi abia apoi vine plăcerea. De aceea dădu mai întâi telefon la Cluj, apoi văzu că se aprinde focul (surprinzător de repede) şi doar la urmă se pregăti de plecare.

Ileana îl asigurase că acasă totul e bine, dar o făcuse ca să nu-i dea griji. De-abia mai târziu avea să afle că fiul său a făcut febră de aproape 40° imediat ce s-a întors de la gară. Ca orice mamă, ea s-a pierdut şi a uitat ce meserie are, aşa că l-a chemat pe bunic. Desigur că acesta a venit în mare grabă, şi – către seară – revenise calmul. Vlaicu nu

mai avea febră, reîncepuse să mănânce (una din ocupaţiile lui favorite – se şi vedea pe el) şi asculta cu atenţie cum îi citea Grandpa.

Se întunecase deja când a ajuns la casa mătuşii Doca, aşa că era firesc să găsească animaţie. L-a mângâiat pe suflet felul cum a fost întâmpinat, nu numai de familia Ţăranu, ci şi de ceilalţi meseni. Era acolo şi fiica prietenilor celor doi soţi Ardeleanu, precum şi Ana Novăcescu, soţia directorului şcolii, o femeie frumuşică şi simpatică. După ce s-a înfruptat cumsecade din mâncare şi băutură – acolo era o adevărată masă de nuntă, după cum zicea un profesor din Germania, care fusese ospătat după datină când venise în vizită la bunicii materni ai lui Bogdan – tânărul a văzut lucrurile mai în roz, şi abia aştepta ca – atunci când va fi şi Ileana acolo – să răspundă invitaţiei făcute de d-na Novăcescu. Aceasta urma să se întâmple însă după Anul Nou, iar el refuza în acel moment să se gândească la viitor. Se retrase încă devreme, cu gândul că a doua zi – luni – va fi o zi obişnuită de lucru. (Încă din 1982, când fusese în străinătate, ştia că numai în România şi în Bulgaria nu există zile libere de Crăciun şi de Paşti.)

În camera lui, a constatat cu bucurie că focul nu se stinsese. În plus, fiind duminică, avea şi curent electric. (Poate că şi cei de la centrala electrică se gândeau că este sărbătoare şi încălcau pe ascuns dispoziţiile de sus.) După ce a umplut soba cu buşteni şi a dat drumul la „Europa liberă”, tânărul medic s-a putut relaxa pe comodul său pat de spital, desigur cu ţigările pe noptieră, ca să nu-i lipsească nimic.

XV

În prima zi când rămăsese singurul medic din comună a avut puţini pacienţi, după cum se şi aştepta. A avut în schimb după-masa o deplasare la o urgenţă, şi atunci a văzut cât e de greu să aplici un tratament injectabil în condiţiile de acolo. Seara târziu a fost chemat telefonic la alt pacient, lângă şcoală. Asta i s-a părut prea de tot: să fie silit să meargă un kilometru dus şi unul întors prin întuneric, când se putea foarte bine ca omul să fie

adus cu căruţa la dispensar sau – dacă era chiar rău de tot – să cheme Salvarea şi să meargă la Vişeu. Ca dovadă că situaţia nu era aşa de gravă, nici n-a mai auzit de acel pacient.

Dimineaţa următoare părea să fie una foarte obişnuită. Când a sunat telefonul, puţin înainte de amiază, Bogdan a ridicat receptorul plictisit, gândindu-se că iar o fi vreo banalitate. A fost destul de surprins s-o audă pe centralistă zicând: „Rămâneţi, vă cheamă Clujul!”, dar nu s-a gândit la nimic rău. Ileana sau – mai puţin probabil – altcineva voia pesemne să vadă cum îi merge. Într-adevăr, la telefon era soţia lui, care-l luă pe ocolite – desigur, după ce discutară despre copil:

— Eşti foarte ocupat?

— Nu. De ce?

— Cred că ar trebui să dai o fugă până în Crasna. Cora este în pragul sinuciderii, căci i-a murit un sugar.

Toţi ştiau care era conduita în legătură cu pacienţii: sub 1 an, mai bine murea doctorul decât el, între 1 şi 4 ani puteai să-i dai pace, iar peste 4 ani chiar nu te mai întreba nimeni nimic. Bogdan nu se mira de Cora că este disperată, fiindcă ştia cu cine are de-a face. Necazul ei era cu atât mai mare cu cât fusese şi ea plecată acasă de Crăciun. Trebuia s-o suplinească doctorul de la Bistra, care era şi şeful dispensarului comunal (la Crasna era numai punct sanitar, fiind sat). Acest medic, care stătea de mulţi ani acolo împreună cu soţia – şi nici n-aveau de gând să plece, după cum era uşor de bănuit – era un şmecher uns cu toate alifiile şi ştia şi cum se trag sforile în spital. Aşadar, e lesne de înţeles că omologul său din Petrova a încheiat rapid convorbirea şi că la fel de iute a terminat consultaţiile şi s-a repezit la Crasna.

A găsit-o pe prietena lor îngropată între fişe de consultaţie, registre şi alte documente, împreună cu asistenţii ei, care nu prea îi erau de ajutor în această situaţie. Asistentul de la punctul sanitar era un om cumsecade, dar cam avea „darul suptului”, iar moaşa făcea şi ea ce putea, dar nu în urgenţe, fiindcă locuia în Petrova.

Toţi cei trei căutau, cum era de aşteptat, să vadă dacă sunt în regulă cu controalele periodice şi alte chichiţe. Aceste amănunte căpătau importanţă covârşitoare în cazul unei anchete, lucru ştiut de toată lumea. Doctorul din vecini venise însă şi pentru altceva: s-o ajute să-şi pregătească o apărare „beton” – asta, bineînţeles, pe lângă susţinerea morală implicită.

Nu era o surpriză s-o vadă plânsă şi extrem de agitată, şi nici cuvintele cu care fu întâmpinat:

— Te-a trimis Ileana, aşa-i?

— Sigur că-i aşa, dacă nu mi-ai dat tu telefon. (Adevărul era că, fiind 10 minute între Petrova şi Crasna, mai repede comunicai mergând de la un dispensar la altul decât aşteptând legătura prin telefon.)

— Nu m-am mai gândit să-ţi dau telefon, căci sunt distrusă. Îţi dai seama că s-ar putea să nu mai am voie să dau secundariat şi să rămân blocată aici toată viaţa?

— Lasă, că nu-i dracul chiar aşa de negru. Mai bine spune-mi concret cum s-a întâmplat, ca să vedem cum o brodim.

— Când am plecat acasă de Crăciun, m-am înţeles cu doctorul Bursuc că-mi ţine spatele, căci altfel nu plecam. Chiar în ziua de Crăciun a apărut la punctul sanitar o sanie cu un copil de o lună care era deja mort. Domnul Crăsneanu poate să-ţi confirme.

Interveni asistentul:

— Dom’ doctor, eu am venit cât am putut de repede, dar copilul era deja tot vânăt şi rece.

Bogdan bănuia în ce stare venise, mai ales în zi de sărbătoare, dar ştia bine că tot nu se mai putea face nimic cu un copilaş în asemenea situaţie. Prin urmare, mai relevant era să ştie cum s-a întâmplat. Ceru amănunte de la cel care fusese cât de cât în miezul evenimentelor.

— Ştiu numai că mama a dormit peste el şi l-a sufocat. Când l-a văzut că nu mai respiră şi este vânăt, s-a urcat cu el în sanie şi au venit încoace. Sigur că a durat până au apărut aici, căci stau pe vârful unui deal şi n-au nici curent electric, nici telefon. Vă daţi seama că n-am

mai putut să fac nimic.

Era de prisos să mai teoretizezi asupra modului cum medicii de circumscripţie erau ţapi ispăşitori pentru condiţiile de trai şi pentru ignoranţa – şi chiar reaua-voinţă a – mamelor (de taţi nici nu se discuta, căci nu era obiceiul să fie implicaţi în vreun fel în creşterea copiilor). De aceea Ardeleanu trecu la ce voia să mai afle:

— Dar doctorul Bursuc ce-a păzit? Nu a spus că te înlocuieşte?

— I-am dat telefon imediat – zise asistenta – dar nici nu i-a păsat, şi mi-a spus s-o chem de acasă pe d-ra doctor.

— Îţi dai seama că am venit încoace cât am putut de repede – interveni Cora – ca să constat că Bursuc se spală pe mâini.

— Chiar niciun sfat nu ţi-a dat? – se miră colegul ei, care ştia că individul în discuţie nu mai are veleităţi în privinţa unui secundariat (era şi prea bătrân) sau pentru mutarea într-un oraş.

— Nu. Mi-a spus să mă descurc cum pot, dacă n-am avut concediu legal. Chiar dacă ştie că va rămâne toată viaţa aici, nu are chef de încurcături, aşa că a ţinut să-mi precizeze că sugarul mi-a murit mie, nu lui.

Dată fiind situaţia, nu mai era loc pentru portretul moral al medicului de la Bistra, ci trebuiau să se gândească foarte bine ce aveau de făcut. Porneau de la premisa justă că nu va exista îngăduinţă faţă de cea care era a nimănui.

Stătură cu toţii în dispensar ca să elaboreze o linie de conduită până când Bogdan îşi dădu seama că începea să se întunece. Nu era necesar să se uite la ceas ca să ştie că era în jur de 4. Dacă tot o luase pe Cora sub oblăduirea lui, simţea că este dator să se îngrijească de toate. Prima urgenţă era acum ca ea să mănânce, pentru ca să nu i se înrăutăţească şi mai mult starea. Fără multă vorbă şi fără să accepte obiecţii, o luă la dispensarul din Petrova, chiar dacă nu avea să-i ofere mare lucru de mâncare. (Era de principiul că un bărbat adevărat, dacă are măcar o femeie pe lângă el, nu face trei lucruri: gătitul, spălatul rufelor şi

călcatul.) În acel moment era firesc să nu se mai afle nicio femeie în dispensar, aşa că – dorindu-se o gazdă bună – a preparat exact ce mânca atunci când era singur: supă din plic şi şuncă din conservă chinezească cu cartofi prăjiţi, Servi mâncarea în farfurii de plastic spălate de el (de spălatul vaselor nu se ferea, căci îşi zicea că şi soldaţii fac asta, aşa că nu este o treabă exclusiv feminină). S-a confirmat încă o dată ce se spune despre foame, şi a avut mulţumirea de a fi lăudat pentru meniu şi pentru curăţenia vaselor, deoarece invitata – căreia îi mai venise inima la loc – i-a făcut hatârul de a recunoaşte că din asemenea vase ar fi putut mânca şi Gorbaciov (asta fiind una din marotele gazdei).

După ce, desigur, o conduse acasă, se mai relaxă puţin, astfel că putu vorbi în linişte la Cluj, raportând îndeplinirea misiunii. Spera din tot sufletul ca această întâmplare să rămână fără consecinţe pentru prietena lor. Cum de obicei Dumnezeu îi ajută pe cei care merită, aşa a şi fost. S-a discutat cazul în treacăt într-o şedinţă de analiză obişnuită în cadrul spitalului din Vişeu, după care totul a fost dat uitării.

XVI

Puţinele zile ce le avea de petrecut în Petrova treceau totuşi încet pentru Bogdan Ardeleanu. Deşi – în principiu – era vorba să plece la Cluj în penultima zi a anului, se gândea să se întoarcă în seara dinainte, cu acceleratul. Îşi făcea socoteala că oricum nu va avea timp de consultaţii în ziua plecării, căci legătura spre casă era la 9 şi jumătate dimineaţa.

A oscilat până în seara ultimei zile pe care o mai avea de trăit în Petrova în acel an, şi în cele din urmă s-a hotărât să plece exact când făgăduise. Bine a făcut, căci, imediat după ce a auzit trecând acceleratul de Cluj, a auzit şi bătăi puternice în uşa din faţă a dispensarului. S-a mirat puţin, fiindcă oamenii ştiau de soneria de la uşa din spate, dar ce avea să vadă avea să-l lase complet uluit.

În uşă era o femeie aparţinând de enclava ţiganilor[63],

63 Majoritatea ţiganilor din Petrova erau aşezaţi, cu case şi pământuri,

şi ea avea în poală un nou-născut, cu cordon ombilical şi placentă cu tot. Tânărul medic, care încerca să nu-şi piardă capul în momentele grele şi să facă o ierarhizare corespunzătoare a priorităţilor, s-a asigură mai întâi că nou-născutul era viu şi ţipa. Fără să aibă timp să se mire şi să se bucure de acest lucru – asta având în vedere că femeia şi copilul ei fuseseră aduşi cu sania de la peste un kilometru depărtare, în plină iarnă – Bogdan o întinse pe patul din hol şi începu să se ocupe de cordonul ombilical. Tăiatul şi legatul buricului erau o problemă foarte mare, căci instrumentele şi aţa erau departe de a fi sterile. Era exclus să le pui atunci să fiarbă, fiindcă nu-ţi puteai permite să aştepţi încă jumătate de oră. Noroc însă că exista tinctură de iod din abundenţă, aşa că o turnă fără să se zgârcească peste instrumente şi aţă. După ce a tăiat şi a legat buricul celui care abia venise pe lume şi s-a asigurat că nu suferă de frig (bine că se făcuse foc toată ziua şi chiar şi în hol era destul de cald), a putut în sfârşit să cheme Salvarea ca să-i ducă pe mamă şi pe copil la spitalul din Vişeu. (După tot ce se întâmplase până atunci, n-ar fi fost de mirare ca ea să se întoarcă acasă, dar asta era prea de tot.)

O dată ce văzu că toate erau cât de cât în regulă, doctorul – cu un ochi la nou-născut, care bineînţeles că n-avea nimic, ca mai toţi aparţinând etniei lui – o luă la întrebări pe mamă:

— Bine, dragă, dar n-ai simţit că te-au apucat durerile? Trebuia să vii imediat, fiindcă ştii că trebuie să mergi la spital. Vrei s-o păţim noi din cauza dumitale?

— Dom’ doctor, am simţit eu ceva, dar a venit ca din tun.

— Dar al câtelea copil este?

— Al şaselea.

— Bine, bine, dar bărbatul dumitale ce-a zis? Nu te-a ajutat cu nimic?

— Eu n-am bărbat. Dacă se poate, lăsaţi-mă să nu mă

şi la ei era în general mai curat ca la români. Existau însă şi din aceia care trăiau tipic pentru etnia lor.

duc la spital, căci trebuie să am grijă şi de ceilalţi copii.

— Aşa ceva nu pot face – fu el categoric. O să stai vreo trei zile în spital, după care te întorci. (Desigur că nu putea spune cu glas tare, dar nu se putea opri să se gândească la faptul că nu-şi face probleme pentru ceilalţi copii, din moment ce aparţineau unei rase de supravieţuitori. De altfel, toată lumea ştia că ţiganii nu sunt tocmai cei mai grijulii părinţi.)

Discuţia fu încheiată de sosirea Salvării. Ca să poată dormi liniştit, mai aşteptă vreo jumătate de oră, după care se asigură că mama şi copilul au ajuns cu bine. Îi trecu prin minte să telefoneze acasă, căci avea obiceiul să relateze soţiei lui momentele mai delicate. A renunţat însă imediat, dacă tot aveau să se întâlnească a doua zi. Se făcuse deja târziu, deci cel mai bun lucru ce-l putea face era să doarmă, mai ales că urmau nişte zile obositoare.

A avut totuşi ocazia să povestească despre această întâmplare a doua zi de dimineaţă, când mătuşa Marişca a găsit placenta aruncată în zăpadă, dincolo de uliţa dispensarului. A aflat că femeia respectivă era cunoscută în sat pentru asemenea isprăvi, dar în acel moment nu-l mai interesa decât să prindă trenul.

Ileana şi cu Vlaicu îl aşteptau la bunicii dinspre mamă, de unde au plecat abia seara, după câte aveau de povestit. Cel mic şi-a primit – ca de obicei – consideraţia cuvenită, fiindcă de-acum întâlnirile cu tatăl său deveniseră prilej de mare bucurie pentru amândoi. După ce a fost dus în spate aproape tot drumul până acasă, Vlaicu a ţinut neapărat să se uite la diafilme împreună cu Daddy (toate rudele primiseră denumiri englezeşti), deşi le mai văzuse de vreo sută de ori, căci bunica şi mama i le proiectau seară de seară, înainte de culcare. Bineînţeles că Bogdan a trebuit să citească şi el textul de pe film, deşi era clar că micuţul îl ştia pe de rost, după cum îi cerea tatălui său să-i spună să treacă la imaginea următoare. (E de prisos să spunem că deja cel mai tânăr din clanul Ardeleanu învăţase să umble cu aparatul, căci acest lucru îi plăcea foarte mult, aşa cum le place tuturor copiilor mici

să umble cu tot felul de scule şi aparate.)

A doua zi dimineaţa se prezentă cu un tonus bun în locul unde urma să treacă în anul 1989. Avea o oarecare reţinere când se gândea că trebuia să facă două gărzi la rând, dar nu i se părea totuşi prea mare lucru, la câte experienţe noi şi nu tocmai plăcute trebuise să suporte în ultima vreme. Conta enorm şi că îşi putea dovedi sie însuşi – în primul rând – că nu fusese asimilat de mediul în care era nevoit să trăiască. Probabil că avea tendinţa de a hiperboliza totul şi de a-şi face construcţii mentale în privinţa situaţiilor ce aveau să urmeze, ca şi Till Buhoglindă (personaj cu care fusese asemuit încă din copilărie), când în fond viaţa era mult mai prozaică, deoarece indivizii cu care venea în contact nu îşi făceau atâtea probleme pur teoretice. Aşa se face că totul a ieşit foarte bine: a fost primit cu afecţiunea dintotdeauna, sentiment dublat acum de compasiune şi admiraţie în urma povestirilor proaspătului medic de ţară. O dată ajuns din nou în mediul său, tânărul doctor Ardeleanu şi-a dat seama că temerile i-au dispărut de la sine, iar el – şi ca om, şi ca profesionist – parcă n-ar fi plecat niciodată de acolo. E drept că nici n-a prea avut probleme în gărzi, dar senzaţia lui era că – fiind „pe teren propriu” – putea face faţă la orice. Tot pentru că era în largul lui şi ştia că este ascultat cu interes, a povestit de-a fir în păr cam tot ce i se întâmplase, culminând cu naşterea din seara din ajunul plecării la Cluj, care era firesc să nu i se şteargă uşor din minte.

Parcă o forţă mai presus de orice înţelegere i-a împiedicat pe oameni să se îmbolnăvească în acel ajun de An Nou. Cert este că în tot complexul – care cuprindea nu numai Clinica Medicală III, ci şi Clinica Chirurgie III, împreună cu anestezia şi reanimarea – n-a mai intrat nicio Salvare de la ora 5 după-masa. (Clinica de chirurgie îi avea pe cei mai buni profesionişti din Cluj în domeniu, aşa că acolo nu te puteai plânge de lipsă de activitate, fapt simţit şi de Bogdan pe pielea lui, când era stagiar.)

Desigur că tot personalul de gardă se bucura că nu

sunt urgenţe, dar pentru el era mai important că putea s-o întâmpine liniştit pe Ileana, care fusese de acord să petreacă Revelionul împreună cu el, fiindcă amândurora li se părea mai deosebit – şi chiar mai romantic – decât printre rude. Cu familia avea să fie tânărul Vlaicu, care a fost luat de acasă de către bunic, împreună cu mama sa. Aşa a putut şi Corneliu Ardeleanu să-şi vadă fiul, care nu avusese timp să treacă pe la părinţi.

Lui Bogdan îi plăceau de mic festivităţile, dar în ultima vreme situaţia era de aşa natură încât prilejurile solemne sau de bucurie lipseau aproape cu desăvârşire. De aceea ajunsese la concluzia că trebuie şi poţi să-ţi creezi singur un cadru festiv, dacă-ţi doreai neapărat asta. În acest spirit, se bărbieri abia seara, de parcă ar fi mers la vreun restaurant. (S-a apucat puţin cam târziu de această operaţiune, căci soţia şi tatăl lui l-au găsit cu spuma pe faţă.) Pe lângă aceasta, îi spusese Ilenei să aducă o sticlă de vin (era bun şi ăsta, dacă nu făcuseră rost de şampanie, din simplul motiv că ştia că ea bea doar un pahar şi îşi dădea seama că nu-şi poate permite să bea jumătate de litru din băutura spumoasă, din moment ce era de gardă).

Cu vinul şi cu bunătăţile de acasă, ea reuşi să întindă o masă demnă de sărbătoarea pe care urmau s-o savureze, făcând abstracţie măcar în acele ore de ce-i înconjura. Se puteau simţi cât de cât ca acasă, căci în camera de gardă era şi un televizor, care era mai mult piesă de mobilă, dacă te gândeai la ce emisiuni puteai vedea. Totuşi, printr-un mecanism ciudat, emisiunile de duminică seara, cu coruri în cinstea partidului şi a familiei liderului său, îi făceau lui Bogdan poftă de mâncare atunci când era de gardă.

Dacă tot nu aveau altă distracţie, cei doi tineri au dat drumul la televizor, deşi ştiau că nu vor vedea decât omagii închinate Marelui Stăpân, muzică populară şi umor de o calitate mai mult decât discutabilă, cu ironii la adresa portarilor şi chelnerilor şperţari. Aceste emisiuni doar completau tabloul unei societăţi în care erau „înfieraţi” (termen la modă) sau chiar închişi oameni care luau o mită ridicolă sau călătoreau pe tren fără bilet, în timp ce cei

care îşi băgau mâna până la umăr în avutul statului trăiau bine-mersi şi erau chiar omagiaţi. În consecinţă, se preocupau mai mult de ale gurii, interesându-i doar când termină de vorbit Marele Stăpân, pentru a şti când trebuie să închine în cinstea trecerii în noul an.

Conducătorul ţării era în funcţie de aproape un sfert de secol, dar numai cu vreo 15 ani înainte începuse să i se facă un cult al personalităţii de tip asiatic. (De fapt, de acolo îl şi învăţase.[64]) Cum românul are imaginaţie, clănţăii transformaseră o unitate de lungime, anul-lumină, într-o unitate de timp. Pe de altă parte, supuşii nu se lăsau mai prejos: denumeau aşa-numita „epocă de aur" cu termenul „la belle époque", termen pe care-l rosteau în aşa fel încât ieşea „labele-poc".

Pe măsură ce i se aduceau laude tot mai deşănţate, conducătorului i se rezerva un spaţiu tot mai mare pentru mesajul de Anul Nou, astfel că în seara petrecută de soţii Ardeleanu în clinica Medicală III, Marele Stăpân a vorbit 20 de minute, aşa cum făcea de vreo 5 ani. Bogdan era sătul de platitudinile pigmentate cu stâlciri ale limbii şi cu agramatisme – toate caracteristice pentru „istoricele" cuvântări ale liderului, aşa că rosti cu glas tare ce gândea, fără să-i pese de microfoanele omniprezente:

— Să dea Dumnezeu să fie ultima dată când îl vedem! – şi a închinat pentru asta cu Ileana la miezul nopţii.

XVII

După cele două gărzi, Bogdan se opri la bunicii dinspre mamă, ca să le ureze cele cuvenite şi totodată să-şi

---

64 Să nu uităm că, în vizitele în China şi şi în Coreea de Nord (1971), Ceauşescu l-a avut „de-a dreapta" pe Ion Iliescu, care era pe vremea aceea şeful U.T.C. Acesta din urmă a dovedit la congresul al XI-lea al P.C.R. (nov.1974) că a asimilat ce-a văzut la Kim Ir Sen. În momentul cînd Constantin Pîrvulescu - unul dintre participanţii la răsturnarea de la 23 august 1944 - îl făcea „troacă de porci" pe liderul de atunci al partidului, cel care s-a pretins dizident începînd din 22 decembrie 1989 a sărit în picioare şi a început să strige lozinca - renumită mai apoi - „Ceauşescu - P.C.R.!". (Ţin minte absolut precis, căci aveam 14 ani trecuţi, că pînă atunci se scandase doar numele partidului.) Vorba defunctului Ion Raţiu: „La vremuri noi, tot noi!"

ia rămas-bun, căci chiar în acea după-masă trebuia să se întoarcă din nou la ţară, de data asta împreună cu Ileana. Timpul era scurt, aşa că au lăsat multe lucruri nespuse, dar subînţelese, aspect cu care erau obişnuiţi de mulţi ani. Bătrânii Vlădescu aprobau fără discuţie graba nepotului lor de a ajunge acasă, fiindcă ştiau că vrea să prindă cât mai mult timp împreună cu cel mic. Timpul zboară în astfel de situaţii, aşa că parcă dintr-odată soţii Ardeleanu au observat că e vremea de plecat la gară, deci ar cam trebui să-l ducă pe copil la bunici, bunica dinspre mamă fiind încă „în vacanţă”. Aşa a apucat şi Bogdan să-şi vadă mama şi sora, şi a fost bine pentru toată lumea, căci nu erau formalişti ipocriţi.

Şocul întoarcerii la Petrova a fost atenuat – mai ales pentru Ileana – de intrarea în lumea intelectualilor din sat. Începutul a fost făcut printr-o invitaţie duminica la prânz la directorul şcolii, în contextul celor spuse cu atâta amabilitate de soţia acestuia, când îl cunoscuse pe noul medic. Ea era din partea locului şi mai avea doi fraţi, dintre care unuia îi plătea Bogdan cotizaţia lunară la partid. El, profesor de ştiinţe exacte, venea din nordul Olteniei, cam din aceeaşi zonă cu bunicul dinspre mamă al oaspetelui. Aveau doi copii, şi tot acolo locuia peste iarnă şi bătrânul Novăcescu, tatăl directorului, care le plăcu tinerilor soţi de la prima vedere. Pe el l-a făcut să se gândească la ce-i spusese bunicul său, şi anume că – dacă tragi o linie imaginară la sud de Târgu-Jiu – oamenii de la nord de această linie sunt cu totul altfel. Aceasta era consecinţa faptului că Oltenia stătuse sub austrieci doar vreo 20 de ani, nu peste 100, ca Bucovina.

Atmosfera se încălzi rapid, poate şi datorită ţuicii, pe care invitatul a apreciat-o drept cea mai bună pe care o băuse până atunci. Desigur că la crearea acestui climat contribuia şi felul de-a fi al celor două femei, ca şi masa îmbelşugată. Indiferent de motive, a căror analiză fu lăsată pe planul al doilea, chiar şi de către Bogdan, important era că la sfârşitul prânzului ajunseseră să se tutuiască.

De atunci încolo, Ileana şi soţul ei s-au simţit mai

puţin singuri şi izolaţi, mai ales seara, fiindcă făceau destul de des vizite noilor lor prieteni. Era oricum mai plăcut decât să înveţi pentru secundariat la lampă de petrol şi să asculţi posturile de radio străine, rugându-te să nu ţi se termine bateriile, căci nu ştiai dacă găseşti altele.

La familia Novăcescu au întâlnit şi pe alţii din pătura mai elevată a satului: inginerul agronom şi medicul veterinar (care ambii aveau soţii profesoare), precum şi tehnicianul veterinar, care stătea peste drum de inginerul agronom, şi a cărui soţie răspundea de punctul farmaceutic, aflat chiar la ei în casă. Această femeie – sora asistentei Haitonic de la dispensar – i-a confirmat încă o dată lui Bogdan că un adevărat intelectual nu trebuie să fie neapărat absolvent de facultate. Încă de la primele întâlniri au avut discuţii consistente despre matematică – marea pasiune a lui dintotdeauna – şi cu asta i s-a apropiat de suflet, ceea ce nu era deloc uşor, şi nici frecvent.

Mai venea acolo şi primul om pe care-l cunoscuseră în Petrova, şi Bogdan a putut să vadă că impresia ce i-o produsese de la bun început era justă. Toţi cei cu care stătea la taifas în casa directorului îi întăreau convingerea că nu Clujul este buricul pământului şi că nu trebuie neapărat priviţi de sus nişte oameni care, din felurite motive, rămân cantonaţi în locuri pe care conştiinţa comună le tratează cu răceală. Desigur că le plăcea să bea – şi nu numai bărbaţilor – dar nu prea aveau altceva de făcut ca să le treacă mai uşor lungile seri de iarnă. În orice caz, nu asta îi definea, aşa că tânărului i s-a vădit din nou că nu e bine să preiei de-a gata părerile altuia, gândindu-se la ce spusese colega sa despre „inteligheţia” din Petrova. După ce văzu cu cine are de-a face, clujeanul le propuse tuturor să se tutuiască. Soţia lui nu era prea încântată de această iniţiativă, dar nici nu o dezaproba vehement, aşa că s-a putut şi ea simţi cât de cât în largul ei.

Chiar dacă nu mai erau atât de singuri şi de străini în sat, soţii Ardeleanu profitau de orice ocazie să plece acasă şi să stea cât mai mult. La una din aceste plecări au fost

însoţiţi de uncheşul Gavrilă Ţăranu, împreună cu soţia lui. Cei doi nu se simţeau prea bine de-o vreme, şi s-au gândit „să se caute” în amănunţime la Clinica Medicală III, dacă tot are trecere acolo doctorul din satul lor.

Au pornit cu toţii cu acceleratul, căci altă variantă nu aveau, deşi ştiau că vor ajunge în Cluj la 1 noaptea. Desigur că i-au găzduit acasă pe cei doi petroveni, care au fost întâmpinaţi cum se cuvine de mama Ilenei, care revenise la datorie. Chiar dacă nu le putea pune pe masă oaspeţilor ce aveau la ei acasă, doamna Iancu s-a descurcat cât se poate de onorabil. Cei doi însă, văzându-se în „casă de domn”, parcă nici nu îndrăzneau să se aşeze, d-apoi să mănânce, aşa că abia au ciugulit câte ceva. Bogdan se aştepta la asta, şi-i tot îmbia să nu se sfiască, dar degeaba. Bine că măcar au îndrăznit să se spele şi să se culce. Se simţeau stânjeniţi de aşternuturile curate, temându-se că gazdele s-au deranjat prea mult, dar până la urmă oboseala a învins.

Probabil au dormit ca pe ace, fiindcă dimineaţa erau gata de plecare înainte de a se crăpa de ziuă. Desigur că şi doctorul lor i-a însoţit la clinică, pentru ca să se revanşeze cât de cât pentru ce făcuseră pentru soţia lui şi pentru el. Au fost serviţi aşa cum era de aşteptat, şi au fost şi mai mulţumiţi că nu li s-a găsit mare lucru. Deşi soţii Ardeleanu şi mama lor îi îndemnau să nu se grăbească, se vedea că nu se simt bine la oraş, aşa că s-au întors cât au putut de repede.

XVIII

La scurtă vreme după ce se întoarseră şi ei în Petrova, într-o dimineaţă de luni, tinerii Ardeleanu auziră o gălăgie neobişnuită pentru acele locuri şi acea oră. Când se duse la fereastră, Bogdan văzu cum grupuri destul de mari înaintau pe uliţa dispensarului spre centrul satului. Erau şi deosebit de mulţi bărbaţi pentru perioada aceasta, când majoritatea plecau la tăiat păduri sau la lucrul câmpului în Banat. Se comenta cu glas răstit, aşa că se putea auzi că sunt revoltaţi împotriva faptului că s-a decis ca Petrova să devină sat şi să aparţină de comuna vecină

Leordina.

Deşi continua să se considere clujean get-beget, nu putea totuşi să nu fie alături de petroveni, mai ales că era vorba aici de o problemă care privea întreaga ţară, fiind un alt abuz al regimului. Ideea, izvorâtă desigur din capul „genial" al Marelui Stăpân, se numea „sistematizarea satelor" şi avea mai multe aspecte. Unul dintre ele era desfiinţarea comunelor şi transformarea lor în sate, ca să se reducă şi numărul de primării, şcoli, dispensare, etc., din simplul motiv că nu mai era din ce să-i plăteşti pe cei care lucrau acolo. Pe de altă parte se urmărea mutarea ţăranilor în blocuri, ca să li se ia şi micile loturi de pe lângă casă. Aceste blocuri de 4 etaje nu erau însă prevăzute cu canalizare ca la oraş, aşa că locuitorii lor aveau parte numai de dezavantajele de la ţară, adică fântâna şi latrina în curte. (Se mai dorea şi mutarea cu forţa a pensionarilor la ţară, tot în astfel de blocuri – ca să se elibereze locuri în oraş pentru muncitori[65], dar aceasta nu s-a reuşit, fiindcă n-a mai fost timp.)

Ştiind că în sudul ţării abuzurile asupra ţăranilor fuseseră duse la îndeplinire fără murmur, Bogdan se bucura că în sfârşit cineva protestează. Abia aştepta să afle mai multe amănunte, şi norocul a făcut să apară destul de repede în dispensar cumnata uncheşului Ţăranu, care stătea şi ea în centrul satului.

— Ce se întâmplă aici?

— Dom' doctor, e bai mare. Vor să ne transforme în sat şi să fie centrul de comună la Leordina. Asta înseamnă că pentru fiecare scrisoare sau fiecare act de semnat de la

---

65 Cine a trăit la ţară şi a încercat să-i înţeleagă pe cei de acolo şi-a putut da seama că se urmărea şi distrugerea sufletească a ţăranului român, prin ruperea legăturii lui cu pământul. O dată ce ai distrus psihic un om, poţi să-l faci o cîrpă în mîinile tale - şi sfătuitorii din umbră ştiau asta, fiindcă erau ticăloşi, dar nu proşti. Problema muncitorilor se punea mai ales în Bucureşti, unde se construia „Casa Poporului" - denumire de un desăvîrşit umor negru pentru cei care au trăit în vremea aceea. Acolo au fost aduse echipe din toată ţara, şi unii îşi amintesc cu drag de acea perioadă, fiindcă aveau ce mînca şi bea (ca şi la Salva-Vişeu).

primărie ar trebui să mergem până acolo[66]. Ba mai mult, şi registrul funciar o să treacă acolo, aşa că or să ne ia şi pământurile.

— Bine-bine, dar cum s-a putut aşa ceva de pe-o zi pe alta?

— Au chemat-o pe primăriţă la partid, şi ea a semnat imediat să ne schimbe în sat. Ei nu-i pasă, căci e zânitură. A venit de undeva de lângă Braşov şi n-are niciun pic de pământ aici.

Asta se adăuga la faptul că, deşi trecuse ceva vreme de când era medic în comună, nici n-o cunoscuse pe primăriţă, care îşi îndeplinea funcţia ca pe orice sarcină de partid, adică fără nici cea mai mică tragere de inimă. Voia totuşi să ştie dacă această femeie a călcat măcar în Petrova de când erau ei acolo.

— Primăriţa a fost pe-aici zilele astea?

— Da. Chiar azi-dimineaţă oamenii au vrut s-o rupă în bucăţi, dar a fugit cu trenul, nu ştim cum.

Pentru un om care ştia istoria acestor locuri, începând de la cum a căzut Sarmizegetusa, era uşor de bănuit cum a scăpat cea care ar fi trebuit să-şi apere oamenii. În acelaşi timp însă, un pasionat de domeniu îşi dădea seama că trăieşte în acel moment evenimente memorabile, deci trebuia să lase la o parte ce s-a petrecut în urmă cu aproape 2000 de ani. Toate acestea îi trecură într-o clipă prin minte tânărului medic, astfel că se hotărî să îşi continue întrebările:

— Care este situaţia acolo, în centru? Am văzut de dimineaţă că vin grupuri de oameni de pe toate dealurile.

— E nenorocire. Au venit din toate părţile şi au blocat drumul naţional. Au spart geamurile şi au dat foc la primărie, şi cer să vină primul-secretar, căci nu discută decât cu el. Cele mai furioase erau femeile, care-şi duceau şi copiii. Acum parcă s-au mai potolit, căci vicele le-a spus că va veni încoace primul-secretar. La început însă, n-a putut răzbi singur, aşa că l-a chemat în ajutor şi pe cumnatu-meu.

66 Reamintesc că erau 7 km între Petrova şi Leordina.

Bogdan Ardeleanu abia aştepta să vadă cu ochii lui că în sfârşit ţăranul român se ia de piept cu oricine pentru pământul său, aşa că se îmbrăcă repede şi se duse glonţ la primărie. (Ileana rămăsese în dispensar pentru orice eventualitate, dar era absurd să crezi că ar fi venit cineva la consultaţie, când practic tot satul era pe şoseaua principală.)

Făcându-şi loc printre oamenii care flancau drumul mare încă de la ieşirea din uliţa dispensarului, ajunse destul de repede peste drum de primărie. I-a sărit în ochi că asistenta nu exagerase cu nimic: clădirea era plină de funingine şi cu geamurile sparte, iar mobilele erau aruncate în curte sau în drum. Femeile, cu copiii în faţa lor (ca la Lupeni, în 1929), urlau şi se agitau, dar nu mai existau acte de violenţă. Oricum, nimeni n-ar fi îndrăznit să le agreseze, căci în spatele lor stăteau bărbaţii – tăcuţi, dar cu figuri deloc prevestitoare de bine, mai ales că aveau şi topoarele la ei. Lui nu avea însă de ce să-i fie frică, fiindcă îi ajutase pe mulţi dintre ei, şi oamenii ţineau cont de asta. Se amestecă în discuţii, asigurându-i pe cei din jur de sprijinul lui moral[67], după care trecu drumul şi spuse câteva vorbe bune şi viceprimarului, pentru că stima lui faţă de acesta nu era conjuncturală sau de suprafaţă, aşa că puţin îi păsa de reacţiile celor din jur. (De altfel, nici în acea împrejurare „vicele” nu-şi pătase obrazul prin ostilitate pentru săteni – ar fi însemnat să îşi calce pe inimă, şi evident că nu era genul de om care s-o facă – ci se rezumase la a încerca să păstreze ordinea.) Era bucuros că şoseaua naţională se eliberase, în aşteptarea liderului de partid din judeţ, şi de-a dreptul încântat că autorităţile de partid şi miliţienii din sat dispăruseră ca-n gaură de şarpe.

Într-un târziu apăru şi coloana oficială de la Baia-Mare. Primul-secretar coborî dintr-un Mercedes (asta tot în cadrul patriotismului socialist) şi îi asigură pe oameni că Petrova va rămâne comună. Ei au întâmpinat aceste

---

67 Expresia „suport moral“ este iarăşi o dovadă a uşurinţei cu care ne lăsăm influenţaţi ("support" înseamnă în engleză exact „sprijin“ sau „susţinere“).

cuvinte cu aplauze, urale şi ovaţii (aşa cum scria în ziare că erau primite cuvântările Marelui Stăpân), dar singurul clujean din mulţime era sceptic, fiindcă ştia cât preţuieşte cuvântul unui slujitor al regimului. Se gândea că există totuşi o speranţă, datorită faptului că oricând petrovenii ar putea relua revolta dacă le-ar fi înşelate aşteptările.

Toate acestea le povesti soţiei lui când se întoarse la dispensar, şi a fost destul să pomenească de cutia Pandorei pentru ca şi ea să înţeleagă pe ce se baza. Se vede că a avut dreptate, căci nu a mai auzit să se pună problema alipirii la Leordina. Mai mult decât atât, data următoare când s-a întors la Cluj a aflat de la bunicul său dinspre mamă că „Europa liberă" spusese că Petrova era una din cele două comune[68] din toată ţara care se împotrivise sistematizării satelor. Desigur că n-a scăpat ocazia de a le povesti bunicilor că a fost martor ocular la evenimente, fără însă să se implice prea tare (asta ca s-o liniştească pe bunica, şi ea membră de partid încă din anii '50, care – amintindu-şi de acea perioadă – se temea de repercusiunile asupra nepotului preferat).

După ce a auzit cu urechile lui ce vorbeau posturile străine, Bogdan s-a simţit oarecum împlinit – deşi continua să-şi dea seama că n-are niciun merit în desfăşurarea evenimentelor şi abia aştepta să fie întrebat de cei din jur despre ce s-a întâmplat acolo. Cele mai lungi şi mai consistente discuţii le purta, desigur, cu singurul din familie care asculta constant „Europa liberă". Amândoi erau pentru precizie, aşa că bătrânul Mircea Vlădescu găsea înţelegere numai la nepotul său atunci când afirma că filmele despre primul război mondial – mai ales cele referitoare la luptele de pe Jiu – nu sunt veridice. Ştia el ce ştia, căci avea amintiri de pe vremea aceea, deşi era doar un ţânc. Nostim era faptul că formaţia lui de militar se vădea într-un domeniu aparent cu totul străin de război (deşi nu tocmai). Când urmăreau împreună meciuri de fotbal – mai ales cele din cupele europene – Bogdan se

68 Cealaltă a fost Parva (jud. Bistriţa-Năsăud), dacă nu mă înşeală memoria.

distra teribil când, la câte-o pasă greşită, îl auzea pe bunic zicând: „Hait! Iar a dat-o la inamic!”

În povestea mişcării din Petrova mai era ceva care-i provoca tânărului Ardeleanu o satisfacţie răutăcioasă: evenimentele se produseseră către sfârşitul lui ianuarie, ca un fel de „cadou” de ziua de naştere a Marelui Stăpân. Era binevenit acest lucru, fiindcă de ani buni se pusese pe acelaşi plan – ba chiar pe unul mai înalt – aniversarea şefului statului cu aniversarea Unirii de la 1859.

Toate acestea au fost comentate îndelung în familie, dar vorbele rămâneau vorbe, şi celui ce fusese acolo îi părea rău că nu se trăsese concluzia practică: regimul era departe de a fi aşa de puternic cum voia să pară, dovadă că dădea înapoi la prima opoziţie fermă. Totul era să demonstrezi că nu ţi-e frică, dar un om singur nu putea face minuni. Din păcate, solidaritatea nu era punctul forte al românilor, şi stâlpii regimului ştiau acest lucru, fiind buni cunoscători ai psihologiei maselor. Supuşii care gândeau (fenomen destul de rar, şi chiar stânjenitor, în acea vreme) ştiau şi ei asta, şi de aceea sperau doar în Gorbaciov.

XIX

Era nunta de aur a bunicilor dinspre mamă ai lui Bogdan Ardeleanu (Bunicii dinspre tată o avuseseră exact în ziua când Ileana fusese pentru prima dată invitată la masă în casa celor care aveau să-i devină socri.) Este clar ca lumina zilei că nepotul pe care-l crescuseră cei doi bătrâni ar fi vrut din tot sufletul să participe la masa festivă, dar un sentiment stupid al datoriei l-a împins să se întoarcă la muncă, deşi colega era acolo. S-au întors amândoi soţii în Petrova, aşa că lui nu i-a mai rămas decât mica satisfacţie de a şti că la masă va fi cel mai proaspăt şi mai important rod al acestei îndelungate convieţuiri: strănepotul. I-a felicitat pe bunici la telefon, dar simţea că asta nu era de ajuns. În fond, fiind sâmbătă, puteau să se repeadă până la Cluj şi înapoi, fără să ţină cont de bani sau de oboseală.

Auzise la telefon că atmosfera era festivă (masa se

desfăşura la părinţii lui, pentru ca bunica să simtă că e sărbătorită), după care aproape că-şi şterse din minte evenimentul şi tot ce era legat de el. Curând după aceea, într-o zi în care consulta, auzi la telefon că îl cheamă Clujul. La celălalt capăt al firului era tatăl său.

— Cred că ştii de ce te-am sunat.

— fără un mi-ai luat banii de gărzi. (Se mai întâmplase în luna precedentă, şi erau în joc bani destul de serioşi, cam cât rata lunară la mobila din două camere, pentru că doctorul Ardeleanu-junior făcea cel mai adesea gărzi pe numele a doi medici primari, la care plata pe oră era altfel decât la tineri.)

— Nu. A murit Tata-l. (Această denumire fusese introdusă de nepoatele dinspre fiu ale bătrânului Vlădescu.)

Bogdan ştia că tatălui său îi place să facă pe marele bărbat, dar nu se aştepta să-l ia chiar aşa, „fără anestezie”. A avut totuşi puterea să întrebe ce s-a întâmplat. A observat că era de preferat să treacă peste amănunte şi a încheiat convorbirea cât a putut de repede, precizând doar că va sosi în Cluj cu acceleratul de noapte, fiindcă legătura de zi nu mai avea cum s-o prindă.

Cu ochii în lacrimi, tânărul lăsă baltă tot şi se repezi în cameră, unde soţia lui tricota. Stătea lângă sobă, aşa că nu-l văzu de la început, dată fiind forma camerei. Mergând către ea, a simţit nevoia – ca întotdeauna în situaţii delicate – să explice ce-i cu el, ca să-i calmeze cât de cât pe cei din jur.

Ileana nu se mişcase de la locul ei, pentru că nu era nimic neobişnuit în a mai veni din când în când sus în cameră dacă nu era lume jos. Când ajunse lângă ea, se putea vedea clar că nu e în regulă ceva cu el. Fără să lase loc pentru întrebări, spuse, reuşind cu greu să aibă un timbru cât de cât normal:

— S-a întâmplat un mare necaz, dar fii calmă, căci nu e nimic cu Vlaicu. (Cu asta trebuia să înceapă de fapt, ca de câte ori aducea o veste proastă, dar acum era prea răvăşit ca să se controleze într-atât.)

— Dar ce s-a întâmplat, pentru Dumnezeu?! – zise Ileana, ai cărei ochi măriţi trădau şocul pe care i-l produseseră glasul şi ochii modificaţi ai soţului ei.

— A murit Tata-l! – şi glasul lui se înecă la ultimele sunete.

— Cum Dumnezeu? Doar acum trei zile, la nunta de aur, n-avea nimic!

Bogdan trecu peste această remarcă nu tocmai isteaţă, căci orice om gândeşte şi spune platitudini şi truisme în situaţii foarte grele. De fapt şi el gândea tot aşa, şi nici nu era momentul să-i ardă de ironii. Încercă pur şi simplu să răspundă:

— Mare lucru nu ştiu nici eu, şi se pare că nici taică-meu, care mi-a dat telefon. M-am enervat, căci aşa o voce liniştită avea, de am crezut că iar n-a fost în stare să-mi ia banii de gărzi. Când colo, îmi trânteşte chestia asta pe nepusă-masă. Din câte am putut afla, l-au internat aseară cu insuficienţă renală şi până dimineaţă a fost mort.

Ileana ştia şi ea că bunicul era diabetic şi cardiac, aşa că era uşor de explicat de ce a intrat în blocaj renal, mai ales că mânca dulciuri şi bea vin ca un om obişnuit. Ce nu era explicabil era că murise într-o singură noapte. Privind lucrurile ca om pur şi simplu şi sub aspect filozofico-etic, puteai să zici că bunicul se stinsese aşa cum trăise – cu demnitate şi fără să-i solicite prea mult pe cei din jur, întocmai ca tatăl Ilenei. Ea era însă şi medic, şi ştia cum se ocupase soţul ei de bătrân. Prin urmare îl aproba pe Bogdan când spunea că nu înţelege nimic din toată treaba. Speculaţiile profesionale pe seama cazului n-au durat însă prea mult, fiindcă el era acum în primul rând nepotul crescut de Mircea Vlădescu-senior, şi-i veneau în valuri amintiri legate de plimbările cu bunicul său, care se lăsau cu savarine sau brânză cu roşii, singurele lucruri pe care le agrea într-o perioadă când acasă nu voia să mănânce practic nimic. Năpădit de cele ce-i treceau prin minte, tânărul izbucni în plâns (ceea ce poate i se mai întâmplase de vreo două ori până atunci), iar soţia lui făcu la fel, căci şi ea îşi amintea cât îi fusese de dragă

bătrânului.

Când se mai liniştiră, Bogdan se repezi în baie să-şi radă barba, convins fiind că-i aduce ghinion. (Îşi lăsase de vreo săptămână să-i crească părul pe faţă – el, care considera că un om civilizat nu poartă barbă – tocmai fiindcă îşi cam pierduse speranţa de a reveni unde îi era locul.) Acum, superstiţios cum era, se gândea că schimbarea aspectului feţei sale nu neapărat provocase necazul, dar era în strânsă legătură cu el. Date fiind condiţiile, a putut să-şi radă doar părul de pe obraji, căci lama nu era destul de bună şi pentru firele din jurul gurii. Asta l-a enervat şi mai tare, aşa că s-a hotărât să lase totul baltă şi să poarte de atunci încolo mustaţă şi cioc[69].

Acestea erau mai mult fasoane; esenţial era să fie alături de familie, ca în toate situaţiile grele. Se înţelege de la sine că nu s-a mai gândit să consulte în ziua aceea şi nici să ceară acordul colegei pentru ca să plece la Cluj. El şi Ileana i-au spus pur şi simplu despre ce era vorba, fără să precizeze când se întorc, iar Româna a înţeles, vrând-nevrând.

După ce-şi îndeplini şi obligaţia de care nu putea scăpa (promisese că merge să-l vadă pe tatăl medicului veterinar), a rămas în sfârşit singur cu gândurile sale, dar a preferat – cum era firesc – să aibă tot felul de ocupaţii cu care să-şi umple timpul până la ora plecării la gară.

Îl obseda în continuare cum de murise bătrânul aşa de repede şi se tot gândea că e mare păcat că n-a fost acolo. Cu experienţa lui, poate că ar fi influenţat mersul evenimentelor. Timpul a fost însă prea scurt, deci – chiar dacă îl anunţau imediat că bunicul său a fost internat de urgenţă – tot ar fi ajuns târziu. Îl mai frământa că defunctul nu apucase să-şi vadă îndeplinită cea mai mare dorinţă din ultimii ani: să-l vadă rece pe Marele Stăpân. La câte trecuse prin viaţă, nu-i mai păsa dacă îl aud vecinii şi – fudul de urechi cum era, ca orice artilerist – îl numea cu glas foarte ridicat pe conducător „ţiganul”[70]. Bogdan se

69 Întocmai ca acum, dacă tot nu s-a schimbat nimic în esenţă.

70 N-am fost niciodată curios să întreb dacă ştia ceva concret sau doar

simţea uns pe suflet de acest apelativ, dar parcă şi mai mult îi plăceau alte „înţelepciuni”: „Domnia a murit la 23 august ’44” sau „Stalin spunea: «Prost să fie, dar să fie de-al nostru!»”.

Dată fiind ora târzie şi dificultăţile cu benzina, tânărul Ardeleanu îi spusese încă de dimineaţă tatălui său să nu-l aştepte în gară. Ştia însă cu cine are de-a face, aşa că n-a fost o surpriză să-l vadă acolo. Mai deosebit a fost faptul că venise şi sora lui, probabil ca să mai iasă din atmosfera apăsătoare ce se instalase la bunici. Ea nu era atât de apropiată de aceştia, fiindcă nu o crescuseră efectiv, dar desigur că ţinea la ei, mai ales la cel ce nu mai era. Deşi era studentă, era încă infantilă în anumite privinţe, aşa că i s-a părut interesant că fratele ei poartă cioc. Acesta însă numai de chestii spectaculare n-avea chef, lucru pe care îl spuse fără înconjur.

Chiar dacă era trecut de 1 noaptea, au fost de acord cu toţii să treacă pe la bunica înainte de a se duce acasă. Bogdan ştia că are datoria morală să facă asta, chiar fără să aibă ce să spună; era însă destul să o ia în braţe. Prezenţa lui a avut un efect oarecum benefic pentru soţia şi fiica dispărutului, dar dintr-un motiv care în mintea unui om obişnuit nici n-ar fi trebuit să conteze în faţa marelui necaz: amândouă erau contrariate că îşi lăsase cioc, şi desigur că au apreciat că-i stă rău. El trecu peste aceste observaţii ca şi cum nu le-ar fi auzit, mulţumit totuşi că abătuse pentru câteva clipe gândurile negre ale mamei şi bunicii, şi – ca de obicei – dori să ştie cu ce putea fi de ajutor. A aflat că trupul neînsufleţit al bunicului său va rămâne încă o zi în capelă – aşa cum se obişnuieşte – iar în dimineaţa următoare i se vor face funeralii militare, după care va fi dus la Ciacova, în Banat, şi va fi îngropat împreună cu socrii lui.

Iniţiativa în legătură cu onorurile militare fusese a lui Corneliu Ardeleanu, ale cărui pasiune şi respect pentru tot ce însemna viaţa ostăşească se vădeau încă o dată.

Aici era însă vorba în primul rând de altceva, şi

---

intuia adevărul.

anume de afecţiunea şi de sprijinul reciproc dintre socru şi ginere, chiar dacă pe acesta din urmă îl irita câteodată modul în care bătrânul voia să-l susţină. (Adevărul este că avea în oarecare măsură manie epistolară – poate şi fiindcă lucrase la ziarul local – însă nu totdeauna îşi dădea seama în ce vremuri trăieşte. Când nu-i convenea ceva, imediat aşternea pe hârtie, ca în cazul uniformelor şi armamentului din luptele de pe Jiu. Ba mai mult, o dată Bogdan a putut citi în „Scânteia" – ziarul oficial al partidului – o notiţă de răspuns pentru bunicul său, care nu se simţea bine la tribunal în postura de „numit" şi dorea să i se spună „cetăţean".[71] Era firesc ca un astfel de om, care nu pregeta nici să se laude cu familia lui – şi fusese primul care trâmbiţase peste tot că el şi soţia lui sunt străbunici – să facă tot posibilul să-l împingă înainte pe ginerele său, ale cărui merite profesionale şi personale nu numai el le ştia. Mare lucru nu reuşise, dar a continuat cu scrisorile către tot felul de foruri cu pondere, chiar după ce i se spusese să înceteze.)

Pe de altă parte, Corneliu Ardeleanu îl sprijinise pe socrul său în demersul acestuia pentru a obţine titulatura de veteran de război, şi reuşiseră acest lucru, cu toate că bătrânul Mircea Vlădescu luptase doar împotriva ruşilor. Acum doctorul Ardeleanu-senior îi avea ca pacienţi pe generalul armatei din Cluj şi pe soţia acestuia, aşa că n-a fost greu să primească acordul pentru funeralii militare. Generalul[72] ştia bine că defunctul îi găsise locuinţă pe vremea când îi era subordonat, ca tânăr locotenent – şi mai era şi proaspăt căsătorit – şi nu uitase acele vremuri, ceea ce era demn de stimă în ochii lui Corneliu şi Bogdan Ardeleanu, fiindcă făcea o notă distinctă de ce puteai

71 Era o vorbă în vremea aceea, în care termenul de „tovarăş" fusese a- dînc demonetizat (ca şi termenul de „camarad" pe vremea lui Horia Sima): „Cetăţene, dacă vrei să fii tovarăş cu mine, poartă-te ca un domn!".

72 Iulian Topliceanu, cel aspru învinovăţit pentru represiunea de la Cluj, din 21 dec. 1989. Trebuie însă ţinut cont că - avînd milităria în sînge - a executat întocmai ordinele lui Ilie Ceauşescu, care poate i-a dat şi informaţii inaccesibile nouă, celor de rînd.

vedea la tot pasul.

Dacă legat de onorurile militare existase înţelegere deplină între urmaşi, au intervenit complicaţii în privinţa locului de odihnă veşnică. Toţi cei din familie ştiau că Lucia Vlădescu dorea să fie înmormântată în locul unde se născuse şi unde erau îngropaţi şi părinţii ei, chiar dacă trăise mai mult de 40 de ani în Cluj, şi aici îi locuiau toţi descendenţii. Soţul ei acceptase să fie îngropat şi el acolo, deoarece nu mai avea practic pe nimeni în comuna sa natală. Un om cu gândire cât de cât logică nici nu şi-ar fi pus problema ca bătrânii Vlădescu să nu fie puşi deodată în locul de veci. De aceea, Rada Ardeleanu – susţinută de soţ şi fiică – fusese de părere să i se găsească tatălui ei un mormânt în Cluj până când va muri şi mama, iar atunci să i se îndeplinească dorinţa legată de ultimul drum. Fratele ei însă nici nu vrusese să audă, şi – sprijinit de mamă – îşi impusese voinţa. Bogdan şi soţia lui considerau că – făcând abstracţie de obsedanta problemă a benzinei şi, implicit, a costului pentru transportul sicriului (Ciacova fiind dincolo de Timişoara) – era inuman să nu poţi pune oricând pe mormânt o floare sau o luminare. Ascultau împietriţi ce se punea la cale, dar nu mai puteau face nimic. S-au refugiat în ideea că pe primul plan este copilul, pe care trebuie să-l vadă de îndată ce se trezeşte, şi asta avea să se întâmple peste puţine ore, fiindcă la nici 2 ani şi jumătate nu ai cum să pui la inimă ce nu ţi se întâmplă ţie direct, şi nici atunci nu e vorba de probleme existenţiale, în sens filosofic.

Ileana era acum o pildă vie a valabilităţii zicalelor din popor, fiindcă într-adevăr pentru ea în tot răul era şi un bine, şi nu orice bine. Avea neaşteptata ocazie de a mai sta câteva zile împreună cu cel mic, pentru că hotărâseră cu toţii ca ea să nu meargă la Ciacova, dintr-un motiv absolut meschin: nu aveau destulă benzină, iar de tren se săturase.

Soţul ei trebuia însă să fie mai implicat în organizarea şi desfăşurarea tuturor momentelor legate de ultimul drum al celui cu care fusese atât de apropiat, şi intră în miezul problemelor curând după ce se trezi. Fără să apuce să stea prea mult timp cu cel mic, se duse iarăşi

la „Mama Uţi”, loc care devenise punctul de întâlnire al întregii familii. Le găsi acolo pe bunică şi pe mamă (stătuseră împreună peste noapte), care îi aşteptau pe ceilalţi doi membri ai „fostei” (cum îi plăcea să zică) lui familii, ca să se ducă împreună la capelă. Propuse să rămână el în casă, pentru orice eventualitate, ceea ce se şi întâmplă. Toată lumea era astfel mulţumită: cei din jur – pentru că puteau priveghea, iar el – pentru că avea posibilitatea să mediteze în linişte, dovedindu-se util în acelaşi timp, ca să nu mai vorbim că n-ar fi dorit să-l vadă pe bunicul său livid, când totdeauna fusese roşu în obraji.

Nu apucă să stea singur multă vreme, căci apăru unchiul său, împreună cu familia. Îi spuse acestuia ce gândea, pe un ton potolit, dar care era clar că aştepta un răspuns pe măsură, ca să nu iasă scântei. (Desigur că nici nu mai avea rost.) Mai deosebit a fost că au venit să prezinte condoleanţe nişte foşti camarazi de arme. Ştiind unde sunt toate cele de trebuinţă şi fiind pătruns de ideea de a fi o gazdă perfectă – asta şi pentru că se străduia să fie un cât mai bun român, şi între puţinele merite pe care le recunoştea poporului său se cuprindea ospeţia – Bogdan reuşi să-i determine pe cei care veniseră să nu facă imediat „stânga-mprejur”. Făcu însă o gafă monumentală: dori să ciocnească, după ce pusese vin în pahare. Cei din jur i-au atras atenţia, şi au trecut repede peste acest lucru, după ce tânărul le-a explicat că nu avea de unde să ştie care sunt obiceiurile în asemenea situaţii, fiindcă până atunci nu-i murise cineva apropiat. (La pomana după socrul său se pusese în umbră, fiind preocupat aproape exclusiv de soţie şi de posibilele urmări asupra celui ce-l aşteptau.)

Oaspeţii plecară fără s-o întâlnească pe cea căreia voiau să-i prezinte condoleanţele, şi care se întoarse către prânz. Nepotul povesti amănunţit ce se întâmplase în lipsa ei, fără să-şi ascundă stângăcia, deoarece erau situaţii în care nu putea să ascundă adevărul, „ca şi câinele e...”, după cum îi plăcea să se exprime – dur, dar la obiect. Fără să-i mai pese dacă bunica şi ceilalţi îl judecă pentru acest

incident minor (de fapt nici lor nu le prea păsa), plecă repede acasă, ştiind că promisese să revină seara – de data asta împreună cu Ileana – ca să n-o lase singură pe Mama Uţi înainte de o zi foarte grea.

Ca să-i dea o ocupaţie bunicii, cei doi tineri au servit cina acolo. S-au dus la culcare aproape imediat, fiindcă ştiau că le trebuie ceva timp pentru a adormi. Bogdan încerca să se sugestioneze cu ideea că doarme iarăşi în casa în care fusese înconjurat din plin de afecţiune cu mulţi ani înainte, dar asta nu l-a ajutat prea mult. Totuşi, bucurându-se şi în acele momente de afecţiune şi de sprijin – de data asta din partea soţiei – reuşi să prindă câteva ore de somn profund. Ileana – care trecuse printr-o pierdere mult mai mare – adormi şi ea destul de curând, şi probabil la fel a făcut şi Mama Uţi, judecând după faptul că nu au mai auzit nimic din camera ei.

Ultimele onoruri militare pentru cel ce nu putuse ajunge la gradul de general fiindcă avusese norocul de a nu fi mobilizat şi pe frontul de vest s-au desfăşurat pe platoul cimitirului mare al oraşului, nu numai pentru că era prezentă fanfara, ci şi pentru că lumea care se adunase nu ar fi încăput în capelă. Limitele protocolului nu permiteau ca generalul armatei să fie prezent, dar toţi au înţeles că era cu sufletul acolo când au văzut-o pe soţia lui[73]. Tot din cauza protocolului, a fost o comemorare laică şi nu s-au tras lovituri de tun. Pentru toţi a fost însă destul să vadă sicriul acoperit de panglica tricoloră şi să audă cuvântările, iar când a început fanfara să intoneze „Presăraţi pe-a lor morminte”, foarte mulţi lăsară să le curgă lacrimile pe faţă, inclusiv Bogdan, care până atunci nu fusese văzut plângând în public.

Viaţa era însă de aşa natură încât nu-ţi era dat să zăboveşti asupra momentelor înălţătoare, ba chiar erai nevoit să uiţi de ele şi să te afunzi în prozaic sau chiar în ridicol. Aşa se face că membrii familiei primiră condoleanţe la repezeală, după care sicriul fu pus în duba

73 A murit practic în braţele mele, într-o gardă, la vreo 7 ani după cele povestite aici.

care urma să-l transporte la Ciacova, unde trebuia să ajungă până seara. Bogdan ar fi dorit să meargă şi el cu duba – dacă tot era să fie doar pasager – dar tatăl său l-a rugat să-l însoţească, şi – din spirit de echipă – a acceptat.

Avea să regrete acest lucru, fiindcă s-a întâmplat ceva absolut stupid: deşi îşi fixaseră puncte de întâlnire pe traseul Cluj-Oradea-Arad-Timişoara, şoferul dubei nu i-a mai aşteptat pe cei trei care-l urmăreau cu maşina (alături de fiica şi fiul răposatului mai era şi vărul lor primar dinspre mamă, împreună cu soţia). Prin urmare, după Sălonta, Bogdan decise să facă pe omul de legătură, măcar în al doisprezecelea ceas. Îl îndemnă pe tatăl său s-o ia la goană în urmărirea dubei – despre care ştiau sigur că trecuse pe acolo – iar el rămase să-i aştepte pe cei care plecaseră mai târziu din Cluj. Era o situaţie demnă de „filmele cu tâmpiţi” (după cum zicea Ileana), dar de data asta nu era nimic de râs, după cum nu era nostim nici faptul că tânărul a fost pasager în toate cele trei maşini. Când ajunseră la capătul acestui drum de coşmar – după o nouă pierdere de vreme în Timişoara – constatară că duba sosise de vreo oră şi jumătate. Noroc că era acolo Ofelia – nepoată a Luciei Vlădescu – o femeie deosebită, îndrăgită de toată lumea. Cu Bogdan se iubeau de când el avea vreo 4 ani şi ea, studentă fiind şi venind în fiecare an în casa bunicilor lui, se plimbau şi se jucau împreună. Ea venise cu trenul de la Timişoara, unde îi era casa părintească, şi reuşise deja să facă demersurile pentru ca sicriul să fie depus la cimitir.

După o noapte petrecută (e prea mult spus „dormită”) într-o cameră de internat, în condiţii mai proaste ca la Petrova (aici cişmeaua şi latrina erau afară) şi împreună cu încă vreo 10, Ardeleanu cel tânăr – ieşind în gerul de afară – a fost silit să-şi reamintească anotimpul în care se afla. (La Cluj nu mai avea nevoie de căciulă şi înlocuise paltonul cu un pardesiu, iar în Câmpia Tisei – unde era soare şi niciun strop de zăpadă – fusese nevoit să stea în costum.) Soarele s-a făcut simţit însă destul de repede, aşa că, pe când a venit ora slujbei de

înmormântare, era din nou chiar călduţ, cel puţin pentru cel venit dintr-o iarnă adevărată. Partea neplăcută era că se topiseră micile ochiuri de gheaţă şi era noroi cam peste tot, dar nici nu conta în faţa momentului solemn care trebuia să urmeze.

Spre stupoarea tuturor, slujba de îngropăciune a fost de-a dreptul ridicolă, în loc să fie cum era de aşteptat. Corneliu şi Bogdan Ardeleanu au început pe loc comentariile critice la ce spunea preotul, comparând ce se întâmpla acolo cu funeraliile din ziua dinainte. (Dacă şi tatăl său – mai ataşat bisericii, datorită educaţiei din copilărie – avea reproşuri la adresa celui care slujea şi se stăpânea cu greu să izbucnească în râs, ce mai putea spune Bogdan? El se declarase iniţial ateu, pentru că se gândea exclusiv la creştinism, dar apoi înţelesese că trebuie să existe ceva sau cineva care dăduse primul impuls Universului. Un om cât de cât inteligent nu putea prelua de-a gata afirmaţia lui Engels cum că materia este infinită în spaţiu şi timp.)

Reuşind să-şi stăpânească râsul, poate şi datorită consternării (niciun om de bun-simţ n-ar fi putut crede, în ciuda îndoctrinării că o solemnitate laică poate fi mai măreaţă decât una religioasă), tânărul se îndreptă împreună cu ceilalţi spre restaurantul unde se ţinea pomana. Încă o dată i-a sărit în ochi paragina şi delăsarea tipică vremurilor pe care le trăia. Dacă pe vremea când era mică bunica sa, Ciacova era un adevărat orăşel, acum se vedeau doar nişte urme jalnice, care nu mai aveau cum să aibă în ele viaţa de atunci. În restaurant – care se vedea că există de pe vremea austriecilor – oamenii stăteau cu paltoanele pe ei, ceea ce era un indiciu de resemnare totală, după Ardeleanu-senior. (Căciulile pe cap – cu atât mai mult cu cât era vorba de un mort – denotau însă cu totul altceva.)

Ca să fie şi sfârşitul aşa cum fusese începutul, în Aleşd li s-au stricat farurile, aşa că veniră vreo sută de kilometri pe urmele luminilor camioanelor, căci noaptea se lăsase de mult. După ce îi povesti celei mai bune prietene

şi confidente tot ce se întâmplase şi înainte de a adormi, cel care avusese încă un motiv de suferinţă se gândi că poate Dumnezeu a vrut să păţească tot ce-au păţit, fiindcă unii s-au încăpăţânat să-l ducă pe bunicul său departe de cei dragi, iar alţii au cedat prea uşor.

XX

Reîntorşi la Petrova, Ileana şi soţul ei au avut destul de repede prilejul să constate că se putea şi mai rău decât înainte. Sătenii reuşiseră să obţină ce doriseră, dar nu ştiau ce-i aşteaptă prin venirea noului primar. (E de prisos să spunem că primăriţa care fusese de acord în scris cu alipirea de Leordina n-a mai călcat niciodată în comuna pe care o condusese.) Absorbiţi de necazurile din familia lor şi de regretul că nu fuseseră prezenţi la nunta de aur a bătrânilor care-i dăduseră nepotului certitudinea că face bine căsătorindu-se cu fata cu care venise „în vedere”, cei doi tineri aproape că uitaseră că-l cunoscuseră pe noul primar în casa directorului şcolii.

Era una din acele seri infinite de sfârşit de ianuarie, în care Bogdan Ardeleanu se săturase de toate şi i-ar fi priit să bea ceva. Fiindcă nu avea cu cine face asta în cameră şi nu-i plăcea să bea singur, se gândi să-i propună soţiei să facă o plimbare – asta şi ca să îşi aerisească şi să-şi răcorească puţinul ce-i rămăsese din creier. Se duseră drept la directorul şcolii, unde deja erau păhărele pe masă, fiindcă – alături de obişnuiţii casei – apăruse o figură nouă. Era un tip rubicond, cu ochi metalici, pe care Ana Novăcescu – jovială ca întotdeauna – îl prezentă soţilor doctori. Astfel făcură cunoştinţă cu Dulău, primarul numit de partid în Petrova. Seara, comentând – ca de obicei – impresiile de peste zi, ajunseră la concluzia că nu vor avea probleme cu autorităţile nici de-acum încolo. Poate că tipul era cam orgolios şi egocentric, dar cei doi soţi ştiau că sunt destul de diplomaţi ca să şi-l apropie.

Aveau să constate însă că prima impresie a fost amarnic de înşelătoare şi s-o regrete pe fosta primăriţă – mai ales Bogdan, care era şi membru de partid. De unde înainte doar trecea lunar pe la comitetul comunal ca să-şi

achite cotizaţia – şi asta numai pentru că era conştiincios – acum trebuia să suporte şedinţe de partid duminica înainte de masă, fără să-şi prea poată permite să absenteze. Cu ierarhia în partid nu te puteai juca dacă n-aveai spate suficient de tare, şi primarul profita de aceasta ca să i-o plătească tânărului pentru că reuşise să i se împotrivească atunci când încercase să-şi extindă dominaţia asupra sectorului sanitar din comună. Medicii şi asistentele, spre deosebire de profesori de pildă, nu erau însă plătiţi de primărie, aşa că nu aveau nimic de împărţit unii cu alţii. Clădirea dispensarului era şi ea a Direcţiei sanitare, deci avea un statut ca de ambasadă. Doctorului Ardeleanu nu-i trebui mult să facă simţite – prin vorbe şi atitudine – toate acestea, căci nu suporta să ajungă la cheremul unui primar de comună, indiferent de poziţia socială la un moment sau altul. Pusese el la punct şi pe alţii mai răsăriţi când încercaseră să-l ia tare.

Localnicii nu erau nici ei mai mulţumiţi. La început se bucuraseră că plecase primăriţa care-i trădase, dar foarte repede au ajuns să vadă că individul adus în fruntea lor este un demn reprezentant al regimului. I-a atins unde-i durea mai rău, obligându-i să dea la stat cote tot mai mari de alimente. Confruntându-se cu şicanele şi adversitatea primarului, oamenii şi-au reamintit, vrând-nevrând, că sângele apă nu se face. Reconstituindu-i biografia din spusele lor, i-a fost şi lui Bogdan mai uşor să-i explice atitudinea.

Acest Dulău fusese nu cu mulţi ani în urmă primarul oraşului Vişeu-de-Sus. Dorind să promoveze în ierarhia de partid, a aplicat cu atâta zel „orientările şi indicaţiile” Marelui Stăpân, încât s-a făcut profund odios. De teama unor mişcări de proporţii mai mari, a fost dat jos din funcţie, lucru excepţional în acea vreme. (Trebuia să fii din cale-afară de nemernic sau de hoţ pentru ca partidul să se debaraseze de tine – asta când simţea nevoia să arate ţării şi lumii cât de receptiv este la nevoile şi nemulţumirile oamenilor.) Individul ajunsese ceva directoraş la o fabrică din oraşul pe care-l condusese, când răzmeriţa din Petrova

i-a oferit ocazia de a fi iarăşi în fruntea unei comunităţi. E drept că era doar o comună, dar ce conta? Important – ca pentru toţi cei cu un ego hipertrofiat şi bolnavi dacă nu sunt în prim-plan – era că putea din nou să comande şi să-şi facă mendrele, încercând să imite în mic ce făcea Marele Stăpân cu întreaga ţară. Atitudinea pe care o adoptase faţă de Petrova şi locuitorii ei nu se explica însă doar prin dorinţa de a-şi satisface setea de putere, ci şi prin aceea că visul lui era să ajungă iarăşi primar într-un oraş (de preferat Borşa, dar era bun la o adică şi Vişeul). Pentru asta era dispus să calce peste cadavre, închipuindu-şi că se va remarca la partid prin rezultatele în înăcrirea vieţii oamenilor, şi va fi cândva promovat.

Toate câte le aflase despre primar şi tot ce vedea zi de zi (şi care erau în ton cu cele ce se povesteau despre trecutul primarului) l-au dus pe Bogdan Ardeleanu la concluzia că partidul se răzbunase perfid, dar cu vârf şi-ndesat, pe petroveni, neputând ierta o umilinţă de asemenea proporţii. Câştigaseră ei menţinerea statutului de comună, dar de-atunci încolo aveau să-şi reamintească mereu că regimul îi are în vizor.

Era păcat de localnici că aveau iarăşi parte de necazuri, şi tânărul ajuns printre ei simţea profund nevoia să le fie alături, fiindcă refuza să-şi bage-n cap că lumea în care trăia era una în care tot ce era bun şi frumos în viaţă – dacă te luai după principiile universale ale moralei – era ignorat, batjocorit sau călcat în picioare. El încerca totuşi să nu devină inuman, fiind statornic în hotărârea de a rămâne un bărbat adevărat, aşa cum erau cei din romanele lui Al. Dumas-tatăl şi ale lui Karl May, care-i luminaseră copilăria. Fierbea când vedea ce face primarul, şi se simţea oarecum dator să-şi apere oamenii, deoarece ca doctor trebuia să se îngrijească şi de liniştea lor sufletească. În plus, oricât de bine s-ar fi integrat în comunitate, nu era născut în Petrova şi nu avea de gând să rămână pe veci acolo. Prin urmare trebuia să-i arate lui Dulău, în aşa fel încât acesta să ţină bine minte, ce poziţie are un medic faţă de un primar şi care este diferenţa

dintre Cluj şi Petrova, Vişeu sau Borşa. (Chiar şi pe vremea aceea, când se discuta peste tot – inclusiv în cercurile de aşa-zişi intelectuali – despre cât de ciubucari sunt doctorii, exista un soi de reţinere faţă de aceştia. Motivul era simplu: fie că voiau sau nu s-o recunoască, toţi ştiau că medicii sunt faţă de ceilalţi intelectuali cum sunt intelectualii faţă de restul populaţiei.)

Deşi abia aştepta să-l pună la punct aşa cum trebuie pe cel care tindea să abuzeze de funcţia sa, Bogdan Ardeleanu – prin structură – nu se putea hotărî să atace el primul. Confruntarea era însă iminentă, fiindcă – mai mult sau mai puţin subtil – cei doi medici clujeni dădeau semne că nu vor şi nu e prudent să fie asimilaţi cu petrovenii. Ca de obicei când te gândeşti intens la ceva, prilejul pentru conflict se ivi pe neaşteptate.

În ziua aceea era şedinţă cu toţi şefii de sectoare din comună, şi desigur că din partea branşei sanitare s-a dus colega mai veche. (Ileana şi Bogdan Ardeleanu acceptau fără discuţie ca ea să fie şefă pe linie administrativă, fiindcă scăpau astfel de nişte aspecte plictisitoare. Cât priveşte partea profesională, înţelegea singură că nu e cazul să se bage peste ei.) Se terminase de câtva timp programul de consultaţii şi cei doi soţi se retrăseseră în cameră, pentru prânz. Ileana era deja gata cu masa, iar Bogdan – care voia să savureze una din excelentele ciorbe pregătite de mătuşa Marişca – era încă în faţa farfuriei cu felul II, care se compunea – ca mai totdeauna – din cartofi prăjiţi şi şuncă din conservă. Totul părea că este în ordine, dar – ca din senin – s-au trezit în cameră cu colega lor, care s-a gândit să nu întârzie a le comunica o veste neplăcută, aşa că venise direct la ei. Le-a spus că, în cadrul şedinţei, primarul – criticând şi activitatea dispensarului, cum îi stătea bine unui lider din acea epocă, oricât de mărunt ar fi fost el – relatase că doctorul Ardeleanu neglijase un copil cu apendicită acută, care până la urmă ajunsese la Baia-Mare cu peritonită şi ocluzie intestinală. Unchiul copilului era într-o funcţie la judeţ şi făcuse mare tevatură. Astfel aflase şi primarul, şi – conform unei datini care nu ţinea

numai de regim – cu toţii voiau să lovească în cel mai slab.

Se vede însă că nu ştiau cu cine au de-a face. Bogdan îşi amintea exact de copilul acela, ca de altfel şi Ileana, aşa că ştia că nu greşise cu nimic. Se întâlnise cu copilul şi cu mama lui la intersecţia dintre uliţa dispensarului şi şosea, într-o vineri după-masă, când se porniseră în vizite. Femeia le-a spus că îl doare în partea dreaptă şi că are uneori greaţă. Soţii Ardeleanu s-au întors imediat din drum şi l-au consultat în cabinet. Nici nu s-au gândit să dea importanţă faptului că acesta urcase şi coborâse panta împreună cu ei, fiindcă era firesc să fie aşa. Foarte probabil că avea limbrici, şi medicul i-a spus mamei ce să facă, după care şi-a luat gândul de la caz. A doua zi dimineaţă, ea şi copilul fuseseră văzuţi plecând la Vişeu, dar nici asta nu era relevant. De multe ori petrovenii preferau să se ducă la medicii din spital, pe care-i considerau mai cu experienţă.

Trecuseră vreo două săptămâni de atunci, aşa că a fost foarte surprins când a auzit ce soartă avusese copilul. Ulterior avea să afle că fusese operat chiar în ziua în care se dusese la spital, de un chirurg care – nefiind practic niciodată treaz – se repezise cu diagnosticul şi cu intervenţia. Probabil că şi operaţia se făcuse sub influenţa alcoolului, ca şi îngrijirile post-operatorii, aşa că nu era de mirare unde se ajunsese. Îi era milă de copil, dar cu niciun preţ nu putea suporta să fie scos ţap ispăşitor. Se simţea sfredelit până în străfunduri, aşa că se hotărî să acţioneze fără mănuşi şi să-i arate primarului unde îi este locul.

Lăsă mâncarea pe jumătate terminată în farfurie şi – fără să aştepte să plece colega din cameră – îşi luă paltonul direct peste cămaşă şi se repezi la primărie. În anticamera primarului era multă lume, dar trecu printre toţi, abia aruncându-le un salut, şi aproape se năpusti în birou. Au încercat unii să-l întrebe ce doreşte, dar au văzut că nu se putea discuta cu el în acel moment. (Umbla cu capul mai aplecat decât de obicei şi arunca priviri semnificative pe sub sprâncene, aşa că aducea cu un taur înfuriat.)

După ce bătu la uşă – mai mult de formă, fiindcă n-a

aşteptat să i se răspundă – se proţăpi drept în faţa primarului, fără să acorde nicio atenţie secretarei acestuia, după care îl luă direct:

— Domnule primar, aţi auzit de calomnie?

Dulău nu se aştepta la acest atac frontal şi ştia bine – ca şi Ardeleanu, care-şi pregătise cu grijă confruntarea cu cel care se întinsese mai mult decât îi era plapuma – că măcar teoretic calomnia şi pedeapsa pentru ea figurau în Codul penal. Surprins şi înfricoşat – aşa cum erau toţi reprezentanţii regimului când îi luai tare şi pe nepregătite (şi se văzuse asta de curând) – primarul încercă să câştige timp:

— Tovarăşu' medic, să dăm telefon la Baia-Mare, să vedem care-i situaţia.

— Bine, să dăm, deşi nu văd ce legătură are asta cu mine. Eu l-am consultat pe copil – şi am martori – şi ce s-a întâmplat mai departe nu mă priveşte.

A urmat o convorbire destul de lungă cu spitalul, din care s-a putut deduce că starea copilului era încă gravă. Nu se lăsă însă impresionat de teatrul jucat de primar, fiindcă atunci când era convins că avea dreptate mergea până-n pânzele albe, fără să-i pese ce gândesc sau ce spun cei din jur. De aceea nu se osteni să-i explice celui din faţa lui toată tărăşenia cu acest copil, cu atât mai mult cu cât îşi însuşise zicala franceză care spunea că un om care se justifică de fapt se acuză. În schimb îi aminti că are un unchi cu pondere la judeţ, şi Dulău dădu încă o dată înapoi, ştiind exact cine era – şi, mai ales, cine putea fi – unchiul Petru.

Deşi era sigur că aşa-zisul său interlocutor nu va uita cum a fost pus la punct de cineva mult mai tânăr, deci va căuta să se răzbune prin orice mijloace, Bogdan ieşi pe deplin liniştit de la primărie. Se gândea că va avea oarecari inconveniente dacă acest copil murea, dar îşi repeta a suta oară că n-avea ce să-şi reproşeze – tocmai el, care era autocritic până la exces. Cu atât mai puţin puteau alţii să se lege de el, fiindcă le-ar fi închis gura imediat. (Chiar dacă toată ţara era în paragină, între medicina din

Cluj şi cea din Vişeu exista diferenţa din toate celelalte domenii.) Din fericire, şi în acest caz a triumfat binele, ca şi atunci când fusese în dificultate prietena lor Cora: băiatul s-a întors acasă perfect sănătos.

Mult mai târziu, mergând în vizită la un bolnav, medicul petrovean de conjunctură avea să afle că în ziua aceea de pomină fusese „lucrat” de colega lui, din invidie. Fiica bolnavului îi povesti pe drum ce se întâmplase de fapt la şedinţă, unde participase şi ea. Când se adusese vorba despre dispensar, toată lumea strigase (dacă tot era obişnuită să-şi clameze drepturile): „Ne-am săturat de «domnişoara»! Să rămână doctorii din Cluj!”

Abia atunci a înţeles el de ce „domnişoara” renunţase să se dezbrace şi să mănânce ca să le povestească despre şedinţă, chipurile din solidaritate. De fapt, primarul evitase să-l agreseze cu brutalitate, dar nu regreta absolut deloc că îi dăduse o lecţie, chiar în aceste condiţii.

XXI

Una din puţinele zile cu adevărat frumoase petrecute de Bogdan Ardeleanu în Petrova a fost o duminică de sfârşit de februarie. Era absolut singur în dispensar, într-o linişte nu numai exterioară. Terminase obişnuitul prânz, cu supă din plic sau gătită de îngrijitoare pe mai multe zile, şi cartofi cu şuncă din conservă[74], şi încerca să studieze în cabinetul de consultaţii, unde i se părea mai cald. Deodată simţi că lumina este mult mai puternică decât de obicei. Ridică ochii de pe carte şi văzu – practic pentru prima dată de când ajunsese acolo – un cer albastru şi un soare adevărat.

După trei luni de negură, cer plumburiu şi zăpadă, era normal să se entuziasmeze în faţa reînvierii naturii. (Când s-a ridicat şi s-a uitat pe geam, a văzut că soarele era atât de puternic încât topise zăpada de dincolo de uliţa dispensarului, şi putea vedea iarba proaspătă. E drept că era mai mult noroi, dar şi acesta îl bucura, fiind un semn că gheaţa se topise bine de tot.) Totuşi, chiar şi atunci

74 O fi plictisitor să repeţi un lucru, deci e uşor de închipuit ce însemna să şi mănînci.

când trăia ceva cu intensitate, se străduia să păstreze un minimum de gândire raţională. Prin urmare, ştiind că examenul de secundariat era mai mult o Fată Morgana şi că oricum sănătatea sa – sufletească, în primul rând – era mai importantă decât un fel de joc de loto, dar în care şansele nu erau tocmai egale (cum devenise concursul de intrare în specialitate), Bogdan se hotărî să iasă la plimbare.

În centrul satului nu încăpeai de lume. Erau mai ales tineri, care înlocuiau tradiţionala horă cu plimbarea şi cu o prăjitură şi un suc la cofetărie. Fiind la o vârstă la care era firesc să se bucure din plin de sănătate, nu acordară nicio atenţie celui care trecea agale printre ei. Acesta se bucura că era aşa, fiindcă saluturile tot la doi paşi l-ar fi întrerupt din meditaţie. Se gândea că i se confirmă încă o dată că omul nu este făcut să trăiască în întuneric – nici la propriu, nici la figurat. Măcar asta nu putea face Marele Stăpân: să oprească în loc natura. Primăvara fusese dintotdeauna – şi avea să rămână aşa – anotimpul reînvierii, în primul rând pentru că era mai mult timp în care soarele lumina existenţa celor care de multe ori nu-şi dădeau seama că depind total de el.

Încântat de transformarea naturii, Bogdan îşi prelungi plimbarea până la lăsarea serii. Merse şi în Crasna, căci simţea nevoia să exprime ce simţea, şi altundeva n-avea unde s-o facă. Era deja un obişnuit al casei la gazdele prietenei lor Cora, ca să nu mai vorbim de cea care stătea acolo, şi se gândi că ar fi nimerit să se afle între apropiaţi în această zi deosebită. Şi în Crasna oamenii ieşiseră în număr mare, dar aici erau la plimbare şi cei trecuţi de adolescenţă. La bufet se putea consuma şi afară, şi tânărul clujean a remarcat din mers, cu un zâmbet îngăduitor – determinat nu numai de atmosferă – că femeile beau bere din sticlă, lucru pe care nu l-ar fi putut concepe nimeni în lumea din care fusese rupt.

A fost întâmpinat aşa cum se aştepta în casa unde stătea colega lui. Gazdele erau ucraineni şi trăiau după ritul ortodox vechi, ceea ce pe Bogdan nu putea decât să-l

bucure, fiindcă sărbătorise de două ori Crăciunul. (Oricum, „Crăciunul bătrân”, cum îl numea toată lumea, era sărbătoare şi pentru cei care se conformaseră calendarului occidental, deoarece coincidea cu Sf. Ion.)

Era totuşi sfârşit de iarnă, chiar dacă mult mai timpuriu decât erau obişnuiţi localnicii. (Mulţi dintre ei i-au mărturisit asta celui care trăise prima iarnă printre ei, şi atunci acesta a putut uşor să-şi explice de ce erau atât de mulţi pe uliţe.) Îşi dădea şi el seama de acest lucru, şi simţi că – oricât de plăcută i-ar fi fost şederea – trebuia să se întoarcă unde avea să doarmă, căci focul în sobă mai trebuia făcut multă vreme. În drum spre Petrova a putut percepe – dacă mai era nevoie – că frigul se lasă mai devreme decât întunericul.

O astfel de zi nu putea fi întreagă decât după o convorbire cu cei dragi. Deşi ştia că Ileana nu va vibra ca şi el când îi va povesti că a venit primăvara şi în nord, ţinea neapărat să-i împărtăşească impresiile. Făcea asta mai mult pentru el, căci nu se punea problema să dea creşterea copilului în oraş (unde trebuia să-i fie locul) pe nişte peisaje frumoase.

XXII

Toţi cei din Petrova – localnici sau stând acolo prin forţa împrejurărilor – credeau că acea zi de duminică fusese doar o întâmplare şi că iarna avea să revină, dar, din fericire, n-a fost aşa. Cerul şi-a reluat culoarea obişnuită, dar gerul şi zăpada nu au mai revenit. („Gearul”, cum îl numeau localnicii, era cu adevărat serios, fiind departe de ce s-ar fi numit ger în Cluj. Dacă făcea imprudenţa să plece fără izmene lungi, mai ales noaptea, Bogdan Ardeleanu simţea după un minut că prinde ţurţuri pe părul de pe picioare.)

Într-una din aceste zile de început de martie, pe acelaşi Bogdan îl aştepta o încercare grea: trebuia să meargă la un sugar chiar pe dealul Hera, şi avea de făcut până acolo peste 7 kilometri. Se porni cu curaj pe şosea, făcând tot timpul semne la camionagii, în speranţa că va fi scutit de cea mai mare parte din drum. Aceştia însă nici nu

se gândeau să oprească, după ce priveau din mers la ţinuta lui. Era îmbrăcat cu paltonul moştenit de la bunicul lui (transformat dintr-o manta militară), cu blugi şi cu cizme de cauciuc. Pe cap avea o căciuliţă cu un mic pompon, pusă în stil „cocoş", ca să nu mai vorbim de faptul că se vedea clar că nu era de-acolo, după mustaţă şi cioc. La început se enervă că niciun şofer nu vrea să-l ia, dar apoi îi înţelese şi se resemnă.

Când ajunse la căsuţa unde era sugarul care tocmai ieşise din maternitate, se gândi că numai Dumnezeu poate ajuta ca micuţul să rămână sănătos până la 1 an, ca să nu aibă ei probleme. Locuinţa era din lemn, desigur fără electricitate sau apă curentă, dar asta nici nu conta atât de mult cât condiţiile insalubre. Murdăria din casă şi culoarea rufelor – inclusiv a cârpelor în care era învelit sugarul – nu era ceva nou pentru tânărul medic, care făcuse destule vizite la domiciliu. Scrupulos cum era, şi-ar fi dorit ca bebeluşii să crească în alte condiţii, dar se gândi că şi generaţiile dinainte crescuseră tot aşa, şi cam toţi aveau o energie şi o forţă fizică de invidiat. Bine măcar că mama avea lapte, căci era greu de crezut că ar fi venit la dispensar după lapte praf, oricât i-ai fi spus, şi i-ar fi dat copilului din primele zile lapte de vacă (evident, nici măcar diluat cu apă). El îşi făcu datoria: îi spuse mamei ce avea de spus şi îi lăsă medicamente de strictă necesitate. O porni voiniceşte înapoi cât putu de repede, sperând să apuce să-şi ia prânzul la o oră cât de cât normală. Ştia că la dispensar este control de la spital, dar de asta îi păsa mai puţin. Se îndoia că respectivii vor întreba de el, şi prefera să nu-i întâlnească la întoarcere, căci cine ştie ce le-ar fi trântit în faţă, mai ales la oboseală şi la nervi. În timp ce el făcea 15 kilometri ca să-şi facă datoria de a vedea un sugar de care practic nimănui nu-i păsa (dar la o adică era un bun pretext de a face rău unui medic la începutul carierei şi chiar de a i-o afecta pentru totdeauna), cei care făceau controale procedau ca peste tot: se încruntau puţin şi căutau nod în papură, după care se înmuiau cu mâncare şi băutură (eventual şi la pachet).

Când ajunse în faţa şcolii şi văzu borna kilometrică, simţi că nu-l mai ascultă picioarele, după ce venise pe jos şi la întoarcere. Se gândea cu groază că va mai trebui să treacă pe lângă o bornă înainte de a o lua la dreapta spre dispensar. Îşi propuse să nu cedeze şi se sugestionă cu ideea că se apropie de centru. Ca să-i fie mai uşor, îşi împărţi drumul în etape: până la primărie, până la căminul cultural şi bufet, şi apoi până la dispensar. Pas cu pas, îşi atinse ţelurile. Când ajunse în faţa bufetului, toată oboseala îi dispăru parcă dintr-odată, făcând loc iritării: din faţă veneau cei care fuseseră în control, care se grăbeau să intre în local. (Se vede că nu le ajunsese ce primiseră la dispensar.) Se salutară scurt, şi le dădu de înţeles că n-are ce să stea de vorbă cu ei. Era revoltat când se gândea că fuseseră omeniţi cu de toate, în timp ce el şi soţia lui erau nevoiţi să-şi aducă gem şi conserve de la Cluj – asta ca să vadă pe piele proprie cât de darnici erau petrovenii. (Mai aduceau ei ouă, cartofi sau fasole boabe, dar numai rar şi cu ţârâita.) Era profund nedrept ca nişte angajaţi ai unui spital dintr-un fund de ţară să facă pe grozavii, în timp ce unul căruia nu foarte de mult îi trimiteau bolnavi să fie acum un oarecare în faţa lor. Tot ce se putea spera era să treacă acele vremuri de coşmar şi să triumfe esenţa în faţa aparenţei. Numai cu aceasta se putea mângâia Bogdan Ardeleanu, care vedea încă o dată că este croit din altă stofă decât cei care îi erau pe moment ierarhic superiori, când îi vedea că nu se jenau să bea într-un bufet comunal, ceea ce el n-ar fi făcut în ruptul capului. (A păţit-o chiar nevinovat: într-o seară a intrat să-şi cumpere chibrituri, şi cineva venit la consultaţie înainte de a ajunge el la dispensar „a avut grijă” să-i spună soţiei: „L-am văzut pe dl. doctor la bufet”.

Această zi – în care se împlineau 5 ani de când Ileana şi Bogdan stătuseră pentru prima dată de vorbă mai îndelung – avea să fie în continuare interesantă. Imediat ce-şi terminară somnul de după-amiază, cei doi tineri auziră bătăi puternice în uşa camerei lor. Li se spuse că sunt invitaţi la căsătoria religioasă a moaşei. (Era a doua

căsătorie, cu un tip care mai fusese şi el însurat. Stătuse destulă vreme singură – ca şi el de altfel – aşa că era de înţeles că vor să-şi ofere sprijin unul altuia, mai ales că se apropiau de 50 de ani.) Ileana nu era prea încântată, dar soţul ei nu putea concepe să refuze o astfel de invitaţie, căci ar fi fost nu numai nepoliticos, ci aproape inuman. Prin urmare, puseră pe ei tot ce aveau mai decent în acel moment. (Bogdan nu-şi adusese cu el niciun costum, şi nici cravată, fiindcă nu-şi pusese problema că ar avea nevoie de aşa ceva acolo.)

Ajunşi la biserică, au văzut că toată lumea îi aşteaptă. Tânărul se miră puţin, dar se gândi că o fi vorba de consideraţia ce li se acordă unor doctori, mai ales că sunt dintr-un oraş mare. Toţi se uitau la ei într-un anume fel, dar şi acest lucru putea fi explicabil prin întârzierea lor, pentru care se scuzară. După ce intrară în biserică, împreună cu tot alaiul, Ileana a fost prima lămurită asupra a ceea ce văzuseră la intrare, căci se trezi în mână cu o lumânare mare. Moaşa nu suflase niciun cuvinţel înainte, probabil pentru ca soţii Ardeleanu să nu se agite pentru cadouri şi altele care intră în îndatoririle naşilor. Era destulă onoare pentru ea dacă tinerii clujeni acceptau să o cunune, şi făcuse în aşa fel încât să nu mai lase loc pentru refuz. Oricum nu s-ar fi pus problema de aşa ceva, fiindcă lui Bogdan îi surâdea ideea de a nu fi trecut prin Petrova ca raţa prin apă. Acum se crea o legătură sacră, cel puţin pentru el, care era pătruns de faptul că în engleză termenul de „naş” este echivalent cu „părinte întru Domnul”[75]. Era cu atât mai deosebit cu cât naşii erau cu vreo 20 de ani mai tineri decât finii.

Ceremonia religioasă i-a impresionat pe surprinzătorii (şi surprinşii) naşi mult mai puţin decât gestul moaşei, cu care fusese de acord şi mirele, deşi îi vedea atunci pentru prima dată. Slujba trebuia să fie ortodoxă, desigur, dar a fost deosebită de alte cununii la care luaseră parte, inclusiv ca eroi principali. Lui Bogdan îi veni atunci ideea că preotul din sat este dintre greco-

75 “Godfather”. Firesc, „fin“ se spune “godson“, etc.

catolicii care abjuraseră, şi bănuiala i se confirmă, fără mare plăcere din partea celor din jur. Îşi dădu seama că atinsese un punct sensibil într-un moment nepotrivit, aşa că nu mai insistă. În fond, şi el fusese cununat de un asemenea preot, fiindcă dorise să se căsătorească româneşte. (Era el greco-catolic prin botez, dar n-ar fi acceptat să meargă la o biserică romano-catolică – aşa cum făceau mulţi din cei de-un rit cu el – fiind foarte naţionalist. Copilul şi-l botezase greco-catolic, asta fiind dorinţa tatălui său – dar acasă şi cu un preot care nu abjurase, ci preferase să facă închisoare şi apoi să aibă un serviciu obscur.)

Din fericire, cununia religioasă n-a durat mult, şi s-a trecut la partea plăcută: o mică petrecere în casa celei cunonate. Bine că au fost duşi şi aduşi cu maşina, fiindcă naşului numai de mers pe jos nu-i mai ardea. Seara se gândi că totuşi soarta nu este chiar aşa de rea cu el, din moment ce o zi care începuse atât de greu s-a încheiat atât de vesel şi – s-ar putea spune – impresionant.

XXIII

Căsătoria moaşei a fost un eveniment deosebit pentru cei doi soţi Ardeleanu doar pentru că s-au văzut într-o postură specială şi onorantă. Altfel, prilejuri de ieşit în lume erau destule. Au început cu lăsata Secului[76] de Paşti, în casa directorului şcolii. Atunci au aflat şi ei – care nu aveau cum să cunoască toate datinile, fiindcă la oraş erau trecute cu vederea – că ajunul intrării în postul Paştilor sau al Crăciunului este un minunat prilej pentru români de a mânca şi a bea pe rupte, chipurile pentru că multe zile de-atunci încolo nu aveau să mai facă aşa ceva. Important era că se găsise pretextul pentru o nouă întâlnire, în care cu toţii să se înfrupte din excelenta ţuică a casei Novăcescu şi din bunătăţile puse pe masă (care le făceau cu ochiul mai ales celor doi tineri). Din toată societatea de acolo, unul singur nu bea alcool: medicul veterinar. Ştia el de ce: gurile rele spuneau că în trecut abuzase de băutură şi tutun, fiind pus în situaţii penibile.

76 Acolo se zicea „Lăsarea de Sec“.

Cu ajutorul soţiei, care era fiica preotului din sat, reuşise să se lase de ambele „distracţii”, motiv pentru care Bogdan îl admira. Mai greu era când se ducea să se uite la fotbal în casa veterinarului – singurul din centru care avea televizor în culori – căci nu putea să fumeze decât în pauză. (Bineînţeles că era servit doar cu cafea sau eventual cu apă minerală.)

Se ţineau nu numai sărbătorile creştine, ci şi cele laice. (Probabil şi subconştientul îi îndemna pe oameni să caute tot timpul prilejuri de relaxare şi distracţie, în condiţiile în care trăiau.) De 8 Martie, Ileana Ardeleanu şi soţul ei se aflau în vizită la Crasna, fără să se gândească la semnificaţia zilei. Cu timpul văzură că se umple camera în care stăteau de poveşti. Atmosfera se încălzise repede, fiindcă ţuica nu lipsea nici acolo, şi – la un moment dat – unul din invitaţi se gândi să danseze, fiindcă văzuse nişte casete pe o policioară. Casete erau, dar casetofon nu. Atunci Bogdan se oferi să aducă el casetofonul primit cu mulţi ani în urmă, când părinţii şi bunicii lui dinspre mamă fuseseră în R.F.G. Drumul dus-întors pe jos până la dispensarul din Petrova ar fi ţinut destul de mult, şi tânărul se gândea cu reţinere la aceasta. Când căuta soluţii, făcea asocieri deseori surprinzătoare, aşa că îi sări în ochi bicicleta gazdei. Ştia că nu se mai urcase de mult pe o bicicletă, dar – cu euforia dată de păhărelele băute şi de perspectiva unei seri cu dans – i-o ceru proprietarului. Acesta se cam codi, dar i-o dădu destul de repede. Conştient că trebuie să aibă grijă de un lucru care nu-i aparţine, „sportivul” ad-hoc simţi dintr-odată că se risipeşte influenţa „euforizantului” asupra sa şi pedală voiniceşte până la dispensar şi înapoi. (Pe ulicioară nu s-a încumetat să urce sau să coboare pe bicicletă, căci îşi cunoştea limitele.) Până la urmă s-a simţit mulţumit şi răsplătit prin faptul că a fost o petrecere reuşită, care a ţinut până către miezul nopţii.

Spre sfârşitul lunii martie au fost invitaţi şi la o nuntă. Lui Bogdan Ardeleanu – amator de experienţe noi şi de cunoaşterea cât mai largă a vieţii comunităţii din care

se putea spune că face parte – i s-a părut interesant că petrecerea s-a desfăşurat noaptea, şi nu cum era el obişnuit. (În oraşe, toate localurile trebuiau să se închidă la ora 10 seara, pentru ca nu cumva oamenii să se simtă bine prea multă vreme sau să le dea nesomn celor care-i supravegheau pas cu pas. Şi programul televiziunii se termina tot la 10, fiindcă „oamenii muncii" trebuiau să fie apţi pentru roboteală. Asta nu era mare pagubă, căci oricum vedeai practic numai emisiuni care proslăveau conducătorul sau care redau „marile succese din economie".)

Nunţile se ţineau la căminul cultural, dar petrecerea începea cu mult înainte. Alaiul mirilor traversa cam tot satul, iar starostele avea în mână sticle de jumătate de litru pline cu ţuică, din care le dădea să bea celor cu care se întâlnea. Doctorul trebui să ia şi el o înghiţitură, căci n-avea cum să refuze, şi îşi învinse reţinerea gândindu-se că este vorba de alcool tare. Mai important pentru el era că putea să vadă cu ochii lui datinile de la ţară, despre care doar citise. Se dispunea când urmărea cum îşi fac nuntaşii simţită prezenţa în tot satul, cu strigături şi muzică de ceteri şi tobe.

Când să se aşeze la masă, a constatat cu surprindere şi jenă că mai toţi bărbaţii – cu excepţia bătrânilor, care nu-şi părăseau portul tradiţional – aveau costum şi cravată. Stătu el cât stătu, dar ca pe ace, aşa că până la urmă se simţi nevoit să împrumute măcar o haină şi o cravată.

Norocul a fost că fiul unei asistente (şi soţul alteia), care şi stătea aproape, avea cam aceleaşi măsuri cu el. În câteva minute îşi găsi ce-i trebuia şi reveni în sala unde era cheful, mult mai relaxat. De-acolo încolo şi-a putut permite să savureze ce era pe masă şi să se dispună bine, făcând abstracţie de tot ce detesta, aşa cum îşi impunea din când în când. La un moment dat se gândi să-şi joace nevasta, plictisindu-se să stea pironit pe scaun, după ce se înveselise. (Erau toate genurile de muzică, dar era firesc să predomine cea din partea locului.) Ea a refuzat la început, temându-se să nu se facă de râs, căci desigur că

niciunul nu ştia să joace, dacă nu făcuseră asta niciodată. El era însă de părere că petrovenii vor aprecia, mai mult decât tehnica şi stilul, intenţia clujenilor de a se apropia de ei. Aşa a şi fost, şi destul de repede au găsit şi parteneri care să-i iniţieze în dansurile de prin partea locului. Distracţia a continuat până spre dimineaţă, ceea ce nu putea decât să-l bucure pe tânărul Ardeleanu, care – făcând permanent asocieri în minte – se gândea la poezia lui Coşbuc, tot despre o nuntă. Chiar dacă – odată cu trecerea timpului – era firesc să se lase lâncezeala şi mai ales bărbaţii trebuiască să iasă la aer curat, era încă destul de vioi când cerul începu să se lumineze. Nu-i era somn deloc, dar – cum toată viaţa dorise să facă numai ce se cuvenea – îşi zise că e momentul să plece. Ileana nu aşteptă să-i spună de două ori ce gândea, fiindcă se vedea că simţea nevoia să se culce. Desigur că adormi imediat ce se puse în pat, dar nici soţul ei nu mai apucă să reflecteze multă vreme la această noapte deosebită.

Odată cu primăvara au început şi meciurile de fotbal, care-l deconectau pe Bogdan cu atât mai mult cu cât acum le urmărea în grup, cu inerentele „stimulente” şi comentarii. Într-o seară, însă, a avut o surpriză neplăcută. Era meciul Grecia – România, şi fusese invitat la unul din cumnaţii directorului. Pe când se instalaseră cu ţuica şi ţigările în faţă, constatară că ai noştri joacă în echipament roşu, iar grecii – în albastru. Desigur că gazda avea televizor alb-negru, ca aproape toţi pe vremea aceea, aşa că au fost nevoiţi să aleagă între o atmosferă relaxată şi urmărirea fără efort a meciului, ceea ce însemna să se auto-invite la televizorul în culori al veterinarului. Celălalt medic era atât de pasionat de fotbal, mai ales când juca echipa naţională, încât îi trase după el pe convivi. E greu de spus câtă plăcere le făcea celor vizitaţi de nevoie să se trezească pe cap cu vreo 5 bărbaţi pe la 10 seara, dar cert este că şi ei se uitau la meci, aşa că subtilităţile legate de manierele elegante au fost lăsate la o parte. (Un alt meci văzut în casa medicului veterinar avea să fie prilej de iritare şi mai mare pentru omologul său, dar acesta din

urmă şi-a făcut-o cu mâna lui, fiindcă voia neapărat să vadă în culori cum Steaua se califică a doua oară în 3 ani în finala Cupei Campionilor Europeni. Pe lângă abţinerea de la fumat – băutura era doar „frişca de pe tort” – a trebuit să suporte şi compania primarului, pe care – firesc – îl curtau toţi cei care ştiau că vor rămâne acolo pentru totdeauna.

Împrejurările făcură ca fotbalul să nu fie urmărit numai la televizor. Echipa locală juca în campionatul judeţean şi – ca să fie condiţii regulamentare – trebuia să asigure un medic la meciurile „acasă”. Acesta nu putea fi altul decât singurul bărbat dintre cei trei de la dispensar, aşa că duminica după-masa apăru o nouă distracţie, de data asta în adevăratul sens al cuvântului. Improviză o trusă medicală într-o geantă veche, dar ştia că nu are auxiliarul esenţial al unui medic sportiv: spray-ul anestezic. De aceea îşi pregăti nişte seringi, ca să injecteze direct în muşchi anestezicul, dar – din fericire – nu a fost niciodată nevoie. Din când în când mai cădea câte un jucător şi medicul sportiv de conjunctură alerga către el, întru deliciul mulţimii (exprimat zgomotos), dar se ridica singur.

Ce-i plăcea mai presus de toate celui care, ca vechi iubitor al fotbalului, găsea o oarecare plăcere în a vedea un meci chiar de acest nivel, era că terenul din spatele gării avea o uşoară pantă, aşa că se înţelegea de la sine că una din echipe era avantajată. Noroc că – per ansamblu – era echitabil, cu schimbarea terenurilor la pauză.

A avut ocazia să fie şi simplu spectator, la un meci din Cupa României, când s-a dus în plimbare la Vişeu împreună cu inginerul agronom. Deşi s-a mirat, şi într-un fel s-a bucurat, că echipa locală i-a învins pe cei de la Gloria Bistriţa (care era atunci în Divizia B), acea zi avea să-i rămână în minte prin altceva.

Înainte de meci, se aşezară la o bere în singurul restaurant din orăşel. Veni la ei un cunoscut de-al agronomului, şi acesta se grăbi să facă prezentările: „Uite, ăsta-i medicul uman de la noi”. De aici se putea deduce

uşor că „doctorul” era veterinarul, căci oamenii acordau mai multă atenţie animalelor decât sănătăţii lor sau a copiilor. Cu această mentalitate, evitarea mortalităţii infantile – obsesia celor care voiau să plece de la ţară – devenea într-adevăr o aventură.

XXIV

Dacă în privinţa petrecerii timpului liber apărea veşnic ceva nou, activitatea profesională era cam aceeaşi, şi părea că nimic nu va sparge această monotonie. Mai încercau ei să înveţe ceva, dar cu tot mai puţină tragere de inimă, fiindcă deveneau tot mai convinşi, pe măsura trecerii timpului, că nu va fi nici vorbă de secundariat în acel an. Intraseră deja în rutină, deoarece pacienţii erau tot copii, mai ales mici, şi bătrâni (mai rar). Motivele pentru care se prezentau erau şi ele banale: răceli la cei mici şi „tensiune mare” sau dureri în articulaţii la cei de vârstă înaintată. Se străduiau să-i examineze şi să-i trateze corect, dar copiilor în scutece trebuiau să le dea antibiotice cu ghiotura, ca să împace şi capra şi varza. (Dacă ar fi murit vreun sugar dintr-o pneumonie – ceea ce era perfect posibil, având în vedere cum erau îngrijiţi – primul lucru pe care l-ar fi verificat cei de la spital ar fi fost dacă micuţul primea antibiotice. La câtă medicină ştiau, era practic imposibil să le explici cum devine cu administrarea acestui gen de medicamente. Adevărul este că şi în lumea civilizată se făcea abuz de antibiotice – deşi specialiştii în domeniu atrăgeau atenţia asupra faţetelor negative ale acestui mod de tratament – şi consecinţele începeau să se vadă.)

Dincolo de problemele de principiu, era vorba şi de lupta pentru clientelă. Mamele voiau neapărat să primească antibiotice pentru copii, de preferinţă injectabile, căci era înrădăcinată la ţară convingerea că un medicament care nu doare când îl iei nu are efect. Profitând de aceasta, şi simţind că îi fuge pământul de sub picioare, colega lor se hotărî să-i saboteze, după cum aveau să afle mai târziu. Când consulta unul din ei, cea de-a treia doctoriţă stătea în cabinetul asistentelor, pe unde

obligatoriu treceau mamele, ca să li se dea medicamente sau să se facă injecţii copiilor. Controla reţetele celorlalţi doi şi imediat îi spunea femeii care intrase cu copilul: „Porcăria asta ţi-a dat-o? Las că-ţi dau eu ceva mai bun!”. În majoritatea cazurilor figura reuşea, şi Româna se alegea şi cu ceva în buzunar. Şi asta era o problemă, încă mai mare decât concurenţa pe plan profesional: petrovenii erau zgârciţi şi preferau pe cei care nu cereau nimic, aşteptând ca ei să fie mulţumiţi de felul cum au fost serviţi. Desigur că soţii clujeni au aflat repede cum îi „lucrează” aşa-zisa colegă, fiind mai apropiaţi de asistente, dar nu au putut reacţiona în niciun fel, dacă nu au surprins-o asupra faptului. (Încă o dată se dovedea că nu erau oamenii vremurilor, dacă se ghidau după principiile de drept anglo-saxone, dar acestea erau mai presus de loc şi de timp.)

Totul mergea pe acelaşi făgaş până când, într-o dimineaţă în care consulta doctoriţa Marian, se auziră brusc urlete de dincolo de pârâiaşul din spatele dispensarului. Bogdan n-a acordat la început nicio atenţie acestor urlete, văzându-şi mai departe de tăiatul lemnelor din magazie. (Deşi era aproape luna aprilie, încă erau nevoiţi să facă foc în sobă. Cei de la spital sau de la primărie nici nu se gândeau însă să le mai dea buşteni de calitate, ba chiar le atrăgeau atenţia că era ilegal să folosească lemnele dispensarului pentru camerele lor. În aceste condiţii, era clar că trebuia obţinut tot ce se putea din cioturile de la tăierile dinainte. Pe lângă că erau noduroase, aceste bucăţi de lemn erau şi uscate, fiind acolo din toamnă, aşa că nu era tocmai uşor să le despici. Pentru tăietor era totuşi o destindere, fiindcă îl mai abătea de la gânduri, ba chiar uneori îl amuza să-şi imagineze că dă cu toporul în Marele Stăpân şi acoliţii lui.)

Când auzi că din dispensar se răspunde pe acelaşi ton ridicat (lucru care iarăşi îl distra, fiindcă îşi zicea că femeile din sat nu mai au nevoie de telefon, dacă urlă de se aude de pe un deal pe altul – şi asistase la asemenea scene de destule ori), tânărul Ardeleanu se întoarse totuşi spre locul de unde veneau strigătele. Imediat văzu pe una din

asistente – sora farmacistei – luând-o la goană spre căsuţa în faţa căreia era femeia care începuse să ţipe. Asistenta se întoarse la dispensar în câteva clipe, cu un bebeluş în braţe, şi urmată de două femei foarte agitate. Fără să aştepte să-l cheme cineva, a intrat şi el în clădire, căci presimţea că e ceva deosebit.

Ajuns în cabinetul de consultaţii, văzu că toate femeile – inclusiv doctoriţa de serviciu – se agită în jurul patului pe care se puneau bolnavii. Îşi făcu loc într-o clipă şi se îngrozi în faţa a ce-i era dat să vadă: un sugar care nu mai respira şi era deja alb la buze. (Bine-ar fi fost să fie măcar vânăt la buze şi la unghii, căci atunci tot mai erau speranţe, se gândea el, dar chiar şi aşa trebuia să încerce ceva.) S-a apucat imediat să-i facă respiraţie artificială copilului, sperând într-o minune. O auzea doar cu jumătate de ureche pe colegă spunând „E mort!”. Se întoarse totuşi spre ea:

— Taci, tu! Vrei s-o încurcăm cu toţii?

Între timp coborâse şi Ileana în cabinet, atrasă de gălăgie, dar şi bebeluşul începuse să mişte câte ceva, ceea ce-l făcu pe reanimator să îşi îndrepte încă o dată gândurile şi recunoştinţa spre Cel de Sus. După ce a fost sigur că foarte tânărul lui pacient şi-a reluat cât de cât respiraţia, se întoarse cu o figură câtuşi de puţin deschisă către grupul de femei:

— Ce-ai făcut cu el? – o întrebă pe mamă.

— A fost în tratament cu bronhopneumonie. – răspunseră în cor asistenta, doctoriţa şi vecina.

— Şi?

— Şi – zise mama – de la o vreme am văzut că este mai bine şi n-am mai vrut să-l chinuiesc. (Era clar – chiar fără să fie convins că el sau soţia lui nu văzuseră niciodată copilul – cine îi recomandase tratamentul.)

— Câte zile ţi-a spus domnişoara doctor să faci tratament?

— Măcar 7.

— Şi câte ai făcut?

— Trei.

— De când se simte mai rău şi nu mănâncă?

— De azi-dimineaţă, dar am crezut că-i trece.

— Cât timp are? (abia atunci îi veni în minte să întrebe asta)

— Trei luni.

Interveni vecina:

— Am fost până la ei pentru altceva, şi am văzut că ea şi soacră-sa se uitau la copil, care stătea în leagăn şi nu mai sufla, şi altceva nu făceau decât se jeleau. Atunci am chemat repede asistenta.

— Bine ai făcut! – zise Ardeleanu din toată inima. Dacă nu erai dumăta (prinsese deja graiul local), era năcaz mare.

Medicul făcea interogatoriul cu un ochi la copil, şi constata cu un sentiment imposibil de descris că respiraţia şi culoarea îi revin. Ca să fie norocul şi mai deplin, nu mai trebuia să cheme Salvarea de la Vişeu, căci maşina lor era într-o curte, la stradă. Îi spuse soţiei sale să supravegheze copilul până s-a repezit în cameră după acte, iar apoi i-l dădu în braţe şi fugiră cu toţii la maşină.

Deşi vremea era încă rece, gheaţa şi zăpada dispăruseră de mult, aşa că se putea goni. Deschiseseră geamurile pe ambele părţi, chiar dacă nu le era tocmai cald, fiindcă Bogdan se gândea să-i facă măcar aşa oxigenoterapie micuţului pe care-l transporta. Ca dovadă că această metodă – mult spus empirică – a fost eficientă, la intrarea în oraş se auziră din spate nişte scâncete. Cel care le scotea era încă în braţe la Ileana, iar mama lui – care stătea lângă cei doi – întrebă:

— Pot să-i dau ţâţă?

— Să nu te-atingi de el! – urlă cel de la volan, înăbuşindu-şi o înjurătură cumplită.

Asta era chiar culmea: iarăşi să-i afecteze respiraţia, după ce-şi riscaseră viaţa venind într-un sfert de oră pe cei 25 de kilometri dintre Petrova şi Vişeu şi după ce intraseră în orăşel cu 90 de kilometri la oră, claxonând ca turbaţii. (În fundul sufletului, şoferul abia aştepta să-l oprească vreun miliţian.)

Când l-au predat pe copil în viaţă medicului de gardă de pe secţia de pediatrie, cei doi soţi au uitat de toate. S-au relaxat mergând într-o vizită la nişte rude îndepărtate, după care Bogdan – ştiind de-acum că drumul nu e foarte periculos – s-a lăsat dus la întoarcere de către soţie, fiindcă era firesc să dea pe gât câteva păhărele, după o asemenea aventură.

XXV

Primăvara trecea, şi nici vorbă de vreo şansă de a pleca din sat. Bogdan Ardeleanu începuse să se resemneze şi îşi mai dorea doar să poată da concurs înainte de 35 de ani, şi nu numai pentru că teoretic asta era vârsta maximă la care ţi se permitea să intri în secundariat, ci şi pentru că ştia bine că – pe măsură ce înaintează în vârstă – îl lasă intelectul. Se temea şi de fireasca scădere a memoriei şi a capacităţii de studiu odată cu trecerea anilor, dar – mai ales – că declinul intelectual ar putea fi grăbit de asimilarea lor în lumea satului, cu tot ce însemna asta: limitarea orizontului la bârfe ieftine şi la creşterea animalelor de curte, ca să nu mai vorbim de băutură.

Primarul voia mult „să-i ajute” să rămână legaţi acolo, dacă tot exista indicaţia de partid referitoare la stabilirea domiciliului intelectualilor în comunele unde lucrau

Asta ar fi însemnat practic sfârşitul pentru soţii Ardeleanu, căci n-ar mai fi putut da concurs de intrare în specialitate decât pentru vreun oraş din judeţul Maramureş. Pentru că ştiau ce important era să ai buletin de Cluj şi cât de greu îl dobândise Ileana, nici nu se gândeau să le lase din mână, chiar sub pretextul de a li se pune viză de flotant. Sătul de atâtea şicane, Bogdan îi expuse necazul directorului spitalului – fără mari speranţe, căci se gândea că acesta fusese pe-o mână cu primarul, pe vremea când cel din urmă era în fruntea Vişeului. Se vede însă că între ei nu domnea tocmai armonia, din faptul că directorul le oferi celor doi tineri un sprijin puternic şi puţin aşteptat. Le spuse simplu:

— Dacă vă mai face figuri primarul, vă mut în altă

comună, şi – dacă şi acolo se repetă povestea cu domiciliul – după 6 luni, cât aveţi dreptul să staţi fără viză de flotant, vă mut iarăşi, şi tot aşa. (În alte comune nici nu se punea problema buletinelor, după cum aflaseră de la colegi[77].)

De-acolo încolo, cei doi clujeni au stat mai liniştiţi, şi au avut grijă să-i spună primarului de ce. Mai ameninţat se simţea el, care avea mai des relaţii cu liderul local, acesta din urmă fiind automat şi şeful organizaţiei de partid. Uneori putea colabora cu el, cum a fost când a adus produse cosmetice din Cluj şi a făcut drumul dus-întors în aceeaşi zi. De asemenea, tânărul medic fusese prompt când i se ceruse să prezinte un raport despre demografia din Petrova într-o şedinţă extraordinară, cu delegaţi de la judeţ. (Avusese însă grijă să pomenească doar de partid şi de guvern, omiţându-l cu bună ştiinţă pe Marele Stăpân, ceea ce practic nu se întâmpla la vremea aceea. Din neatenţie sau – mai probabil – din laşitate, nimeni nu i-a spus vreun cuvânt.)

Uitând – ca de obicei – ce vremuri trăia, tânărul Ardeleanu se gândea că primarul va aprecia onestitatea sa ca şi colaborator şi-i va răspunde cu aceeaşi monedă. De aceea se mira foarte tare de ce nu îl lasă în pace cu buletinul, ca să-i dovedească în acest fel că doreşte în continuare să fie „aproape prieteni”. (Această expresie era tipică pentru Dulău, ca şi „tovarăşu’ medic” – într-o lume în care toţi ştiau să spună „dom’ doctor”.) Avea un gust foarte amar când vedea cu cine are de-a face şi – deşi îi displăceau situaţiile tensionate, ca şi să se certe sau să critice pe cineva – era hotărât să nu cedeze niciun pas. Jumătăţile de măsură îi erau străine, aşa că – în momentul când cineva îi ieşea din suflet – se repezea la el chiar dacă îi dădea bună ziua, căci era destul să i se pară că tonul nu era corespunzător.

Pe de altă parte, tânărul citise din doască-n dească

77 În schimb, în alte părţi era şi mai rău. Într-o comună din Sălaj, doi soţi intelectuali - ambii clujeni - fuseseră ţinuţi în arestul miliţiei pînă dăduseră buletinele. Desigur că nimeni n-a mai fost tras la răspundere pentru această acţiune de Ev mediu.

un cod al eticii şi echităţii socialiste, elaborat de regim pe vremea când era elev. (E drept că această carte, alături de programul şi statutul partidului, mascau „Arhipelagul Gulag” şi „Doctorul Jivago”, dar la fel de adevărat este că Bogdan n-o lăsa nici pe mama lui să-i cureţe în cameră, ca să n-o împovăreze. Era de principiul străvechi şi sănătos: „Un secret este un lucru cunoscut de o singură persoană”.) Cât era el de idealist, vedea bine că una se spune şi alta se face, şi a avut iarăşi ocazia să constate că la fel este la toate nivelele ierarhiei.

Într-o zi când consulta, a fost chemat la telefon de către primar, care – niciuna, nici două – i-a spus:

— Tovarăşu’ medic, să-i faceţi bilet de trimitere lui Vişovan la sanatoriul de alienaţi mental din Sighet şi să chemaţi Salvarea ca să-l ducă, fiindcă e bolnav psihic periculos.

— Staţi puţin, domnule primar! De unde până unde psihic periculos? îl cunosc de când am venit aici şi niciodată n-am constatat aşa ceva. (Acesta era adevărul; omul mai venea din când în când pe la dispensar, mai mult duminica, şi îşi amintea că-l cunoscuse chiar în prima zi trăită pe de-a întregul în Petrova. Se vedea imediat că era „sărit de de pe fix”, dar era paşnic. Mai făcea câte-o trebuşoară pentru dispensar, ca să primească o pungă de fasole boabe sau ceva bani, dar cel mai adesea cei trei medici îi dădeau câte ceva numai din milă. Stăteau şi de vorbă cu el, mai ales Bogdan, care adopta un ton uşor ironic, ca faţă de toţi cei care nu erau tocmai întregi sau copţi la minte. Chiar dacă îl lua cu fineţe peste picior, îi vorbea cu condescendenţă, aşa că se înţelegeau bine. Ştia de când era student că se renunţase la tratamentul brutal asupra alienaţilor mental încă din secolul XVIII. Acest lucru i se întipărise bine în minte, şi încerca să-l aplice de câte ori avea ocazia. Până atunci nu eşuase niciodată, şi nu s-a întâmplat aşa ceva nici cu acest om.)

Totodată e firesc ca omul – oricum ar fi el – să reacţioneze la atitudinea celor din jur. „Uncheşul” Vişovan (cum îi zicea doctorul, chiar dacă-şi dădea seama că, din

cauza bolii, arăta mai bătrân decât era) avea o cu totul altă atitudine faţă de primar decât faţă de cei de la dispensar, făcând-o pe Ileana să-şi reamintească o zicală dintre multele pe care le enunţa – şi totdeauna cu sens: „În gura nebunilor şade adevărul”. Se prea poate ca pe Vişovan să-l fi supărat – ca pe toţi petrovenii – acţiunile brutale ale primarului, care lua şi laptele de la gura copiilor, şi la fel de posibil era ca – profitând de faptul că lumea ştia că „nu e cu toate acasă” (altă expresie a Ilenei) – să-i caute pricină lui Dulău. Sigur este însă că ştia de o crimă conjugală făptuită de o rudă a primarului, şi trecea destul de des pe la primărie, mergând în biroul conducătorului instituţiei, ca să-i amintească de această treabă murdară. Probabil că şi alţi petroveni ar fi vrut să facă la fel, stârniţi de ce le făcea primarul, dar nu aveau cum.

Tânărul venit deja de multişor din Cluj aflase şi el de această crimă, şi înţelegea bine că primarul vrea să se descotorosească de cineva care-l incomoda. Nu accepta însă ca altcineva, şi mai ales Dulău, să-şi plătească poliţele pe seama lui. Toate acestea îi treceau prin cap în timp ce-l asculta în continuare:

— Tot satul se plânge de el. Sperie fetele care vin cu trenul din schimbul de după-masă. Loveşte câinii cu pietre şi cu bâte – într-un cuvânt trebuie izolat. Acum e la mine, l-am reţinut, deci de-aici să vină să-l ia Salvarea.

Sărea în ochi că primarul încerca să pară înger, făcându-se totodată exponentul vocii poporului, aşa cum voiau toţi activiştii de partid. Manevra era însă prea ieftină, chiar pentru un copil. Cât despre câinii loviţi, se ştia bine că fusese vorba de un câne vagabond care sărise să-l muşte pe Vişovan, aşa că oricine ar fi reacţionat ca el. Prin urmare, pentru Bogdan trecea pe un plan secundar faptul că nu era dispus să asculte de primar în problemele legate de sănătate. În primul rând conta că n-ar fi putut să-şi păteze conştiinţa şi statutul de medic, colaborând la închiderea fără motiv a unui om. Ar fi putut să i le spună toate acestea interlocutorului său, dar se gândi că nu e cazul să sporească tensiunea. Încercă să fie diplomat:

— Domnule primar, numai un specialist psihiatru poate aprecia dacă acest om era psihic periculos. Eu sunt generalist, şi nu mă bag. Voi da nişte telefoane, să văd ce-i de făcut.

Aşa şi procedă; vorbi atât cu secţia specializată din Sighet, cât şi cu directorul de la Vişeu. Le expuse situaţia şi le preciză că nu are de gând să se bage, lucru cu care toţi au fost de acord. Oarecum mulţumit de ce obţinuse, sună la primărie:

— M-am sfătuit cu cei de la Sighet, şi ei au fost de acord că eu n-am ce să intervin. Dacă vreţi, chemaţi dumneavoastră Salvarea, pe motiv că a făcut ceva antisocial. Eu repet însă că n-am avut niciodată impresia că e psihic periculos.

După ce văzuse că nu poate scoate castanele din foc cu mâna unui medic, Dulău nu s-a lăsat totuşi. Miliţienii, fiind mai dependenţi de el, au trebuit să-i facă pe voie şi să-i găsească ceva lui Vişovan, aşa că până la urmă l-au trimis la Sighet. Ca dovadă că Ardeleanu avusese dreptate, omul s-a întors în sat după câteva zile.

XXVI

La întâlnirea de 10 ani de la terminarea liceului, Bogdan Ardeleanu s-a putut lăuda exclusiv cu fiul lui. Sigur că pentru toată lumea a avea copii este raţiunea supremă de a trăi, chiar dacă mulţi nu pot sau nu vor să-şi dea seama de asta, dar bine ar fi fost să existe realizări şi pe alte planuri. Aşa, putea doar să constate – şi a făcut-o cu glas tare la ora festivă – că, în timp ce inginerii se întorseseră în Cluj după ce făcuseră stagiatura în altă parte, la medici era invers. (Nu mai avea rost să sublinieze, căci ştia toată lumea, că stagiul inginerilor se făcea în oraşe şi că, oricât de mici şi de mizerabile ar fi fost acestea, aveau totuşi alte condiţii decât satele.)

Necazul cel mare era însă că nici şanse nu existau. Trecuse luna mai, în care toată lumea aştepta secundariatul, şi foarte puţini îşi mai făceau iluzii că va fi totuşi un concurs în toamnă. Tot în această lună, Bogdan a făcut ultimele gărzi în clinica Medicală III, pentru că

simţea că nu mai poate pleca aşa de uşor din Petrova. Pe colega lor nu se putea baza şi, în plus, era firesc ca primarul să fie cu ochii pe el. Ştia că nu-i poate face rău direct, dar în schimb putea arunca o vorbă la conducerea spitalului, care probabil i-ar fi făcut zile fripte aflând unde mai lucrează.

Când se părea că totul merge cum nu se poate mai rău, se ivi o şansă pentru tânărul Ardeleanu: intrarea în învăţământul superior, la o disciplină preclinică. Firesc pentru vremea aceea, nu era vorba de vreun concurs, ci de acceptarea unor dosare. Condiţia esenţială era să fii membru de partid. Era prima dată când putea să profite de acest lucru, după ce, mai ales în ultima vreme, avusese doar necazuri din această cauză, începând cu interminabilele şedinţe de duminică.

Rămăsese la ideea că a făcut medicina pentru ca s-o practice, aşa că nu era tocmai idealul său să ajungă într-un domeniu fără tangenţă cu bolnavii. Esenţială era însă revenirea acasă, care era mult mai dificilă pentru el. Ileana putea oricând să lucreze în Cluj cu jumătate de normă, şi exact asta aveau de gând să facă în perspectivă, oricât de greu le-ar fi fost cu banii.

Chiar dacă nu era încântat să disece cadavre sau broaşte, Bogdan se mângâia cu aceea că va ajunge să predea şi să explice, lucru pe care şi-l dorise întotdeauna. (Iniţial voise să se facă profesor de liceu, dar mama lui îi pusese în faţă problema banilor, la care trebuia să se gândească serios, ca viitor cap de familie.) Oricum, era clar că nu va rămâne o veşnicie în afara medicinii practice, fiindcă era obligatoriu să primească şi o jumătate de normă într-o specialitate clinică şi, încet-încet, avea să rămână în acea specialitate, aşa cum făcuseră toţi până atunci.

Deocamdată acestea erau doar ipoteze. În primul rând trebuia ca rectorul să-şi dea acordul de principiu pentru depunerea dosarului, căci de el depindea ca acest dosar să fie trimis la minister, unde aprobarea era doar o formalitate. Ca de obicei, nu sperau mare lucru, dar au

avut o surpriză plăcută. Ardeleanu-tatăl, bazându-se pe faptul că îl cunoştea pe rector de mulţi ani, şi avuseseră tot timpul relaţii bune, se duse să afle opinia acestuia. A ieşit de acolo încântat, după ce a auzit că rectorul îşi amintea cu plăcere de fiul său, fiindcă tânărul îl impresionase ca student. Corneliu Ardeleanu se avea bine şi cu conferenţiarul Doljescu, care era bun amic cu profesorul Georgescu, rectorul I.M.F. Conferenţiarul – deşi cam coleric, din care pricină mai avusese conflicte cu tânărul Ardeleanu – avea în fond o inimă bună şi îl aprecia pe fostul său colaborator, aşa că s-a oferit cu entuziasm să pună şi el o vorbă bună.

Toate acestea le-a aflat Bogdan la telefon, fiindcă revenise în Petrova chiar în seara precedentă. (Se reîntorsese singur, aşa cum se întâmpla tot mai des în ultima vreme, fiindcă îşi dădea seama că soţia lui suportă tot mai greu despărţirea de copil şi atmosfera de la ţară. Dacă ar fi ştiut că în acea seară cânta Dumitru Fărcaş la căminul cultural, s-ar fi întors cu trenul de după-masă. Nu a avut însă parte nici de această mică mângâiere sufletească şi – ca de obicei – s-a resemnat. Cu atât mai bine i-a picat telefonul de la Cluj.)

Cea mai importantă latură a poveştii era că rectorul aştepta dosarul chiar în ziua următoare. Candidatul simţea – firesc – nevoia de a fi în miezul evenimentelor, deci, amintindu-şi ce îşi jurase la moartea bunicului său, şi-a înăbuşit urgent mustrările de conştiinţă legate de această nouă şi imediată plecare de la post şi i-a păsat prea puţin dacă Romána era dispusă să-i ţină spatele sau nu. Totuşi i-a explicat despre ce era vorba, iar ea nu a obiectat nimic, şi din solidaritate „de castă”, dar poate şi pentru că nu i-ar fi displăcut să rămână din nou singură în sat.

Mai putea să plece doar cu acceleratul de seară şi, ca să-i treacă timpul mai uşor, se duse până la Cora. (Era atât de încântat de perspectiva ce i se oferea, încât simţea nevoia să împărtăşească starea lui de spirit, şi nimeni nu era mai potrivit pentru asta atunci decât vechea lui prietenă.)

Când se întoarse în Petrova, află că a fost chemat la miliţie în legătură cu buletinul. Făcu prostia să se ducă, şi fu practic reţinut acolo, ca să dea o declaraţie cum că nu acceptă – nici el şi nici soţia lui – să primească măcar viză de flotant. Miliţienii nu erau băieţi răi, şi s-ar fi putut înţelege cu ei dacă nu era de faţă şi primarul. Aşa, deşi le explicase cât este de important să se întoarcă la Cluj, l-au ţinut în clădire (aceeaşi cu primăria) până aproape de sosirea acceleratului. A urmat o cursă peste câmpuri, căci nu se afla chiar aproape de gară. Când zări gara în depărtare, auzi şi şuieratul trenului care intra. Îşi mobiliză toate resursele şi – ca de obicei când nu avea încotro – reuşi ce-şi propusese.

Ulterior avea să constate că – întocmai ca şi tatăl său – se entuziasma prea repede. Obţinu de la rector doar câteva vorbe frumoase şi se întoarse la ţară fără nimic concret. Totuşi, speranţele i-au fost revigorate într-o noapte când aştepta un telefon de la tatăl său, ca să ştie că s-a întors cu bine dintr-o excursie lungă. Corneliu Ardeleanu, cu inima lui mare, plecase în Deltă şi pe litoral cu viitorul ginere şi cu nepotul de soră, la care ţinea ca la copilul lui. Îl invitase şi pe Bogdan, dar acesta – ştiind care sunt condiţiile ce l-ar aştepta într-o excursie în Delta Dunării, căci mai fusese acolo şi trăise o experienţă nu tocmai fericită – a refuzat de la bun început. Se gândea că era culmea să ajungă să se spele la fântână în concediu (ca să nu mai spunem de nevoile fireşti), în timp ce la circă nu era silit să facă aşa ceva. Pe de altă parte, era primordial să fie el tată în cele câteva zile libere pe care le avea.

În noaptea cu pricina era numai ochi şi urechi la telefon. Când auzi soneria, se repezi; nu era însă unul din părinţii lui, ci Doljescu (pe care l-a recunoscut imediat deoarece graseia). Fostul său şef îl felicită că a intrat în graţiile rectorului şi îl sfătui să aibă răbdare, căci drumul lui spre învăţământul superior este practic netezit. Foarte curând, Bogdan a sunat-o pe mama sa, spre a-i anunţa vestea cea mare. Voia să ia şi un coniac mic, dar fu necăjit să afle că nu se putea, fiindcă tatăl său nu se întorsese. Era

aproape de miezul nopţii, şi se felicita că încă nu consumase bonurile de benzină pe luna în curs, care urma să se termine. Pe când se pregătea să le folosească şi să meargă în întâmpinarea aventurierilor, a primit un telefon care l-a liniştit şi i-a uşurat somnul.

XXVII

Venirea verii se făcuse simţită din plin chiar şi în nord, aşa că soţii Ardeleanu se gândiră că ar fi momentul să îşi ducă şi moştenitorul cu ei la ţară, într-un fel de vacanţă. Dacă altceva tot nu puteau să-i ofere, măcar să aibă parte de aer proaspăt şi de alimentaţie mai sănătoasă.

În plus, aveau mari speranţe că erau pe sfârşite zilele „surghiunului” – cum zicea Ileana – deci oricum nu se punea problema să-şi ducă definitiv copilul acolo, cum li se sugerase la repartiţie. Prin urmare, Bogdan considera că era momentul să-i prezinte fiului său o imagine completă a vieţii lor de zi cu zi, chiar dacă nu se ştia cât îşi va aminti peste ani[78] şi chiar dacă mama lui – mai puţin aplecată spre teoretizare şi viziuni de ansamblu – era de părere că micuţul se poate foarte bine lipsi de această experienţă.

Cu maşina ticsită de lucrurile copilului, în speranţa de a preveni toate neplăcerile, descinseră la dispensar. (Chiar blindaţi cu de toate, erau pregătiţi să plece de urgenţă înapoi în orice moment, fiindcă era posibil ca Vlaicu să nu se adapteze şi să reacţioneze în consecinţă – prin nişte urlete interminabile, cum era firesc la vârsta lui.) Se făcuse aproape seară când au apucat să se instaleze, şi destul de curând se înfiinţă şi Cora, dornică să-l vadă pe micul ei prieten. Acesta „trona” pe oliţă în mijlocul camerei, cu o carte în mână, şi recita din ea, ceea ce stârni uimirea vizitatoarei. Pentru părinţi nu era nimic uluitor, căci se obişnuiseră deja ca el să ştie pe de rost şi texte în proză, dacă i le citeai de mai mult de 10 ori.

Spre uşurarea tuturor, noaptea a trecut cu bine, iar dimineaţa toate cele care veniseră la lucru s-au întrecut în a-i da atenţie celui despre care Ileana Ardeleanu vorbise atâta. Foarte repede s-a ataşat de îngrijitoare şi au pornit-o

78 E mult spus foarte vag.

cu avânt la explorarea satului. Au început cu curtea, unde celui mic i-au plăcut mai ales găinile şi hrănirea lor, adică desfacerea boabelor de porumb de pe ştiuleţi. Mai apoi s-au dus după lapte de vacă „veritabil” (cum le plăcea să zică, preluând expresia de la bunica) sau după alte cumpărături. Aşa se face că în scurt timp toată Petrova ştia că doctorii din Cluj şi-au adus copilul. În special femeile erau de părere că se şi vedea pe el al cui este. Când Bogdan se îmbăţoşa pe uliţă cu descendentul de mână, câte una îi spunea: „Gândeşti că dumăta l-ai făcut singur!”

Chiar a doua zi după sosirea celui mic a fost control mare de la spital. S-a înfiinţat şi primarul, deşi nu-l chemase nimeni, foarte probabil fiindcă dorea să fie deosebit de activ pe toate liniile. Era însă şi un motiv pe care nu l-ar fi recunoscut cu glas tare: după obiceiul pământului, s-a întins o masă cu bunătăţi de negăsit la vedere. Cei care îşi umflau burţile cu ele nu făceau însă comentarii asupra provenienţei. (Se şi spunea că legea – ca şi etica şi echitatea socialistă – e ca o barieră; numai boul dă cu capul în ea.) Desigur că lui Vlaicu nici că-i păsa de inspecţie, aşa că adormi liniştit după prânz în patul mamei sale. Îi era bine în cameră, căci era răcoare, spre deosebire de ce era afară. (În iulie, chiar şi la Petrova putea fi cald.)

O dată copilul adormit, se aşezară şi părinţii lui la masă. După o vreme, Bogdan – care de altfel se săturase de companie – merse sus să vadă ce face, gândindu-se că s-ar putea lovi dacă s-ar răsturna din pat (care era destul de înalt) sau ar putea începe să plângă de frică, văzându-se singur. Curând după ce ajunse în cameră, se trezi cel mic. Imediat l-a luat în braţe, somnoros cum era, şi s-a dus cu el în balconul care dădea spre meseni, de unde mica vedetă i-a salutat. Bineînţeles că toată lumea a lăsat la o parte orice altceva, şi Vlaicu a trebuit adus la masă, unde a fost purtat din braţe-n braţe şi îndopat până la plecarea aşa-zişilor oaspeţi.

Cu această ocazie s-a spart gheaţa şi cu cealaltă doctoriţă de la dispensar, care în seara sosirii nu se

bucurase de prea multă simpatie. Bogdan îşi explica uşor acest fapt dacă se gândea că micuţul îi seamănă în privinţa rezervei faţă de necunoscuţi, chiar dacă moştenise de la maică-sa (aproape exclusiv, se putea spune) sociabilitatea. Pe de altă parte, oricât n-ar fi recunoscut-o femeile pe faţă, cineva cât de cât deschis la cap îşi dădea seama că nu se simt împlinite fără să răspundă instinctului matern, căsătoria fiind mai mult pentru a evita răutăţile cvasi-definitorii pentru sexul lor. În consecinţă, raţionând aproape matematic – chiar dacă îşi dădea seama că asta este departe de a fi suficient pentru a înţelege sexul opus – tatăl lui Vlaicu pricepea de ce acesta este rezervat faţă de colega părinţilor: fiind foarte senzitiv, ca orice copil mic, percepuse invidia faţă de mama lui. Noroc că răceala între Româna şi cel mai tânăr Ardeleanu a fost trecătoare, şi s-a vădit aceasta când au fost tuspatru cu maşina într-o excursie până aproape de graniţa sovietică. Atunci copilul a stat practic tot timpul în braţe la „tanti doctor”, şi a şi adormit acolo pe drumul de întoarcere – firesc, după ce a zburdat câteva ore în aer de munte.

Soţii Ardeleanu n-au pregetat să se afişeze peste tot cu urmaşul. Aşa a avut el ocazia să fie în compania altor copii, nu totdeauna mai mari. Uneori tatăl său îl ducea în vizitele obligatorii la sugari şi constata că-i plăcea să-i vadă pe cei mai mici decât el, cu un singur amendament: îl deranja că nu vorbesc. De aceea se înţelegea mai bine cu copiii inginerului agronom şi ai farmacistei de peste drum, cărora le putea povesti despre animalele pe care le ştia din cărţi (de citit sau de joc). Foarte tinerii petroveni (obligatoriu se mai adunau copii de prin vecini) ascultau cu gura căscată cum cel mai mic din grup le vorbea despre vietăţile exotice care figurau în cărţile din jocul „Animale din continente”, iar acesta se simţea şi el bine în acel mediu nou.

Un singur lucru n-a putut realiza: să călărească. Aceasta era mai mult o dorinţă a bunicului, care cunoştea marea pasiune pentru cai a celui mai mic din clanul Ardeleanu. Din păcate, Bogdan nu era în relaţii destul de

apropiate cu cei care aveau căruţe ca să le ceară pentru fiul său „un număr de călărie”. Acest obstacol l-ar fi putut depăşi el cumva, dar se gândea în primul rând să nu se sperie calul şi să-l trântească pe micuţ, cu consecinţe sinistre. Ca să împace şi capra şi varza, l-a aşezat pe tânărul Vlaicu pe o scroafă în curtea inginerului agronom, şi copilul a fost mulţumit şi cu atâta.

Când totul părea să meargă bine, au venit nişte zile mai reci, şi pe micul Vlaicu l-a prins răceala. Au mai stat ei vreo două zile, dar – văzând că nu-i trec febra şi tusea – mama lui a decis că e momentul să se întoarcă acasă. De la vorbă la faptă n-a mai fost decât un pas, spre regretul localnicilor. Era greu de crezut în acel moment că va mai reveni în Petrova, dar aşa s-a întâmplat. În toamnă nu a putut merge la grădiniţă în primele zile fiindcă localul era în reparaţie, aşa că a mai stat puţin la ţară – de data asta şi împreună cu bunica dinspre mamă, care era curioasă să vadă cum e „în Polonia”.

XXVIII

Mama Ilenei a fost cea din urmă – în ordine cronologică – dintre rudele apropiate ale celor doi tineri doctori care a vizitat locul unde erau nevoiţi să stea. În cursul verii trecuseră pe acolo cei alături de care crescuse Bogdan.

La vreo săptămână după revenirea lui Vlaicu la Cluj, părinţii săi au trebuit să se întoarcă. Acum nu mai era vorba de obligaţiile de serviciu, ci de ceva mult mai plăcut: trebuiau să fie naşi, de data asta la un botez. Interesant era cum se ajunsese în această situaţie. Cea mai tânără dintre asistentele de la dispensar avusese în primăvară, când sarcina era bine vizibilă, o discuţie cu doctoriţa Ardeleanu, pornind de la faptul că la o ecografie făcută la Baia-Mare i se spusese că va avea o fetiţă.

— Eu văd după forma burţii că o să faci un băiat!

— Nu există, doamna doctor! Dacă mi-au spus la ecograf că fac fetiţă…

— Lasă tu ecograful, că se mai înşală şi el. Am mai văzut cazuri de fibrom uterin. până a mişcat! mai bine

spune-mi: te-ai simţit bine în timpul sarcinii?

— Da.

— Atunci e clar. – mai zise Ileana, bazată în primul rând pe experienţa proprie.

Se amestecară şi celelalte asistente, în frunte cu cea care urma să devină bunică:

— Totuşi, dacă i s-a spus că va fi fată…

— Dacă va fi băiat, eu ţi-l botez!

La sfârşitul lui iunie se născuse un fecior, şi după o lună veni momentul să-şi ţină promisiunea. Ca şi în cazul căsătoriei moaşei, mai mulţumit era soţul ei, care se gândea să se aleagă şi cu ceva mai luminos din această perioadă de ruptură brutală cu trecutul. Era convins că-şi va aminti toată viaţa de şederea în Petrova, şi bine ar fi fost să fie şi reciproc, dar amintirile din partea localnicilor să fie de cu totul alt gen. Şi-ar fi stricat tinereţea degeaba dacă n-ar fi lăsat nicio urmă a trecerii sale pe acolo.

Divagaţiile teoretice şi le cam păstra pentru el, căci soţia era tot mai puţin încântată să le asculte, mai ales când era vorba de strângerea legăturilor cu Petrova şi locuitorii ei. Ileana – ca şi ceilalţi – a fost în schimb receptivă la o idee mai concretă a lui Bogdan: s-o ducă şi pe sora lui acolo.

Tânăra a acceptat cu tragere de inimă să vină, nu numai ca să vadă unde îşi duc zilele fratele şi cumnata ei, ci şi pentru ca să ia contact cu o atmosferă cu care era tot posibilul să aibă de-a face după terminarea facultăţii[79]. Avea să intre în problemă mai adânc decât se gândeau cu toţii. Pe când urcau spre dispensar, veni din faţă o femeie mai în vârstă, cunoscută de altfel cu tulburări nervoase.

Fără să se sinchisească de faptul că era sâmbătă după masă la ora 5, i se adresă direct lui Bogdan:

— Dom’ doctor, aşemi vine o slăbie!

— Ştii ce, dragă? Eu sunt în concediu şi am venit aici pentru altceva, aşa că du-te la domnişoara doctor –

79 N-a mai fost cazul, fiindcă din 1990 au fost tot timpul concursuri de secundariat la terminarea stagiaturii (care s-a redus la 1 an, în loc de 3).

răspunse acesta, cu o acreală firească.

— De ce-ai repezit-o? – îl luă sora lui, care îşi mai permitea să trăiască într-o lume idilică, în care apostolatul se cuvenea să fie unicul ţel al unui absolvent de medicină.

— Fiindcă am încercat să fiu prevenitor la început, şi rezultatul a fost că mi s-au urcat în cap. Mă port cu ei omeneşte, dar nu mă las batjocorit.

— Dacă i-ai vedea zi de zi – interveni Ileana – poate ţi-ai mai schimba părerea. Cărţile sunt una, şi realitatea este cu totul alta.

Discuţia s-a încheiat în acest punct, fiindcă trebuiau să ajungă la timp la casa preotului, unde a avut loc slujba de botez. A fost încă o ocazie de a cunoaşte tradiţiile locului – e drept, cam pe nepregătite. De cum s-au înfiinţat la locul unde urma să se desfăşoare ceremonia, au constatat că mai era o pereche de naşi, ceea ce nu mai văzuseră decât la nunţi. Asta însă a fost nimic pe lângă faptul că nimeni din familia bebeluşului – nici măcar mama – nu avea să participe. Cel mic a fost pus pe loc în braţele Ilenei Ardeleanu, foarte probabil ca un semn de respect pentru poziţia ei, a doua naşă fiind rudă din partea mamei eroului principal al evenimentului.

Surprizele nu aveau să se oprească aici. Când se pregătea să intre în curtea popii – fiindcă i se părea normal să participe, chiar dacă la botez naşul este un fel de prinţ consort (şi îşi aminti pe loc cum sora sa fusese botezată de o mătuşă văduvă) – Ardeleanu fu poftit fără menajamente să rămână afară, împreună cu celălalt naş. S-ar fi putut că aşa să fie obiceiul acolo, dar era loc de îndoială, fiindcă şi la nunta moaşei preotul oficiase într-un mod cu totul particular, punându-i pe miri să-şi jure credinţă în genunchi. Până una-alta, nu era nimic de făcut, deci cei doi bărbaţi rămaseră în drumul naţional, fumând ţigară după ţigară. Curând li s-a alăturat şi tatăl copilului, cu care legătura de suflet a celui venit din Cluj se crease cam pe vremea când soţiile lor purtau discuţia care dusese la ce se întâmpla acum, el fiind cel care împrumutase haina şi cravata la nuntă. (Între timp beneficiarul de atunci trăsese

învăţăminte din păţanie şi proceda în consecinţă, fiind şi mai atent la situaţiile în care era de aşteptat să fie în prim-plan.)

Noroc că n-a fost mult de aşteptat, şi s-a putut trece la partea mai plăcută. Desigur că în capul mesei a stat şi Bogdana Ardeleanu, între cei care o aduseseră acolo, şi tot atât de sigur este că gazdele s-au simţit interesate şi onorate de prezenţa ei. Avea ea ce avea cu cât bea fratele ei, dar acesta i-a atras atenţia să se concentreze asupra bunătăţilor, cu care acasă nu se prea întâlnea.

Petrecerea a ţinut toată noaptea, şi cei trei au plecat printre primii, ca să prindă trenul de ora 5. Când ajunseră în vârful Dealului Ştefăniţei, tocmai răsărea soarele. Cu imaginea discului portocaliu tronând pe cerul senin şi luminând dealurile înverzite la poalele cărora de-abia se zărea râul, bărbatul din micul grup aţipi, în primul rând mulţumită liniştii sufleteşti pe care i-o dădea orice peisaj măreţ.

A

În acea perioadă doar natura îţi mai oferea satisfacţii şi pace spirituală, senzaţii pe care aveau să le încerce şi părinţii lui Bogdan Ardeleanu atunci când l-au vizitat, împreună cu bunica la care crescuse. Îşi propuseseră să vină în sâmbăta liberă din august, ca să prindă încă vară, când mai aveau şanse la cer senin şi temperatură suportabilă.

Ca în orice lună, sâmbăta liberă era ultima, dar de data aceasta avea ceva deosebit venea curând după sărbătoarea naţională, la care se dădeau două zile libere, ca de obicei. Nu era chiar o mini-vacanţă, căci ziua de 23 august pica într-o miercuri, aşa că vineri era teoretic zi de lucru, dar – ca în alte situaţii de felul acesta – medicii din Petrova s-au suplinit. Era rândul soţilor Ardeleanu să stea la dispensar, fiindcă de Paşti stătuse colega lor. Era normal să fie aşa; la ea nu trebuia să vină Iepuraşul, dar nu înseamnă că pentru ceilalţi doi a fost o atmosferă de sărbătoare, fiindcă nu erau în dispoziţie pentru aşa ceva. Oricum ar fi fost, înţelegerea era înţelegere, iar Bogdan

convenise cu soţia lui să se întoarcă singur, pentru ca ea să aibă mica alinare de a sta 5 zile împreună cu copilul şi departe de mediul din sat.

I-a fost dat să nu se plictisească aşteptându-şi părinţii şi bunica. După ce a petrecut o zi şi jumătate bucurându-se de soare şi de peisaj, s-a trezit pe cap cu contabilul-şef al spitalului. A scăpat repede de el, fiindcă fusese trimis doar ca să vadă dacă sunt acoperite circumscripţiile. Voia să-l reţină la un pahar de ţuică, dar se grăbea, şi asta i-a dat celui vizitat un mic regret, căci tare i-ar fi plăcut să aibă un pretext pentru ca să-şi mai alunge amarul. (De unul singur nu bea, fiindcă îşi dădea seama unde l-ar fi putut duce asta.) Se resemnă, îşi „găti" prânzul obişnuit, după care se lăfăi în patul lat de spital, pe care-l considera mai comod decât cel de acasă. Se trezi cu o durere de gât cumplită, dar din nou nu recurse la banalul remediu care şi „omoară viruşii", ci folosi un alt leac natural: laptele fierbinte, în care ar fi trebuit să pună şi o bucată de unt, dar nu era de unde.

Înainte de a apuca să vadă efectul metodei şi de a-şi bea cafeluţa (desigur cu năut, dar pe care o făcea excelent, după cum apreciau soţia lui şi stomatologa din sat, venită în acea vară), fu scuturat din meditaţie de ţârâitul soneriei dispensarului, care parcă-i trecea prin creieri. Era o ţigancă venită de pe ulicioara de lângă cofetărie[80], care, fără introducere, spuse:

— Dom'doctor, nasc!

— Al câtelea e?

— Al patrulea.

— Apa s-a rupt?

— Nu.

— Bine, stai aici liniştită şi nu te încorda, până chem eu Salvarea.

O întinse pe canapeaua din hol şi sună şi la spital, dar şi la asistenta care era de serviciu (bunica finului lor celui mai tânăr). Îi spuse din nou femeii să stea cât poate

80 Bufetul, poşta, căminul cultural şi cofetăria erau la 5 minute de dispensar.

de liniştită şi nu se atinse de punga apelor, sperând că va putea întârzia naşterea până la sosirea Salvării. Era o speranţă în cel mai adânc sens al cuvântului, fiindcă ştia el bine cum merg naşterile în astfel de situaţii, şi experienţa de la sfârşitul anului fusese cât se poate de ilustrativă. Şi de această dată s-a întâmplat ce era de aşteptat: copilul a venit ca din tun, cu punga apelor cu tot. Tânărul medic a fost atunci nevoit să rupă membranele cu degetele. Bine că măcar şi în continuare a fost ca de obicei: nou-născutul a urlat imediat, iar placenta a ieşit fără nicio problemă, ba chiar – dobândind certitudinea că nu vor fi complicaţii – Bogdan şi-a permis o delivrenţă dirijată[81], ca în clinica de ginecologie unde fusese stagiar.

Prin urmare, când a venit asistenta (totuşi înaintea Salvării, şi era culmea să fie altfel, căci stătea peste drum de ulicioara ţigăncii), n-a mai avut de făcut decât curăţenie prin hol. Deşi simţea că nu mai are de ce, cel care fusese mai mult moaşă decât doctor s-a interesat la spital de starea femeii şi a copilului. Ca de obicei când totul iese bine, n-a mai aflat după aceea nimic despre cei doi.

În sfârşit veni şi ziua pe care o aştepta Bogdan din multe motive, dintre care dorinţa de a fi compătimit era departe de a fi pe primul plan. De la aşa ceva se putea aştepta eventual de la bunică, şi asta deoarece părinţii – poate şi ca să-l susţină moral, în felul lor – îi spuneau, de câte ori le mărturisea cum se simte, ce greu era pentru ei în vremurile de care el nu avea cum să-şi amintească.

(Cu toţii ştiau că primele lui amintiri – de pe la 2 ani – erau legate de injecţiile cu Penicilină în picior, pentru o bănuială de reumatism. Pentru aceste injecţii era trezit înainte de a pleca tatăl său la serviciu, dar în Cluj.) Şi tânărul era perfect conştient că tatăl său o dusese mult mai greu în vârf de munte, la Secătura (nume cât se poate de sugestiv, schimbat din motive „cosmetice” în Vadul Moţilor), dar considera că între Petrova şi Cluj era

81 Delivrenţă înseamnă ieşirea placentei, şi poate fi înlesnită (echivalent aici cu „dirijată“) de unele substanţe care totodată reduc sîngerarea.

discrepanţă mai mare decât între Secătura şi Petrova, şi tare i-ar fi plăcut să-i spună asta şi alţii din familie, nu numai Ileana. (Rămăsese doar ea, de când se stinsese cel care fusese la fel de prompt în a-şi exprima revolta – în scrisori către cunoscuţi – faţă de ce li s-a întâmplat nepoţilor lui mai mari, pe cât fusese în a mărturisi trăiri diametral opuse când aceştia îl făcuseră străbunic.)

Totuşi, dacă se gândea profund, cel care se simţea bătut de soartă simţea şi că are părinţi în cea mai proprie accepţiune a cuvântului. E drept că nu-l pupau pe frunte, dar tot el era cel care le spusese tuturor să ţină minte povestea „Sarea-n bucate”, care – după părerea lui – avea mai prejos decât „Regele Lear” doar că nu fusese scrisă într-o limbă care urma să cucerească lumea. De altfel, stând şi tot cugetând (căci, din fericire, după naşterea din dispensar n-a mai fost nimic spectaculos), Bogdan a lăsat la o parte orice faţă de faptul că mama lui se dusese în audienţă la secretara U.T.C. pe oraş, pentru a-i facilita intrarea în învăţământul superior. Aceasta a făcut la început nazuri, sub pretextul că n-a terminat facultatea cu 10 „curat”, dar apoi şi-a amintit cum îi răspunsese în anul II la examenul de filosofie (inclusiv din bibliografie, adică mai ales din Lenin) şi a promis să îl susţină. (Chiar dacă era în funcţia în care era, era o femeie cu scaun la cap, aşa că recunoştea un intelect, şi reciproc. Cel puţin fostul ei student o compătimea pentru ce era nevoită să facă.)

Încercând să-şi abată gândurile de la situaţia din acel moment, pe care speranţa în legătură cu revenirea acasă o făcea parcă şi mai grea, Bogdan se aşează pe un ciot din curte şi începu să citească. Era deja după-amiază, aşa că i se părea ciudat că ai lui nu mai apar; îi ştia matinali, deci ar fi trebuit să ajungă pe la prânz. Motive nu prea aveau să-şi întârzie sosirea, pentru că şoselele nu erau ca atunci când făcuse el primele drumuri în nordul Maramureşului. Se străduia să gândească de bine[82], aşa că îi veni în minte

82 Sintagma „gîndire pozitivă“ (de la “positive thinking“), foarte la modă azi, este o altă dovadă a slugărniciei faţă de cei puternici la un moment dat, atît de caracteristică pe aceste meleaguri, în primul rînd

că era perfect posibil ca tatăl său să le fi dus pe cele două femei pe Valea Izei, unde mai fuseseră numai cei doi reprezentanţi masculini mai tineri ai familiei Ardeleanu, în urmă cu vreo 15 ani. Tare le plăceau excursiile în doi, şi în acel an avuseseră ocazia să trăiască din plin această plăcere, căci în vară se duseseră până la Bucureşti, ca să întâlnească şi să aducă la Cluj nişte prieteni din R.F.G. ai bătrânilor Vlădescu. Stătuseră la fratele mamei lui Corneliu Ardeleanu, Frederic Alexandrescu, zis unchiul Freddy, care-l făcea pe Bogdan – altfel melancolic de mic – să râdă în hohote, în timp ce ochii lui de un albastru metalic rămâneau parcă goi de expresie.

Acel an 1974 îi evoca multe tânărului Ardeleanu în legătură cu simpaticul unchi Freddy, dar asta nu era totul. Cu 10 ani înainte îi scrisese o ilustrată, pe când începuse să cunoască literele de tipar, dar nu şi regulile ortografice. Toată familia îşi amintea cum începea epistola: „DRAGĂ UNQULE FREDDY” – asta pentru că începuse deja franceza împreună cu bunica dinspre mamă, iar în română nu înţelegea cum devine cu „che” şi celelalte.

Vizita la Bucureşti – în care a făcut „schimb de experienţă” cu unchiul, care era departe de a fi legat la gură – a fost doar un episod al amintirilor din 1974 legate de fratele bunicii sale. Înainte de asta fuseseră împreună la mare, prin Bucovina şi Deltă, şi – fundamental pentru Bogdan – văzuseră împreună finala Campionatului Mondial de fotbal, la căminul cultural din Putna. Mai spre toamnă făcuseră excursia la care îi zburau gândurile celui care savura ziua frumoasă de sfârşit de august. Văzuseră bisericile din Maramureşul istoric şi cimitirul de la Săpanta, dar o întâmplare nefericită a făcut să nu se mai întâlnească pe drum (plecase fiecare cu maşina lui), aşa că s-au mai văzut doar în toiul nopţii, în faţa blocului în care

---

pentru aşa-zisa elită. Îmi pare rău că spun asta chiar în ziua în care România a fost primită în NATO - fapt care era de domeniul absurdului la vremea în care se petreceau cele povestite, dar şi mai rău îmi pare că această primire este ceva de conjunctură, şi nu o consecinţă a împămîn- tenirii unui capitalism autentic.

stătea familia Ardeleanu.

Asociaţiile de idei, născute de câte ori îşi putea permite să evadeze din prezent, i-au făcut bine celui care îşi regreta în acel moment copilăria, căci i se păru că n-a trecut timp până când auzi cum maşina urca pe deluşor. Tatăl său s-a amuzat când l-a văzut, ştiind precis – cel puţin aşa a afirmat – că-l va găsi aşteptând nerăbdător, ca şi când era mic. S-a confirmat însă şi că bănuielile lui în legătură cu excursia pe Valea Izei fuseseră întemeiate, şi avea să afle puţin mai târziu că vizitatorii nu se opriseră numai la unicele biserici din lemn.

După ce au despachetat cât de cât, Corneliu Ardeleanu a ţinut neapărat ca el să dea ţuica de bun-venit. Ştiindu-l bine, fiul său i-a lăsat această plăcere, chiar dacă se pregătise – cum îi stătea în fire – pentru primirea celor care în această împrejurare îi erau musafiri. Când a deschis sticla, Ardeleanu-senior a destăinuit de unde o avea: de la un coleg al lui Bogdan, care era medic în Bârsana şi care venise la Petrova pe jos, peste deal, cu vreo lună înainte[83] – asta pentru că erau legaţi printr-o colegialitate cu totul ieşită din comun. Celui care îşi lua totdeauna în serios rolul de gazdă i s-a permis să contribuie măcar cu păhărelele, şi s-a bucurat că mama lui – care abia dacă bea câte o jumătate de pahar de vin sau de bere, indiferent de ocazie – a acceptat să guste şi ea din „licoare”. Bunica n-a putut fi convinsă nicicum, şi Bogdan n-a insistat, fiindcă nu se integrase chiar într-atât în lumea satului încât să considere asta lipsă de afecţiune.

Desigur că, după poveşti îndelungi – datorită şi stimulentului cunoscut cu mult înainte de cei care au dat patrimoniului universal zicala „In vino veritas” – şi o masă la care şi-au dat toată silinţa cele două femei, a venit şi un somn pe măsură, cu toate că trebuiau să doarmă doi într-un pat. Ca de multe ori în viaţă însă, lui Bogdan Ardeleanu nu avea să i se ofere ocazia să se relaxeze deplin, deşi existau cam toate premisele. Adormi adânc, dar la un moment dat auzi vocea mamei sale: „Sună cineva la uşă!”.

83 Timpul a fost prea scurt pentru ca această vizită să fie întoarsă.

Imediat a fost în picioare, ca atunci când era elev mic şi tot mama lui îl atingea pe umăr şi-i spunea cu voce coborâtă (ca să nu o scoale pe cea mică, încă departe de a merge măcar la grădiniţă): „Bogdan, e 7 fără un sfert!”. Se uită în treacăt la ceasul deşteptător, pe care-l ţinea mai ales pentru situaţiile când trebuia să prindă personalul de 5 dimineaţa spre Cluj, văzu că arăta 2 şi jumătate, după care – într-o dispoziţie uşor de imaginat – se îndreptă spre uşă lucid ca în plină zi.

Deschise şi văzu un tânăr pe care nu-l cunoştea. Acesta îi zise gâfâind:

— Dom’doctor, haideţi repede, căci nevastă-mea a născut în uliţă!

N-a mai întrebat nimic, ştiind că asemenea lucruri se pot întâmpla oricând în acest colţ de ţară. A fugit până aproape de şosea şi a găsit-o pe mamă cu toate în braţe. Din nou i-a mulţumit lui Dumnezeu că nou-născutul urla (era băiat – şi a remarcat asta într-o clipă, aşa cum se întâmpla când simţurile îi erau toate „la pândă”) şi s-a repezit înapoi în dispensar, ca să treacă prin iod instrumentele care-i trebuiau pentru tăierea buricului.

Trecu în plină viteză pe lângă tatăl său, care, spre deosebire de situaţiile obişnuite, sărise şi el în picioare – cu nostalgia după tinereţe, şi se întoarse la fel de repede, având la el şi o cutie de chibrituri, fiindcă uliţa era – desigur – neluminată, chiar dacă în noaptea aceea (fiind sâmbăta spre duminică) era curent electric în sat, „din înalta grijă a partidului şi statului, şi personal a Marelui Stăpân”.

— Ce se întâmplă? – întrebă doctorul Ardeleanu-senior.

— Nu vezi? Trebuie să-i tai buricul, cum ţi-am povestit că mi s-a întâmplat înainte de Anul Nou, şi uite ce condiţii am. Ia dumneata cutia asta – se întoarse spre „fericitul tată” – şi aprinde chibrit după chibrit până termin eu de legat buricul.

Zis şi făcut. De data asta Bogdan s-a descurcat mult mai uşor decât la precedenta experienţă de acest gen –

după cum era şi normal, cu un ajutor mai mult decât priceput, care avusese şi el parte la vremea lui de „delicii” de felul acesta (ba chiar şi mai şi) şi se descurcase fără reproş.

După ce terminară cu cordonul ombilical, o luară pe mamă în „scaunul împăratului”[84] şi, când ajunseră s-o întindă pe patul din camera de consultaţii, Corneliu Ardeleanu îi puse urechea pe burtă şi declară:

— Aici mai este unul!

— Cum dracu’?! – replică fiul său, simţind că-l trec toate apele.

Din nou se întoarse spre proaspătul tată:

— Nu ştiai că aveţi gemeni?

— Ba da – răspunse, împreună cu soţia. Am fost acum vreo 2 luni la ecograf, la Baia-Mare, şi acolo ne-au spus că sunt doi.

— Bine, dar nu ştiaţi că trebuie să nască în spital dacă are gemeni? Astea sunt dispoziţiile.

— Ştiam, dar nu credeam s-o apuce aşa de curând.

Medicul circumscripţiei lor a renunţat să exprime cu glas tare înjurăturile şi blestemele care-i treceau prin cap, fiindcă trebuia să se concentreze la a doua naştere. Până una-alta o chemă la telefon pe moaşă, şi i se răspunse pe un ton care confirma ce se vorbea prin sat, respectiv că avea „darul suptului”. Oricum, nici nu s-ar fi gândit să-i reproşeze ceva, având în vedere că era duminică dimineaţa la ora 4 fără douăzeci, după cum era uşor de văzut pe ceas. Mai important era că mama lui – conştiincioasă ca totdeauna – se transpusese în rolul de moaşă, aşa că îl înfăşase şi îl supraveghea pe băieţel.

Până când cel care trebuia să se ocupe de toate, sau să coordoneze, a chemat la telefon şi ambulanţa, începu a doua naştere. Era bine că ieşea cu capul înainte („Măcar atât!” – se gândi tânărul, şi văzu repede că era fetiţă), dar era strangulare cu dublă circulară de cordon, ceea ce îl făcu pe doctorul-senior să zică:

---

84 Sper că nu trebuie să explic ce înseamnă asta; oricum nu este locul aici.

— Asta-i moartă, că-i cu asfixie albă!

— Ce, ai înnebunit? Vrei să nu mai plec de aici?

Pus pe jar de această eventualitate, secţionă urgent cordonul, bucurându-se încă o dată că nu era singur, după care începu mişcările de reanimare empirice, întocmai ca şi cu bebeluşul din primăvară, şi încă o dată mulţumi Celui-de-Sus că rezultatul a fost la fel de bun.

Pe când şi fetiţa începuse să ţipe, şi celui care o reanimase îi veni zâmbetul pe buze, gândindu-se cu câtă seriozitate va sta mama lui în braţe cu doi bebeluşi, nu a mai fost nevoie de aşa ceva, căci a apărut şi moaşa. S-a scuzat pentru întârziere cu aceea că a întâlnit o turmă de oi, venind pe bicicletă, dar nimeni nu i-a mai dat atenţie. Când i-au văzut pe toţi „îmbarcaţi" în ambulanţă, nici n-au mai avut putere să-şi binecuvânteze norocul. S-au dus repede la culcare, lăsând-o pe moaşă să-şi dovedească şi ea utilitatea, prin curăţenia în dispensar.

Epilogul acestei poveşti i-a confirmat lui Bogdan Ardeleanu cu cine avea de-a face. S-a simţit oarecum lezat când, a doua zi dimineaţă, tatăl gemenilor s-a înfiinţat cu o sticlă de ţuică (atât preţuia el ce făcuseră) – bineînţeles pentru cel mai în vârstă dintre doctori. Poate că era de înţeles să fie aşa, pentru că îl considerau pe cel tânăr de-al lor, aşa că îşi făcuse numai datoria, în timp ce era cu totul altceva să se ocupe de ei un medic din Cluj, care avea şi o alură prestantă.

Acest episod putea fi uşor trecut cu vederea, dar ce a urmat a fost de-a dreptul tragic. La întoarcerea din concediu, după vreo trei săptămâni de la acea noapte, medicii clujeni au aflat că unul dintre gemeni murise. Culmea a fost că era băiatul, care se născuse sănătos. Desigur că Bogdan a întrebat ce s-a întâmplat, şi din motivul că îi părea rău că eforturile îi fuseseră compromise. A auzit de la îngrijitoarea dispensarului că micuţul primise lapte de vacă integral la vârsta de 2 săptămâni, după care a lăsat comentariile pe seama ei.

XXIX

— Dacă mai stau o iarnă în Petrova, mă decompensez

psihic! – repeta tot mai des Ileana. Vreau să mă mut la Cluj, cum s-au mutat şi altele-şi încă de la început. O să fac asta începând cu 1 octombrie, mai ales că Vlaicu începe grădiniţa.

În faţa acestui din urmă argument soţul ei nu mai putea să zică nimic, deşi avea din ce în ce mai puţine speranţe că va ajunge acasă, în învăţământul superior. În ziua în care trebuia să-şi înceapă cariera didactică[85], se întorsese în sat împreună cu familia, în care de multişor se cuprindea şi soacra. Prin urmare, era foarte probabil să rămână la post până după mijlocul lui februarie, când eventual ar mai fi fost o serie de angajări, odată cu începutul semestrului II.

A doua parte a lui septembrie – ultimele zile pe care spera doctoriţa Ardeleanu să le trăiască în Petrova[86] – a trecut repede pentru amândoi, desigur din motive diferite. Ea îşi rezolvase uşor transferul la Cluj cu jumătate de normă, iar el se gândea cu reţinere cum să se plieze la noul statut de „ficior”[87], şi începu să acţioneze în acest sens. I se părea că se cuvine să aibă o femeie în casă – exclusiv pentru gătit, căci n-ar fi lăsat ca vreo petroveancă să-i spele rufele (de altceva nici nu putea fi vorba) – aşa că dorea să se mute în gazdă, chiar dacă nu-i era tocmai la îndemână, fiindcă îşi dădea seama că nu va mai avea parte de intimitate, care era simtă pentru el. Pe lângă că era fumător – ceea ce este un handicap în a-ţi găsi un loc la alţii – putea fi căutat la orice oră de către săteni, chiar pentru lucruri de nimic. (Ceva de acest gen se petrecuse în cursul verii, când – către miezul nopţii – părinţii aduseseră în dispensar o fată de vreo 14 ani, care dădea semne de „slăbie”. Amândoi soţii Ardeleanu s-au lămurit repede că e vorba de cea mai pură isterie. Au aplicat tratamentul clasic: apă distilată periombilical, şi desigur că fata s-a însănătoşit pe loc. Părinţii – mai mult tatăl – erau

85 Anul universitar începea la 15 septembrie, o dată cu şcolile şi grădiniţele.

86 Aşa a fost, din fericire.

87 Bărbat necăsătorit încă, în Ardeal.

îngrijoraţi că va repeta crizele, dar celălalt bărbat i-a asigurat că nu se va întâmpla aşa ceva, fiindcă de-acum ştie care e tratamentul – cât se poate de dureros, de altfel. Desigur că tânăra n-a mai venit în dispensar, şi nu numai în noaptea aceea.

Cu toate neplăcerile la care se putea aştepta dacă stătea la cineva, Bogdan Ardeleanu s-a gândit că ar fi şi mai rău să stea în dispensar împreună cu colega lui, căci cine ştie ce vorbe ar mai fi ieşit. Prin urmare începu demersurile, mai întâi la uncheşul Gavrilă. Oarecum de aşteptat, cu toată simpatia manifestată faţă de el până atunci (şi nu numai în vorbe), cei doi se codiră. Nu s-au încumetat să-l refuze făţiş, dar i-au subliniat că trebuie să-şi îngrijească fiul bolnav, ceea ce a fost o aluzie suficient de transparentă. Nici la familia în curtea căreia îşi ţinea maşina n-a avut mai mult succes – deşi mai găzduiseră medici – aşa că, împreună cu personalul dispensarului, se ajunse la soluţia să rămână unde era şi să-i gătească îngrijitoarea. (La acest ultim capitol măcar, se simţea clar în câştig.)

Pe când se gândea cu reţinere cum avea să-i fie singur, i se ivi o posibilitate de scăpare, sau cel puţin de amânare a răului. Începuse perioada recrutărilor, şi la Vişeu-de-Sus nu exista oftalmolog. Atunci, cum ştia să facă un examen oftalmologic elementar în urma practicii pe lângă tatăl său, se oferi să trieze candidaţii, respectiv să le determine acuitatea vizuală şi simţul cromatic. Cei de la spital au primit favorabil iniţiativa medicului din Petrova, probabil pentru că le era peste mână să-i poarte pe toţi tinerii la Sighet sau la Borşa doar pentru aprecierea vederii. Desigur că orice caz de abatere de la baremuri trebuia trimis la specialistul oftalmolog, dar asta conta prea puţin. Pentru Ardeleanu era esenţial că va sta o lună, cu casă şi masă, la spitalul din Vişeu.

Masa se servea la cantina spitalului şi era ca orice mâncare de cantină, dar nu era niciun necaz în asta. Mai mâncase el „de la cazan”, şi oricum nu era pretenţios. I se părea mai important pentru sufletul său că nu trebuie să-şi

încălzească hrana cu porţia şi nici să îşi spele vasele.

Condiţiile de cazare erau şi mai puţin încurajatoare. Era un salon aproximativ de forma unei prove. Asemănarea cu un vapor mergea însă şi mai departe, căci avea ferestruici ca nişte hublouri (doar că erau dreptunghiulare) în locul unde se forma „ciocul provei”. Pe jos era ciment, fără niciun acoperământ, iar pereţii îşi pierduseră de mult culoarea văruielii, ca să nu mai vorbim de scorojeli. Mobilierul era de spital: pat şi noptieră de metal, şi un scaun de lemn, vopsit cândva în alb. În tavan – asortat cu restul, s-ar putea zice – era un bec atârnând în dulie, dar esenţial era că ardea şi că nu se întrerupea substratul pentru funcţionarea lui. Totul te-ar fi dus cu gândul la o celulă de închisoare, baia era pe hol – destul de departe, dar tânărul trecu repede peste ispita spre dramatizare, savurând avantajul de a nu mai fi deranjat o dată ce ţi-ai încheiat programul de lucru. Avea cu el radioul şi cărţile, şi altceva nu-i mai trebuia ca să-şi creeze un mediu în care să se simtă bine.

Se simţea relaxat când intra în cameră după masa de prânz şi, profitând şi de faptul că n-avea cine să-l scoale din pat, se străduia – şi reuşea – să-şi refacă prin somn câte ceva din energia nervoasă atât de încercată. La trezire se apuca să citească şi să asculte radioul şi, dacă se plictisea, mai făcea câte-o plimbare prin orăşel. În plin centru erau nişte clădiri din perioada interbelică, pe care îi făcea plăcere să şi le imagineze înainte de a trece peste ele dezastrul socialist. Făcea analogie cu Ciacova şi încerca să pună transpunerea mentală în nişte vremuri de linişte şi prosperitate înaintea regretului şi furiei de a vedea la ce decădere morală şi materială se ajunsese[88]. A avut ocazia şi să vadă încă o dată cum sunt oamenii, când se gândea să facă o vizită rudelor îndepărtate la care fusese împreună cu Ileana după ce lăsaseră bebeluşul practic înviat la spitalul din oraş. S-a anunţat telefonic şi a primit răspunsul că s-au culcat, la nici 7 şi jumătate seara. E

88 Atunci credeam că nu se poate mai rău, ca dovadă că n-am fost niciodată „optimist“.

la mintea cocoşului că nu i-a mai căutat niciodată.

Activitatea profesională îi era de aşa natură că şi în această privinţă se simţea în vacanţă. Sâmbăta nu lucra (şi asta însemna că putea sta acasă de vineri noaptea până duminică după-masă), iar în rest se ducea în cabinetul de oftalmologie al policlinicii după ce participa la raportul de gardă pe spital (adică pe la ora 8 şi jumătate) şi îşi făcea treaba cel mult până la 1. După cum se aştepta în zona locuită de urmaşii dacilor liberi, unde bărbaţii se ocupau cu activităţi fizice grele, extrem de puţini tineri aveau neajunsuri pe plan sanitar – şi nu numai la ochi. De aceea putea termina repede cu ei.

Asistenta era o femeie încă tânără şi destul de atrăgătoare, foarte dinamică atât ca activitate cât şi ca locvacitate. Avea un discret accent, pe care îl sesiză imediat. Desigur că n-a fost nevoie să întrebe el nimic pentru ca să afle că e ucraineancă, chiar dacă avea un diminutiv tipic românesc (Anuţa). În câteva ore se lămuri şi de ce nu avea Vişeul oftalmolog: aici lucrase o doctoriţă săsoaică, şi bineînţeles că, de îndată ce i se ivise ocazia, plecase definitiv în R.F.G. Era încă un exemplu al modului cum regimul îşi făcea parcă voit singur în ciudă, împingând oameni serioşi şi pricepuţi să-şi ia lumea-n cap, în loc să-i folosească.

Pe Bogdan îl deranja de obicei vorbăria, dar asistenta sa temporară era atât de prevenitoare şi de bună colegă încât se simţea bine în cabinet, mai ales că – trebuind permanent să întreţină conversaţii sau măcar să dea un minimum de atenţie interlocutoarei – nu se mai gândea la ale lui. Amabilitatea d-nei Anuţa – cum i se adresa tânărul medic, fidel conduitei sale-avea însă câteodată consecinţe de un umor burlesc. Se oferi să-i spele halatele, deşi le ducea acasă săptămânal, şi insistă până îl înduplecă, argumentul decisiv fiind că nu se oboseşte, având maşină automată de spălat. Când a adus unul ele înapoi, se vedea de la distanţă că are dungi mari de culoare roz. La o privire pe care deţinătorul nu şi-o putu reprima, se fâstâci toată:

— Vai, dom’ doctor, l-am băgat împreună cu nişte rufe roşii, şi nu mi-am imaginat că-l colorează!

Săraca femeie nu se gândise că, oricât de automată ar fi fost, maşina de spălat era românească, şi detergentul la fel. Evident că şi lui îi scăpa motivul pentru care s-a colorat halatul, fiindcă spălatul rufelor era cu totul în afara preocupărilor lui. Era în schimb preocupat să se poarte omeneşte, aşa că o consolă şi veni în întâmpinarea dorinţei ei de a-şi repara greşeala. A doua zi halatul apăru impecabil, şi n-au mai vorbit despre acest episod, nici măcar în glumă.[89]

Puţine erau momentele care să rupă monotonia acestei existenţe. Într-o seară a avut o surpriză plăcută când a aflat că se transmite totuşi în direct de la ei meciul Danemarca – România, din preliminariile C.M. de fotbal. Era mare lucru pentru acele vremuri, dar Marele Stăpân şi-o fi zis că va avea ocazia să prezinte o altă realizare pe care să şi-o atribuie dacă echipa va rezolva problema calificării. Asta ar fi putut recunoaşte, dar probabil că era un substrat care n-ar fi fost admis cu glas tare: voia să dea o mică satisfacţie „plebei”[90], ca să le mai abată gândurile de la ce se întâmpla în acel moment în R.D.G., după ce liderii comunişti dogmatici căzuseră deja în Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria.

Când era de urmărit mari meciuri de fotbal, Bogdan redevenea copilul care nu acorda nicio importanţă faptului că a luat premiul I în clasa a III-a faţă de istoricul eveniment că, în aceeaşi seară, Brazilia a câştigat definitiv Cupa „Jules Rimet”[91]. Prin urmare a lăsat la o parte – şi din

89 Inclusiv la nunta fiicei ei mai mari, după vreo 10 ani de la întîmplare.

90 Numai „circenses“, fără „panem“!

91 Exista riscul de a plictisi dacă inseram cele ce urmează în naraţiune, dar nu am sufletul să trec peste ele. În 1970, la sfîrştiul lunii iunie, finala Campionatului Mondial de fotbal din Mexic a fost ultima în care s-a atribuit trofeul originar, care purta numele iniţiatorului competiţiei. Se stabilise ca trofeul să fie adjudecat definitiv de echipa care cîştigă de 3 ori titlul mondial, şi ambele finaliste (Brazilia şi Italia) erau deja duble învingătoare. Am avut marea bucurie să văd întîmplîndu-se ce era de

dorinţa semiinconştientă de a nu se încărca sufleteşte şi mai mult – consideraţiile politice şi s-a pregătit cum se cuvine pentru meci – psihic şi nu numai (a mâncat de cină mai devreme ca de obicei). Într-un fel îi era mai bine decât acasă, chiar dacă stătea în hangarul unde erau maşinile Salvării, fiindcă avea drept companie cam tot personalul de sex bărbătesc al spitalului care era în tură. Se simţea stânjenit numai dintr-un punct de vedere: considerând că trebuie să-şi ţină rangul, nu putea să comenteze în voie, ceea ce ar fi însemnat mai ales înjurături – lucru firesc la un meci pierdut cu 3-O. Noroc că nu era totul terminat; peste o lună urmau să vină danezii la noi, şi ne puteam califica dacă îi băteam.

Cu o zi înainte de această seară cu sfârşit trist pentru microbişti, tânărul Ardeleanu a avut iarăşi nişte experienţe din categoria celor care rămân ca poveşti pentru nepoţi. Era mare şedinţă de partid în Petrova, cu participarea primului-secretar în persoană. Ghidându-se după normele de conduită rigide de la care nu se prea abătea, a explicat de ce în ziua aceea nu putea fi prezent la recrutări şi, îmbrăcat în costum şi cu cravată (doar era vorba că e festivitate), luă autobuzul de dimineaţă spre comuna din a cărei organizaţie făcea parte...

A ajuns cu vreo jumătate de oră înainte de a începe şedinţa, aşa că şi-a zis că mai are timp să treacă pe la dispensar. După ce a schimbat câteva vorbe cu asistentele şi îngrijitoarea, a fost poftit în camera colegei lui. Deşi nu era membră de partid, în calitate de şefă de sector trebuia să participe şi ea la această reuniune de bilanţ (care era şi o ocazie ca Dulău să se împăuneze cu realizările de pe urma împilării oamenilor – dar asta era în subtext).

Cea care se plângea, dar probabil numai de formă, că rămăsese din nou singură în sat se pregătea să plece cu o

---

aşteptat, chiar dacă în fotbal nu se ştie niciodată. Totuşi, pe lîngă că echipa lui Pelé era mai bună, italienii erau practic epuizaţi după acel 4-3 din semifinală cu R.F.G. - unul din cele mai frumoase meciuri din istoria campionatelor mondiale. Scorul finalei are mai puţină importanţă, dar trebuie amintit, pentru acurateţe: Brazilia - Italia 4-1.

încetineală care îl făcea pe colegul ei – obişnuit cu punctualitatea – să fiarbă tot mai tare. Îi atrase atenţia cu discreţie să se grăbească, dar ea parcă voit îi făcea în ciudă. Clipele începură să treacă precum orele până când în sfârşit plecară, cu vreo 5 minute înainte de ora 10, la care era programată şedinţa.

Cum nu se întâmpla practic niciodată la noi, dar

Bogdan Ardeleanu păţea frecvent când nu se „blinda”, şedinţa a început la fix. Prin urmare, deşi căminul cultural era aproape, au ajuns când deja directorul şcolii – din prezidiu – îi ura bun-venit invitatului de onoare. Se aşezară repede în fundul sălii (unde era semiîntuneric; luminată era numai masa prezidiului – bineînţeles electric, chiar dacă era zi de lucru, căci regulile erau pentru cei de rând). Întrerupseră totuşi vorbitorul, care – după cum s-a aflat mai apoi – a trebuit să-i explice primului-secretar cine sunt cei care inoportunaseră „marele eveniment”. Cu reţinerea caracteristică a regimului şi căţeilor lui faţă de doctori, acesta a lăsat-o moartă.

Şedinţa s-a terminat surprinzător de repede, dar trecuse totuşi de ora prânzului. Noroc că lui Bogdan nu-i era foame şi, având mintea eliberată de instinctual, se putea orienta spre cele sufleteşti. De aceea se îndreptă către Crasna, unde se găsea singurul om de pe acele plaiuri cu care mai putea împărtăşi idei şi trăiri.

Ajuns la Cora, desigur că amabilele ei gazde l-au invitat la o gustare, aflând că nu mâncase. El nu a refuzat, nu numai ca să le întoarcă drăgălăşenia (nu mai era nevoie de aşa ceva, după cât trăiseră împreună), ci şi pentru că începeau să se estompeze amintirile de la şedinţa de bilanţ, deci slăbea şi strânsoarea din stomac.

Pe când îşi savura cafeaua, după ce aflase mare parte din ce se întâmplase în Petrova de când plecase, auzi agitaţie în bucătărie. Era un bărbat care întreba de doctoriţă şi care imediat apăru în uşa camerei:

— Domnişoara doctor, haideţi repede, că naşte Floarea lu’ Savciuc!

— Bine, bine, aşteaptă afară, că vin!

Ştiau amândoi de ce îl trimisese afară. Instantaneu Cora începu să se agite:

— Aoleu, Bogdane, ce mă fac acum?

— Lasă, că sunt eu cu tine! Doar am mai trecut prin aşa ceva. Ai uitat că ţi-am povestit? Hai să mergem repede!

Noroc că uliţa unde stătea femeia era doar la vreo 3 minute de mers întins şi că aveau umbrele, căci ploaia destul de serioasă ar fi avut urmări mai ales asupra lui, care – firesc – purta pantofi. Desigur că a fost chemată şi moaşa, dar aceasta locuia în Petrova, deci oricum ar fi făcut cu 5 minute mai mult decât ei.

Deja de la intrarea în cameră se putea vedea că femeia nu mai are mult până să scape, dar şi că e vorba de un travaliu normal. (Bogdan Ardeleanu avea obiceiul să nu-şi dea cu părerea despre ce nu experimentase el însuşi, dar avusese vreo două colici renale „ca la carte”, iar tatăl său îi spusese că ştia de la paciente că durerile de rinichi sunt mai mari decât durerile facerii.) Cea care suferea pe pat s-a uitat oarecum surprinsă la domnul în costum care o însoţea pe doctoriţa lor. Acesta prevedea reacţia, aşa că zise imediat:

— Nu te speria, dragă! Eu sunt doctorul din Petrova şi am venit s-o ajut pe d-ra doctor pentru că am avut deja două naşteri în dispensar şi sunt obişnuit. Al câtelea copil este?

— Al doilea.

— Bine, stai liniştită, căci o să meargă uşor, după cum văd.

Mulţumit că vorbele lui aveau efect, îşi dădu jos haina, lărgi puţin nodul la cravată şi îşi suflecă mânecile la cămaşă.

— Să fie şi apa aici, şi totul poate să înceapă.

În sinea lui nu avea atâta siguranţă câtă afişa, căci medicina nu e matematică, dar deznodământul a fost din nou cel dorit. Ca întotdeauna în situaţiile cu adevărat grele, Dumnezeu îşi întorsese faţa spre el.

XXX

Era deja aproape anul de când viaţa soţilor Ardeleanu şi a altor sute de medici din generaţia lor luase acea întorsătură nefericită care îşi urma drumul, netulburată de momente de speranţă sau de oarecare bine. Pentru Ileana era acum destul de comod, chiar dacă dispensarul era la celălalt capăt al oraşului. Cu banii se descurcau cât de cât, deci avea premisele pentru oarecare linişte sufletească. Noroc că nu avea firea soţului, să se gândească la ce va fi dacă în cei 3 ani pe care mai avea dreptul să-i petreacă acasă nu se va ivi nicio posibilitate de schimbare în bine a statutului ei – definitivă, şi nu de conjunctură.

Cu tot scepticismul său, pe care el ar fi fost primul să-l dorească anihilat de fapte, Bogdan Ardeleanu era hotărât să nu alunece spre pasivitate şi abandon. Dacă secundariat nu fusese şi dacă nici cu intrarea în învăţământul superior nu se mai auzea nimic, măcar cu atâta să-şi îmbunătăţească viaţa: să rămână la o circumscripţie în

Vişeu, ceea ce îi surâdea faţă de revenirea la ţară, fiindcă în esenţă şi-ar fi continuat existenţa din acel moment. Aşa ceva fusese posibil pentru alţii, şi voia să se asigure din timp că va rezolva şi el. De aceea se duse la directorul spitalului, la începutul ultimei săptămâni în care mai avea de stat la recrutări. Îl abordă fără prea multe paranteze:

— Domnule director, întrucât soţia mi-a plecat la Cluj, iar eu ar trebui să rămân în dispensar, căci posibilitate de gazdă n-am găsit, nu s-ar putea să lucrez aici la vreo circă? Ştiu că şi alţii au făcut aşa. În plus, cred că nici colegei mele nu i-ar displăcea.

Prin sistemul de turnătorie de care se slujesc toţi conducătorii, la orice nivel şi în toate locurile şi vremurile, dar care ajunsese la o înflorire parcă fără seamăn în România acelei epoci, directorul ştia poate mai bine decât interlocutorul său cum devine treaba cu cealaltă doctoriţă din Petrova. Doar el le spusese în vară soţilor Ardeleanu că în spatele unei reclamaţii ajunse până la „Scânteia” stă

colega lor, care aparent era cea mai vizată de conţinut, şi făcuse pe mirata şi pe agitata când cei doi îi spuseseră ce citiseră în ziarul central al partidului. Acum însă datele problemei erau cu totul altele, şi erau lucruri noi pentru cel care venise să ceară favoarea.

— Domnule doctor, nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră. Ştiu toată situaţia, dar este nevoie de încă un medic la Petrova, fiindcă în curând se va deschide casa de naşteri, deci trebuie neapărat să fie un doctor tot timpul acolo. De altfel, unii dintre colegii dumneavoastră vor pleca peste câteva zile la Cluj, pentru reciclare în obstetrică.

Medicul mai tânăr auzise ceva vag despre aceste case de naşteri rurale – una dintre noile găselniţe ale Marelui Stăpân în cadrul obsesiei sale de a creşte natalitatea. Era preconizat ca la ţară să se desfăşoare naşterile presupuse a merge bine, adică de la al doilea copil încolo şi în lipsa antecedentelor de cezariană şi – pe cât se putea prevedea – a anomaliilor travaliului sau ale poziţiei placentei. La Petrova încă nu se făcuse nimic, pentru că singurul loc în care se putea organiza o mică maternitate era în camera unde locuiseră clujenii şi unde unul dintre ei trebuia să se întoarcă. S-a agăţat şi de asta:

— Domnule director, unde o să stau eu dacă în camera mea se face casă de naşteri? Plus că trebuie zugrăvită înainte, ceea ce nu ştiu cum se va face pe frigul din noiembrie.

— Lăsaţi, că nu veţi fi nevoit să staţi în camera aceea! O să vă mutaţi în camera colegei dumneavoastră, căci se mărită în sat.

Asta chiar n-o ştia, Româna fiind foarte secretoasă. Ştia însă că niciodată nu spusese nimănui că ar vrea să rămână definitiv în sat. Era posibil ca, în perspectivă, să lupte şi mai mult pentru clientelă, având şi atuul că a devenit de-a lor. Deocamdată însă, Bogdan încerca doar curiozitatea de a afla cu cine se mărită şi abia aştepta să flecărească un pic cu nevasta pe această temă, chiar în aceeaşi seară.

Păcat că trebuia să înceapă prin a-i da veşti proaste în singura vizită pe care i-a putut-o face la reşedinţa lui provizorie. S-ar fi bucurat şi ea să-l ştie fără griji legate de masă şi de cazare şi liniştit de la prânz încolo. Şi-au îndulcit puţin existenţa cu o cină de rămas-bun la asistenta lui, care nu admitea ca doamna doctor Ardeleanu să nu-i cunoască familia, aşa de mult îi plăcuse de ea din clipa când o văzuse. Amândouă erau vorbăreţe şi cu firi mai degrabă vesele, spre deosebire de bărbaţi, care erau mai tăcuţi şi mai gânditori – oaspetele cu atât mai mult cu cât se întristase profund pentru iminenta întoarcere în Petrova. Totuşi, atmosfera plăcută şi mâncarea foarte bună – au savurat fuduliile, de care până atunci doar auziseră – au făcut ca invitaţii să se bucure de moment, aşa cum făcea îndeobşte Ileana, când îşi dădea seama că oricum nu putea evita ce se profila.

Deşi ştia că nu-i ajută cu nimic, şi de obicei era de părere că, dacă tot trebuie să se întâmple ceva, măcar să se întâmple cât mai repede, Bogdan Ardeleanu s-a prevalat de faptul că nu consulta lunea şi şi-a amânat cu o zi întoarcerea la post. Ca să „mănânce” cât mai puţin din timpul petrecut acasă, plănuise să-şi mute înapoi lucrurile odată cu întoarcerea în sat, ceea ce presupunea o oprire în Vişeu. Ştia ce risca: vreo 3 ore de diferenţă între trenuri şi sosirea la dispensar după 2 noaptea. Spera totuşi să prindă o ocazie, şi de aceea s-a postat la bariera de lângă spital, care totodată era unul din capetele centrului oraşului, fiind şi staţie de autobuz. Din păcate, şi cu autobuzele era ceva paradoxal (în spiritul epocii, s-ar putea spune): exista cursă directă cu Poienile-de-sub-munte, sat la mare distanţă de şoseaua principală, în schimb cu Petrova, care era chiar pe şoseaua Moisei-Vişeu-Sighet, nu.

Tânărul stătea totuşi la barieră, cu bagajele alături, încercând să desluşească în întuneric vreun număr de maşină sau vreun chip cunoscut. Când îşi cam pierduse speranţa şi se gândea să se îndrepte spre haltă (pe care de altfel o vedea cu uşurinţă), ca să ia legătura spre Vişeu-de-Jos pentru acceleratul care ajungea în Petrova la două ore

după miezul nopţii, opri lângă el medicul veterinar. De unde până atunci considera calvarul deja început, şi-a mutat gândurile spre alt „fix”: norocul în situaţiile cu adevărat dramatice.

Se temea că revenirea în sat – implicit faptul că n-a reuşit să se descurce – îl va pune într-o poziţie de inferioritate. Era pregătit să facă faţă la asta, dar s-a încordat degeaba, probabil şi fiindcă primarul şi şefa nominală a dispensarului ştiau cu cine au de-a face. După ce s-a lămurit că şi-a făcut probleme fără rost, s-a liniştit îndestul ca să comenteze cu prietenii din sat subiectul fierbinte: nunta „domnişoarei”.

Primul lucru de care s-a interesat a fost – desigur – cine este viitorul soţ. A fost destul de surprins să afle că este cel căruia îi plătea cotizaţia de partid în vremurile în care nu era tracasat de manifestările dorinţei de parvenire a lui Dulău. Şi-a păstrat comentariile şi analiza pentru sine, mai ales că nu se mai putea schimba nimic, fiindcă se apropia postul Crăciunului; de altfel nici nu avea de ce să se implice.

Când credea că totul merge normal, a avut surpriza să audă că vărul primar al mirelui nu vrea să participe la nuntă, pe un motiv pe care un clujean n-ar fi putut să-l înţeleagă dacă nu ştia de „nemeşi”. Pentru Bogdan însă era deja destul de mult timp de când, vrând-nevrând, intrase şi în altă lume decât cea în care crescuse. În plus, considera că rudenia – în primul rând de sânge – trebuie să fie deasupra micilor neînţelegeri, fiindcă îşi dădea seama că unul din marile păcate ale lumii în care trăia era lipsa de solidaritate[92], care începea din familie.

Bizuindu-se pe faptul că era în termeni apropiaţi cu ambii în cauză – le şi propusese de multă vreme să se tutuiască – şi că părea că reuşise să câştige respectul şi simpatia petrovenilor, clujeanul nostru îşi spuse că n-ar fi deplasat să încerce să readucă armonia în această familie. Motivul discordiei era pueril: cel care urma să se însoare nu îl chemase de naş pe vărul său, tehnicianul veterinar.

92 Multe se perpetuează, din păcate.

Datina (nu numai a) locului presupunea aceasta, fiindcă părinţii viitorului mire îl cununaseră pe cel ofensat. Pe un plan cu totul secundar erau neînţelegerile dintre soţia lui – asistenta de farmacie – şi doctoriţă, având la bază faptul că mintea şi poziţia socială (care este în mare parte rodul şansei) nu se aflau la aceeaşi persoană. Desigur că în primul rând conta rangul, aşa că „farmacista” – care auzea destule şi de la sora ei – nu putea decât să râdă prin spatele doctoriţei împreună cu cel către a cărui inimă îşi deschisese drumul atingându-i o coardă cât se poate de sensibilă: matematica.

Acesta din urmă se ducea ca împăciuitor cu speranţe moderate, căci era destul de lucid ca să-şi dea seama că – oricât ar fi fost de ataşaţi – era greu de crezut că un petrovean get-beget, şi încă şi „nemeş”, se va plia la modul său de gândire. (Pentru ei nu conta că aflaseră că şi strămoşii doctorului fuseseră nemeşi, cu pământ în Câmpia Transilvaniei.) Se hotărî însă să vadă doar partea bună a lucrurilor: chiar dacă n-ar fi reuşit ce-şi propusese, măcar va sta o după-masă într-o atmosferă mai plăcută decât izolarea din dispensar (cu colega abia se saluta, şi tot aşa s-ar fi întâmplat şi dacă ea n-ar fi fost în preajma nunţii), pe lângă kilometrul de plimbare până acolo şi înapoi. Trebuia să facă tot posibilul, căci mai era doar o zi până la căsătoria civilă şi religioasă şi încă una până la petrecere.

A fost întâmpinat şi omenit aşa cum se aştepta, dar şi rezultatul demersului său a fost tot pe-acolo, chiar dacă – fără să aibă nevoie – elocinţa i-a fost sporită într-un mod cunoscut de toată lumea. Cu toate că n-a simţit ceva deosebit în cap sau în picioare – se dusese fără probleme în fundul curţii, şi întunericul se lăsase de mult – Bogdan a observat la un moment dat cum gazda pune pe masă, alături de gustări, o jumătate de litru de ţuică şi s-a întrebat unde se dusese sticla aproape plină pe care o văzuse când s-a aşezat în bucătăria lor. (Stătea acolo fiindcă niciunul de-al casei nu fuma, şi considera că bunul-simţ şi manierele sunt aceleaşi, în orice loc sau perioadă ai fi fost.)

Cu cât trecea timpul, mijlocitorul din proprie iniţiativă vedea că şansele îi „tind spre zero” (că tot era cu matematica). Era a nu ştiu câta oară când o femeie îl asculta interesată, fără ca asta să ducă la nimic concret. Nu prea se putea să fie altfel, căci cei doi soţi erau solidari, aşa cum se şi cuvenea, mai ales că nu era ceva de ochii lumii. Un observator superficial ar fi bănuit cu greu această unitate în concepţii, pentru că fizic se deosebeau mult. El era înalt, solid şi smead, iar ea era micuţă, subţire şi cu un păr cărunt care contrasta – în cel mai propriu sens al cuvântului – cu faţa tânără, a cărei trăsătură frapantă erau ochii expresivi, chiar dacă n-ar fi fost azurii. Cel din faţa lor îşi muta privirea de la unul la altul, dar şi pe ceas, aşa că într-un târziu i-a devenit clar că trebuia să se retragă. Gazdele – Veronica şi Ion – au fost amabile până la capăt; ea a susţinut iniţiativa soţului de a-l duce înapoi pe oaspete cu maşina (doar mulţienii erau tot din sat), deşi acesta se opunea, convins – cu mult temei – că o plimbare i-ar fi făcut bine.

Căsătoria civilă şi religioasă a doctoriţei a stârnit foarte puţin interes din partea colegului ei, dacă tot nu avea un rol deosebit. Pentru că ţinea la protocol, s-a prezentat la evenimente având şi flori, numai el ştia de unde. Mica sărbătorire de după cununie s-a ţinut în casa părinţilor mirelui, căci a lui era încă în construcţie, şi desigur nu era neaşteptat pentru Bogdan să fie invitat. Extrem de surprinzător a fost însă – cel puţin pentru el – că proaspăta soţie s-a culcat sub acelaşi acoperiş (chiar dacă nu se punea problema să fie şi aceeaşi cameră) cu colegul, şi nu cu soţul. Cel dintâi nu înţelegea chiar nimic, mai ales că fuseseră cununaţi şi religios – ceea ce petrovenii puneau pe primul plan. A renunţat să reflecteze asupra situaţiei oarecum comice fiindcă avea şi-aşa destule probleme, dintre care cea mai presantă era să asculte „Vocea Americii” la 7 fără un sfert dimineaţa.

Parcă presimţise ceva, ca şi tatăl său în 1968, într-o excursie exclusiv masculină la mănăstirile din Moldova, la care – pe lângă cei trei reprezentanţi ai clanului Ardeleanu

– fusese şi unchiul Vasile. Corneliu Ardeleanu, la volanul unui Trabant, se mobilizase să facă „dintr-una” drumul Suceava – Cluj, chiar prin pasul Oituz; fiind milităros, i se păruse suspect că este închis drumul pe la Bicaz[93]. Ajunseseră la 3 dimineaţa şi se culcaseră în casa unchiului lui Bogdan, ca să nu deranjeze pe nimeni. (Soţia sa şi copilul erau la mama ei.) Cum nu aveau prea mult somn în situaţia dată, după câteva ore au aflat de la radio că ruşii intraseră în Cehoslovacia.

Cei care erau destul de în vârstă ca să înţeleagă ce se întâmplă îşi dădeau seama – după ani – că atunci Marele Stăpân, prin atitudinea diferită faţă de celelalte ţări din Tratatul de la Varşovia, îşi deschisese drumul către cultul personalităţii. Cum sovieticii erau fără egal în „intoxicare” şi cum marea majoritate a românilor nu ştiau că în fruntea lor se afla unul care – după război – devenise general ca absolvent de Frunze (cu racolarea la KGB aferentă) fără să facă nicio zi în armata ţării, aşa-zisa dizidenţă faţă de uriaşul din est devenise un clişeu acceptat. Şi pe plan internaţional „se înghiţise găluşca”, la Olimpiada de la Los Angeles, în 1984. Odată cu Gorbaciov însă, se cam schimbase orientarea (esenţa era aceeaşi, dar acum „dădea bine” să se renunţe la comunismul dogmatic), ceea ce chiar el dăduse clar de înţeles când fusese la Bucureşti. Prin urmare, dizidenţa faţă de sovietici era folosită pentru a justifica menţinerea sistemului la noi, argument de altfel total inconsistent în faţa a ce vedeau oamenii zi de zi, determinându-i să se gândească mai degrabă la opusul acestei independenţe de paradă, fiindcă de la ruşi aşteptau schimbarea celui care îi teroriza împreună cu nevasta. Erau încurajaţi de faptul că liderii fosilizaţi din Răsărit căzuseră unul după altul, cu excepţia a doua ţări: Bulgaria şi România.

Pe tânăr îl interesa în primul rând ce se întâmplă în ţara lui, deci spera că zilele regimului sunt numărate. Deocamdată în interior părea să nu se schimbe nimic,

93 Drumurile Iacobeni - Moisei - Borşa şi Vatra-Dornei - Bistriţa nu erau practicabile pentru maşini mici la acea vreme.

chiar dacă existaseră manifestări izolate. De aceea se agăţa de fiecare schimbare din jur şi considera o eventuală imixtiune sovietică un rău necesar. În acest spirit, i-a fost dată bucuria de a afla, de cum s-a trezit, că se terminase şi cu „dinozaurul” din Bulgaria[94], dat jos în plină şedinţă de partid de către ministrul său de externe (lesne explicabil, de altfel). Desigur că se repezi la telefon, ca să-i spună soţiei să deschidă radioul (bănuia ea pe ce post). În împrejurări obişnuite ar fi asigurat-o că o aşteaptă la trenul de după-masă, dar nu era momentul pentru banalităţi; putea fi sigură că avea să-l vadă în gară.

La amiază se hotărî ca pur şi simplu să închidă uşa dispensarului, înainte de terminarea teoretică a programului, ca să poată să se odihnească un pic, având în vedere că îl aştepta o noapte de nesomn. Se gândea că oamenii îşi văd de treburile lor sâmbăta la prânz, şi corectitudinea raţionamentului i-a adus profit, spre deosebire de alte situaţii: a dormit vreo 2 ore neîntors.

Dată fiind poziţia protagoniştilor, petrecerea de nuntă nu a avut loc la căminul cultural, ci într-una din casele familiei în care Româna intrase cu o zi în urmă, case aflate toate într-o ogradă mare, dacă s-ar fi gândit cineva să facă unirea între curtea în care locuiau părinţii mirelui (şi fratele său cu familia) şi curtea unde stătea sora lor, soţia directorului şcolii.

Cum era firesc, au fost invitaţi toţi doctorii cu care mireasa era în relaţii mai apropiate, aşa că Bogdan veni însoţit de două femei. (Cora fusese în ziua precedentă doar la ceremonii, cât timp era lumină afară, fiindcă ştia că vechiul ei prieten se va simţi obligat s-o conducă „acasă”.) Se aşezară cu toţii lângă stomatologă şi soţul ei, la masa de onoare, faţă-n faţă cu mirii. Se aşteptau la aşa ceva, pentru că 6 ani de facultate de elită într-un oraş mare cizelează, vrând-nevrând.

Mireasa era, ca la aproape toate nunţile, în alb. („De data asta este unul din rarele cazuri în care are tot dreptul

94 Todor Jivkov a fost liderul comunist din Europa cu cea mai lungă „domnie“.

să se îmbrace aşa” – gândea Bogdan, care ştia bine că termenul „domnişoară” nu mai are semnificaţia de pe vremurile în care i-ar fi plăcut să trăiască – asta fără să condamne pe nimeni.) Era acolo ca să se simtă bine, şi nu ca să facă speculaţii, aşa că ridică un pahar şi făcu din ochi spre un văr al mirelui, şi acesta înţelese imediat la ce se referea. Se întâlniseră o dată în tren, prilej cu care cel ce considera că de la oricine poţi să înveţi reţinuse o replică memorabilă: „Dom’ doctor, muierea numa’ până-i mireasă o tomăsc alţii; dup-aia să tomé[95] ea singură!”. Această amintire nu reuşea să-l amuze suficient ca să nu dea importanţă faptului că vărul primar al mirelui nu venise. Se hotărî să facă o ultimă încercare de a îndrepta lucrurile şi, crezând că o să aibă mai multă pondere, îl convinse şi pe Ionuţ, soţul dentistei, să i se alăture.

Cei vizaţi nu erau acasă, ci undeva sub Chiceră[96], dacă tot se hotărâseră irevocabil să nu meargă la nuntă, şi tânărul care se străduise şi în al doisprezecelea ceas să facă pace s-a ales doar cu ceva probabil meritat: a intrat adânc în noroi, necaz cu atât mai mare cu cât purta pantaloni gri-deschis şi pantofi. Veronica şi Ion i-au propus să-l ajute să se schimbe sau măcar să se cureţe, dar el simţea – cum rareori se întâmpla – că îl lasă nervii. Prin urmare a refuzat fără menajamente şi oferta lor de a-l duce pe el şi pe prietenul său înapoi la nuntă. Trebuia să treacă mai întâi pe la dispensar, ca să se cureţe, ceea ce reuşi fără reproş. După ce s-a examinat de mai multe ori, direct şi în oglindă, a fost satisfăcut de ce vedea, aşa că s-a putut întoarce la petrecere.

S-a simţit dator să dea explicaţii doar soţiei, care deja ştia povestea şi avea consideraţie pentru ideile lui despre onoare şi spiritul de familie, chiar dacă nu concepea că un doctor clujean se coboară să se amestece

---

95 Acestea sînt variante petrovene ale ardelenismului „a tomni“, care este echivalent cu „a aranja“, „a potrivi“, „a repara“.

96 Cam la 1 km în plus faţă de cel dintre locul unde era nunta şi farmacie - asta pe lîngă că locuinţele erau pe dealuri. Chicera este denumirea generică pentru toate aceste dealuri.

în conflictele dintre petroveni. Astfel, singurul lui of devenise că în ora cât lipsise se servise obişnuita aici carne de viţel cu piure de cartofi, de care însă acasă nu avea parte.

Controlul îi era în cea mai mare parte pierdut, după ce mai dăduse pe gât câteva păhărele de ţuică, în speranţa că va uita – el, care nu putea suporta eşecurile – că n-a reuşit împăcarea dintre veri, şi nici să se înfrupte din carnea pentru care ajunsese să aibă o obsesie. A „reuşit" însă ceva mult diferit de ce-şi propusese: o lipsă de bună-cuviinţă, care era practic imposibil să i se întâmple în condiţii obişnuite (normal nu mai era nimic atunci). Lucreţia, stomatologa totdeauna plină de viaţă şi prietenoasă (fapt remarcat de Bogdan încă de la prima ei vizită în dispensar, când lăudase cafeaua din năut pregătită de el), a încercat să-l tragă de pe canapeaua pe care voia să se lăfăiască, având pe braţul acesteia scrumiera şi păhărelul:

— Hai să dansăm!

— Nu.

Asta a fost prea de tot, chiar şi pentru Ileana, care s-a solidarizat cu colega ei în a pleca pe loc. Cora le-a urmat, volens-nolens, pe celelalte două. iar el şi-a dat seama imediat ce gafă făcuse, căci în situaţile serioase aburii alcoolului i se risipeau imediat, aşa cum se întâmplase de Ziua Femeii. Analizându-se, ajunse la concluzia că subconştientul îi dictase această mârlănie, fiindcă Lucreţia – după părerea lui – era uneori cam prea directă şi cinică (mai ales în referirile la petroveni) şi nu se purta totdeauna cu soţul cum s-ar fi cuvenit.

Acum nu mai era nimic de făcut; bine că măcar cele trei femei puteau cât de cât să se odihnească până la ziuă în cele două paturi din camera soţilor Ardeleanu. Desigur că Bogdan nu mai avea chef de nimic, aşa că îi propuse soţului stomatologei să se retragă şi ei în dispensar, dar în camera asistentelor. Furios cum era, simţea nevoia să mai bea ceva, aşa că se oferi să cumpere un litru de ţuică de la fratele mirelui. Se aştepta ca acesta să i-l dea pur şi simplu

(cum ar fi făcut el într-o situaţie analogă), dar trebui să scoată din buzunar 200 de lei[97], ca şi cum ar fi fost un cumpărător oarecare. Îşi zise încă o dată că ăştia sunt petrovenii şi se consolă cu gândul că măcar îşi făcuse safteaua, întocmai ca în vară, când dăduse 350 de lei pe o cutie de ness, adusă de la ucrainenii din U.R.S.S. prin micul trafic de frontieră. (Oricât de chivernisit ar fi fost, simţea că turbează dacă nu-şi satisface această plăcere, după un an şi jumătate.)

Făcură şi o oală mare de cafea (cu năut, căci cea instantaneu solubilă se terminase de mult), iar apoi au avut o discuţie cât se poate de omenească, în care Ionuţ Popa şi-a deschis sufletul, simţind că poate să îşi destăinuie insatisfacţiile. După o copilărie şi o fragedă tinereţe destul de triste, în căsnicie era tratat oarecum de sus, din cauza originii sale mai modeste, deşi nu oricine era informatician la acea vreme. („Aha!” – îşi zise Bogdan – „deci am simţit eu ceva de am fost mojic cu ea, pe lângă ce-am putut vedea. Asta însă nu mă scuză cu nimic, căci un domn adevărat trebuie să păstreze nişte standarde, indiferent cu cine are de-a face.”)

Când s-a crăpat de ziuă, s-au dus să ia maşina soţilor Popa, din curtea unde se ţinuse nunta. Ionuţ se simţea obligat s-o aibă la el, fiindcă nu voia să-şi lase nevasta să meargă pe jos kilometrul până la farmacie, unde acceptase în seara precedentă invitaţia la o mămăligă „pă picioci [98]”, specialitatea locului. Bogdan nu spusese nici da, nici nu, căci deja le dăduse de înţeles celor doi că l-au mâhnit profund. Totuşi se gândi că n-are cu cine să ţină ranchiuna, aşa că era foarte posibil să meargă şi el, împreună cu Ileana. Până una-alta însă, cineva trebuia să conducă maşina, şi acela nu putea fi decât clujeanul – chiar dacă nu era tocmai treaz – după cum vedea că arată celălalt.

Şi-au dat seama ce ger se lăsase doar când au văzut că Dacia lui Ionuţ are geamurile îngheţate bocnă. Desigur că acesta n-avea nimic de curăţat şi că instalaţia de

97 V. nota de la începutul cap.VI

98 cartofi

dezaburire nu funcţiona, aşa că Bogdan s-a dus până la farmacie cu capul afară pe geam. Noroc că ştia satul perfect; cât despre o eventuală întâlnire cu miliţienii – de care în mod obişnuit cineva care şofa în starea lui s-ar fi temut – nu-şi făcea chiar nicio problemă, mai ales după întâmplarea din vară legată de buletin.

I-a fost frică în schimb după ce l-a lăsat pe amicul său la casa „farmacistei”. Trebuia să întoarcă maşina pe un drumeag din spatele dispensarului cam cât lăţimea ei, pe malul pârâiaşului, de altfel destul de abrupt. Întocmai ca şi de 8 Martie cu bicicleta, concentrarea fu mai puternică decât efectele alcoolului. Nimeni nu este însă semizeu; imediat după ce a predat soţiei sale cheile Daciei şi i-a arătat că este cu botul spre ieşirea în şosea, s-a aşezat pe lada de lemne de lângă sobă şi – cum focul fusese stârnit încă de când veniseră ele – a adormit pe loc.

A fost trezit repede, dar a avut compensaţia că s-a înfruptat din excelenta mămăligă făcută de Veronica. De-abia spre seară a putut rămâne liniştit în intimitate cu consoarta. După aceste zile tracasante ar fi vrut să-şi prelungească puţin relaxarea, care nu putea fi deplină fără ea; de aceea se gândiră amândoi s-o mai ţină o zi. Dădu imediat telefon la tatăl său, ca să tatoneze cum ar fi primită lipsa ei de la serviciu, sub un pretext pe care socrul trebuia doar să-l comunice. Acesta nici nu a vrut să audă, argumentând că-şi pusese obrazul pentru Ileana în faţa noii directoare a Direcţiei sanitare. Bogdan ştia foarte bine că directoarea nu le făcuse nicio favoare primind-o pe soţia sa în Cluj (dacă i-ar fi dat detaşare cu salariu întreg ar fi fost cu totul altceva), dar totodată ştia că nu putea pe moment să schimbe modul de gândire al tatălui său, şi nici energie pentru discuţii în contradictoriu nu mai avea.

Prin urmare, îşi conduse nevasta pentru trenul de 5 dimineaţa, blestemându-şi din nou soarta. Când se pregătea să consulte, o văzu pe colega lui că îl salută pe soţ şi se îndreaptă spre cabinet (fiind luni, în mod obişnuit era ziua ei de consultaţii). Desigur că-şi exprimă surpriza:

— Ce faci aici? N-ai plecat în luna de miere?

— Nu; plec abia joi.

— Bine, dar nu mi-ai putut spune aseară? Poate plecam şi eu împreună cu Ileana. (Ca mai totdeauna, o păţea când nu epuiza toate posibilităţile şi variantele; în seara precedentă Română luase ceva din camera unde locuise, dar lui nici prin cap nu-i trecuse că nu-şi ia liber după nuntă.)

Chiar dacă n-ar fi ştiut că n-are cu cine discuta după standardele lui, nu mai avea timp de pierdut, deci se repezi la legătura spre Salva, cu promisiunea că va fi în dispensar la timp. Ca de obicei în situaţii încurcate, se străduia să pună pe primul plan binele, aşa că era foarte mulţumit că va vedea acasă meciul retur cu danezii. Era mare lucru pentru el, de aceea se decise să ignore faptul că va ajunge înapoi în Petrova la 2 noaptea, fără foc în sobă de 3 zile.

De cum a ajuns acasă s-a gândit din nou cu regret la carnea de viţel când a văzut în farfurie salamul prăjit (desigur, din comerţ[99]) pe care consoarta i-l servea în chip de delicatesă, căci nici la aşa ceva nu prea puteau ajunge. Era aşa de răscolit încât îi spuse că a venit exclusiv ca să mai stea cu copilul şi – bineînţeles – să vadă marele meci, fiind poate pentru prima dată când răspundea astfel manifestărilor afecţiunii ei

După încă o zi, în care i s-a dat ocazia să se ţină de ce spusese, căci micul Vlaicu era răcit şi nu mergea la grădiniţă, Bogdan s-a plimbat o dimineaţă întreagă prin oraş, ca să se pregătească pentru marea confruntare, la care participa sufleteşte aproape la fel de mult ca jucătorii. Cu destul timp înaintea începerii meciului, s-a instalat în hol (căci numai acolo puteau vedea bine la micul televizor „Sport”). Avea toate cele de trebuinţă alături şi – ce era mai important – micuţul adormise. Oricum ar fi fost în grija mamei, după cum îi precizase încă de la sosirea acasă, dar tot i-ar fi distras atenţia într-un moment în care chiar că n-ar fi suportat aceasta nici măcar din partea celui pe care

99 Asta apropo de cine a mîncat într-adevăr salam cu soia, chiar dacă astăzi nu mai are relevanţă.

voise să-l facă să se simtă prinţ încă de la naştere.

A fost un adevărat şoc pentru el atunci când danezii au deschis scorul, după câteva minute[100]. Se gândea că iar îl loveşte ghinionul, dar totodată – convins că e prea de tot – a refuzat să accepte că vom pierde calificarea, cum se tot întâmplase în ultimii 20 de ani. Noroc că la fel au gândit şi alţii, mai direct implicaţi decât tânărul suporter. Prin urmare, Gică Popescu[101] şi-a asumat rolul de ultim fundaş, ceea ce şi antrenorul Jenei a trebuit să accepte, căci era chestie de viaţă şi de moarte. (Cu toţii ştiau bine că numai dacă se califică mai au şansa de a merge în străinătate. Marele Stăpân nu permitea transferări la cluburi din afară decât pentru jucătorii pe care-i considera terminaţi, după criteriul vârstei – ca dovadă că şi la fotbal se pricepea ca la toate celelalte.) Văzând că – datorită schimbării de tactică – apărarea funcţionează, Bogdan începu să spere, nu fără temei, căci la pauză era 2 – 1 pentru noi şi la scurt timp după aceea se marcase al treilea gol. Desigur că la fiecare reuşită urla din toţi bojocii „Goool!”, ca un comentator sud-american; nu degeaba marea lui iubire dintre celelalte echipe era Brazilia. De fiecare dată venea Ileana şi-i spunea:

— Taci, măi, căci scoli copilul!

— Nu mă interesează! O să-ţi explic dup-aia ce eveniment este!

Cu o jumătate de oră înaintea încheierii teoretice a disputei, am rămas cu un jucător în minus. Era tocmai Hagi, cel mai mare talent autohton al momentului[102], care – poate datorită vârstei fragede – nu ţinuse cont că are de-a face cu un arbitru străin. Nu era însă împrejurarea

100 Ce urmează se doreşte a fi interpretat în contextul mai larg al treburilor de suflet, chiar dacă pare tentativa autorului de a impune preferinţele sale.

101 Indiferent de situaţia din prezent - peste toată lumea au trecut anii - pentru cunoscători e clar de ce el, şi nu Hagi, a fost primul fotbalist român milionar în dolari. Meciul de la Bucureşti cu Danemarca din toamna lui 1989 a fost pilduitor pentru amîndoi.

102 E bine de precizat, pentru cine l-a văzut (sau nu) jucînd şi pe Dobrin.

optimă pentru speculaţii, şi nici pentru estetisme în joc, aşa că, la fiecare bubuitură de minge în tribună, tânărul care fierbea pe scaun (alături de alte milioane) striga: „Aşa, băieţi!”

„Băieţii” au rezistat până la sfârşit, şi imediat Bogdan închise televizorul şi se repezi la geamul din bucătărie, acoperindu-şi faţa cu palmele, ca să nu se vadă că nu putea să-şi stăpânească plânsul. (Putea să fie observat doar de soţie, căci cel mic totuşi mai dormea, dar era ceva atât de dificil de împărtăşit încât dorea să fie absolut singur.)

Văzându-l că trece ca un robot prin bucătărie şi se apleacă pe fereastră, ea se duse să vadă dacă mai e în toate minţile. După ce mai fumă o ţigară şi-şi şterse din lacrimi, îşi mai reveni în fire şi luă în considerare că, în principiu, femeile habar n-au de fotbal. De aceea se gândi să-i explice ce era cu el:

— Tu ştii că de 20 de ani nu ne-am mai calificat la un campionat mondial de fotbal? Îmi amintesc şi acum că eram la Mama Mare şi că am fost puţin dezamăgit că n-am bătut Grecia acasă la noi. A fost bun însă şi acel l-l, cum s-a văzut. Sunt aşa de fericit, că nici nu mai vreau să mă gândesc ce mă aşteaptă în Petrova. Oricum, am toată credinţa că peste 2 săptămâni vin acasă pe 2 luni.

Atitudinea Ilenei s-a schimbat radical în acel moment, fiindcă ştia – dar abia după căsătorie – că una din puţinele situaţii în care Bogdan plânsese în viaţă fusese atunci când o văzuse în gara Teiuş îndreptându-se către legătura de Cugir, şi fusese convins că excursia lor la mare a fost prima şi ultima împreună.

XXXI

Prin forţa împrejurărilor, Bogdan Ardeleanu trebuia să treacă a nu ştiu câta oară peste momentele înălţătoare şi să revină în viaţa de zi cu zi, pentru care „prozaic” ar fi fost un eufemism.

Neplăcerile începură înainte de a se cuveni, după socoteala lui – ceea ce însemna odată cu reluarea slujbei. (Era o experienţă nouă, măcar în privinţa duratei, căci

până atunci nu stătuse două săptămâni ca singur medic în sat, deci în imposibilitate de a se mişca de acolo. Se gândea însă că dacă femeile au putut aşa ceva – şi Ileana stătuse vreo 3 zile numai ea, pe când soţul ei îşi făcea gărzile – va putea şi el). Imediat ce s-a suit în tren a adormit, deşi era abia 9 seara, ceea ce l-a iritat foarte tare, fiindcă aşa ceva i se întâmpla extrem de rar. Îşi amintea că mai păţise asta în Cehoslovacia, pe când călătorea cu bunicii care îl îngrijiseră de când venise în casa lor şi voiau să-i vegheze primii paşi şi în afara mediului arhicunoscut, dar atunci era după o noapte nedormită. Acum însă, nu-şi găsea justificări, probabil fiindcă nu băga în seamă consumul nervos din timpul meciului. Se gândi el cât se gândi, după care – văzând că tot timpul îi cade capul în piept – se lăsă în voia somnului. Mândria lui avea şi ea o limită: decât să lupte cu o reacţie profund umană, în special după o astfel de zi, mai bine să-şi asculte nevoia instinctuală de relaxare.

Totuşi, la fel de profund făcea parte din fiinţa lui sentimentul datoriei. Oricât de bine se simţea în meditaţie[103], ştia că trebuie neapărat („musai” – cum zic ardelenii, cu un termen împrumutat) să coboare în Petrova. De aceea, de la Vişeu-de-Jos stătu în picioare, dar chiar şi aşa simţea că îi cădea capul. Mai fumă vreo două ţigări, apoi în sfârşit văzu biserica din satul „lui” – întorcându-se după bagaj – şi se sugestionă intens să nu mai închidă ochii până în gară.

Aerul rece l-a trezit bine, aşa că – la colţul cu şoseaua naţională – îşi dorea să vadă lumina aprinsă la farmacie, ca să-şi poată permite să intre şi să comenteze cu cineva într-adevăr priceput succesul nostru. I-ar fi priit să-l şi „stropească”, după câte îndurase (şi) pe tren, dar soarta i-a fost încă o dată potrivnică.

Punând pe primul plan bunul-simţ, cu regret în suflet

---

103 Termen în sensul oriental, pe care autorul îşi permite să-l folosească, deşi pe atunci nu se prea ştia „cu ce se mănîncă“ aşa ceva, după cum se putea constata din relatările despre cercul de meditaţie transcendentală din Bucureşti.

ajunse în camera unde abia aştepta să pună capul jos. Ar fi vrut să fie alte condiţii şi să nu fi făcut legământul de a nu bea când era singur (în dulap era un sfert de litru de ţuică); deşi venea de afară, a început să dârdâie de cum a încuiat uşa pe dinăuntru (precauţie de altfel inutilă, fiindcă nu mai era nimeni în clădire). Făcu focul destul de repede, după care îndesă buşteni până umplu soba. Renunţând la pijama, îşi puse pe el ce avea mai gros şi se acoperi cu tot ce găsi; măcar atâta profit să tragă din lipsa soţiei.

Se trezi la timp ca – după toaleta personală, la care nu făcea rabat, indiferent de condiţii – să coboare în camera asistentelor şi să le anunţe că de-atunci încolo, timp de două săptămâni, au încurcat-o (termen eufemistic – el le-a spus altfel, cum le obişnuise deja şi cum nu se poate scrie pe hârtie). Toată lumea a înţeles gluma, dar pe tânărul doctor nu-l încălzea deloc că obţinuse efectul dorit, fiindcă se gândea mereu la ce perioadă are de traversat.

Activitatea profesională nu-i dădea bătaie de cap, fiind cea obişnuită. A simţit însă dezamăgire în urma unui aspect colateral: un control al directoarei adjuncte a spitalului. Până atunci fusese cumsecade cu el, şi la ea se dusese când nu mai putuse suporta şicanele aşa-zisei colege, ştiind că va avea parte de înţelegere. De acea dată însă, răbufni în directoare că părea doar nemţoaică, având numele prin căsătorie: le-a caracterizat dispensarul drept casă de nebuni, pe temeiuri absolut stupide, după părerea medicului de acolo. S-a legat de faptul că acesta purta un pulover cu gât pe sub halatul scurt de molton albastru-închis[104], deşi era peste mână şi oarecum ridicol să fii într-un impecabil halat alb în acel loc şi la acea temperatură. O altă nemulţumire era legată de cutiile de bomboane de pe peretele scării în spirală spre camerele de sus, pe care a ţinut să le vadă luate de-acolo, după care i-a venit greu să recunoască sincer (şi nici n-a făcut-o) cum arată peretele fără ele. Bogdan Ardeleanu simţea cum începe să se înfurie teribil, şi nu mult a lipsit să-i dea de pereţi – la

104 Cred că soţia mea a avut o premoniţie, fiindcă îl numea „halatul de scriitor“.

modul propriu – pe cei care-şi închipuiau că medicii de circumscripţie rurală sunt iobagii lor (era şi un bărbat în delegaţie, dar acesta a tăcut mâlc imediat ce a văzut privirea doctorului din Petrova). Se stăpâni însă la timp, cu gândul la apropiata plecare. Din acelaşi considerent nu dădu telefon directorului, pentru a-i relata modul de comportare al oamenilor lui – cum intenţionase iniţial.

Mai serioase, fiind practic legate de supravieţuire, erau dificultăţile apărute odată cu mutarea în fosta cameră a şefei de dispensar – asta pentru că pregătirea casei de naşteri, în camera unde stătuse până atunci, a început printr-un zugrăvit, imediat după revenirea lui în Petrova. Prima impresie era că-i va fi mai bine; având şi bucătărie, nu mai trebuia să coboare la aragazul de jos. A avut însă prilejul să constate din prima noapte că ştia Româna ce ştia în legătură cu temperatura din cameră. Din cauza geamurilor mari şi a sobei proaste, nu se putea încălzi nicicum, oricâte lemne ar fi folosit. Boilerul era şi el stricat, aşa că nu avea decât apă rece (şi rece ca la Cugir, adică apă de munte, nu ca la Cluj). Toate acestea îl făceau pe Bogdan să aştepte cu groază seara; după ce studia la opaiţ până la 8, îşi lua cina, pe fondul dat de „Vocea Americii”, iar apoi începea adevăratul chin: trebuia să se spele şi să-şi cureţe vasele cu apă îngheţată. Când termina, îşi lua izmene lungi pe sub pijama, iar peste ea mai punea o pereche de pantaloni şi puloverul de schi. Termometrul din cameră îi confirma ce simţea: arăta 10°. Mai îndesa el câţiva buşteni, după care se întindea, în sacul de dormit şi acoperit cu o cergă pe care o primise Ileana. Dacă îi mai trebuia radio, îl trecea pe baterii, căci curentul electric se lua fix la 10. De obicei însă, nu mai avea chef de nimic, şi reuşea destul de repede să adoarmă, numărând zilele pe care le mai avea de dus aşa. Dimineaţa erau 7°, dar atunci era parcă altceva, fiindcă îşi începea activitatea, şi uneori bătea şi soarele prin geamuri.

Desigur că şi-ar fi putut da iluzia de încălzire, amorţindu-şi totodată trăirile, cu ajutorul restului de ţuică din dulap. Ştia însă bine că, dacă ar fi cedat tentaţiei de a

bea un păhărel, în seara următoare ar fi băut mai multe, şi tot aşa[105]. Totuşi, cum nu era chiar sfânt, mergea în scurte vizite la prietenii din satul în care stătea sau din cel vecin. Astfel mai alunga singurătatea, şi în acelaşi timp îşi liniştea conştiinţa, dat fiind că nu bea singur.

Dacă se suprapunea ceva peste această existenţă ternă şi nu tocmai relaxantă, de obicei o îngreuia şi mai tare. De pildă, când a făcut bilanţul consumului de medicamente (unde se includeau costurile), a trebuit să lucreze „în draci”, deoarece calculatorul de buzunar împrumutat de la farmacistă funcţiona pe bază de celule fotoelectrice, şi lumina naturală era cea de sfârşit de noiembrie. A fost o rară împrejurare în care a avut noroc cu geamurile mari, cu atât mai mult cu cât afară era senin. Chiar şi aşa, abia a putut termina astfel încât să nu ajungă să calculeze pe hârtie. Era o eventualitate nedorită, căci se lucra cu multe zecimale; de exemplu, o tabletă de aspirină avea valoarea de 0,015 lei. (E clar că la farmacie nu puteai să ceri decât minimum 10 tablete, ca să poţi să le plăteşti – cu moneda de 15 bani.) Imediat ce a fost gata, şi-a oferit o compensaţie, cum făcea de câte ori putea, după solicitări psihice sau fizice. De data aceasta o avea la îndemână – deşi era cam forţată nota – prin returnarea promptă a calculatorului. Totuşi, nu stătu mult, căci se apropia noaptea, aşa că focul trebuia înteţit din greu.

Foarte curând după ce se întoarse i se întâmplă ceva cu adevărat dramatic, şi era cu atât mai şocant cu cât începuse printr-o surpriză plăcută. A fost anunţat de centralistă că îl cheamă Baia-Mare, ceea ce l-a derutat pe moment. Se întreba ce-o fi vrând cu el unchiul Petru, singurul care – din câte-şi închipuia – ar fi putut să-l sune, când o auzi pe vechea lui prietenă Ileana Crişan (se obişnuise să-i zică aşa, deşi de multişor o chema Lăzăreanu).

— Am vrut să văd ce mai faci.

— Obişnuit; îţi dai seama cam ce pot face aici, şi încă

105 „Licoarea“ a rămas neatinsă la plecarea în Cluj, dar - tipic, aş spune - a fost furată peste iarnă.

şi singur, căci Ileana mea a plecat la Cluj cu jumătate de normă. Dar tu, cum de eşti acasă?

— Am venit amândoi la stagiul acela de ginecologie, şi sperăm să-l prelungim cu o lună.

— Foarte bine, foarte bine. De altfel şi eu mă pregătesc să plec acasă, cu 1 decembrie.

— Necazul e că nu se mai poate. „Băieţii" de sus s-au prins, şi nu te mai lasă decât în spitalul judeţean.

Ar fi banal să spunem că Bogdan Ardeleanu a simţit că pur şi simplu cade cerul pe el. În schimb vom spune că a mai putut doar să îngaime:

— De unde ştii tu asta?

— De la directoare. (Mai multe nu trebuia să-i spună, fiindcă n-avea cum să uite că e cunoştinţă bună a mamei ei.)

— Bine, bine, o să văd eu ce fac.

Era din nou o situaţie în care nu mai putea să-şi controleze tonul şi reacţiile până într-atât încât să continue cu banalităţi; de altfel nici nu era cazul, cu cineva care-l cunoştea bine de multă vreme. Cum e lesne de presupus, convorbirea s-a încheiat practic pe loc.

Înnebunea de ciudă; încă o dată i se demonstra că se culcase pe-o ureche prea devreme, fiind sigur că va avea timp să se refacă după această perioadă grea, care de altfel nici nu era atât de lungă, privită din exterior. (Din miezul lucrurilor, evident că impresia era total opusă.) Până atunci se mângâiase şi se sugestionase cu aceea că va petrece iarna acasă, unde, deşi condiţiile erau departe de a fi împărăteşti, era totuşi cer de pământ faţă de ce cunoştea deja şi – cel mai important – era lângă ai săi. Discuţia de la telefon i-a arătat însă că regimul nu se abate de la a face rău în toate domeniile şi în orice compunea existenţa; doar aparatul de represiune nu era privilegiat degeaba sub toate aspectele.

În acel moment erau însă complet deplasate consideraţiile de ansamblu, implicit teoretice în grad extrem de mare. De altfel, tânărului clujean nici nu-i trecea prin minte să facă exerciţii mentale; pe el îl rodea foarte

tare că devenise unul din cobaii dezrădăcinării practicate cu osârdie de clica de la conducere, din dorinţa de a înăbuşi orice posibilitate de abatere a gândurilor de la lupta de zi cu zi pentru supravieţuire şi – mai ales – orice schiţă de organizare.

„Asta-i chiar culmea!” – gândea Ardeleanu, care nu fusese atât de furios şi de disperat nici în ziua când i se vădise că nu are cum să scape de postul dobândit la neomenească repartiţie de la care se făcuse deja anul. „Chiar nimic să nu se poată pentru mine? Voi fi oare condamnat să stau 2 luni în Baia-Mare, cine ştie pe unde, în loc să mă duc acasă şi să mă mai refac un pic? De uitat ce-i aici nu se pune problema, dar era altceva să mă întorc în primăvară din Cluj – căci mi-aş fi prelungit şi eu cu o lună şederea, ca şi colegii mei”.

Întunericul – parcă potenţat în efectele sale asupra psihicului de iluminarea depăşită cu 100 de ani – şi frigul îi accentuară deprimarea. Se simţi dintr-odată mai singur ca oricând, şi se tot uita înspre telefon, în speranţa că-l va căuta cineva de acasă. Era cam fără sens să-şi facă iluzii, fiindcă ei n-aveau de unde să ştie prin ce trece în acele clipe, şi nu obişnuiau să-l caute doar ca să se intereseze cum o mai duce. Văzând că telefonul se încăpăţâna să nu sune, treptat în sufletul lui o mânie clocotitoare înlocuia simţămintele mai degrabă feminine. Gândindu-se cu o ură netrăită până atunci la Marele Stăpân, îşi zise: „Ăsta vrea să-mi strice mie familia şi să mă despartă de copil (căci, orice-ar fi, n-o să-l aduc la ţară)? Păi, pentru asta merită să plătească, şi nu oricum! Ar fi prea uşor să moară, chiar şi împuşcat, fiindcă n-ar suferi destul. Nici cu mâna mea nu l-aş omorî pe loc, şi dacă aş avea şansa[106]. Trebuie să aibă

106 Pe atunci nu aveam un orizont suficient de larg ca să-mi însuşesc principiul că numai Dumnezeu are drept de viaţă şi de moarte asupra noastră. Îmi dădeam seama însă că o condamnare pe termen lung poate fi mai chinuitoare decît un sfîrşit rapid. Pe de altă parte, prima variantă dă posibilitatea de a dovedi o eventuală nevinovăţie, ceea ce desigur că nu era cazul pentru Nicolae Ceauşescu şi soţia lui. Încă o precizare, probabil inutilă: doream un proces de tip anglo-saxon, şi nu un simulacru, menit să muşamalizeze aspecte tenebroase.

timp să se gândească la ce-a făcut atâta vreme cu noi toţi, aşa că i-ar fi numai buni vreo 20 de ani de temniţă grea. Să dea Dumnezeu să fie judecat, şi eu să-i văd procesul la televizor!”

Această răbufnire îl răcori, şi astfel i se şi limpezi puţin mintea. Îşi dădu seama că din nou se lăsase pradă pesimismului, înainte ca răul să se fi produs cu adevărat.

În fond, putea fi doar un zvon sau ceva auzit cu jumătate de ureche, şi nici nu era obligatoriu ca tot ce spune o şefă de direcţie sanitară judeţeană să fie literă de evanghelie. Totuşi nu era de glumă, aşa că pasivitatea sau indiferenţa erau cele mai proaste atitudini; de altfel nu fuseseră luate niciodată în vizor de către Bogdan Ardeleanu în situaţii pe care le considera periculoase pentru bunăstarea sa. Dimpotrivă, se mobiliza pentru a lupta pe toate căile, punându-şi intens mintea la lucru. Cât se poate de firesc, în acea seară de coşmar îi veni imediat ideea să apeleze la unchiul Petru, pe care nu-l mai deranjase de când ajunsese la ţară, din moment ce se descurcase singur – deci fără să fie nevoie să pună în funcţie „artileria grea” – chiar şi cu primarul cel zelos. Se gândi o clipă cât de ciudată e viaţa – chiar nostimă, dacă eşti în dispoziţie corespunzătoare, nu ca el atunci; până la urmă tot îi era dat să vorbească în acea seară cu protectorul din Baia-Mare.

Se simţea cam stânjenit că îşi caută unchiul numai la greu, dar în asemenea momente încerca să treacă peste fineţuri; de altfel, pe cât îl cunoştea, se îndoia că ar fi apreciat manifestările de paradă. De îndată ce primi legătura însă, lăsă toate speculaţiile la o parte, concentrându-se mai ales la cum să exprime ce dorea, fiindcă era uşor de imaginat în ce grad este ascultat telefonul unui activist de partid. Oricum, decenţa şi convingerile intime îi impuneau să înceapă cu manifestări ale condescendenţei:

— Mă scuzaţi că vă deranjez, şi iară numai când sunt în nevoie.

— Lasă, nu-i nimic. Ce-i necazul?

— Vă explic pe scurt: se înfiinţează case de naşteri la ţară, şi medicii fac stagii de pregătire în clinici de ginecologie. Treaba a început cu 1 noiembrie, şi unii din colegii mei au plecat acasă pentru acest stagiu. Eu trebuia să plec cu 1 decembrie, dar am aflat că directoarea ar fi zis că nu se mai poate face stagiul decât în spitalul judeţean. Aş dori s-o întrebaţi dacă e adevărat.

Desigur că unchiul pricepu repede substratul; era altceva să se intereseze un tovarăş din comitetul judeţean de partid decât un medic de la mama dracului – asta pe lângă „pila” implicită.

— Sigur, sigur, o să vorbesc; să fii liniştit.

Liniştit putea fi el numai până în acel punct, căci nu se îndoia de bunăvoinţa interlocutorului său, ca şi de îndeplinirea rugăminţii. Dubiile îi erau în legătură cu directoarea, şi era normal să vrea să ştie în timp util ce are de făcut – eventual să meargă personal la ea, dar de data asta cu alt spate. De aceea mai spuse:

— O să vă caut eu la serviciu când o să am timp, căci acum sunt singur aici. Până la câte sunteţi acolo?

— Până pe la 4.

— Atunci e bine. (Îşi făcea socoteala că autobuzul care pleca înainte de 6 dimineaţa din Petrova ajungea în Baia-Mare cel târziu la 2, chiar iarna. Esenţial era să nu fie Gutinul atât de înzăpezit încât să nu circule deloc, dar avea să facă tot posibilul să prindă o zi cu vreme acceptabilă.)

Deşi la o analiză raţională îşi dădea seama că nu are temei, era atât de supărat pe cei de la Cluj încât îşi impuse să nu mai telefoneze acasă, cum făcuse până atunci când era ceva deosebit. Oarecum surprinzător pentru el, adormi repede în acea seară, dar şi pentru asta şi-a găsit explicaţie – pe lângă consumul nervos din ultimele ore: se gândea intens ce bine avea să-i fie totuşi în curând, căci spera cu încăpăţânare că va petrece acasă cele mai grele luni din an.

Până să se aleagă într-un fel sau altul, atenţia şi speranţele tânărului – şi probabil nu numai ale lui – se

îndreptau spre congresul partidului, de la care aştepta ceva similar cu ce se întâmplase de curând în Bulgaria. Se gândea însă că nimic nu-i mersese foarte neted în viaţă, deci ar fi fost prea frumos şi excesiv de uşor să se împlinească atât de repede ce îi cobise cu ardoare atotputernicului lider. Era discutabil dacă pe el personal l-ar fi avantajat o schimbare în acel moment; pe lângă speranţele în legătură cu apropiata plecare la Cluj – cu sprijinul unchiului, care însă trebuia să rămână în funcţie – nu avea motive ferme să abandoneze ideea cu învăţământul superior. Cu toate acestea, era de la sine înţeles că prefera o soluţie radicală; într-o conjunctură nouă avea să depăşească toate impasurile, chiar de-ar fi fost să mai stea o vreme unde era.

Judecând la rece, erau şanse infinitezimale să fie şi la noi ca la vecinii de la sud. O cedare a puterii în urma conştientizării dezastrului nici nu intra în discuţie, fie pentru că trepăduşii îi ascundeau şi îl împiedicau să vadă realitatea deplină, fie – categoric mai probabil – pentru că nu dădea o ceapă degerată pe sus-puşi. (La nevastă-sa era sigur aşa: se ştia că îi etichetase drept viermi pe cei care stăteau la una din lungile şi foarte obişnuitele cozi din acea vreme.) Cert este că dictatorul arătase clar că nu are de gând să se abată câtuşi de puţin de la linia urmată cu cerbicie de aproape 10 ani, ba dimpotrivă. În primăvară anunţase plata integrală a datoriilor externe şi curând după aceea apăruseră în „Scânteia”, principalul ziar al ţării (doar era al partidului), planuri până prin 2010, care te îngrozeau numai când le citeai.[107]

Bogdan Ardeleanu ştia bine toate acestea, şi totuşi – cum îşi asemuia sufletul cu cutia Pandorei, fiindcă în străfunduri exista un optimism ferm, care din păcate ieşea greu la suprafaţă – aduse radioul cu el când coborî pentru consultaţii, ca să nu scape o extrem de iluzorie lovitură de teatru. Puse aparatul în camera asistentelor, cu

107 Printre altele se vorbea de reducerea şi mai mare a transportului rutier, ceea ce ar fi însemnat ca practic maşinile personale să nici nu mai circule.

transformator cu tot, căci – cum era de aşteptat – curentul electric nu fusese tăiat. (După-amiază, când s-a dus în vizită la inginerul agronom, a aflat şi că televiziunea făcuse rabat de la cele 2 ore de program în zilele de lucru, începându-şi transmisia odată cu deschiderea lucrărilor – doar trebuia să se arate poporului că nu are nicio şansă, prin această nouă demonstraţie de forţă a Marelui Stăpân.) Era firesc ca doctorul să nu spună nimănui ce-l frămanta în timp ce trăgea cu urechea la radio, şi îşi înăbuşi un zâmbet când văzu că asistenta de serviciu şi îngrijitoarea cred că vrea doar să fie în pas cu actualitatea. Cu gândirea lor, prea puţin orientată spre analiză profundă şi abstractizare, era de înţeles că îl considerau pe cel de departe mai puţin vinovat de tot ce li se întâmpla decât pe primar sau pe miliţieni, de exemplu.

La Bucureşti s-a întâmplat ce era firesc, adică nimic. Clănţăii din sală au dovedit încă o dată că sunt „strâns uniţi în jurul partidului şi conducătorului iubit”, şi toată lumea trebuia să bage bine la cap treaba asta. Poate de aceea electricitatea a fost permanentă în cele 5 zile ale congresului. Ca încă o manifestare a unui cinism incalificabil şi a unui dispreţ fără margini faţă de cei de rând, de îndată ce acest bâlci pilduitor pentru democraţia socialistă s-a încheiat, s-a terminat şi cu curentul electric.

Medicul din Petrova, ca toţi cei din sat, bănuia că va fi aşa, dar în acele momente şicanele regimului – cărora ajunsese să nu le mai dea atenţie dacă erau la nivel general – îi păreau cu atât mai lipsite de importanţă cu cât tocmai îşi întâmpinase la gară soţia.

Venise ca să-i mai alunge urâtul, pe care îl încercase din plin în precedentul sfârşit de săptămână, chiar dacă fusese avertizată în privinţa frigului la care se expune. Ca totdeauna – şi nu numai în cazul lor – în doi le-a fost mai uşor, datorită şi căldurii din interior. E drept că n-au stat prea mult în încăperea îngheţată, fiindcă se cuvenea – şi era şi o plăcere – ca Ileana să-şi vadă finul şi, pe de altă parte, avea multe de povestit cu vechea ei prietenă din Crasna. Cu această din urmă ocazie, vizitatorii s-au ales cu

o invitaţie la nuntă.

Deşi ştiau că avea să ţină toată noaptea, deci de acolo vor trebui să plece practic direct, unul la tren şi unul la autobuzul de Baia-Mare, soţii Ardeleanu mizau pe tinereţea lor şi nu lăsară să le scape acest prilej de a se dispune bine cât de cât. Uneori se simţeau mai în largul lor între cei din satul vecin, aşa că au putut să estompeze frământările, în special în legătură cu ce avea să fie peste o săptămână, când începea pregătirea în obstetrică. Cel care voia să afle a doua zi verdictul în această privinţă a încetat totuşi să se simtă confortabil de când a fost pe neaşteptate tachinat de capul familiei care o găzduia pe prietena lui în legătură cu pasiunea pentru fumat, care de altfel era înrădăcinată şi la cea care stătea la ei. Poate că era o mărturie de simpatie şi o exprimare a unui îndemn de a urma exemplul unuia care se lăsae de acest viciu, dar problema fusese pusă pe un ton vag ironic, şi de aceea Ardeleanu se simţi lezat şi agresat. Imediat puse pachetul de „Snagov" fără filtru pe masă („Carpaţi" – de care fumase de când se apucase – nu se mai găsea nicăieri de vreo 6 luni[108], tot din „grija" regimului de a chinui oamenii pe cât mai multe căi) şi – văzând că era 10 fără un sfert – îi spuse celui din faţa lui că nu va mai aprinde ţigară până la miezul nopţii. Aşa şi făcu, dar la ora 12 şi 1 minut, primul fum i l-a suflat drept în nas.

De-acolo încolo tinerii au mai avut câteva ore de bună-dispoziţie, datorită în primul rând jocurilor populare, la care Bogdan ţinea atâta. Şi-au făcut programul astfel încât să nu aibă timpi morţi, în care probabil că somnul s-ar fi instalat imediat – şi asta nu-şi puteau permite. Au mai stat în dispensar doar preţ de-o cafea, contând pe faptul că

---

108 Acum, în martie 2003, aceste ţigări s-au scos de tot din fabricaţie, ceea ce oferă încă un prilej de a asemăna situaţia actuală cu cea din 1989. Desigur că este un aspect minor, mai ales pentru cei puţin sau deloc împătimiţi de fumat, dar mi se pare simptomatic. Mai mult nu vreau să spun, şi nu pentru că aş distrage atenţia prin lungirea acestei note, ci fiindcă tot mai des observ ceva ce nu credeam să mai trăiesc: oamenii se tem nu numai să emită, ci şi să asculte, comentarii la adresa celor de la putere.

aveau timp pentru un pui de somn până la destinaţie.

Orarul mijloacelor de transport contribuia şi el la organizarea judicioasă a timpului, una din părţile existenţei căreia Bogdan Ardeleanu îi dădea multă importanţă. A putut lejer să-şi conducă soţia la gară, după care n-a avut de aşteptat mult când s-a întors şi s-a oprit în faţa primăriei, unde era staţia.

Drumul a fost suportabil, deşi uşor înzăpezit, după cum era de presupus. Călătorul din Petrova spera să aţipească, dar gândurile nu-l lăsau. A simţit oboseala abia în Baia-Mare, mai ales că avea de traversat pe jos aproape tot oraşul pentru a ajunge la unchiul său. Acolo însă, se simţi despăgubit pentru toate şi parcă reînviat când i se spuse că nu există obstacol în calea plecării la Cluj; de fapt, nici nu se pusese serios problema privind stagiul în reşedinţa de judeţ. „Iar m-am agitat degeaba, ca de obicei, dar bine că a fost aşa, şi am suflat şi-n iaurt” – gândea, în timp ce-i mulţumea rudei sale şi îşi lua la revedere.

Fiind de-acum liniştit sufleteşte, de îndată ce autobuzul începu să urce pe Gutin înapoi şi parcă brusc plonjă în peisajul splendid de iarnă, cu munţii albi care dădeau senzaţia că merg vertical spre cer şi înghit şoseaua, adormi ca un prunc şi se trezi abia în Sighet, doar din cauză că autobuzul oprise. Mulţumit şi că nu se întâmplase nimic rău în lipsa lui, s-a culcat mult mai devreme ca de obicei, cu trăiri uşor de imaginat, din moment ce speranţele fierbinţi deveniseră certitudini.

XXXII

După cum toată lumea ştie, naşterile au loc mai ales noaptea, aşa că medicii veniţi din Maramureş nu făceau prea mulţi purici în clinica de profil, cu programul lor de dimineaţă. Stăteau ei la poveşti cât stăteau, dar la un moment dat nu mai aveau ce să împărtăşească. Câţiva, printre care şi Bogdan Ardeleanu, fuseseră acolo şi în stagiatură, şi acum chiar aveau ce să relateze vechilor cunoştinţe. Cu toate acestea, timpul petrecut la aşa-zisul serviciu era destul de limitat, dar asta practic nici nu conta; important era că aveau să stea acasă de sărbători,

şi apoi până în primăvară.

Fericit că, după un an întreg, are din nou o viaţă de familie normală şi este în lumea de care de fapt aparţinea, Bogdan reprima ce îi venea în minte prin chiar natura lui, şi anume că această perioadă bună va lua cândva sfârşit. Încerca să trăiască din plin fiecare clipă, ceea ce includea şi reluarea educaţiei fiului său, în primul rând în privinţa limbilor străine. Mai nou intrase pe fir şi germana, pe care micuţul o învăţa la grădiniţă. Îl ajuta mai mult mama Uţi, care era avansată în domeniu şi îşi folosea din plin harul didactic; doar ea îl învăţase franceza în fragedă copilărie pe tatăl celui pe care se străduia să-l facă acum s-o rupă pe nemţeşte. Acesta din urmă nu prea era cooperant, şi aici trebuia să intervină rigoarea paternă, dublată de oarecari cunoştinţe, deoarece făcuse 4 ani în liceu. „Examenul practic" (cum îi plăcea să zică, folosind termenii din facultate) şi-l dăduse când fusese în vizită împreună cu bunicii la prietenii din R.F.G. Atunci vorbise în limba ţării, după ce văzuse coloanele de soldaţi americani şi britanici pe şosea şi îi devenise clar că – având în vedere şi mândria naţională arhicunoscută – ar fi primit cu multă reticenţă dacă ar folosi limba ocupanţilor. Vorbind germana, chiar dacă mult mai rău decât engleza, şi-a confirmat că intuise corect. Pe lângă aprecierile gazdelor – care aveau acea bună-creştere întâlnită aproape numai la generaţia interbelică – a dobândit repede simpatia farmacistei şi tutngioacei din colţ, cărora probabil că le-a făcut o surpriză plăcută. (Deşi nivelul de civilizaţie şi aspectul de ansamblu erau total diferite faţă de ce era acasă, Bogdan a văzut şi el că lumea dintr-un orăşel[109] este cam la fel peste tot. Pe lângă că zvonurile despre sosirea românilor s-au răspândit cu o viteză previzibilă, el – care ieşea mai mult

109 Neuwied, situat pe Rin, lîngă Koblenz. După cum cred că e destul de clar, denumirea orăşelului ar veni în româneşte „noul Wied", acesta din urmă fiind locul de origine al primei regine a noastre, al cărei nume de domnişoară - mă îndoiesc că multă lume ştie - era Elisabeta de Wied. Familia ei încă locuieşte în castelul aflat în Neuwied, aşa că nu l-am putut vizita.

din casă – era departe de a avea trăsături de arian, fiind foarte brunet şi cu ochi căprui-închis. Prin urmare, era clar că le deschide sufletele sporovăind pe limba lor, şi nu în cea folosită incomparabil mai des în toată lumea.

Susţinut de aceste amintiri – şi fără să întrerupă engleza, după ce se convinsese din nou că Vlaicu nu pierduse practic nimic prin pauzele îndelungate – se ţinea de capul celui mic cu poeziile şi cântecele în germană, căci se apropia prima serbare, unde n-ar fi conceput ca moştenitorul să-l facă de râs. Ar fi fost păcat, după ce se dovedise foarte bun la matematică, fiind – cu toate că era cel mai mic – singurul din grupă care reuşise să rezolve o problemă, în cadrul unei ore cu inspecţie. La obiectul principal al activităţii era cu mai puţină tragere de inimă, dar ascendenţii erau de acord că trebuie să se obişnuiască şi cu spiritul poporului a cărui limbă o deprindea, deci cu rigoarea şi disciplina.

Micile conflicte pe tema pregătirii pentru serbare scoteau parcă şi mai puternic în faţă bucuria de a fi împreună pe care o trăiau cei trei din tânăra familie Ardeleanu. Capul nominal al ei avea aşa de multă linişte sufletească încât nici nu-i mai păsa ce se întâmplă în jur. Tot mai rar asculta ştirile la posturile străine (cele autohtone nici nu intrau în discuţie), poate şi fiindcă nu mai voia să-şi facă sânge rău, de când se părea că Marele Stăpân va mai „ferici” poporul destul timp. I-a atras totuşi atenţia, stârnindu-i şi un râs mai mult amar, descrierea la televizor a întâlnirii Bush – Gorbaciov de la Malta. descriere pe care a surprins-o cu totul întâmplător, pe când trecea prin hol. Prezentând imagini cu vaporul pe care se discuta clătinat bine de marea agitată, comentatorul a afirmat (desigur, citind ceva impus de sus) că până şi elementele naturii se opun acestei întâlniri. Bogdan nu înţelegea de ce îl irită pe despot reuniunea capilor superputerilor; doar dăduse o nouă lovitură la recentul congres, şi nu prea mai avea ce să se întâmple, căci bătea la uşă perioada sărbătorilor, în care era de presupus că românii vor fi şi mai pasivi în privinţa

protestelor, dacă aşa ceva era posibil. (Nu era primul lucru pe care nu-l înţelegea – şi care totodată îi provoca un râs mai degrabă răutăcios – în atitudinea Marelui Stăpân. Cel mai recent episod ilustrativ în acest sens se petrecuse la începutul verii, când – la o plenară pregătitoare pentru congres – i se propusese, a nu ştiu câta oară, conducerea partidului pe viaţă. A reuzat din nou, deşi era greu de închipiuit că va amăgi chiar şi pe oligofreni cu această paradă de modestie şi de conformare la staut. Interesant însă a fost că a afirmat cu acest prilej – şi Bogdan Ardeleanu a auzit cu urechile lui

— Că pentru el nu există „ţel mai suprem" decât să-şi servească partidul şi ţara, indiferent de funcţie. Tânărul, după ce se răscoli încă o dată gândindu-se ce analfabet terorizează peste 20 de milioane de oameni, abia aştepta să vadă cum o vor brodi ziarele[110] cu această adevărată revelaţie, chiar pentru cei obişnuiţi cu termeni ca „tuturor" sau „muncipiu". Cum cei de la „Scânteia" erau experţi în mistificare, a apărut „ţel mai înalt, suprem".)

Evenimentul cel mai presant în acel moment pentru familia Ardeleanu – prima serbare din viaţa celui mai tânăr membru – punea însă în umbră tot ce era în jur. Dacă nici Bogdan nu mai acorda atenţie actualităţii politice, aşteptând noul an pentru o minune – singura cale pe care se întrevedea doborârea Marelui Stăpân şi a regimului său

— Cu atât mai puţin era interesată Ileana, preocupată aproape în totalitate de binele familiei ei. E la mintea cocoşului că dorea şi ea din tot sufletul prăbuşirea celui care o îndepărtase brutal de copil, dar se concentra asupra vieţii de zi cu zi, lăsând consideraţiile de ansamblu în seama soţului.

Ca orice mamă, simţea în primul rând înduioşare în ziua cea mare, moderându-l pe cel care nutrea ambiţia de a-şi vedea fiul evoluând fără greşeală. Pentru părinţi nici nu s-a pus problema să meargă la serviciu în acea sâmbăta – în principiu lucrătoare, căci era a treia din lună. Se

110 Cuvîntarea televizată era în direct, aşa că n-au avut cum s-o „cosme- tizeze".

îmbrăcară ca pentru ceremonie (căci asta şi era pentru ei) şi urmăreau cu fiori lesne de înţeles ce se întâmpla. Emoţionate erau şi celelalte rude care veniseră la serbare: mama şi sora lui Bogdan (care venise împreună cu logodnicul – şi ca fotograf, fiind mai detaşat sentimental) şi, bineînţeles, cea care se străduise cel mai mult cu pregătirea la germană a protagonistului.

Cel mai mic din „trupă", cu o căciulă de pitic cam cât el, s-a descurcat tot mai bine pe măsura derulării secvenţelor din program. Astfel, tatăl său – scăpat de ce se temea – şi-a putut dirija atenţia şi spre alte puncte din spectacol, care au ajuns să-l impresioneze. Că se vorbea de Moş Crăciun nu era mare lucru, căci nici în Germania de Est nu exista termen pentru ateist-comunistul Moş Gerilă, după cum nu exista nici stupida formulare „era noastră", ci anii se socoteau ca în ţările civilizate[111] – şi asta Bogdan putuse constata la faţa locului. În schimb era o surpriză plăcută pentru el – şi chiar un gest curajos – să pui copiii să cânte colinde, dintre care „Stille Nacht" – preferata lui între cele străine – l-a uns din nou pe suflet, mai ales că a fost o interpretare neaşteptat de frumoasă din partea unei fetiţe de 4 ani.

Fiecare din cei care veniseră să-l vadă pe micul Vlaicu reacţiona în felul lui la ce se desfăşura pe scenă. Străbunica urmărea cu toată seriozitatea aspectele profesionale ale programului, Ileana şi cumnata ei se distrau şi savurau drăgălăşenia celor mici, iar bunica avea ochii împăienjeniţi. La fel îi avea şi tatăl, care – din acest motiv – a fost mulţumit că i s-a oferit ocazia să plece, pentru a-şi conduce cu maşina bunica şi mama.

Abia a doua seară avea să afle Bogdan Ardeleanu ce importantă fusese şi pentru alţii acea zi de sâmbătă, 16 decembrie 1989[112]. Cum se întâmplă destul de des (doar

---

111 Creştine, bineînţeles.

112 E prima oară cînd dau data exactă, deşi îmi amintesc şi altele (ziua căsătoriei moaşei, de exemplu). Cred că e limepde de ce fac aşa, dar mai deosebit este ce vreau să adaug: biografia acestui tînăr (copilul de atunci) a fost jalonată de mari evenimente internaţionale şi interne.

nu degeaba se zice că viaţa este cel mai palpitant roman), nu exista niciun semn prevestitor al şocului pe care avea să-l trăiască, atmosfera fiind cât se poate de obişnuită. După cină, copilul se culcase, mama lui se uita la televizor, iar tatăl – văzând că e un film românesc (asupra cărora era lămurit) – a preferat să stea în bucătărie şi să asculte „Vocea Americii”, dacă tot n-o mai făcuse de mult. Îşi luă şi o carte, dar fondul sonor îi trebuia, căci îi devenise a doua natură de când începuse încercările de a-şi alunga astfel senzaţia de singurătate şi părăsire. Emisiunea era banală, cartea – aşijderea, aşa că mai mult îi zburau gândurile spre câte-n lună şi-n stele, cu excepţia întoarcerii la ţară, pe care se străduia să şi-o scoată din minte.

Buletinul de ştiri de la ora 9 nu părea nici el în măsură să-l distragă de la lectură şi reflecţii, căci începuse cu situaţia internaţională, care nu-l interesa dacă nu era un fapt cu totul spectaculos. La un moment dat însă, auzi cuvântul „Timişoara” şi începu să asculte mai concentrat, deşi era aproape sigur că se vorbeşte despre ceva minor, ceea ce pentru el însemna că nu determină prăbuşirea regimului. (Se săturase să gândească în jumătăţi de măsură şi paşi mici, căci vedea că nu duc nicăieri, şi nu avea în vizor decât esenţa: înlăturarea cauzei primare a dezastrului naţional, care se reflecta în existenţa fiecăruia şi era amplificat de consecinţele însumate ale acestor existenţe, cărora nu le puteai spune vieţi.

Au fost doar câteva clipe până când Bogdan şi-a dat seama că prima impresie îl înşelase şi a început să vibreze cum nu mai credea că este posibil, cel puţin în acel an. Când auzi că mişcarea de solidaritate cu pastorul László Tökes[113] – pe care regimul plănuia să-l izoleze de enoriaşi, fiindcă se făcuse oarecum remarcat pe la posturile străine prin declaraţii în legătură cu drepturile omului – se

---

Am luat-o în ordine cronologică, el fiind născut în 12 octombrie. Ar mai fi de spus că tocmai începuse şcoala cînd se împlineau 500 de ani de la descoperirea Americii.

113 Stăruiesc în a reda trăirile din acea perioadă, indiferent de dezvăluirile de mai tîrziu.

transformase într-o revoltă amplă, care dusese şi la distrugerea „genialelor opere” ale conducătorului, tânărul ascultător nu mai avu stare pe scaun. Clocotea în el adevărata fire, cu sentimente şi trăiri intense, care, vrând-nevrând, se amestecau: entuziasm şi mândrie pentru că totuşi cei de aici nu sunt de mămăligă, dar şi îngrijorare pentru ce putea să li se întâmple acelor oameni, ca şi silă la gândul că vor reveni cu toţii în cloaca dinainte, odată cu înăbuşirea acestei acţiuni măreţe. Doar aşa fusese şi la Braşov, în urmă cu 2 ani, şi era de presupus că şi de această dată revolta va rămâne izolată, cu atât mai mult cu cât s-ar fi putut invoca pregătirile pentru Crăciun în disimularea indiferenţei şi laşităţii. Totuşi, în acest pesimism dictat de raţiune speranţa îşi croia un drum timid, dar ferm şi bine bătătorit, şi nu trebuia abandonată până la deznodământ; în fond, de ce să nu fie posibilă o minune, cu atât mai mare cu cât erau într-o perioadă în care o minte obişnuită era orientată spre refugiul în petrecerea sărbătorilor, deci şi acţiunile erau în consecinţă?

Ileana îşi vedea în continuare de film[114] – care nu era unul tezist pe faţă, ci doar inconsistent şi plin de falsitate – şi tricota liniştită, neputând să audă radioul sau să vadă efectul ştirii-bombă asupra soţului ei. Avea însă să fie pusă repede la curent, căci era de la sine înţeles că el îi va împărtăşi ce aflase, cât mai prompt şi mai complet. Imediat ce se terminară cele relatate despre aceste evenimente excepţionale, dădu buzna în cameră:

— Auzi ce s-a întâmplat la Timişoara! Cică e necaz mare, căci cam toată lumea a ieşit pe stradă şi în fine au început să răbufnească. Au protestat şi la comitetul judeţean de partid, dar n-au putut să intre şi să facă prăpăd, ca la Braşov. În schimb, au spart o librărie în plin centru şi au distrus „operele” idiotului ăstuia[115]. Mi s-a

114 „Raliul“, cu Florin Piersic. Încă o dată, cred că nu trebuie să explic de ce ţin minte chiar şi asta.

115 Pentru cei tineri sau cu memorie slabă: desigur că nu scrisese nimic la viaţa lui, dar i se adunaseră cuvîntările (aduse din condei) în

părut interesant că două elemente[116] în principiu opuse – apa şi focul – au fost folosite în acelaşi scop: jumătate din cărţi au fost arse, iar celelalte au fost aruncate pe Bega. Doamne dă să se trezească toţi, măcar în al doisprezecelea ceas, şi să nu fie ca la Braşov, căci nu ştiu dacă aş mai putea suporta. Nu vrei să vii şi tu să asculţi? Poate mai spune ceva.

— Dacă mai este ceva, cheamă-mă.

Obişnuit cu felul ei de-a fi, nu mai zise nimic, mai ales că se grăbea înapoi la radio. Dorinţa de a afla mai multe nu i-a fost împlinită în acea seară, aşa că a avut timp să-şi sedimenteze în minte aceste noutăţi senzaţionale, cu inerentele consideraţii asupra conexiunilor cu micul lui univers.

Cu totul deosebit i se părea că mişcarea începuse cam în vremea când se terminase serbarea ce reprezentase de asemenea un moment remarcabil în viaţa lor. Se bucura că tocmai timişorenii se ridicaseră, fiindcă îi plăcuse foarte mult oraşul şi atmosfera când stătuse acolo câteva zile. Nu numai geografic era mult mai aproape de Occident decât Clujul, ca să nu mai vorbim de marile oraşe de dincolo de Carpaţi (cât despre satele de acolo, chiar era bine să taci mâlc), şi asta se datora poate în special compoziţiei populaţiei. Când începu să se gândească la aceasta, îşi aminti că a doua limbă pe care o auzise pe stradă sau în tramvai era sârba, şi nu maghiara, ca în oraşul său. De aceea, pe lângă că avea un mic of legat de faptul că nu românii porniseră revolta, i se părea ciudat câtă aderenţă a ajuns să aibă un individ de care auzise rareori la „Europa liberă” şi care milita aproape exclusiv pentru drepturile minorităţii sale. Toate acestea aveau însă puţină importanţă; principalul era că se manifestase ura populară, care – firesc – răbufnise violent. Era singura cale într-o astfel de conjunctură; dacă ar fi spus cineva, chiar

---

vreo 30 de volume groase, cu coperţi tari şi hîrtie de cea mai bună calitate, care alcătuiau seria „România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate“.

116 Aceasta nu este o carte de chimie.

într-o doară, să se recurgă la metodele de schimbare a conducătorului prevăzute în statutul partidului sau în constituţie, ar fi fost categoric catalogat pe loc drept idiot sau provocator parşiv. Marea tragedie era însă că represiunea era de aşteptat să fie şi mai violentă, ca şi repercusiunile asupra participanţilor în caz de înăbuşire. Singura nădejde era ca această înăbuşire să nu mai aibă loc, şi Bogdan s-a rugat Celui-de-Sus pentru asta înainte de culcare, dobândind liniştea interioară necesară somnului în urma auto-sugestionării că dorinţele fierbinţi îi vor fi ascultate cu bunăvoinţă.

Se duse la clinică în dimineaţa următoare cu speranţa că monotonia de acolo va fi dată la o parte, bineînţeles din motivul extraprofesional care-l pusese pe jar. Era însă rezervat în acest sens, deoarece putuse deduce din povestirile colegilor că nu erau atât de preocupaţi în a asculta posturile de radio străine, probabil pentru că – fiind concentraţi exclusiv asupra propriilor probleme – neglijau ansamblul, care conţinea cauza primară a necazurilor tuturor. Bănuielile i se confirmară: nimeni nu aduse vorba despre Timişoara, şi se vedea clar că nu pentru că s-ar fi temut (se cunoşteau între ei de multă vreme, trecuseră prin aceleaşi necazuri, şi mai rău decât ce-i aştepta – reîntoarcerea în Maramureş-nu prea avea ce să fie), ci pentru că pur şi simplu nu ştiau nimic. Acest fapt se putea citi pe feţele lor, morocănoase ca întotdeauna, neavând de ce să fie altfel. Ardeleanu îi privea cu un zâmbet pe care se străduia să şi-l reprime şi care îi reflecta gândurile: „Ei, dacă aţi şti voi ce ştiu eu, aţi fi mai surâzători!”. Totuşi, nu le spuse nimic, fiindcă nu avea încredere în nimeni dinafară şi nu putea şti cum vor evolua evenimentele. (Îşi controla rapid impulsurile spre bravură, gândindu-se la familie, şi se consola cu ideea că măcar nu lătrase în sprijinul regimului.)

La fel de discret s-a păstrat când s-a întâlnit pe stradă cu un fost colonel de securitate, care se ţinea rudă cu ei. Acesta l-a luat direct:

— Ai auzit ce-i la Timişoara?

— Nu. (Evident că era singurul răspuns pe care i-l dicta prudenţa.)

— Cică e răzmeriţă mare. Au spart, au distrus… Cam toată lumea e în stradă.

— Dar unde-aţi auzit?

— La „Europa liberă”, azi-dimineaţă.

„«He-he, să fii dumneata sănătos!» – vorba lui Creangă” – gândi Bogdan, după care zise:

— Poate o să ascult şi eu, să vedem ce va fi – asta pentru că simţea că nu poate exagera în a face pe prostul.

După ce se despărţi de interlocutorul său, primul gând ce i-a venit a fost cât e de mândru de vechiul său radio „Mamaia”, chiar dacă acesta mergea practic numai pe unde medii. (După ce fusese la Petrova şi suferise câteva căderi pe jos, era firesc să nu mai prindă undele scurte[117] decât cu bârâieli, mai ales că fusese primit de la o mătuşă, care se putuse uşor dispensa de el.) Se bucura şi că „Vocea Americii” – pe care o considera mai obiectivă – era superioară faţă de „Europa liberă” şi la capitolul promptitudine.

Ca întotdeauna în situaţiile deosebite, simţea nevoia să se oprească la bunica dinspre mamă. De această dată i se părea clar că trebuie să-i împărtăşească noutăţile ardente (chiar şi la propriu), căci ea nu mai asculta radioul, de când rămăsese singură. Apăru şi Ardeleanu-senior, în drum spre serviciu, şi crezu că-i face o surpriză extrem de plăcută fiului său:

— Am vorbit cu directoarea Direcţiei sanitare, şi te detaşează şi pe tine la Ciurila[118], de la anul!

— Stai încet, să vedem ce va fi la anul! – şi-i povesti tot ce ştia.

Nimerise bine, căci tatăl asculta doar „Europa liberă”, şi exclusiv seara, în puţinul său timp de destindere. Acum îi dăduse un motiv în plus să se lipească de radio la sosirea de la serviciu, şi asta avea să facă şi el

---

117 „Vocea Americii“ era pe unde medii, iar „Europa liberă“ - pe unde scurte.

118 La vreo 10 km de Cluj.

în cursul serii, la acelaşi post – cu un hiat între 8 şi 10, când

„Vocea Americii” avea prioritate.

A reuşit să prindă „Europa liberă” surprinzător de repede şi de bine, dar asta nu s-a putut numi noroc. I-a fost dat să sufere profund în urma celor aflate, de a căror veridicitate nu se îndoia, fiind relatări de la faţa locului. Mila şi compasiunea au fost parcă puse în umbră de oroare şi scârbă când a auzit că porţile catedralei din Timişoara au rămas încuiate – din ordinul mitropolitului[119] – pentru cei care încercau să se refugieze de soldaţii care-i urmăreau şi care au tras asupra lor pe scări.

„Ce fel de slujitor al lui Iisus o fi ăsta?” – se întreba Bogdan. Nu era creştin practicant, dar rămăsese idealist, şi nu putea concepe cum mulţi preoţi – în special cu rang înalt – colaborau cu acest regim ateu şi anti-uman, în loc să-şi facă un titlu de glorie din a se sacrifica aidoma Celui ale cărui învăţături şi fapte au creat această religie universală[120]. Tânărul Ardeleanu considera că mitropolitul Banatului se făcuse complice la o crimă în masă, pe care foarte probabil ar fi putut-o evita; oricât de ticăloşi ar fi fost comuniştii şi cei sub comanda lor, nu-i vedea în stare să intre înarmaţi în lăcaşul Domnului, ca legionarii. (Majoritatea erau de la ţară, şi acum ştia bine că acolo există frică de Dumnezeu. În plus, auzise că însuşi Marele Stăpân nu crâcnea când tatăl său rostea o rugăciune înainte de a se pune cu toţii la masă.)

Şocat cum era de măcelul de pe treptele catedralei – şi mai cu seamă de cum ajunsese să fie posibil – Bogdan Ardeleanu s-a gândit abia într-un târziu că în această întâmplare tragică există totuşi ceva de bine, întocmai ca

---

119 De aceea pentru mine nu are nici o relevanţă faptul că a retrocedat nişte biserici greco-catolicilor, după 1990. (Desigur că a rămas în funcţie, întocmai ca şi patriarhul, despre care am ce scrie mai încolo.)

120 Ţin neapărat să spun că aceste rînduri au fost scrise în Vinerea Mare a lui 2003.

speranţa pe fundul cutiei Pandorei[121]: revolta continua, fără a se reduce în intensitate. Indiferent de deznodământ, deja afectase regimul mai mult decât mişcarea de la Braşov, care durase doar o duminică.

Se vede însă că persoana-cheie a acestui regim judeca altfel decât un supus oarecare, sau poate nu voia să dea satisfacţie „viermilor”, manifestându-şi îngrijorarea. Cert este că îşi urma programul stabilit dinainte, şi anume vizita în Iran. Totuşi, trimisese la Timişoara câţiva membri ai comitetului central al partidului, printre care Ion Coman, fostul ministru al armatei[122]. Aşadar era uşor de bănuit că nu se va da în lături de la nimic pentru a se menţine la putere – şi episodul de la catedrală era o mărturie extrem de clară.

În cursul serii au apărut noi indicii în acest sens, peste care s-au suprapus întâmplări ce au alimentat scepticismul lui Bogdan în privinţa solidarizării concetăţenilor săi. Se convocase o şedinţă a locatarilor de pe scara blocului, având drept scop achiziţionarea unei antene parabolice, căci era lesne de înţeles că nu mai voiau să înghită (şi) de sărbători unicul program la care aveau acces. Deşi ar fi trebuit să dea o sumă modică de fiecare apartament, au bătut apa-n piuă şi n-au ajuns la nimic concret.

Lehămetit, i-a lăsat baltă şi s-a întors la radio. Noutăţile îşi puneau cu tărie amprenta pe sufletul său, potentând impresiile dinainte. Cu toate acestea, a rămas lipit de această unică sursă de informare până la încheierea emisiunilor, şi i se părea normal să fie aşa; dorinţa de a-şi alimenta speranţa în triumful acestei

---

121 S-ar crede că am o obsesie patologică pentru asta, dar şi acum - ca şi în 1989, şi probabil ca totdeauna şi peste tot - numai un firicel de speranţă ne mai rămîne, căci răul pare etern şi de nebiruit, ca şi cei care sînt în slujba lui.

122 Aşa cum am arătat mai sus, mă transpun în zilele acelea, deci spun doar ce ştiam atunci. De aceea nu mă opresc asupra şedinţei la nivel înalt din 17 decembrie 1989, şi nici la generalii Chiţac şi Stănculescu.

revolte de o amploare nemaiîntâlnită – de el, cel puţin[123] – era mai puternică decât oroarea sau teama. De fapt, pe cea din urmă începuse să n-o mai simtă, deoarece – poate printr-o conexiune a evenimentelor mai presus de înţelegerea omenească – primise chiar în acea zi (pe sub mână, evident) un exemplar dactilografiat din „Viaţă după viaţă” a lui Raymond Moody. De cum a început s-o citească, n-a mai lăsat-o din mână, în primul rând cu gândul la victimele din Timişoara, care ar fi meritat să cunoască acea existenţă indescriptibil de liniştită de dincolo. Voia cu tot preţul să creadă în enunţul şi mesajul lucrării[124], şi bine-ar fi fost să fie cât mai mulţi ca el, pentru că asta ar fi dus la abolirea puterii regimului asupra lor, iar următorul pas ar fi fost prăbuşirea lui, din moment ce era fundamentat doar pe teroare.

Cartea doctorului Moody avea asupra lui Bogdan efect benefic şi pe linie cât se poate de palpabilă: îl făcea să nu fie afectat de orele lungi de nesomn, firesc în urma celor acumulate peste zi. Se şi mutase în camera destinată pentru copil (acesta încă ocupa pătuţul din camera părinţilor) şi citea până către 2 noaptea. Atâta doar că îşi propusese ca acolo să nu fumeze, dar lectura era aşa de captivantă că uita de această pasiune nu tocmai sănătoasă, dar de ajutor în situaţii tensionate.

De-acuma aflase cam toată lumea excepţionalele veşti (care nu mai puteau fi numite noutăţi), şi[125] în acest timp mijloacele de informare în masă[126] oficiale tăcuseră

---

123 Pe atunci nu aflasem despre rezistenţa din munţi.

124 O recomand cu căldură tuturor, chiar dacă acum e greu de găsit din cu totul altă cauză: a fost epuizat rapid tirajul. A fost prima carte studiată de mine pe această temă, deci ocupă un loc special în suflet, oricîte lucrări cu sorginte în înţelepciunea orientală am mai citit. Cît priveşte convingerile, au rămas cele de la început, neavînd vreo dovadă palpabilă; din păcate nu am putut coopera cu pacienţii resuscitaţi sau anesteziaţi (o stare întrucîtva echivalentă cu moartea clinică)

125 Aici nu pot să pun formularea „deşi“, fiindcă nimeni întreg la cap nu mai punea bază pe ce zicea Bucureştiul, indiferent pe ce cale - şi asta de multă vreme.

126 Termenul "mass-media“ (care nu se declină!) nu era în vogă la

chitic. Te puteai aştepta să fie aşa, fiindcă Marele Stăpân şi a sa acolită dirijau totul, chiar de la distanţă. Probabil că nici ei nu-şi închipuiau că supuşii nu ştiu ce se întâmplă la Timişoara, dar nu le păsa, din moment ce erau convinşi că nu vor îndrăzni să schimbe impresii, cu atât mai puţin să treacă la fapte. La acel moment se putea spune că, în mare, apreciază situaţia corect. Cel puţin aşa era în colectivul în care îşi desfăşura activitatea Bogdan; era imposibil să ignore evenimentele (prea erau neobişnuite, deci ar fi riscat să-şi pună singuri eticheta de idioţi), dar comentariile erau cât se poate de lapidare şi rezervate.

Cu totul altceva era când se întâlneau doctorii Ardeleanu tatăl şi fiul. Cel dintâi se aprindea mai repede, aşa că avea speranţe mari după doar o seară petrecută la radio. Ca întotdeauna în momentele deosebite, ţinea să afle părerea celui pe care-l considera cel mai de nădejde sfătuitor:

— Ce zici, măi Bogdane, scăpăm noi de ăştia?

— Nu ştiu ce să zic; în R.D.G., de când a început balamucul, Honecker a mai avut 7 zile. La noi a început duminică, şi asta ar însemna ca duminica viitoare – cel târziu – să scăpăm de el. Ar mai fi 5 zile, dar eu tare mă-ndoiesc, fiindcă vine Crăciunul şi – pe de altă parte – nu ştiu dacă se bagă Gorbaciov, ca acolo[127].

— Oricum, ar fi bine să-ţi păstrezi destulă benzină ca să poţi trece graniţa, în caz de ceva. Dacă vrei, îţi dau şi eu, căci în primul rând copilul trebuie pus la adăpost. Să-ţi iei cu tine tot ce ai de valoare, şi aşa am să fac şi eu.

Era o idee bună, aşa că a adoptat-o, şi a concretizat-o de cum a venit acasă. Alături de bani şi bijuterii, puse în

---

acea vreme, şi oricum nu-mi place să-l folosesc, avînd obsesia preluărilor stîngace din engleză.

127 Am arătat mai sus că răsturnarea din R.D.G. a avut loc în octombrie 1989. Dacă tot am ajuns aici, vin cu o precizare care mă preocupă şi pe care cred că trebuia s-o fac cu mult înainte, nefiind poate atît de inutilă cum îmi pare mie:înainte de 1990 existau două state germane, adică R.D.G. (Republica Democrată Germană) în est, sub dominaţie sovietică, şi R.F.G. (Republica Federală Germania - care este de altfel denumirea oficială şi a Germaniei de astăzi).

geanta diplomat (singura care se putea încuia) câteva pachete de ţigări, care pentru el nu erau doar valoroase, ci pur şi simplu vitale – de înţeles în acele circumstanţe. Pe moment însă, i se părea practic imposibil s-o şteargă, fiindcă avea semne că represiunea se înteţise. Deşi a aflat că ieşiseră în stradă muncitorii din toate fabricile Timişoarei (şi era de aşteptat să fie mulţi), moralul i-a fost puternic afectat de o înregistrare cu rafale de automat[128]. Era şi o dovadă că are temei când se îndoieşte că armata ar fraterniza cu demonstranţii, în special fiindcă soldaţii în termen nu ar putea accepta să tragă în ai lor. I se părea o viziune idilică şi pur speculativă, fiindcă trăise între ei, deci ştia că nu-i caracterizează altruismul şi sentimentalismele. Gândea aşa deoarece văzuse ce fac caporalii şi sergenţii din armata obişnuită cu noii-veniţi, cu toate că în urmă cu niciun an li se făcuse şi lor la fel – asta ca să nu mai spunem că erau de condiţie socială similară, deci ar fi fost firesc să fie camarazi. Era însă destulă bestialitate şi laşitate acumulată în ultimii ani, aşa că n-ar fi fost de mirare ca pe unii din mediul cazon chiar să-i distreze cum cad cei din faţă sub gloanţele lor, cu atât mai mult cu cât nu puteau să le riposteze pe măsură; doar şi în viaţa civilă erau foarte fioroşi şi loveau cu sălbăticie când erau 3 – 4 contra unuia singur. „Cu ideile astea de roman, poate că or să mă ia cam toţi drept nebun, şi sigur n-o să răzbesc în lumea asta – gândea Bogdan – „dar nu pot, şi nici nu vreau, să renunţ la ele. Dumnezeu o să ne judece pe fiecare”[129]. De aceasta era tot mai convins pe măsură ce se cufunda în lectura care – mai cu seamă în acea noapte – îi oblojea cât de cât psihicul.

Existând posibilitatea să fie nevoiţi să se îndepărteze de miezul evenimentelor, din motive cât se poate de clare, voiau să fie siguri că maşina îi va sluji. Prin urmare, cel care o condusese în condiţii demne de povestit decise să-i

---

128 Le am în urechi şi acum.

129 Aceste gînduri se vor o preîntîmpinare a comentariilor la frazele dinaintea lor, fraze care - din păcate - rămîn valabile. Sînt convins că oricine admite asta, măcar în sinea lui.

facă o verificare amănunţită. Voia s-o ducă la atelier curată, aşa că se duse la părinţii lui, care aveau furtun şi sursă de apă în pivniţă.

Pe când o dichisea cu detergent – dorind să arate impecabil, căci o considera prietenă şi îşi zicea că, dacă îţi baţi joc de ea, îşi va bate la rândul ei joc de tine – l-a strigat un vecin de sus:

— Ai auzit ce-i la Timişoara?

— Păi cum să nu aud?

— Bine-bine, dar nu ce ştie toată lumea. Îţi spun eu ceva de ultimă oră: ăştia nu mai controlează centrul şi armata nu mai trage.

— Cum adică?

— Mi-a dat telefon un vechi prieten, care stă chiar în centru, şi a pus receptorul la geam, ca să aud ce-i afară. Vorbea cineva care zicea că reprezintă Frontul Democratic Român[130], şi toată lumea striga „Jos Ceauşescu!”[131], „Jos comunismul!”. Mi-a spus că piaţa mare este plină, iar soldaţii stau şi se uită, în frunte cu comandanţii lor[132].

Bogdan ştia cât e de mare piaţa dintre catedrală şi operă, şi simţea că-l inundă mândria şi bucuria, mai ales că era prima manifestaţie de o asemenea amploare care nu numai că nu fusese organizată de regim, ci îi era şi profund ostilă. Cel mai înălţător i se părea că nu putuse fi împiedicată. Totuşi, cum de obicei lua în considerare în special aspectele negative, euforia lăsă repede loc îngrijorării că timiuşorenii vor rămâne izolaţi, fiindcă în restul ţării nu existau semne de ridicare, cel puţin din câte ştia el[133]. (Se şi întreba ce face Bucureştiul.) Prin urmare,

130 Poate că era Claudiu Iordache sau Lorin Fortuna, dar - dacă n-am ştiut sigur atunci - nu mă hazardez să dau nume.

131 Pînă aici nu i-am trecut numele, fiindcă iniţial voiam ca această lucrare să aibă mai multe elemernte de ficţiune, iar apoi m-am dus în virtutea inerţiei. Mi s-a părut însă ridicolă formularea „Jos Marele Stă-pîn!“.

132 Poate că sînt prea multe notiţe, dar mi se par necesare, fiind pătruns de zicala „Cine uită, nu merită.“. Revenind la obiect: nu aflasem despre Viorel Oancea şi gestul său, de aceea iarăşi nu am dat nume.

133 Despre mişcarea de la Iaşi, din 14 decembrie 1989, s-a vorbit abia

încă nu sosise momentul să-şi exprime prea expansiv ideile şi sentimentele. În acelaşi timp însă, nici în ridicol nu putea să cadă, vorbind „pe linie”. Cel mai bine era să se refere la valori universale, pe care le-ar fi afirmat cu toată tăria oricând şi în faţă oricui:

— Într-adevăr, este ceva cu totul deosebit, şi Doamne dă să nu-i termine, căci ar fi prea cumplit pentru toată lumea!

Pe seama viitorului oamenii pot doar să facă speculaţii, şi cine ştie dacă ar fi mai fericiţi având posibilitatea să-l cunoască – în eventualitatea că şi-ar dori-o, ceea ce nu era cazul lui Bogdan Ardeleanu. Era şi acesta un motiv să se ancoreze în prezent, dar nu principalul. Ce era mai important era că ieşirea de sub control a oraşului de pe Bega zguduise regimul în asemenea hal încât fusese nevoit să recunoască pe faţă că acolo este o situaţie excepţională. În acest spirit, s-a anunţat că la ora 7 va vorbi la televizor Marele Stăpân, ceea ce iarăşi era deosebit, fiindcă în mod obişnuit programul începea la 8[134].

Bogdan a aflat asta de la mama lui, în momentul când a intrat în casă, după ce-şi terminase treaba. Avea de gând să mai stea doar la „un nechezol” şi o ţigară, dar şi-a schimbat planurile, căci n-ar mai fi ajuns acasă la timp ca să prindă cuvântarea.

— Poate, prin absurd, ne anunţă că-şi dă demisia. Ce zici, mamă?

— Nu cred.

— Nici eu, dar e plăcut să te gândeşti.

Corneliu Ardeleanu nu venise încă de la serviciu, şi a fost mai bine aşa, căci a scăpat de (încă) o pricină de enervare. Soţia şi fiul său au auzit însă ce se aşteptau, şi

---

în anii '90. Pe lîngă că poate fi asemuită ca proporţii şi desfăşurare cu cea de la 1848, tare mi-e teamă că a fost pusă pe tapet ca să nu se spună că a trebuit un ungur să declanşeze Revoluţia Română (să-i zicem şi noi aşa, deşi o revoluţie schimbă profund vechea stare de lucruri). În plus, să nu uităm că moldovenii l-au votat în masă pe Iliescu la primele alegeri teoretic libere (libere cu adevărat sînt cînd există deplină cunoştinţă de cauză).

134 Şi dura pînă la 10, cum am mai spus.

anume că s-a decretat starea de necesitate în judeţul Timiş, pe motiv că forţe anti-naţionale tulbură construcţia socialismului (pentru români, ţara şi orânduirea trebuiau să fie una).

În loc de demisie se proferau ameninţări foarte puţin voalate; de altfel, expresia „ripostă hotărâtă" trebuia să spună tot. Măcar se văzuse cum justifica tiranul deschiderea focului asupra oamenilor neînarmaţi: cică fuseseră atacate unităţile militare. Că aşa ceva puteau crede doar şoimii patriei[135] (cum naiba să ataci un loc care are în dotare arme de foc şi blindate cu sticle, bâte şi pietre, cel mult?) era cu totul secundar; oricum în acel moment nimeni n-ar fi putut să-l ia peste picior pe Marele Stăpân sau să îl tragă la răspundere.

Încă o dată dezamăgit, Bogdan n-a mai comentat nimic cu Ileana, care desigur că urmărise şi ea prelegerea. Sila avea să-i fie sporită mai târziu, când până la ore mici a ascultat, vrând-nevrând, „manifestările de adeziune ale oamenilor muncii cu ideile şi iniţiativele conducătorului iubit". Se organizau adunări de acest gen mai ales în colectivele mari (şi se şi transmiteau), de câte Marele Stăpân se pronunţa asupra unor marote ale sale: lupta pentru pace în lume sau racilele capitalismului. Se putea bănui că iarăşi se vor regiza aceste caraghioslâcuri, dar de această dată aveau un punct de plecare cu totul inedit – şi implicit îşi pierduseră latura comică. Normal că tânărul Ardeleanu nici nu s-a gândit să deschidă televizorul. A avut însă ghinionul ca vecina de jos să dea aparatul foarte tare, şi – cum era miezul nopţii, deci linişte în bloc – a trebuit să facă mare efort ca să se concentreze la „Viaţă după viaţă" (de somn iarăşi nu putea fi vorba). Efortul de concentrare

135 Din dorinţa de a-i înregimenta pe toţi, încă din fragedа copilărie, Ceauşescu coborîse vîrsta de primire ca pionier de la 9 ani (cum a fost cazul celor de-o seamă cu mine) la 7. În plus, înfiinţase organizaţia „Şoimii patriei", pentru copiii între 4 şi 7 ani sau chiar mai mici (fiul meu a fost primit la 3 ani, fiind în primul an de grădiniţă). Toate acestea i-au făcut pe români, care glumesc mai ales nepotrivit, să spună că se vor înfiinţa şi organizaţii ale sugarilor: „Scuteciştii" (de la utecişti - membrii Uniunii Tineretului Comunist) şi „Biberonul roşu".

era cu atât mai mare cu cât se gândea tot timpul la situaţia în care fuseseră puşi cei ce trebuiseră „să-i înfiereze” pe timişoreni. Era clar că li se impusese să spună exact opusul a ce gândeau şi că o făcuseră de frică. Bogdan – care recunoscuse întotdeauna că nu este un temerar – nu voia să-i judece, dar totodată considera că este un moment prea de cumpănă ca să mai faci compromisuri. El, cel puţin, ar fi evitat pe toate căile să vorbească, mergând până la absenţa de la adunare dacă n-ar fi avut curajul să refuze ferm blamarea celor care îi stârniseră admiraţia. Până la judecata supremă, nu ar mai fi putut privi în oglindă, şi nici în ochii celor din jur.

Starea de necesitate (care nu putea fi etichetată făţiş drept stare de război, cum era în fapt, din moment ce în frunte se afla „un neobosit militant pentru pace”, care ţinea la imaginea sa în exterior) se extinsese practic în toată ţara, dacă tot se ivise un prilej de a strânge şi mai tare şurubul. Aveau să simtă această sporire a terorii şi medicii veniţi la stagiul de obstetrică. De cum se adunară în bibliotecă (unde stăteau majoritatea timpului, căci în continuare erau puţine naşteri), o persoană din conducerea clinicii le atrase atenţia să nu plece mai devreme, fiindcă ar putea fi opriţi de patrulele de miliţie instituite în număr mare, care în mod sigur le-ar fi cerut să-şi justifice prezenţa pe stradă. Ardeleanu stătu cât stătu, dar tot plecă puţin mai repede, alegând un drum periferic spre casă, fiindcă era foarte ocupat în ziua aceea. Înainte de verificarea maşinii trebuia să aibă o întâlnire extrem de importantă, în legătură cu intrarea în învăţământul superior. Promisese că îl ajută un fost coleg de liceu, ajuns într-o funcţie mare pe centrul universitar.

Pe când ajunse acasă începuse deja transmisia televizată a adunării convocate de Marele Stăpân în Piaţa Palatului, în chip de corolar al condamnării timişorenilor. Ştia de ea, şi nu înţelegea de ce trebuia Ileana să se uite; lui – mai cu seamă în această conjunctură – îi făcea pur şi simplu rău să audă stâlceli şi agramatisme la care să se răspundă cu urale. Tocmai atunci însă, veni la ei un

prieten, care le spuse că la miting e posibil să se întâmple ceva surprinzător.

Din ce putuseră vedea până atunci nu existau indicii în acest sens. Piaţa era plină, şi se vedeau pancarte cu lozincile obişnuite, ca şi portretele „Stejarului”[136] şi ale „tovarăşei” (alţii nu mai aveau dreptul, spre deosebire de anii ’60, când apăreau tablouri cu tot comitetul central). Cuvântarea era şi ea la fel ca toate celelalte, şi tot aşa păreau ovaţiile după salutările şi urările de început, de parcă ar fi scos pe gură nişte înţelepciuni epocale. Totuşi, la acest stadiu i se aprinse lui Bogdan un bec în cap, sesizând că uralele veneau exclusiv din megafoane. (La manifestaţiile unde fusese, vrând-nevrând, martor mai înainte, megafoanele doar „dădeau tonul”, şi exista în fiecare colectiv câte unul cu misiunea să-i îmboldească pe ceilalţi, care nu prea îndrăzneau – sau nu-şi puneau problema – să nu-l urmeze. În consecinţă, se punea mai în spate, fiindu-i imposibil să strige în cinstea conducătorului.)

Vorbitorul a continuat prin a anunţa creşterea veniturilor cu câteva sute de lei[137], în urma hotărârilor luate – desigur – de către C.C.[138], în mod democratic. Poate că nici el credea cu adevărat că asta era soluţia pentru domolirea supuşilor, dar spera că încă o dată vor fi atât de proşti ca să accepte ceva cu care oricum n-aveau ce face, căci de cumpărat nu era practic nimic.

Aici a intervenit surpriza de care vorbea cel venit la tinerii Ardeleanu: uralele (mai puţin sonore decât primele) de la megafon au fost rapid acoperite de strigătele de protest şi „Jos” venite din primele rânduri. Se auzeau mai ales voci de femei, fiind mai stridente. Conducătorul a fost derutat câteva momente, aşteptând – degeaba – ca securiştii şi miliţienii să facă linişte. (Ceilalţi din fruntea

136 „Stejarul din Scorniceşti“ era numai una din găselniţele aşa-zişilor literaţi.

137 Adevărat moment de referinţă mai apoi, deci nu am voie să-l omit.

138 Avînd frămîntarea legată de cele două Germanii, îmi exprim speranţa că se înţelege ce înseamnă iniţialele.

partidului şi ţării dovediră încă o dată că nu contau.) Era „o gorilă” în spate, spre care şeful cel mare se tot uita, dar – văzând că nici acesta nu prea ştia ce să facă – începu să strige:

— Tovarăşi, staţi liniştiţi! Staţi la locurile voastre![139]

„Ăsta nu ştie să vorbească decât cu «tu» şi «voi» „– se gândi Bogdan – „pentru că i s-a permis să nu dea doi bani pe nimeni. Sper ca în curând să-i stea vorbele în gât”.

Cam aşa s-a şi întâmplat. Prin urmare, a trebuit să intervină „savantul şi omul politic de renume internaţional”, care îşi păstrase sângele rece, fiindcă nu avea pic de suflet în ea. A repetat apelurile la calm, dar tot degeaba. Manifestaţia era compromisă, căci începuse vânzoleala în toată masa de oameni. Rămânea o întrebare: cum putuse fi Marele Stăpân (care nu-şi mai merita titulatura) atât de prost încât să adune el însuşi atâta lume în preajma sa, când în ţară era situaţia care era?

Unul cu minte normală n-ar fi trebuit să caute răspuns[140], mai ales când avea preocupări mult mai presante şi concrete. Fostul său coleg îi spuse.

— Acum nu pot face nimic pentru tine, fiindcă toţi sunt foarte ocupaţi; pricepi tu de ce. Vino după Crăciun, când poate se termină balamucul ăsta.

„Doamne dă să nu se termine cum vreţi voi” – îşi zise Ardeleanu. „Mai bine să nu intru acum în I.M.F. decât să mai trăiesc sub ăştia, cu atât mai mult cu cât e clar că va fi mai rău decât era. O să am eu şansa să ajung în învăţământ – şi încă unde vreau eu – dacă se schimbă starea de lucruri[141]”.

A observat că nu poate s-o ia spre atelierul A.C.R. pe drumul cel mai scurt, prin centru, căci circulaţia era oprită. Abia când a ajuns acasă a aflat că ratase de puţin

---

139 Poate că nu acestea au fost exact cuvintele, dar contează ideea de ansamblu. E greu să-ţi aminteşti precis după atîta vreme, şi oricum aici nu e un tratat de istorie - sau ştiinţific în general.

140 Ca şi mai apoi de altfel; în orice caz, Ceauşescu nu era prost.

141 S-a schimbat doar aparenţa, ca în toate domeniile, începînd cu politica.

şansa de a deveni erou, fiind foarte aproape de piaţa centrală[142], unde avusese loc o demonstraţie reprimată cu sălbăticie.[143] Un alt conflict de acest gen – pe strada principală către gară – o împiedicase pe Lia, vechea lor prietenă, să le facă o vizită. Locul unde fusese Bogdan să încerce să verifice maşina (şi nu găsise pe nimeni, fără să poată pe moment să-şi explice de ce) era aproape de locuinţa prietenei lor, dar nici de această dată n-a văzut şi n-a auzit nimic deosebit, de pe strada paralelă cu cea folosită de troleibuze.

Aflând de la radio că situaţia e gravă de tot (până la ei nu răzbătea zgomotul gloanţelor), Ileana se hotărî să facă nişte provizii, deşi mai era de mâncare prin casă. O porni, împreună cu vecina de vizavi, după macaroane (singurul lucru ce se mai găsea), iar soţul ei, văzând un TAB la colţul blocului, se întrebă încă o dată ce fel de minte or fi având femeile astea. Esenţial a fost că s-au întors cu bine, şi s-au mai şi mirat de ce se îngrijorează soţii lor, ca dovadă că vehiculul blindat nu le spusese ni-Poate că o asemenea atitudine nu ţinea de sex, ci de naţie. Mai spre seară, un tip din vecini se apucase să bată covoarele (deh, venea Crăciunul!), după ce se putuse auzi desluşit cum se trage aproape de ei, probabil în cei care voiau să meargă s-o elibereze pe Doina Cornea de sub paza miliţienilor care îi stăteau permanent la poartă. Scena cu bătutul conştiincios al covoarelor stârni în soţii Ardeleanu reacţii diametral opuse: râs la ea şi furie la el, care şi

---

142 Adică la Casa de Cultură a Studenţilor, pentru cine cunoaşte Clujul. În altă ordine de idei, nu înţeleg de ce au schimbat numele Pieţei Libertăţii, din moment ce ajunsese să-l merite cu adevărat.

143 Am obligaţia morală să aduc un omagiu (sper că nu ultimul) celor care s-au sacrificat acolo - şi, desigur, nu numai lor - în 21 decembrie 1989. Cel mai mult m-au mpresionat decesele tinerilor Lucian Matiş şi Mihai Ţiclete (pe ai cărui părinţi îi cunoşteam). În acel moment se credea şi despre Călin Nemeş că e mort, şi aş spune că, unde nu au reuşit comuniştii declaraţi, au reuşit cei disimulaţi. (Vreau să cred că lumea îşi mai aminteşte că acest tînăr s-a sinucis „de bine ce i-a fost“ cînd a văzut că urmările aşa-zisei revoluţii asupra părţilor care s-au înfruntat au fost exact pe dos decît era firesc.)

spuse:

— Chiar aşa de nepăsători şi de egoişti să fim oare, încât şi acum să-şi vadă fiecare de ale lui, fără niciun pic de consideraţie pentru cei din jur?

Era o întrebare pur retorică, aşa că se întoarse a nu ştiu câta oară la radio, sperând să afle ce s-a întâmplat în Bucureşti. „E aproape sigur că şi acolo au fost manifestaţii, mai ales că dobitocul ăsta «şi-a băgat mortul în casă» cu mâna lui” – gândea, şi desigur ar fi fost greu să se înşele[144][145]. Ce era condamnabil era că se trăsese în plin – ca şi în celelalte oraşe, de altfel – şi nu la picioare, cum fusese ordinul iniţial (între timp aflase şi asta) al liderului (care desigur că era şi comandantul suprem al armatei). Probabil acest ordin fusese dat tot din considerente de imagine; chiar şi cei fără spirit cazon sau nepriceputi în domeniu – ca Bogdan – ştiau că în lumea civilizată regulamentele militare prevăd că nu se trage mortal de la început în situaţii de criză internă. Îi scăpa momentul când se schimbase orientarea şi liderul ajunsese să se comporte asemenea unui tigru grav rănit. Era în ton cu ansamblul, fiindcă el şi soţia lui ajunseseră de mult la un nivel subuman. Pe de altă parte, s-ar fi putut şi ca unii comandanţi sau soldaţi să fi simţit nevoia să-şi satisfacă instinctele sadice[146].

„Bine măcar că vine sâmbăta liberă” – îşi zicea Bogdan în dimineaţa următoare[147], pe când se îndrepta spre clinică şi vedea urmele şenilelor de tanc în piaţa catedralei ortodoxe[148], unde era pe colţ comitetul judeţean

144 O dată cu împărtăşirea acestor rînduri, am aflat că nici nu-l remarcaseră.

145 Cu privire la existenţa manifestaţiilor. Cît despre acţiunile din acea zi (în special) ale lui Ceauşescu, îmi menţin părerea, dar pe alt temei: că s-a lăsat îmbrobodit (eufemistic spus).

146 Nu renunţ la această ipoteză, oricît de şocantă ar fi.

147 Mi se va părea totdeauna remarcabil că ziua de 22 decembrie 1989 a fost vineri, ca şi ziua în care m-am născut. (O vreme am făcut o asociere puternică între ele, căci simţeam că am renăscut, dar mi-a trecut repede.)

148 Se numea Piaţa Victoriei, deci e valabilă observaţia referitoare la

de partid. O dată ajuns, simţi că – în ciuda atenţionărilor din ziua precedentă – nu era deloc în dispoziţie să stea, mai ales degeaba. Plecă rapid împreună cu vechiul său amic Gabriel Ionescu, medicul din Bârsana. Erau oarecum vecini şi în oraşul natal al amândurora, căci stăteau pe aceeaşi stradă. O luară pe drumul ocolit şi nu scoaseră un cuvânt, Gabi fiind cu atât mai cătrănit cu cât avea copil în scutece. De altfel, îşi luă rămas bun cam aşa:

— Ne vedem luni, dacă ne-om mai vedea!

Orice răspuns ar fi fost deplasat, ca şi zăbava în reflecţii triste. În consecinţă, Bogdan îşi găsi ceva de făcut: se duse până la părinţii săi cu maşina, care trebuia să aibă motorul încălzit, ca să nu le facă vreo figură în eventualitatea perfect posibilă că ar fi avut nevoie de ea pentru a-şi pune la fereală copilul. Ajunse tocmai la timp ca să audă la televizor că se decretase starea de necesitate pe tot teritoriul ţării. Asta nu era ceva atât de surprinzător pe cât era că televiziunea avea program la ora 10 dimineaţa, dar şocant a fost anunţul care a urmat: „Trădătorul Milea

ü147

s-a sinucis!

Rada Ardeleanu începu să se agite puternic:

— Ăsta o să ne pună la zid pe toţi!

— Fii serioasă! Cum să pună la zid 23 de milioane? – a replicat Bogdan.

Ceva trebuia să spună, dar în sinea lui era cât se poate de îngrijorat. Într-un moment atât de serios, nici măcar cu soţia nu mai avea dispoziţia să stea de vorbă. De altfel, ea l-a anunţat că pleacă după un brad de Crăciun. Nu prea voia s-o lase, şi l-a înduplecat doar faptul că pomii (mai degrabă molizi) se găseau la colţul străzii lor.

Copilul se juca singur, în linişte, şi taică-său dădu drumul la radio. Era în jur de amiază, şi la acea oră putea asculta doar posturile naţionale. Trecu pe programul II, sperând să găsească muzică simfonică sau de operă şi, parcă din senin auzi: „Dictatorul a fugit!”. O clipită a

---

Piaţa Libertăţii (v. mai sus).

crezut că este o piesă de teatru, dar apoi şi-a dat seama că asemenea cuvinte n-ar fi fost permise de cenzură nici măcar în literatură sau în filme. Totuşi, era prea frumos să fie adevărat. Asta era părerea lui, nu neapărat corectă, ceea a putut constata imediat, de la o voce cunoscută: „În câteva minute deschideţi televizoarele, căci vom fi acolo!”

Dintr-un salt a fost în hol, cu degetul pe buton. Îi văzu pe Ion Caramitru (şi-şi dădu seama că vocea lui fusese mai înainte) şi pe Mircea Dinescu[149], în spatele cărora erau mulţi necunoscuţi. Unii aveau steagul tricolor cu stema decupată, care devenise unul din simbolurile Revoluţiei (cum o numeau toţi). Pentru prima dată în viaţa lui auzea vorbindu-se liber la Televiziunea Română, şi era atât de încântat încât n-ar fi vrut să piardă nicio secundă. Bine că telefonul era pe aceeaşi măsuţă cu televizorul, fiindcă simţea nevoia să-i facă pe toţi părtaşi la bucuria lui. În primul rând erau părinţii, cu care a fost foarte lapidar, căci comentariile şi divagaţiile erau fără sens:

— Deschideţi repede televizorul!

După aceea se duse la fereastra din bucătărie, în dorinţa de a-şi mai limpezi mintea, ajutat şi de o gură de aer proaspăt. Era o vreme splendidă, nefiresc de caldă pentru acea perioadă, şi care ţinea de la începutul săptămânii, ca să fie nişte zile excepţionale din toate punctele de vedere[150]. De cum scoase capul pe geam, văzu un tip în balconul unui bloc vecin răcnind:

— Ceauşescu, p... mă-tii!!!

Îl pufni un râs sănătos, cum nu i se mai întâmplase de mult (nefiind de ce) şi se gândi că expresia este cum nu se poate mai reprezentativă pentru nişte prime cuvinte ale românilor în libertate. Cu aceeaşi faţă radioasă o văzu şi pe Ileana, care se întorcea fără brad, dar cu o sticlă de vin în mână. Era însoţită de prietenul care venise la ei în ajun

---

149 Sînt convins că aproape nimeni n-a auzit cuvintele făcute renumite şi interpretate răuvoitor de către cei care aveau interesul: „Mircea, fă-te că lucrezi!“.

150 Că a fost mînă divină sau nu, tot nu ne este dat nouă să ştim, aşa că se cuvine să rămînem la locul nostru.

şi de soţia lui. Nu mai avea răbdare să aştepte până ajunge acasă, aşa că a strigat:

— Ce faci cu sticla aia de vin?

— Am adus-o ca s-o bem cu toţii, pentru că am auzit-o pe Doina Cornea vorbind în faţa catedralei

— Asta-i nimic! Hai să-ţi spun eu ceva! A fugit banditul ăsta!

Era într-adevăr un motiv ca să goleşti o sticlă de băutură, ceea ce au şi făcut. De-abia apoi îşi amintiră de copil şi că era ora prânzului. Nu trebuiau chiar să-şi pună cenuşă în cap pentru asta; în fond se impunea ca şi el să simtă – deşi nu prea conştientiza – că trăieşte o zi epocală.

Au adus masa în hol, cum mai făceau câteodată seara, mai ales că acum chiar că aveau ce urmări la televizor[151]. Tocmai era o pauză în transmisia directă din locul de unde se dăduseră ultimele ştiri ale epocii pe care „cu legitimă mândrie” clănţăii o denumiseră după conducător, loc despre care aflaseră deja că este studioul 4 al Televiziunii[152]. Chiar numai cu genericul, emisiunea continua să-i facă mare plăcere lui Bogdan: muzica de fond era „Rapsodia română”, de care prinsese şi mai mult drag în tristele seri din Petrova, pentru că deschidea „Actualitatea românească” la „Europa liberă”. Într-o pauză de mai apoi avea să audă şi „Trei culori” cu textul original, mişcător în special prin mesaj, şi s-a simţit mulţumit că acest cântec, atât de încărcat de semnificaţie istorică, redevenise ce se cuvenea să fie. Chiar dacă analfabeţii din fruntea statului transformaseră melodia în imn naţional, îşi bătuseră joc de ea prin text, care preamărea orânduirea. Mai mult, se introdusese în şcoli, pe vremea când soţii Ardeleanu se apropiau de absolvire, obligativitatea de a intona acest imn în careu, înainte de începerea orelor. E

---

151 Repet că nu este istorie seacă, deci este posibil - şi chiar probabil - să apară inadvertenţe în cronologie. Cît priveşte atenţia şi interpretarea date diverselor părţi din acea emisiune fără precedent şi fără egal în istoria Televiziunii Române, orice lămurire ar fi de prisos.

152 Ce este cu adevărat faimos nu lasă loc pentru omisiuni sau interpretări.

uşor de înţeles ce reacţii aveau elevii încă somnoroşi, care totodată erau departe de a fi încântaţi de o nouă zi în compania profesorilor. Ieşea o lălăială jalnică, şi practic nimeni nu se gândea că e vorba totuşi de imnul naţional, indiferent de cine era la putere. Era un indiciu aparent minor, dar totuşi semnificativ, al decăderii majorităţii românilor; probabil că nu mai exista popor care să trateze cu nepăsare sau chiar în batjocură simbolurile naţionale.

Reflectau ei, dar se ocupau şi de treburi cât se poate de concrete, mai ales cel mic, care nici nu prea avea ce să-şi amintească. O dată masa terminată, intrară la vecinii de vizavi, bineînţeles că să schimbe impresii, după ce ani de zile situaţia tuturor fusese o temă despre care nu se vorbea. La televizor continuau să apară tot felul de indivizi care-şi spuneau părerea, şi se citeau comunicate diverse, care de la un moment dat îşi pierdeau din interes. Se tot spunea că armata a trecut de partea poporului, deşi acest lucru era evident, măcar în privinţa conducerii, din moment ce masele luaseră sub control televiziunea şi radioul. Cât despre „odiosul dictator şi sinistra lui soţie" (expresie preluată de aproape toţi vorbitorii), după ce plecaseră cu elicopterul de pe clădirea comitetului central, erau reperaţi în diverse locuri, şi era greu de înţeles de ce nu fuseseră prinşi, mai ales după ce ajunseseră să fie duşi în maşini. Era esenţial să fie capturaţi, fiindcă astfel trebuia să se ajungă la încetarea confruntărilor armate[153], de vreme ce trupele încă loiale fostului regim n-ar mai fi avut pentru cine să lupte.

---

153 În clipele acelea eram - ca toţi cei de rînd - de bună-credinţă, dar la scurt timp mi-a devenit clar că nu era în interesul noii puteri (care deja exista, tot fără să se spună). Aş comenta eu mai multe (în primul rînd despre tragedia de la Otopeni), dar a sosit iarăşi vremea să fim prudenţi în afirmaţii, sau chiar să nu le facem. Îmi pun totuşi întrebarea - şi sper să nu fiu singurul: cum s-a putut ca în celelalte ţări est-europene dobo- rîrea comunismului să se facă paşnic? Ţin minte că s-a vorbit de un singur mort, la Praga, dar şi acesta „a înviat" în uniformă de căpitan KGB. (Şi la noi s-a văzut „mîna" acestui serviciu secret fără egal, cel puţin după mine, dar a existat şi „săritura peste cal" specific românească, în- tîlnită şi în „experimentul Piteşti", de exemplu.)

Interesant cu adevărat a fost că a apărut un căpitan de infanterie (chiar dacă televizorul nu era în culori, se vedea că are semnele de armă negre), în ţinută de luptă. Numele de Mihai Lupoi nu spunea nimic celor patru telespectatori (pe copii îi trimiseseră la joacă în camera alăturată, şi erau în largul lor, căci era firesc să nu priceapă mare lucru din ce se întâmpla). Faptul că era necunoscut a trecut în umbră când a început să vorbească, arătând că este un om cu orizont. Când s-a apucat de organizare pe linie militară, Bogdan a fost surprins că de aşa ceva se ocupă un căpitan, fiindcă implica ordine către ofiţeri superiori. Nu stătu prea mult să caute răspuns, fiindcă îşi propusese să nu fie chiţibuşar – cum era de obicei – în aceste momente de neuitat pentru un popor întreg. Avea timp să se gândească mai târziu, chiar şi la şansa de a fi fost martor la un eveniment cu adevărat istoric; deocamdată era cel mai bine să se abandoneze total euforiei[154].

Întorşi acasă, primiră un telefon de la părinţi, care voiau şi ei să aibă cu cine să comenteze, mai ales tatăl. I-a invitat acolo până dimineaţă, şi au acceptat pe loc, ştiind că se profila ceva infinit mai deosebit şi mai plăcut decât o noapte de Revelion.

Maşina a dat mici rateuri la pornire, ceea ce l-a mirat şi, inevitabil, l-a iritat un pic pe şofer, care în ziua aceea nu avusese probleme de acest gen, nici măcar pe motor rece. Au plecat ei cumva, dar s-au oprit în mijlocul străzii principale, şi acolo au rămas. Benzină aveau, acumulatorul era bun, şi mai încolo nu se pricepeau. Se enervară de-a binelea şi, cum nu voiau să-şi strice dispoziţia într-o asemenea zi, recurseră la ceva banal, dar eficient în urgenţă: o împinseră pe dreapta şi o lăsară acolo.

— Bine că n-am fost nevoiţi să plecăm în fugă cu ea, cine ştie unde – zise Bogdan, şi ca să-şi mai consoleze soţia, dar şi pentru că nota dominantă a momentului era

154 Poate că niciodată nu vom şti toate dedesubturile. Este preferabil pentru suflet să punem pe primul plan certitudinile: amintirile de o frumuseţe şi complexitate unică din acea zi.

indescriptibil de roz…

Mânat de entuziasm şi de dorinţa de a asista la noi întâmplări pentru care era greu să găseşti un epitet sugestiv, îşi urcă fiul în spate şi făcu un marş forţat până la destinaţie, fără să simtă dealul destul de abrupt şi nici greutatea „călăreţului”, care era totuşi destul de semnificativă pentru ceilalţi. Îi era doar cald, dar asta nu se datora efortului, ci temperaturii, care era binişor peste 10°.

Se aşezară iarăşi la televizor, cu convingerea că vor asista la noi momente cu totul deosebite, necunoscute fiind doar conţinutul şi succesiunea lor. Aşteptările le-au fost – firesc – împlinite, şi încă în aşa măsură încât de la un moment dat iarăşi n-au mai reţinut decât ce i-a impresionat mai tare, într-o ordine în timp valabilă doar în mare[155].

Emisiunea era deja ceva mai organizată, deoarece un individ mai în vârstă îşi asumase rolul de coordonator. Aveau să afle că îl cheamă Teodor Brateş, dar nu ştiau de unde să-l ia. În schimb, îi văzuseră de multe ori pe cei ce-i ofereau ajutorul: prezentatorii de până atunci ai telejurnalelor, în frunte cu Petre Popescu, care apărea când erau evenimente considerate mai deosebite, fiindcă liderul se desfăşura mai amplu ca de obicei. Dintre aceşti prezentatori, cel care fusese la ultimele ştiri ale „epocii” (dar şi când cu furia naturii faţă de întâlnirea de la Malta) – George Marinescu – se pocăi pentru ce spusese în urmă cu câteva ore, şi lumea l-a înţeles, căci era un simplu executant care n-a avut curajul să rişte să-şi piardă pâinea sau chiar libertatea (în accepţiune juridică, evident) Erau alţii cu păcate mult mai mari, pe care se făceau că le ignoră, şi – dintre ei – cineva în mod sigur trebuia să fie cu atât mai pătruns de ele cu cât era om al Bisericii, şi nu cu orice rang[156].

---

155 Pare o repetiţie a ceva spus mai sus, dar nu este chiar aşa. Am vrut astfel să preîntîmpin cramponările de amănunt, cu care m-am confruntat de cîte ori am deranjat, indiferent de domeniu.

156 Rangul preoţesc nu este primordial pentru mine, dar contează ca

A fost extrem de şocantă pentru cei patru membri ai familiei Ardeleanu – şi imediat s-a observat că nu numai pentru ei – apariţia patriarhului Teoctist în ţinuta albă, de mare ceremonie. Venise cu seninătate (eufemistic spus pentru un tupeu incalificabil) să-i binecuvânteze pe reprezentanţii noii stări de lucruri. Până să vadă că este împiedicat să vorbească, Ileana şi Bogdan apucaseră să-şi urle, aproape într-un glas, indignarea:

— Ia uite, Anticristul dracului! După ce a colaborat la demolarea bisericilor şi i-a trimis telegramă de adeziune lui Ceauşescu pentru represiunea de la Timişoara, acuma se întoarce cu 180 de grade fără nici cea mai mică tresăltare!

Oricât li s-ar fi spus că în toate timpurile clericii nu excelau prin moralitate sau verticalitate (doar nu degeaba „iezuit" ajunsese în special epitet), asta era prea de tot. Cei din studio dovediseră că gândeau şi ei la fel, ca şi toţi cei ce participaseră la revoluţie[157] şi era firesc să fie şi mai înverşunaţi, aşa că trebuia să nu-i mai rămână decât să se retragă la vreo mănăstire uitată de lume[158], şi numai dacă Dumnezeu era nemărginit de iertător, cum îl ştiau cei cu o credinţă sănătoasă, aflaţi – paradoxal numai în aparenţă – mai mult în rândul mirenilor.

Erau încă sub impresia neplăcută stârnită de apariţia patriarhului când Brateş a anunţat – dând senzaţia că este pătruns de eveniment – sosirea lui Ion Iliescu, „fiu de revoluţionar, el însuşi revoluţionar" (cam acestea au fost cuvintele). Se vede că numele spunea ceva şi celorlalţi din studio, din moment ce l-au lăsat în prim-plan, dar Bogdan nu înţelegea de ce. Omul, cu un aspect şi o îmbrăcăminte cât se poate de obişnuite, s-a recomandat drept director la Editura Tehnică, afirmând că fusese adus la Televiziune de

---

aspect de suprafaţă.

157 Am mai spus că mă transpun în acele clipe, de aici şi termenul.

158 Aşa a şi făcut o vreme, ceea ce poate unii au uitat. Pentru situaţia din prezent însă, nu e nevoie de memorie. Degeaba s-a argumentat că Biserica nu este o instituţie democratică în accepţiunea obişnuită; aici e vorba de trecerea cu vederea a unor păcate la modul cel mai propriu.

către revoluţionari. Auzind acestea, Ardeleanu cel tânăr se simţi vârât şi mai rău în ceaţă, căci nu era logic să se bucure de o asemenea primire un director de editură cu public restrâns, care nu se remarcase înainte prin nimic. Nu fusese pe stradă, ca Dan Iosif, Dumitru Dincă, Florin Filipoiu sau alţii, de care deja aflase, şi nici nu auzise despre el că ar fi manifestat vreo opoziţie faţă de regim. Se întrebă cu glas tare:

— Oare cine-o mai fi şi ăsta? că n-am auzit de el.

— Ba eu am auzit, la „Europa liberă” – zise tatăl său. Era prezentat drept cel mai probabil înlocuitor al lui Ceauşescu dacă Gorbaciov ar instaura şi la noi comunismul „cu faţă umană”. Ei doi pare-se că se cunosc, căci Iliescu a făcut facultatea la Moscova.

— Când naiba s-a vorbit de el? Eu – ştii bine – ascult de mai mult de un an „Europa liberă” şi „Vocea Americii”, dar habar n-am.

În continuare doar gândi, căci voia şi el să-l asculte pe cel la care acum se uita mai interesat: „Poate eram acasă chiar când era vorba de el, dar astea erau perioade scurte. Dacă s-ar fi manifestat prin ceva deosebit, s-ar fi spus săptămâni în şir, la cât de puţine lucruri mai aparte se întâmplau aici. Oricum, nu are aşa de mare importanţă. Bine că m-am lămurit ce hram poartă”.

Protagonistul momentului începu prin a afirma despre liderul fugit că întinase valorile socialismului[159], adică tocmai ce credea şi Bogdan[160], care până la adolescenţă nu observase ca omul obişnuit să suporte lipsa unor bunuri de primă necesitate sau încălcări flagrante[161]

---

159 Dacă nu vor apărea precizări, termenul trebuie luat în accepţiunea lui de atunci, respectiv ce s-a numit mai apoi comunism. (În acea vreme, termenul „comunism“ reprezenta faza finală a orînduirii socialiste: un fel de rai pămîntesc, în care toate nevoile să fie satisfăcute.)

160 Sînt curios cîţi din aceeaşi generaţie - care nu cunoscuse altă societate - gîndeau mai evoluat. Ne obişnuisem cu lipsa libertăţii de exprimare, care - de altfel - singură nu duce la nimic, după cum vedem astăzi.

161 Măcar nu apăreau în presa internă, iar de avutul statului dispunea

a tot ce se putea cuprinde într-o oarecare etică (şi era statuat în codul elaborat de partid). Prin ce spusese, cel de pe ecran îi trezi o oarecare simpatie, dar nu putea trece peste faptul că nu ştia nimeni ca înainte să fi fost cât de cât critic, de pe aceleaşi poziţii socialiste. Doar existau exemple de acest gen: „Scrisoarea celor şase" sau o altă scrisoare, cea a lui Dan Deşliu, ale cărui poezii despre partid trebuiseră studiate de multe generaţii. (Despre criticile de pe poziţii anti-comuniste îi era greu tânărului să se pronunţe, câtă vreme de-abia aflase că economia planificată nu ţine cont de cerere.) Desigur că scrisorile vechilor militanţi ai partidului comunist, ca şi alte manifestări de opoziţie, fuseseră total ineficiente[162], dar măcar le dădeau autorilor dreptul de a fi implicaţi în edificarea unei noi stări de lucruri[163]. Ca mai totdeauna însă, poziţia socială este influenţată de merite în infinit mai mică măsură decât de protectori sau chiar de şansă, şi fusese pilduitoare în acest sens primirea de care se bucurase cel care-l contrariase[164] pe Bogdan Ardeleanu.

Nu a stat să-l asculte până la capăt, considerând că nu are autoritatea morală să traseze linii directoare pentru refacerea prestigiului socialismului. Mult mai nimerit i se părea să fie şi la bine alături de bunica dinspre mamă, care părăsise încăperea cu televizorul curând după începutul emisiunii. Pentru ea venea prea târziu prăbuşirea regimului care făcuse tuturor atâta rău, mai ales că nu mai era nici bunicul, care ar fi savurat din plin căderea „Ţiganului".

— Ce zici, Mama Uţi, nu-ţi pare bine?

— Ba da, ba da. Măcar voi să mai aveţi timp s-o

---

numai familia conducătoare.

162 De aceea nu le-am menţionat la vremea cînd s-a aflat despre ele.

163 Pe care majoritatea o vedea la acea oră tot în cadrul dat de socialismul de tip gorbaciovist.

164 E clar că a fost nimic faţă de ce avea să urmeze, mai ales în 1990 (incluzînd aici şi dezvălurile despre decembrie 1989). Sînt convins totuşi că am redat fidel prima impresie, dornic fiind să mă ţin de ce mi-am propus: transpunerea în acele zile.

duceţi cum trebuie.

— Eu aşa sunt de încântat, de nici nu pot să spun! Am pierdut intrarea în I.M.F., dar deloc nu-mi pasă. Sunt convins că o să intru pe meritele mele, şi o să-mi împlinesc visul de a preda. Mai ales dacă se face secţie în engleză, gândeşte-te câtă nevoie or să aibă de mine! O să fac în aşa fel încât cei ieşiţi din mâna mea să reprezinte cu cinste medicina românească – şi ţara în general – oriunde în lume[165].

S-a întors la televizor, fiindcă apăruseră personaje mai interesante şi mai cunoscute decât cel de mai înainte. Aşa i se părea lui, pentru că îi lega pe membrii „vechii gărzi" a partidului de perioada de oarecare bunăstare şi sobrietate care se încheiase în 1974. În primăvara acelui an se făcuse un pas mare spre autocraţie, prin introducerea funcţiei de preşedinte (care – printre altele – era comandant suprem al forţelor armate) şi prin descotorosirea de primul-ministru Maurer şi de ministrul de externe Corneliu Mănescu, oameni care erau în funcţie încă de pe vremea lui Gheorghiu-Dej şi – prin prestanţă şi lejeritate în comunicare – îl eclipsau[166], mai cu seamă în exterior, pe piticul şi incultul şef al statului. Poate cel puţin la fel de important era că soţiile lor aveau o prezenţă incomparabilă cu a celei care fusese destul să se hotărască să iasă din umbră, devenind viceprim-ministru, şi care, foarte probabil, nu fusese străină de trecerea pe linie moartă a celor doi demnitari. Se vădea astfel pentru prima dată că statutul în familie al proaspătului preşedinte era total diferit faţă de cel public.

Pentru familia Ardeleanu a fost o plăcere să-l revadă pe ministrul de externe din perioada invadării

165 Încă o dovadă că idealismul extrem se numeşte naivitate. Doar pentru acurateţe voi spune că U.M.F. din Cluj (vezi Doamne, a devenit universitate, în loc de simplu institut) are secţie în engleză de cîţiva ani buni, dar aş fi mers sigur la eşec dacă încercam să mă apropii.

166 Ca dovadă a imaginii pe care o avea în Occident Corneliu Mănescu, reamintesc că el a fost considerat în primele momente noul lider al României, deoarece apăruse la televizor Sergiu Nicolaescu, cu care aducea oarecum.

Cehoslovaciei, care – prin poziţia sa la O.N.U. – îi oferise conducătorului României un sprijin solid în a face opinie separată în cadrul Tratatului de la Varşovia, deschizându-i astfel drum spre cultul personalităţii. Prezenţa lui printre cei şase semnatari ai scrisorii care făcuse oarecare vâlvă în primăvara anului ce se încheia atât de spectaculos demonstra că îşi dăduse seama de răul făcut prin încălzirea şarpelui la sân.

Afară de Corneliu Mănescu, s-a remarcat prezenţa şi a unui alt autor al „Scrisorii celor şase”, Silviu Brucan, care ieşise în faţă mai ales după mişcarea de la Braşov[167], putându-şi spune cuvântul datorită legăturilor cu ambasadele superputerilor. Era cunoscut mai mult la Washington, dar nici sovieticii nu-l ignorau.

Odată cu lăsarea întunericului, s-a trecut din studio la prima adunare de sprijin pentru cei care voiau să edifice noua putere, în locul unde fusese ultimul miting convocat de dictator. Se vorbea din balconul comitetului central, care era luminat puternic, în timp ce în piaţă se trăgea – dar undeva în spate, într-o beznă aproape totală. Era de neînţeles cum de teroriştii rămaşi fideli fostului regim nu ţintesc vorbitorii – presupuşi a fi liderii insurgenţilor, şi totodată atât de expuşi[168]. La fel de fără sens era ca tirurile soldaţilor din tabăra populară să fie dirijate de doi actori: Ion Caramitru şi Sergiu Nicolaescu. Cu privire la cel de-al doilea, Bogdan nu-şi putu stăpâni o remarcă maliţioasă:

— Ăsta se crede în filmele regizate de el![169] Tu, tată, care eşti mult mai „acasă” ca mine în ale milităriei, pricepi

---

167 Se observă că atunci nu ştiam ce rol avusese în perioada sovietizării. Un lucru e cert: singurul lui crez a fost interesul propriu. Este ceva destul de obişnuit, mai ales la noi, dar puţini au făcut atîta rău.

168 Poate că multă lume a remarcat ce mi-a sărit mie în ochi în 1990, cînd am fost la Bucureşti: singura clădire din Piaţa Palatului care nu era nici măcar atinsă de gloanţe - în timp ce toate celelalte erau ciuruite - era fostul sediu al C.C. al P.C.R. Biblioteca Centrală Universitară fusese distrusă cu tunul, şi chiar Iliescu şi ai lui afirmaseră că „teroriştii“ au numai armamant uşor.

169 Poate că aşa i se ceruse.

ceva din treaba asta?

Nu avea ce să-i răspundă, ca şi la contrarietatea legată de faptul că la Timişoara reîncepuseră luptele, după două zile de linişte, din moment ce dictatura nu avusese forţa de a încerca să supună din nou oraşul. Au lăsat totul la o parte, fiindcă atenţia le-a fost captată de o busculadă în studio, determinată de dorinţa câtorva de a-l linşa pe Nicu Ceauşescu. Era adus acolo legat, în timp ce despre părinţii săi tot nu se ştia dacă avuseseră aceeaşi soartă.

Fără discuţie că „beizadeaua” era un om de nimic, şi tratase şi el ţara ca pe o feudă, dar unii[170] din cei care acum voiau să-l mutileze ar fi dat orice în urmă cu câteva luni ca să participe la orgiile lui.

Era seară de-a binelea când li s-a anunţat că s-a constituit noua putere. Denumirea nu era prea fericit aleasă, ducându-te cu gândul la Frontul Renaşterii Naţionale, deci la suprimarea vieţii democratice de către Carol al II-lea, dar probabil voia să sugereze implicarea în refacerea ţării şi a celor care nu fuseseră membri ai partidului comunist. Existau premise favorabile pentru a se trece la treabă: alături de entuziasmul intern, ţara şi poporul începuseră să redobândească simpatia şi consideraţia străinilor, pe care le avuseseră şi în anii de deschidere spre lume de la începutul regimului despre care încă nu se ştia cu siguranţă dacă fusese răsturnat, cu toate că era deja numit „de tristă amintire”.

Din noul organ suprem de conducere făceau parte toţi cei care se opuseseră dictaturii – ştiuţi sau pretinşi, cum era „cu voia dumneavoastră, ultimul de pe listă” (după propria prezentare), adică de-acum nelipsitul Ion Iliescu. Rolul său în viitor putea fi deja întrevăzut, din moment ce citea platforma acestei formaţiuni, care – aşa cum puteau să se aştepte cei obişnuiţi cu abilitatea comuniştilor de a mima democraţia – îşi crease, sau era în curs de a-şi forma, filiale peste tot.

A început prin a oferi indicii suplimentare asupra

170 Se ştiu ei care. Celebra scenă cu scuipatul în obraz n-am văzut-o personal, de aceea nu figurează aici.

poziţiei sale, afirmând că s-a luat legătura cu ambasada sovietică, pentru a-i pune la curent asupra noii formaţiuni. Poate a fost o scăpare (greu de admis la cei ce aveau şcoala supravieţuirii, şi în special a parvenirii, în comunism) sau o cinică demonstraţie de forţă (mai degrabă), dar cert este că a fost o ştirbire a demnităţii naţionale; în fond, ce treabă – teoretic – aveau ruşii sau oricare alţii dacă noi[171] reuşisem în sfârşit să înlăturăm atât de opresivul regim?

Programul de guvernare reflecta intenţiile de afişare a apolitismului. Cuprindea elemente care în celelalte ţări socialiste nici n-ar fi fost menţionate, cum erau aprovizionarea cu alimente, electricitate şi căldură sau libertatea planificării familiale, dar se mai vorbea despre paşapoarte permanente şi – mai ales – despre alegeri libere, pluripartite, ceea ce deja nu mai ţinea de socialism, nici măcar aşa-zis „cu faţă umană”. Problema era cum puteau să apară alte partide; marile tendinţe politice din Occident aveau nevoie de o vreme pentru a fi asimilate de un popor care trăise vreo 45 de ani în totalitarism[172].

Oricum, mai aveau timp să se gândească la toate astea până în primăvară, când se preconizau alegeri. De mare actualitate erau sarcinile concrete, mai presus de toate supravieţuirea noului regim, care părea ameninţată extrem de serios. În toiul nopţii, după ce femeile se duseseră la culcare, apăru din nou Teodor Brateş, cu un apel disperat către populaţie spre a sări în apărarea televiziunii şi a radioului, înconjurate de forţe înarmate. În jur de ora 2 s-a întrerupt emisia, şi lui Bogdan i se strânseră inima şi stomacul la gândul că s-a terminat cu visul frumos – nu numai al lui, ci al aproape tuturor românilor.

Când s-a reluat transmisiunea, scriitorul Ioan Grigorescu continua, cu un aer foarte liniştit, un fel de

171 În acel moment credeam încă în revolta spontană a celor care nu mai suportau să continue aşa.

172 Partidele istorice nu le luam în considerare, ştiind despre ele că au dispărut definitiv. Dacă mergem la esenţă, aşa şi este.

analiză literară a programului Frontului Salvării Naţionale, analiză pe care o începuse imediat după lectura făcută de Iliescu. Poate fără să-şi dea seama că-i calcă pe nervi în ultimul hal pe cei care vedeau în desprinderea de trecut o problemă de viaţă şi de moarte[173], cel de pe ecran despica firul în patru la fiecare cuvânt. Curând, tânărul Ardeleanu a explodat:

— Ia uite şi la ăsta! După ce s-a plimbat sub Ceauşescu până-i hăul, acuma s-a dat cu ăştilalţi, şi ne mai şi înfurie la culme! Crede că suntem idioţi şi nu înţelegem ce spune programul?

Din nou s-a dus la bucătărie şi – ca în alte situaţii de tensiune extremă – a deschis geamul. Aproape imediat a auzit împuşcături, semn că forţele ostile noii stări de lucruri căpătaseră curaj, dar s-a liniştit când a auzit că li se răspunde cu tunul.

Situaţia părea a se fi calmat – cel puţin la televizor nu mai era nimic deosebit – dar nu mai avea sens să se culce, fiindcă mai era puţin până la emisiunea de dimineaţă de la „Vocea Americii”. A fost cam dezamăgit de ce-a auzit, deoarece distanţa – nu numai în sens geografic – definitorie pentru acest post găsea acum un receptor mult diferit sufleteşte, aşa că părea mai degrabă un defect decât o calitate de prim ordin, cum o considera în trecut.

Când s-a făcut ziuă de-a binelea şi s-au întors acasă, tot Bogdan a fost cel care s-a repezit la televizor, deşi acuza oboseala şi senzaţia de încleială dată de lipsa toaletei de dimineaţă. Ce a auzit i-a sporit disconfortul, ducându-l de-a dreptul la lehamite: deşi generalii Guşe şi Vlad dăduseră asigurări toată noaptea că trupele de sub comanda lor[174] sunt alături de popor, noii guvernanţi au ţinut să apeleze la sovietici în scop militar. „Decât aşa

---

173 Sau - mai probabil - îşi rîdea de noi. Sigur este că nu mai vreau să aud de „Spectacolul lumii“.

174 Armată, respectiv securitate - pentru cei care pot să uite acele zile sau erau prea tineri. Să ne amintim şi că generalul Guşe a murit dintr-un cancer galopant la scurt timp după ce s-a opus ferm iniţiativei de a se cere sprijinul ruşilor.

democraţie, mai bine lipsă” – gândi el, foarte deprimat. Închise pe loc televizorul, se bărbieri şi se culcă, renunţând să se alăture celor care făceau de pază voluntar la diverse obiective.

Imediat după ce s-a trezit dintr-un somn foarte scurt s-a dus împreună cu soţia şi vecinii de vizavi să readucă maşina în parcare, căci pe stradă treceau vehicule blindate. El se gândea că, dacă va fi cum îşi imaginează, o să aibă bani să-şi cumpere 10 maşini, dar femeile – mai realiste[175] – ştiu cum e cu vrabia din mână, şi deseori e bine să faci şi după capul lor.

O dată rezolvată şi această treabă, a putut trece la concretizarea a ce îl frământa de o zi întreagă deja: să afle ce s-a întâmplat la Petrova, de care se simţea ataşat în măsură uşor de intuit. I-a fost dat să audă că puţin a lipsit ca primarul să fie omorât cu topoarele, şi norocul lui a fost că staţia de autobuz era aproape de biroul de unde a fost alungat imediat ce s-a aflat de fuga celui pe voise să-l imite. Doctorul de care petrovenii – în felul lor – se apropiaseră era satisfăcut că nu s-au dezis. În acelaşi timp se gândea că, dacă ar fi fost acolo, şi-ar fi folosit prestigiul în faţa sătenilor pentru a-l proteja pe primar – nu din simpatie, bineînţeles, ci pentru a-i da o lecţie de comportare când eşti „pe val”.

Spre seară primiră în sfârşit vestea pe care o aşteptau cu o nerăbdare de nedescris, din moment ce era hotărâtoare pentru destinul unui popor întreg[176]: arestarea

---

175 Mi-a tot spus că s-a orientat bine şi cînd s-a dus la culcare în prima noapte de libertate, şi nu am ce să comentez. De altfel, altă maşină am luat în 1999, dintr-o moştenire.

176 Prin amînarea acestui anunţ, cei din noua putere şi-au atins scopurile meschine (ca să nu zicem mai dur). Tuturor oamenilor obişnuiţi li s-a batjocorit astfel buna-credinţă, şi unii au fost în situaţia de a plăti cu viaţa (îmi vor rămîne mereu în minte tinerii de la Otopeni şi colonelul Trosca de la Academia Militară). Au fost evenimente atît de scandaloase încît nu am avut puterea să mă refer la ele. Despre reluarea focului la Timişoara am pomenit înainte, desigur nu întîmplător. Oi fi eu subiectiv, dar o lume întreagă poate avea în faţă argumentul sec al cifrelor: în acele zile au fost de 10 ori mai multe

soţilor Ceauşescu. A fost urmată de promisiunea că se va difuza la televizor procesul. Bogdan s-a simţit cu adevărat renăscut, şi şi-a canalizat entuziasmul şi energia spre pregătirea sosirii lui Moş Crăciun, cu atât mai îmbucurătoare cu cât era o atmosferă cu totul nouă. Nici bine nu a închis telefonul care-l anunţa că are un brad pus deoparte, că s-a şi înfiinţat.

Revenit în intimitate, a vrut să-şi manifeste oarecum ostentativ fericirea, dată şi de revenirea mândriei de a fi român. Îmbrăcat în roşu, galben şi albastru, a luat cina în perfectă linişte şi la lumânare, pentru dubla ei semnificaţie: de masă festivă şi de pomenire a celor care se sacrificaşera[177] pentru a schimba viaţa compatrioţilor.

Febra sufletească inerentă acelor momente îl făcu să se trezească din nou dis-de-dimineaţă. Îşi amintea cu nostalgie că i se întâmpla la fel înainte de plecarea la ţară, şi cu atât mai mult îşi binecuvânta soarta. Ajunul Crăciunului ar fi fost oricum o zi de pace spirituală, în care se sugestiona să lase la o parte tot ce era neplăcut, dar acum – pentru prima dată – dispoziţia îi era de-a dreptul euforică, necesitând poate o sugestionare în cu totul alt sens: să nu-şi piardă controlul.

La ora 5, odată cu deschiderea programului la Radio Bucureşti, o crainică pe care o mai auzise la buletinele de ştiri a recunoscut că se află în faţa unei premiere pentru ea şi pentru foarte mulţi ascultători: a subliniat că era Ajunul şi le-a oferit un program de colinde. Era de la sine înţeles că pentru Bogdan era ceva cu totul nou, căci trebuia să ai vreo 50 de ani ca să mai fi prins asemenea momente la radio.

A dus aparatul cu el în pivniţă cât timp a pus pomul în talpă, ferit de ochii celui căruia trebuia să-i menţină credinţa în Moş Crăciun. Balsamul sufletesc dat de cântecele tradiţionale a fost înlocuit de trăiri opuse când a auzit un comunicat cu notă ameninţătoare semnat de

---

victime după plecarea lui Ceau- şescu.

177 Îmi închipui ce au simţit şi simt cei rămaşi în viaţă, mai ales mutilaţii.

Iliescu, ales deja preşedinte al Frontului Salvării Naţionale. Era redactat într-un mod care alergiza, fiindcă aducea aminte de cei dinainte[178]. Străduindu-se să îşi păstreze starea, Bogdan a pus pe primul plan că era un ultimatum adresat teroriştilor, dar un mic ghimpe în suflet tot i-a rămas[179].

Aşezându-se la televizor, a aflat – printre multe altele, căci începuse să aibă ce urmări la telejurnal – că americanii intraseră în Panamá exact în ziua când fuseseră marile manifestaţii din Bucureşti, pas esenţial în căderea tiraniei. De-abia atunci s-a lămurit de ce fusese atât de iritat de întâlnirea de la Malta cel ce părea de neclintit la momentul acela. „Ştia el ce ştia, lua-l-ar dracu'! Să n-aibă pace nici în mormânt, şi numai Dumnezeu să-l ierte, dacă mai poate şi vrea chiar şi El!"

Spre deosebire de anii precedenţi, la pomul de Crăciun au venit bunicii la nepot, deoarece ei nu împodobiseră brad.

— Ce v-a venit? – întrebă fiul lor.

— Bradul este un simbol al bucuriei, şi noi nu putem să fim în dispoziţie bună când au murit atâţia tineri.

— Ei tocmai pentru asta au murit, şi ar fi cu atât mai împliniţi acolo sus cu cât ar vedea că nu s-au sacrificat degeaba.

Aceste idei erau urmare a lecturii din acea săptămână extrem de intensă[180]. Acum însă nu mai era atât de binevenit să se refugieze în speculaţii despre o existenţă viitoare, când această viaţă se anunţa deosebit de plăcută. Din moment ce avea certitudinea că îşi va satisface o dorinţă ce părea absurdă când şi-a pus-o în

---

178 Deprinderile de-o viaţă răbufnesc în situaţii mai grele, o dată cu inerenta - pentru majoritatea - scădere a controlului. Există un exemplu proaspăt: comentariile la remarcile ambasadorului american, de altfel în interesul ţării şi poporului. (Poate tocmai asta a deranjat, fiind evident că oamenii politici de la noi au interese exact opuse.)

179 Pe foarte multă vreme, ca să nu zic chiar pe toată viaţa, alături de „ghimpi" mult mai mari.

180 Şi se păstrează.

gând, cea legată de judecarea celui care atunci era Marele Stăpân, însemna că poate spera orice. Aveau amândoi şansa de a fi secundari la 30 de ani (în loc de 35, cum acceptau înainte), implicit de a se realiza profesional pe deplin, ceea ce pentru el era echivalent cu a ajunge medic primar înainte de 40 de ani. Mai important, şi concret totodată, era că plecarea din Petrova era doar o chestie de timp[181]. Totul mergea spre îndeplinirea visului celui mai frumos din timpul „surghiunului": să fie din nou toţi trei la casa lor şi să nu se mai despartă.

46

POSTFAŢĂ

Am dorit neapărat ca această povestire de suflet să se termine bine, cum mi-a plăcut totdeauna în postura de cititor. Este motivul principal pentru care m-am oprit înainte de prima mare dezamăgire pe care mi-a produs-o noul regim: simulacrul de proces al lui Nicolae Ceauşescu şi al celei care a contribuit covârşitor la starea de lucruri la care se ajunsese.

Reamintindu-mi acele incomparabile prime zile fără cel care ne-a acrit viaţa tuturor şi ne-a influenţat – uneori ireversibil, chiar fatal – destinele, mi-a trecut prin cap să scriu o continuare la această lucrare. Ar fi într-adevăr ceva de domeniul ficţiunii: cum ar fi trebuit să arate viaţa noastră dacă se împlinea – măcar în măsură rezonabilă – ce speram sub imperiul euforiei.

---

181 În Petrova nu am mai profesat, şi am devenit medic primar la 39 de ani neîmpliniţi. (Soţia mea îşi luase deja acest grad, în altă specialitate.) Am ajuns însă să fim definitiv cu toţii împreună abia în 1993. S-ar părea deci că sînt un om fericit, dar - dacă ar fi aşa - poate nu aş mai fi reluat şi terminat această carte, şi sigur n-aş fi inserat atîtea notiţe acide.